

Kommuners och myndigheters genomförda åtgärder

Sammanställning av rapportering 2021

Titel: Sammanställning av kommuners och myndigheters rapportering av genomförda åtgärder 2021

Utgiven av: Vattenmyndigheterna i samverkan 2022

Diarienummer: 537-47403-2021

Ansvarigt vattendistrikt: Västerhavets vattendistrikt

Kartmaterial: Pär Aspenberg

Foto: Mostphotos

Illustrationer: Rebecca Elfast

Tryckning: Endast digital utgåva

Upplaga: Digital utgåva

Förord

Varje vattenförvaltningscykel beslutar vattendelegationerna i Sveriges fem vattendistrikt om varsitt åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammet innehåller de administrativa åtgärder som kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter behöver göra för att fysiska åtgärder för bättre vattenmiljö verkligen blir av. Detta så att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas. Det handlar om att underlätta och driva fram fysiska åtgärder genom till exempel tillsyn, rådgivning, vägledning och planering.

Rapporten du läser just nu är en gemensam sammanställning av hur arbetet har gått med dessa administrativa åtgärder under år 2021. Vattenmyndigheterna konstaterar att det återstår en hel del arbete för att få hållbara vattenmiljöer där det är möjligt. Det är åtgärdsmyndigheternas och kommunernas ansvar att genomföra sina åtgärder. Vattenmyndigheterna vill med den här utvärderingen stödja åtgärds genomförandet bland annat genom att ställa frågor för att förstå vad det är som hindrar eller försenar genomförandet. Likaså vill vi ha ett underlag för att kunna rapportera till Regeringen hur genomförandet av åtgärdsprogrammen framskrider.

Coronapandemin har under 2021 påverkat möjligheterna att genomföra åtgärdena. För att undvika smittspridning har många aktörer fått tänka nytt som till exempel att genomföra möten digitalt. En del verksamhet som kräver fältbesök har fått ställas in, såsom rådgivning och tillsyn.

Det är glädjande att kunna visa det arbete som är påbörjat eller redan genomfört. I vissa fall anges också en indikation varför åtgärder inte utförts. Detta ger möjlighet att öka förståelsen om de bakomliggande anledningarna till bristande åtgärds genomförande och indikerar de behov som finns. Vår förhoppning är att rapporten kan ligga till grund för hur ansvariga myndigheter och kommuner kan, och kan förbättra, förvaltningen av Sveriges vatten så att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten kan följas.

Alla åtgärdsmyndigheter behövs i arbetet med att nå målen i EU:s vattendirektiv.

Irene Bohman
Vattenvårdsdirektör
Södra Östersjöns vattendistrikt

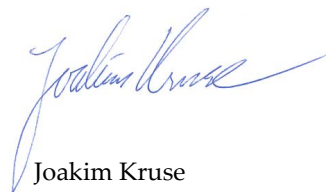
Malin Pettersson
Tillförordnad vattenvårdsdirektör
Norra Östersjöns vattendistrikt

Annika Ekvall
Vattenvårdsdirektör
Västerhavets vattendistrikt

Johanna Söderasp
Vattenvårdsdirektör
Bottenvikens vattendistrikt

Joakim Kruse
Vattenvårdsdirektör
Bottenhavets vattendistrikt

Sammanfattning

- Alla centrala myndigheter, alla länsstyrelser och 260 kommuner har skickat in svar till rapportering av åtgärdsprogram 2016–2021 för år 2021.
- Åtgärderna skulle ha varit genomförda år 2021, som var slutåret för vattenförvaltningscykeln 2016–2021. Sammanfattningsvis genomförs det en hel del åtgärder runtom i Sverige, men genomförandetakten av åtgärder behöver öka.
- Svarefrekvensen för landets kommuner är cirka 90 procent, ungefär i samma storleksordning som de senaste åren.
- Variationerna i genomförandet av åtgärder mellan kommunerna är stora. Det är fortfarande många kommuner som inte arbetar i tillräcklig omfattning med åtgärderna i åtgärdsprogrammen.
- Många kommuner beaktar miljö kvalitetsnormer (MKN) för yt- och grundvatten¹ i sin tillsyn på ett strukturerat sätt, men många har också svarat att de inte beaktar MKN för vatten eller att de bara gör det delvis inom vissa verksamheter.
- I genomsnitt har kommunerna utfört 64 procent av det tillsynsbehov de själva har identifierat. Vattenmyndigheterna bedömer att det är ett problem att den tillsyn som behöver genomföras för att kunna möjliggöra uppnåendet av MKN för vatten inte genomförs i den omfattning och takt som behövs.
- Resursbrist framkommer som en av de främsta indikationerna på varför kommunerna inte genomför sina åtgärder i den omfattning som behövs. I stor omfattning har även bristande vägledning och kunskapsbrist angivits som anledningar.
- 17 av 21 länsstyrelser, 81 procent, har ett tvärsektorielt arbetssätt för att hantera länsstyrelsernas åtgärder enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.
- 24 procent av alla länsstyrelser har en färdig åtgärdsplan för avrinningsområden i enlighet med åtgärd 5 i åtgärdsprogrammet. 67 procent har en delvis påbörjad plan. Nio procent, det vill säga två länsstyrelser, har inte påbörjat arbetet med en åtgärdsplan för avrinningsområden. Indikationer på varför de inte har påbörjat arbetet är bland annat att det har nedprioriterats på grund av att arbetet är omfattande och att det saknas resurser för ett sådant omfattande arbete.
- En majoritet av länsstyrelserna anger att de inte beaktar MKN för vatten som prioriteringsgrund i sina behovsutredningar. Indikationerna på varför det inte görs är att det inte ingår i den mall som de använder.
- Utvecklingen för de centrala myndigheternas genomförande av sina åtgärder har överlag varit positiv och det är också en förbättring jämfört med förra året. Av totalt 44 åtgärder bedöms nio vara klara och 25 åtgärder bedöms vara pågående där arbetet pågår enligt plan. Mindre bra är att åtta åtgärder bedöms vara påbörjade. Två åtgärder bedöms vara ej påbörjade eller kraftigt försenade.
- Konsekvenserna av bristande genomförande hos centrala myndigheter kan i sin tur leda till förseningar i länsstyrelsernas och kommunernas åtgärds genomförande.

¹ Hädanefter benämner vi miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten i förkortad form som MKN för vatten.

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	4
1. Inledning	8
1.1 Metodbeskrivning	8
2. Kommunernas rapportering	9
2.1 Miljötillsyn (åtgärd 1, 2, 3, 4, 5c).....	11
Bedömningsgrunder	11
Åtgärd 1 – Tillsyn enligt miljöbalken	12
Vattenmyndigheternas bedömning	12
Åtgärd 2 – Tillsyn av jordbruksverksamheter Vattenmyndigheternas bedömning ..	19
Åtgärd 3 – Tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk	22
Åtgärd 4 – Tillsyn av enskilda avlopp	25
Åtgärd 5c - Tillsyn av vattenskyddsområden.....	28
2.2 Dricksvattenskydd och vattenuttag (åtgärd 5a, 5b, 5e)	30
Vattenmyndigheternas bedömning	30
Åtgärd 5 a – anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter	30
Åtgärd 5 b - Översyn av vattenskyddsområden	33
Åtgärd 5 e – tillstånd till vattenuttag	34
2.3 Fysisk planering (åtgärd 5d, 6)	36
Vattenmyndigheternas bedömning	36
Åtgärd 5 d - Regionala vattenförsörjningsplaner i översiktsplanen	36
Åtgärd 6 – Miljökvalitetsnormer i den fysiska planeringen.....	38
Vattenmyndigheternas bedömning	39
2.4 Dagvatten och vatten- och avloppsvattenplaner (åtgärd 7, 8).....	43
Vattenmyndigheternas bedömning	43
Åtgärd 7 – Vatten- och avloppsvattenplaner	43
Åtgärd 8 – Dagvattenplaner	45
Vattenmyndigheternas bedömning	45
2.5 Reviderade åtgärder.....	47
Vattenmyndigheternas bedömning	47
Ny åtgärd i Åtgärdsprogram 2018–2021 – Dioxiner	47
3. Länsstyrelsernas rapportering	49
3.2 Åtgärd 1 - Tillsyn miljöfarlig verksamhet.....	51
Vattenmyndigheternas bedömning	51
Länsstyrelsernas arbete med tillsyn	57
3.3 Åtgärd 2 - Tillsyn vattenkraft och dammar	59
Vattenmyndigheternas bedömning	59
3.4 Åtgärd 3 – Egenkontroll via tillsyn eller vägledning	60
Vattenmyndigheternas bedömning	60
3.5 Åtgärd 4 – Skydd av dricksvattentäkter	61
Vattenmyndigheternas bedömning	61
Åtgärd 4 a – Förstärka arbetet med inrättande av vattenskyddsområden.....	62
Åtgärd 4 b – Tillsyn av vattenskyddsområden.....	62
Åtgärd 4 c – Tillsynsvägledning till kommunerna angående vattenskydd	64
4 d – Regionala vattenförsörjningsplaner	65
4 e –Tillsyn av vattenuttag	66
3.6 Åtgärd 5 – Åtgärder för avrinningsområden	68
Vattenmyndigheternas bedömning	68
3.7 Åtgärd 6 – Rådgivning växtnäring förluster	70

	Vattenmyndigheternas bedömning	70
3.8	Åtgärd 7 – Tillsynsvägledning växtnäringsförluster	71
	Vattenmyndigheternas bedömning	71
3.9	Åtgärd 8 - Tillsynsvägledning enskilda avlopp	73
	Vattenmyndigheternas bedömning	73
3.10	Åtgärd 9 – Vägledning om kommunernas planer	74
	Vattenmyndigheternas bedömning	74
3.11	Åtgärd 10 – Förorenade områden	77
	Vattenmyndigheternas bedömning	77
3.12	Åtgärd 11 – Kalkning	78
	Vattenmyndigheternas bedömning	78
3.13	Åtgärd 12 – Tillsyn allmänna väg- och järnvägsnätet	79
	Vattenmyndigheternas bedömning	79
4.	Distriktsvis statistik	80
4.1	Bottenvikens vattendistrikt	80
4.2	Bottenhavets vattendistrikt	80
4.3	Norra Östersjöns vattendistrikt	80
4.4	Södra Östersjöns vattendistrikt	80
4.5	Västerhavets vattendistrikt	80
4.6	Exempel på hur svaren skiljer sig åt distriktsvis	81
	Skydd av enskilda vattentäkter	81
	Kommunala behovsutredningar	81
	Regionala vattenförsörjningsplaner	84
	Identifierade verksamheter som bidrar till utsläpp av PFOS och PFAS	86
	Kommunernas arbete med vatten- och avloppsplaner	87
5.	De centrala myndigheternas rapportering	89
5.1	Boverket	92
	Åtgärd 1 – Fysisk planering	92
5.2	Energimyndigheten	94
	Åtgärd 1 – Dioxiner	94
5.3	Försvarsinspektören för hälsa och miljö (före detta Generalläkaren)	96
	Åtgärd 1 – Miljöfarlig verksamhet och förorenade områden	96
	Åtgärd 2 - Dricksvattenförsörjning	99
	Åtgärd 3 - Vandringshinder	100
	Åtgärd 4 – Tillsyn enskilda avlopp, reningsverk och ledningsnät	101
5.4	Havs- och vattenmyndigheten (HaV)	102
	Åtgärd 1 – Enskilda avlopp	102
	Åtgärd 2 – Miljögifter	105
	Åtgärd 3 – Kalkningsverksamheten	106
	Åtgärd 4 – Vattenkraft	108
	Åtgärd 5 – Restaurering	110
	Åtgärd 6 – Skydd av dricksvattentäkter	112
	Åtgärd 7 – Internbelastning	115
	Åtgärd 8 – Invasiva främmande arter	116
5.5	Jordbruksverket	118
	Åtgärd 1 – Växtnäringsförlust	118
	Åtgärd 2 – Växtskyddsmedel	122
	Åtgärd 3 – Markavvattning	125
	Åtgärd 4 – Näringsretention	128
	Åtgärd 5 – Egenkontroll	130
	Åtgärd 6 – Tillsynsvägledning om växtnäringsförlust och växtskyddsmedel	131
5.6	Kammarkollegiet	133
	Åtgärd 1 – Tillstånd för vattenkraftverk och dammar	133
5.7	Kemikalieinspektionen	134
	Åtgärd 1 – Användning av kemiska produkter	134

5.8	Läkemedelsverket	139
	Åtgärd 1 – Läkemedel i miljön	139
5.9	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)	143
	Åtgärd 1 – Brandsläckningsskum och PFAS	143
5.10	Naturvårdsverket	145
	Åtgärd 1 – Avloppsreningsverk/ avloppsledningsnät	145
	Åtgärd 2 – Miljöfarlig verksamhet	148
	Åtgärd 3 – Förorenade områden	150
	Åtgärd 4 – Internationellt luftvårdsarbete	152
	Åtgärd 5 – Miljöfarlig verksamhet – utsläpp till luft	154
	Åtgärd 6 – Markavvattning	156
	Åtgärd 7 – Dagvatten	158
	Åtgärd A (ÅP 2018–2021) – System för datainsamling, PFOS	160
	Åtgärd B (Åtgärdsprogram 2018–2021) – Vägledning om PFAS-förorenade avfall och massor	161
	Åtgärd C (Åtgärdsprogram 2018–2021) – Riktvärden för PFAS i förorenad mark	162
	Åtgärd E (Åtgärdsprogram 2018–2021) – Utsläpp av dioxiner till luft	163
5.11	Skogsstyrelsen	165
	Åtgärd 1 – Skogsbruksverksamhet	165
	Åtgärd 2 – Informationsspridning om skogsbruksverksamhet	166
	Åtgärd 3 – Miljöhänsyn	168
	Åtgärd 4 – Funktionella kantzoner	170
5.12	Sveriges geologiska undersökning (SGU)	171
	Åtgärd 1 - Mineralresurser	171
	Sammanställning	171
	Åtgärd 2 – Sura sulfatjordar	172
5.13	Trafikverket	173
	Miljökvalitetsnormer	173
	Samverkan	174
6.	Förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027	175
Bilaga 1	178
	Lista över figurer, kartor och tabeller	178
Bilaga 2	182
	Förkortningar och skrivelser	182

1. Inledning

Åtgärderna i åtgärdsprogrammet för vatten 2016–2021 är juridiskt bindande. Åtgärdsmyndigheterna² är alltså skyldiga att genomföra dessa. Då många av åtgärderna riktar sig till samma myndigheter är de fem vattenmyndigheternas åtgärdsprogram i stor utsträckning lika. År 2021 var sista året i förvaltningscykeln 2016–2021. Det innebär att samtliga åtgärder i åtgärdsprogrammet skulle ha varit genomförda senast 2021.

Varje år rapporterar åtgärdsmyndigheterna till vattenmyndigheterna vilka åtgärder som genomförts under föregående kalenderår. Det görs i syfte att säkerställa att miljö kvalitetsnormerna (MKN) för yt- och grundvatten inom myndighetens eller kommunens verksamhetsområde ska kunna följas. Detta enligt *myndigheter och kommuner, åtgärd 1* i åtgärdsprogrammet för vatten 2016–2021.

Myndigheter och kommuner åtgärd 1.

Alla myndigheter och kommuner som omfattas av detta åtgärdsprogram ska senast i februari varje år, med början 2018, rapportera till vattenmyndigheterna vilka åtgärder som genomförts under föregående kalenderår i syfte att säkerställa att miljö kvalitetsnormerna för vatten inom myndighetens eller kommunens verksamhetsområde kan följas. Utvecklingen av rapporteringen görs i samverkan med vattenmyndigheten.

1.1 Metodbeskrivning

För centrala myndigheter sker rapporteringen genom individuella frågeformulär och för länsstyrelser och kommuner sker rapporteringen via en webbenkät. Enkäten genomfördes via Webropol, ett nätbaserat enkätverktyg. Det framkom under svarstiden att några kommuner inte kunde ta emot det email som genererades när enkäten skickades ut. Det kan förklara varför en del inte har inkommit med svar. I enkäten är det ett antal frågor där siffror ska uppges. Det går då enbart att fylla i heltal, vilket innebär att viss avrundning har behövts. Det kan resultera i en viss felmarginal gällande exempelvis antal dagar som lagts ned vid tillsyn.

För vissa åtgärder är det enklare att bedöma om de är genomförda eller inte, exempelvis framtagandet av planer eller vägledning. Andra åtgärder är svårare att bedöma. Det finns flera skäl till detta. Ett skäl kan vara att åtgärden innebär kontinuerligt arbete, som att bedriva tillsyn eller rådgivning, och detta arbete har inget slutdatum. Därför kan inte genomförandegraden redovisas som andelar eller procentsatser för alla åtgärder.

² Med åtgärdsmyndigheterna menas: centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner som omfattas av åtgärdsprogrammet för vatten 2016–2021. Hädanefter skriver vi enbart åtgärdsmyndigheterna.

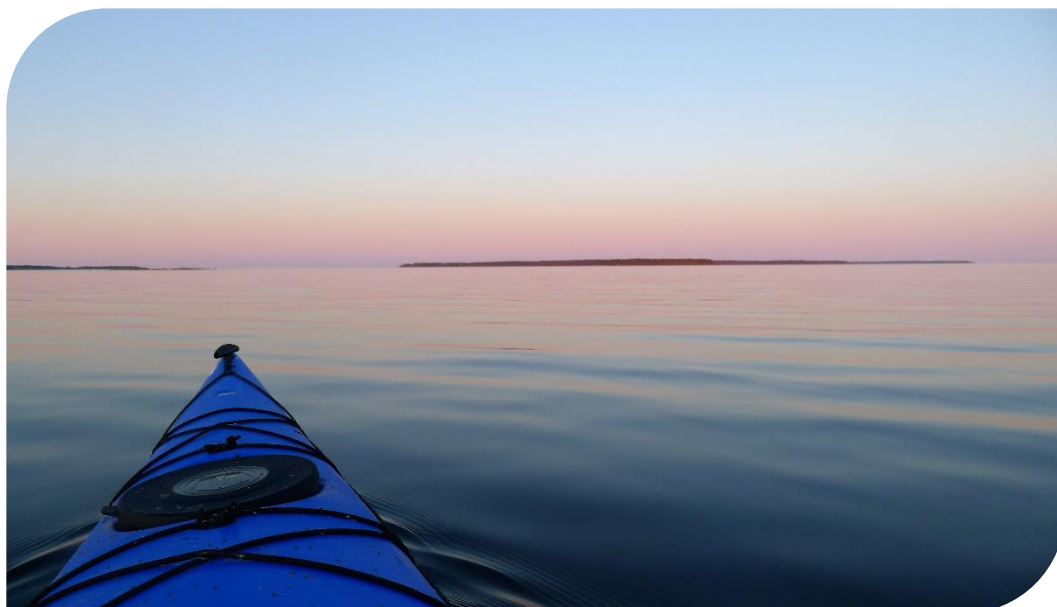
2. Kommunernas rapportering

Av landets 290 kommuner har 260 svarat på återrapporteringen för 2021 (se karta 1). Det är några fler än förra året, men ungefär i samma storleksordning som de senaste åren. Den statistik som redovisas i denna rapport är baserad på de svar som har kommit in. Ibland har inte alla kommuner svarat på alla frågor. Det framgår i avsnitten för respektive åtgärd hur många som svarat på frågan.

För de åtgärder där det varit möjligt har en bedömning gjorts. Den visar på om genomförandet bedöms som tillfredsställande, bristande eller kraftigt bristande.

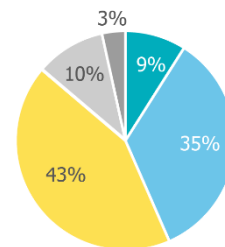
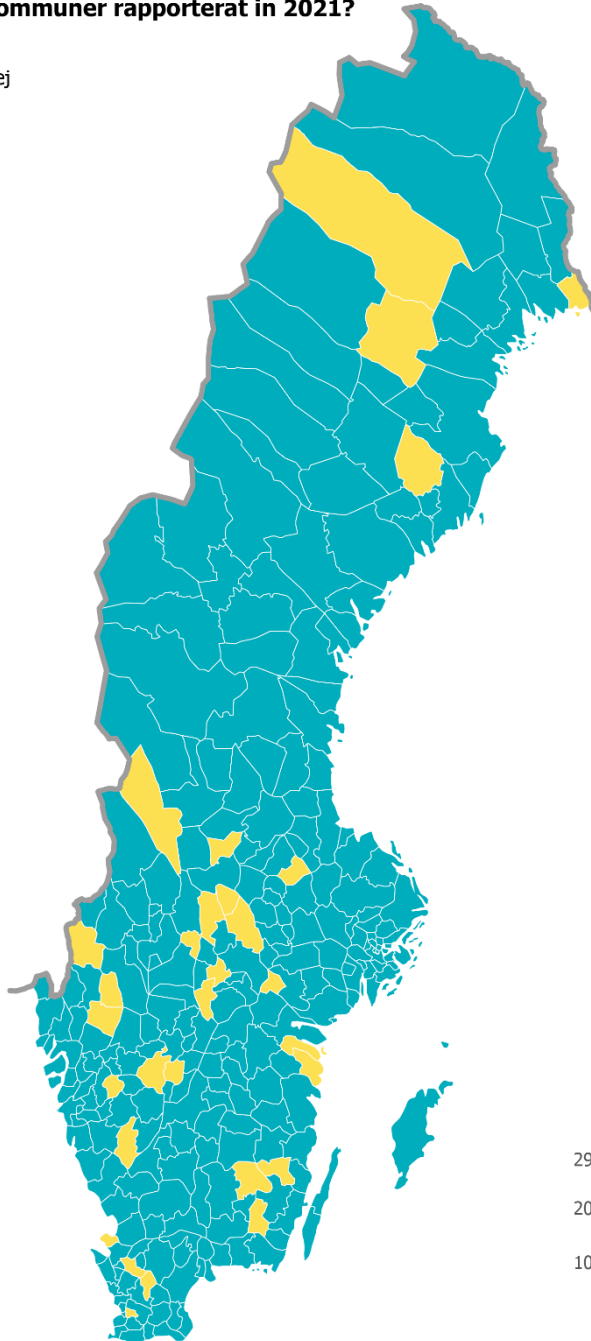
250 kommuner har svarat på frågan om enkäten har förankrats i kommunstyrelsen, se diagram i karta 1. Diagrammet har baserats på det totala antalet kommuner, det vill säga 290. Nio procent av 290 kommuner har svarat att de har förankrat svaren i kommunstyrelsen och 35 procent har svarat att de kommer att förankra den i efterhand. Det är bra, men samtidigt har hela 43 procent svarat att de inte har förankrat sina svar i kommunstyrelsen. Vattenmyndigheterna anser att det är viktigt att kommunerna själva redovisar för sin kommunstyrelse hur arbetet med genomförandet av åtgärderna i åtgärdsprogrammet har gått. Att genomföra åtgärderna i åtgärdsprogrammet är juridiskt bindande. Det innebär att de som är ytterst ansvariga för detta inom kommunen behöver få information om hur åtgärdsarbetet går.

I många svar har kommunerna angett resursbrist som en av orsakerna till att de inte har genomfört en åtgärd. Det är ytterst kommunledningens ansvar att se till att det finns resurser att genomföra åtgärder så MKN för vatten kan följas.

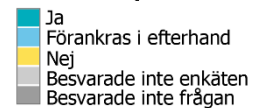

Kommuner som har rapporterat in 2021 och diagram med svaren om den förankrats i kommunstyrelsen

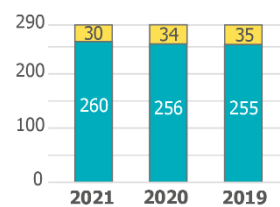
Har kommuner rapporterat in 2021?

Har enkäten förankrats i kommunstyrelsen?

Antal kommuner som har rapporterat in 2019-2021

Karta 1. Vilka kommuner som har besvarat vattenmyndigheternas åiterrapportering år 2021. Blå färg är de som besvarat enkäten, gul färg är de som inte skickat in något. Diagrammet i bilden visar på hur många procent av kommunerna som har förankrat enkäten med kommunstyrelsen.

2.1 Miljötillsyn (åtgärd 1, 2, 3, 4, 5c)

Bedömningsgrunder

Enligt miljötillsynsförordningen (SFS 2011:13) ska det hos en operativ tillsynsmyndighet finnas en utredning om tillsynsbehovet för myndighetens hela ansvarsområde enligt miljöbalken. För varje verksamhetsår ska en operativ tillsynsmyndighet upprätta en samlad tillsynsplan som omfattar myndighetens hela ansvarsområde enligt miljöbalken. Planen ska grundas på behovsutredningen och verksamhetsregistret. Vattenmyndigheterna anser att behovet av att kunna följa MKN för vatten via tillsyn med fördel beskrivs i kommunens behovsutredning och tillsynsplan.

I åtgärdsprogrammen anges att kommunernas arbete med prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter som påverkar vattenmiljön är av stor betydelse för möjligheterna att följa MKN för vatten. Kommunerna behöver i större utsträckning genomföra egeninitierad tillsyn utifrån en tillsynsplanering som utgår från avrinningsområdesperspektiv. En viktig förutsättning för ett effektivt genomslag för genomförandet av åtgärderna är att kommunerna planerar och strukturerar sin tillsyn väl genom behovsutredningar och tillsynsplaner. En prioriterad och resurseffektiv tillsyn förutsätter att kommunerna kan avgöra var inom ett avrinningsområde det är viktigast att först få till stånd åtgärder i syfte att förbättra eller förebygga försämringar av vattenkvaliteten. Det är därför viktigt att de verksamheter som bidrar till att MKN för vatten inte följs, eller riskerar att inte följas, prioriteras när tillsynen planeras.

Åtgärd 1 – Tillsyn enligt miljöbalken

Åtgärd 1.

Kommunerna ska bedriva tillsyn enligt miljöbalken inom sina verksamhetsområden, avseende verksamheter som påverkar vattenförekomster, i sådan omfattning att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas. Åtgärden ska medföra att det för sådana verksamheter ställs krav på åtgärder som bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Åtgärder som omfattar det nya prioriterade ämnet PFOS i ytvatten samt PFAS (summa 11) i grundvatten ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Kommunerna ska i sin tillsyn av förorenade områden särskilt prioritera och ställa krav på utredningar och åtgärder så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Kommunerna ska i sin tillsyn av den kommunala räddningstjänsten ställa krav på sanering av skumtankar som kan vara förorenade med PFOS. Kommunerna ska också ställa krav på att skumrester som innehåller något av ämnena i PFAS (summa 11) tas om hand vid exempelvis rengöring av slangar eller efter släckning vid olycksbränder på så sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer baserat på enkätsvaren att sammantaget är genomförandet av åtgärden kraftigt bristande.

Vattenmyndigheterna har ställt frågor om MKN för vatten har använts som prioritering i dels kommunens behovsutredning och i dels den egeninitierade tillsynen i kommunens tillsynsplan. Av 260 kommuner anger 56 procent att de beaktar MKN för vatten i sin egeninitierade tillsyn i kommunens tillsynsplan. Detta är fler än de 44 procent som beaktar miljö kvalitetsnormer i sin behovsutredning. Variationerna hur genomförande har skett i enskilda kommuner är stora. Det finns många kommuner som arbetar med MKN för vatten i sin tillsyn på ett strukturerat sätt, men också många som svarar att de inte arbetar med MKN för vatten eller att de bara gör det delvis inom vissa verksamheter. Det är fortfarande många kommuner som inte arbetar i tillräcklig omfattning med åtgärderna i åtgärdsprogrammen. Sammantaget bedömer vattenmyndigheterna att MKN för vatten inte beaktas i den omfattning som behövs i miljö tillsynen.

Flera kommuner har angett att formatet på den behovsutredning och tillsynsplan de använder är sådant att det inte redovisar prioritering på objektsnivå utan på tillsynsområden och typer av objekt. Resursbrist anges som återkommande orsak varför åtgärder inte har genomförts. Det verkar också som att många kommuner till stor del styrs av sin taxa för objekt med årlig avgift och att de utöver det inte har möjlighet att prioritera andra områden.

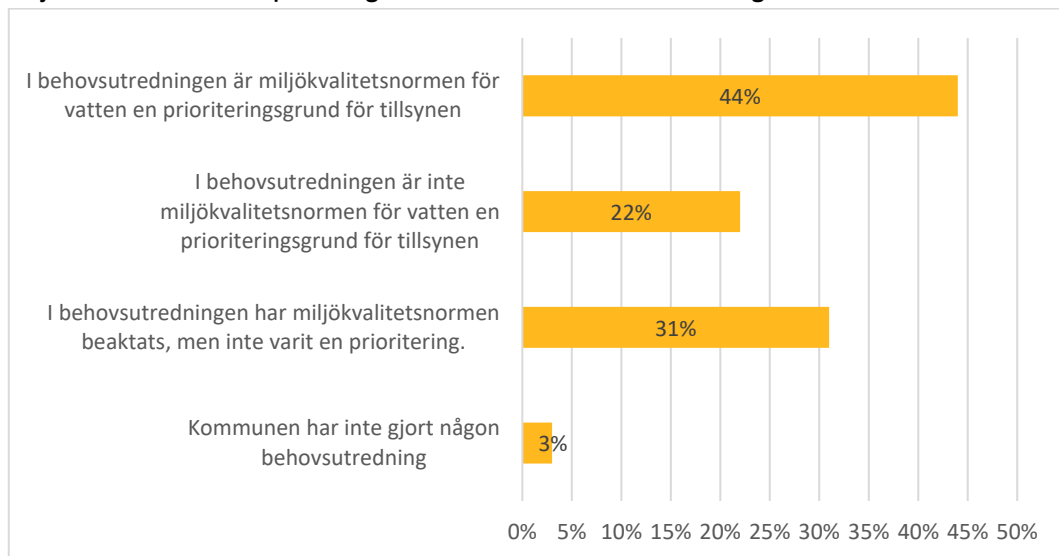
I genomsnitt har kommunerna utfört 64 procent av det tillsynsbehov de själva har identifierat. Det finns ett genomförandeunderskott och vattenmyndigheterna bedömer att det är ett problem att den tillsyn som behöver genomföras för att kunna följa MKN för vatten inte genomförs i den omfattning och takt som behövs. Den största utmaningen bedöms vara kommunernas brist på resurser. Bristande finansiering är en förklaring till att det inte genomförs.

Kommunerna behöver hitta fungerande modeller som beaktar MKN för vatten i sin tillsyn och en finansiering för att faktiskt kunna genomföra den tillsyn det finns behov av att utföra. Det finns kommuner som har lyckats bra med båda delarna.

Har miljökvalitetsnormerna för vatten använts som prioritering i kommunens behovsutredning?

Totalt har 259 kommuner svarat på frågan om MKN för vatten har använts som prioritering i kommunens behovsutredning. Det framgår att 44 procent har svarat att MKN för vatten är en prioriteringsgrund för tillsynen medan 31 procent har svarat att miljökvalitetsnormer har beaktats, men inte varit en prioritering (se figur 1).

Miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i kommunernas behovsutredning

Figur 1. Hur många procent av 259 kommuner som har använt, eller inte använt, miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i kommunernas behovsutredning.

Bland de som har svarat att miljö kvalitetsnormer är en prioriteringsgrund i behovsutredningen framgår det att de arbetar med det på olika sätt. Många nämner att det sker inom områdena små avloppsanläggningar och lantbrukstillsyn.

Några exempel på svar från kommunerna:

Arboga kommun

"Miljö kvalitetsnormen för vatten lyfts inte specifikt ut i behovsutredningen men finns inkluderat i tillsynen inom speciellt lantbruk och miljöfarlig verksamhet."

Härnösand kommun

"En grund för Åtgärdsprogrammet är MKN. Vi har åtgärdsprogrammet som en grund för Behovsutredningen."

Sjöbo kommun

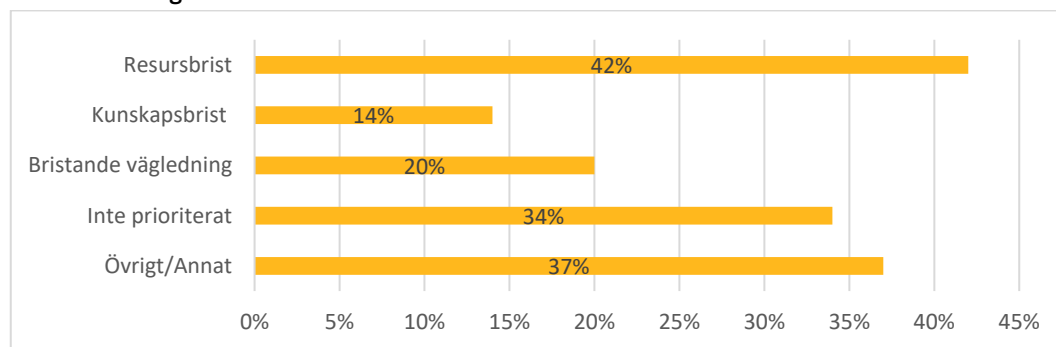
"MKN för vatten ingår som en av de viktigaste faktorerna i vår prioriteringsmodell för tillsynen enligt miljöbalken."

Smedjebackens kommun

"Prioritering sker baserat på målen i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. I övrigt prioriteras områdena förorenad mark och enskilda avlopp, vilket indirekt är positivt för MKN."

Bland de som har svarat att miljö kvalitetsnormerna inte är en prioriteringsgrund framgår det att resursbrist är största anledningen till att det inte genomförts (se figur 2).

Angivna anledningar varför kommuner inte använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i sin behovsutredning

Figur 2. Angivna anledningar varför kommuner inte använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i sin behovsutredning. Totalt inkomna svar på frågan är 100 och flera val var möjliga.

Några utvalda exempel på svar från kommunerna:

Bergs kommun

”Känns inte helt relevant i behovsutredningen då den inte berörs på det sättet.”

Gullspångs kommun

”Formatet på behovsutredning/tillsynsplan är sådant att det inte redovisar prioritering på objektsnivå utan på tillsynsområden och typer av objekt. B- och C-objekt kräver tillsyn oavsett vattenförekomst.”

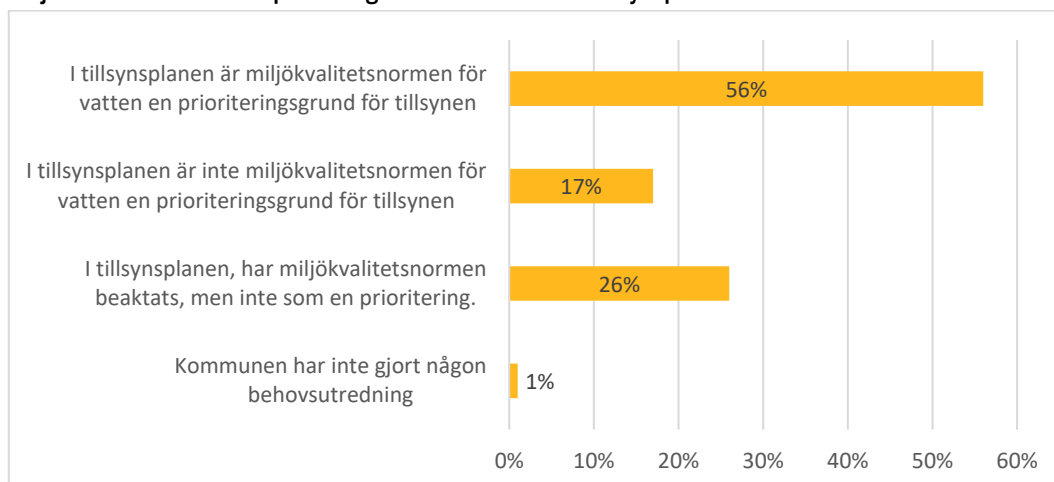
Norrköpings kommun

”Finns ej med i den modell som används.”

Åtgärdstakt gällande beaktande av miljö kvalitetsnormer i tillsynsplanering

På frågan om MKN för vatten har använts som prioritering i planering av den egeninitierade tillsynen i kommunens tillsynsplan har totalt 260 kommuner svarat. Det framgår att 56 procent har använt MKN för vatten som prioriteringsgrund i kommunens tillsynsplan (se figur 3).

Miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i kommunernas tillsynsplan

Figur 3. Hur många kommuner som har, eller inte har, använt MKN för vatten som en prioriteringsgrund för tillsyn i tillsynsplanen.

Några exempel på svar från kommunerna:

Dorotea kommun

”Vid all form av tillsyn eller beslut där verksamheten kan få en påverkan på vatten så beaktas MKN, vilket innebär att vi arbetar med den frågan även om den inte finns med i tillsynsplanen.”

Stockholms stad

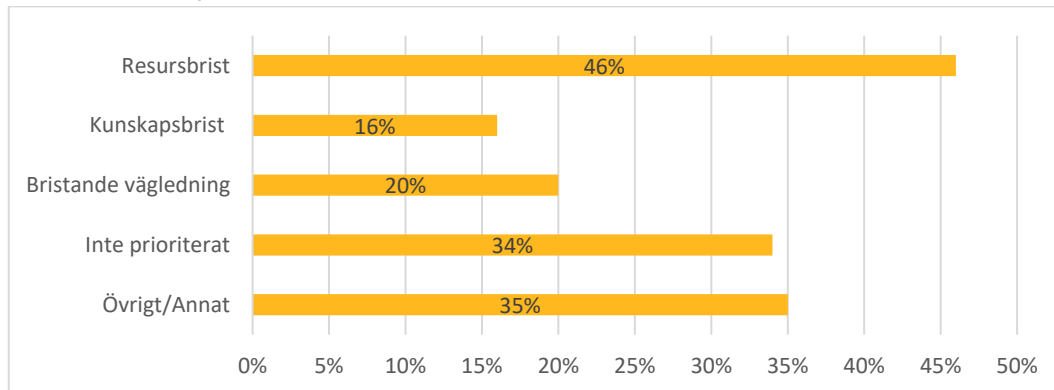
”Stockholms pågående arbete med lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster utgår ifrån miljö kvalitetsnormerna för vatten. I åtgärdsprogrammen identifieras förbättringsbehov för varje vattenförekomst och som en följd av detta kan också relevanta tillsynsområden och tillsynsaktiviteter identifieras.”

Leksands kommun

”MKN har inte varit en uttalad prioriteringsgrund, utan fokus har varit på att klara av den ordinarie återkommande tillsynen med befintliga resurser. Men tillsynsplanen bygger bl.a. på taxan som i sin tur ska grundas på tillsynsbehovet, och på så sätt kommer väl MKN in i bilden.”

På frågan varför MKN för vatten inte varit en prioritering för tillsyn i kommunernas tillsynsplaner svarade 46 procent att det berodde på resursbrist (se figur 4).

Angivna anledningar varför kommunerna inte har använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i kommunernas tillsynsplan

Figur 4. Angivna anledningar varför kommuner inte använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund för tillsyn i sin tillsynsplan. Totalt inkom 85 svar på frågan och flera val var möjliga.

Åtgärdstakt med avseende på PFOS i ytvatten och PFAS (summa 11) i grundvatten

Denna åtgärd var ny i tilläggsprogrammet som började gälla 2018. 57 procent av kommunerna som har svarat har angett att de har påbörjat ett arbete med att identifiera verksamheter och områden som bidrar till att MKN för vatten inte följs. 43 procent har svarat att de inte har gjort det. Det är dock betydligt färre kommuner (28 procent) som har svarat att de har genomfört åtgärder för att begränsa fortsatt spridning av PFAS och PFOS från dessa verksamheter och områden. Av de 72 procent som har svarat att de inte har genomfört åtgärder för att begränsa spridning anger mer än hälften att det beror på resursbrist.

Endast 11 procent av de som har svarat anger att de har tagit fram en långsiktig plan för att stoppa eller begränsa spridning. 89 procent har inte gjort det.

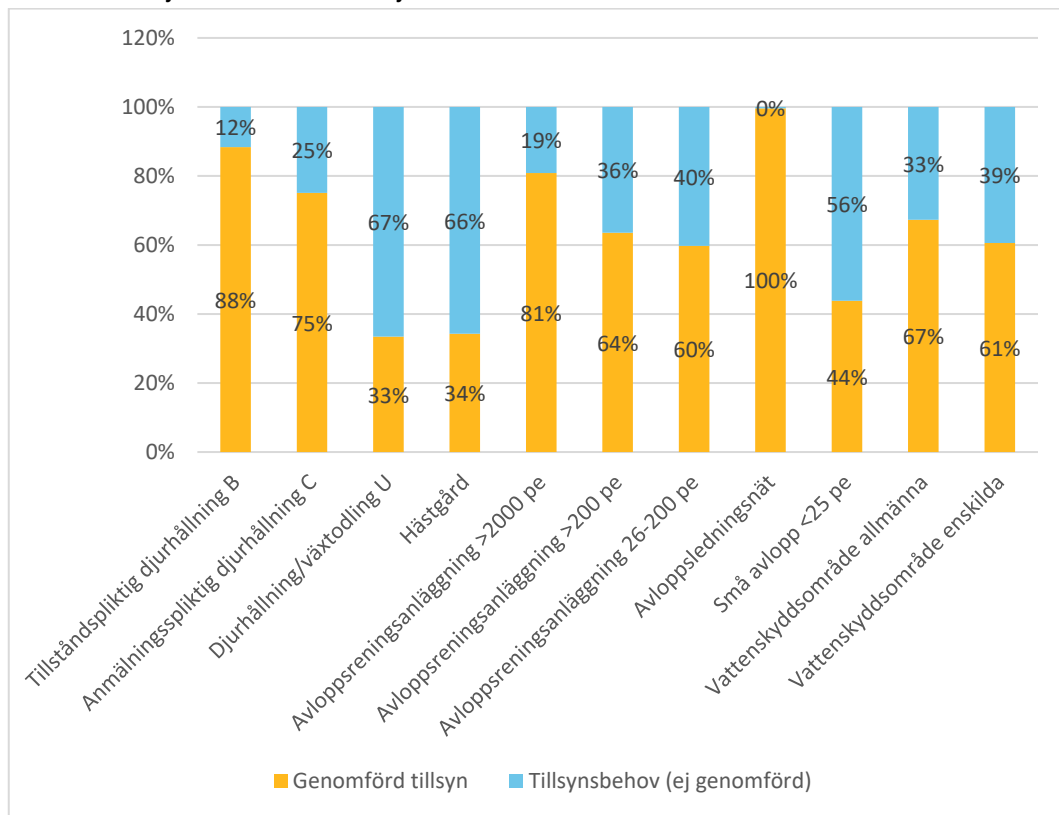
38 procent av de som har svarat har utövat tillsyn på den kommunala räddningstjänstorganisationen och ställt krav på hantering av brandskum som innehåller något av ämnena i PFAS (summa 11) så att MKN för vatten kan följas. 62 procent har inte utövat någon tillsyn.

Genomgående är det resursbrist som anges som den främsta orsaken till att tillsyn inte har genomförts.

Åtgärdstakt gällande tillsynsobjekt

För att få en bild av hur stort tillsynsbehovet är har vattenmyndigheterna efterfrågat uppgifter om antal tillsynsobjekt, årligt tillsynsbehov och genomförd tillsyn för 2021 (i antal dagar) för vissa verksamheter som har påverkan på vatten - utifrån kommunernas behovsutredning och tillsynsplaner. Sammanställningen visar att behovet av tillsyn fortfarande är betydligt större än vad som genomförs, se figur 5. I genomsnitt, för år 2021, har kommunerna genomfört tillsyn som motsvarar 64 procent av tillsynsbehovet.

Genomförd tillsyn i förhållande till tillsynsbehovet

Figur 5. Sammanställning av tillsynsbehov i förhållande till genomförd tillsyn (antal dagar) utifrån kommunernas tillsynsplan och behovsutredning enligt miljötillsynsförordningen (SFS 2011:13) för verksamheter med påverkan på vatten. Procenten anger andel av tillsynsbehov samt genomförd eller ej genomförd tillsyn. I genomsnitt, för år 2021, har kommunerna genomfört tillsyn som motsvarar 64 procent av tillsynsbehovet.

Åtgärd 2 – Tillsyn av jordbruksverksamheter

Åtgärd 2.

Kommunerna ska bedriva tillsyn så att

utsläppen av kväve och fosfor från jordbruk och hästhållning minskas samt att

tillförseln av växtskyddsmedel minskar,

till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska medföra att det för berörda verksamheter ställs krav på åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden kraftigt bristande.

Det varierar mellan kommunerna hur åtgärden har genomförts, men sammantaget bedömer vattenmyndigheterna att MKN för vatten inte beaktas i den omfattning som behövs vid tillsyn av jordbruksverksamheter och hästhållning. Genomförd tillsyn i förhållande till tillsynsbehovet på djurhållning/växtodling U och hästgårdar är också lågt med 33 respektive 34 procent. Resursbrist anges som den största orsaken till att man inte har jobbat med det, men även att det inte har varit prioriterat, kunskapsbrist samt att man inte har några jordbruk i kommunen.

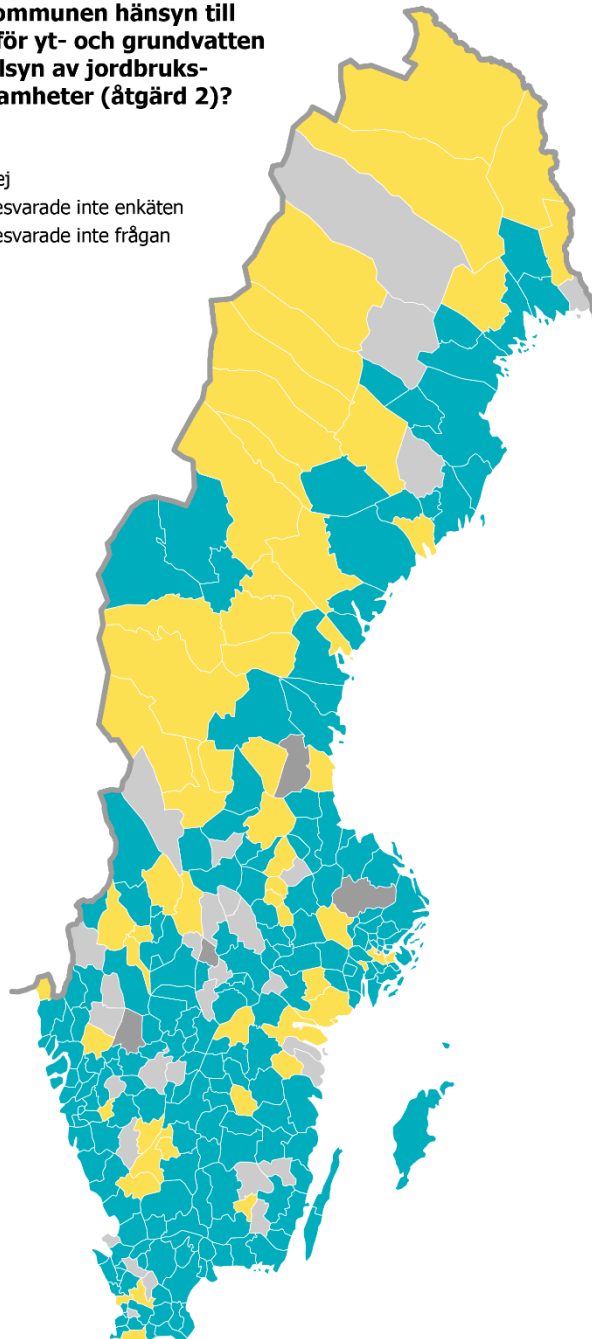
Åtgärdstakt gällande jordbruksverksamheter

77 procent av de svarande kommunerna har svarat ja på frågan om hänsyn tas till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter enligt åtgärd 2. Det är i ungefär samma storleksordning som de senaste åren, alltså 2019 och 2020. 23 procent har svarat nej på frågan om hänsyn tas till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter enligt åtgärd 2 (se karta 2).

Tar kommunen hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter?

Tar kommunen hänsyn till MKN för yt- och grundvatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter (åtgärd 2)?

- Ja
- Nej
- Besvarade inte enkäten
- Besvarade inte frågan

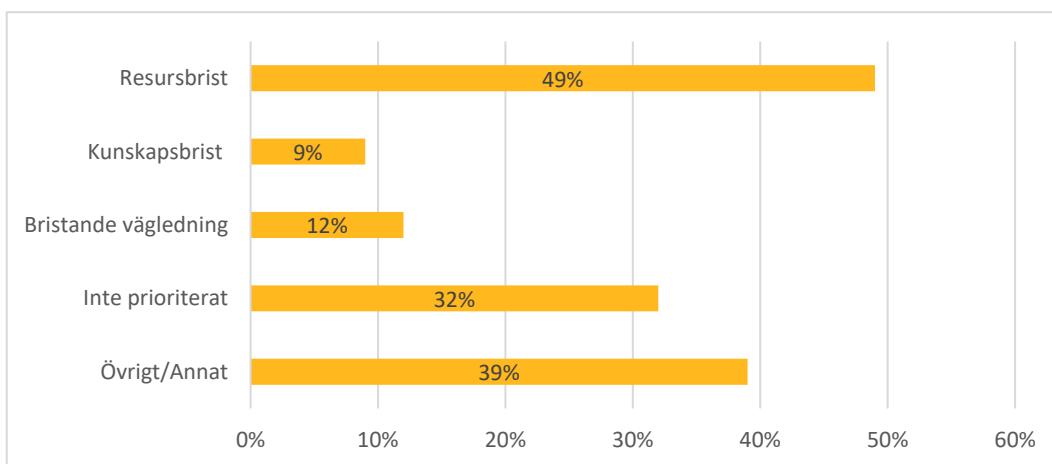

Karta 2. Vilka kommuner som har eller inte har tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter.

På följdfrågan om varför kommunerna inte har tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter har det totalt inkommit 69 svar. Det framgår att resursbrist är främsta anledningen till varför det inte genomförts, följt av övrigt/annat och inte prioriterat (se figur 6).

Av de som angett övrigt/annat framgår det att flera av kommunerna inte har jordbruksverksamhet, alternativt att det är en mindre del.

Angivna anledningar varför kommunerna inte har tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter

Figur 6. Diagrammet visar att resursbrist är den främsta anledningen varför kommuner inte tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter. 69 kommuner har svarat och flera val var möjliga.

Åtgärd 3 – Tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk

Åtgärd 3.

Kommuner ska prioritera och genomföra sin tillsyn så att de ställer de krav som behövs för att utsläppen av näringsämnen och prioriterade och särskilda förorenande ämnen från

- a) avloppsledningsnät och
- b) avloppsreningsverk

minskar till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

Det varierar mellan kommunerna hur åtgärden har genomförts men sammantaget bedömer vattenmyndigheterna att MKN för vatten inte beaktas i den omfattning som behövs vid tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk (ARV).

En utmaning är att många har svårt att beakta MKN för vatten i sin tillsyn och att det enbart bedrivs tillsyn mot gällande tillstånd och villkor. Detta kan bero på resursbrist då det kan vara mycket krävande för en tillsynsmyndighet att begära omprövning av omoderna tillstånd och villkor. Vid prövningsärenden är det dock mer naturligt att arbeta med och beakta MKN för vatten.

Åtgärdstakt gällande tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk

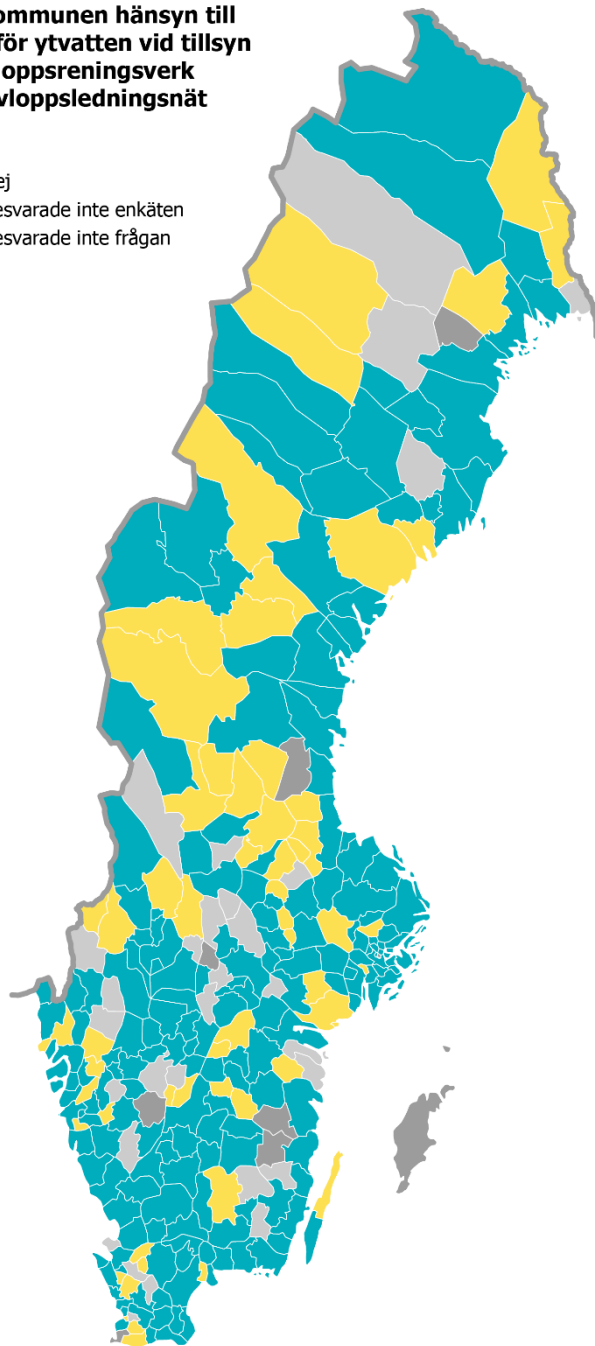
250 kommuner har svarat på frågan om de tar hänsyn till MKN för ytvatten vid tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk enligt åtgärd 3, se karta 3. Det framgår att 71 procent av kommunerna som har svarat på frågan anger att hänsyn tas till MKN för vatten vid tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk. 29 procent har svarat nej. Det är samma resultat som för 2020.

Många kommuner anger som exempel på åtgärder som har vidtagits att de i sin tillsyn, och ibland tillsammans med VA-huvudmannen, har kartlagt bräddningar från avloppsledningsnät för att i nästa steg försöka begränsa utsläpp genom åtgärder.

Tar kommunen hänsyn till MKN för ytvatten vid tillsyn av avloppsreningsverk och avloppsledningsnät?

**Tar kommunen hänsyn till
MKN för ytvatten vid tillsyn
av avloppsreningsverk
och avloppsledningsnät**

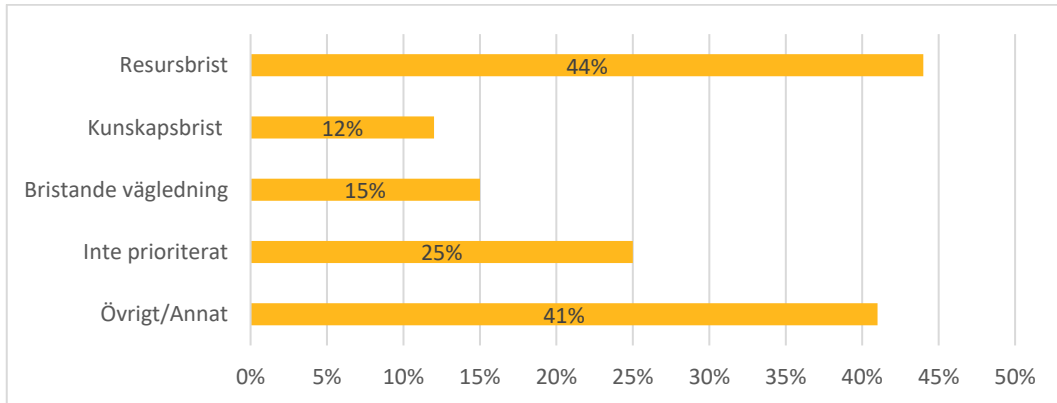
- Ja
- Nej
- Besvarade inte enkäten
- Besvarade inte frågan

Karta 3. Vilka kommuner som tagit hänsyn eller inte tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk.

Bland de som har svarat att hänsyn inte tas till MKN för vatten anger flest att det beror på resursbrist (se figur 7). Bland de som svarat övrigt/annat anges till exempel att de bedriver tillsyn mot gällande tillstånd och villkor som har rättskraft. Vanligtvis upphör arbetet vid den tillsynen och går sedan inte vidare i hur det påverkar MKN för vatten. Någon skriver att samma tillsyn/handläggning sker oavsett vattenförekomst.

Angivna anledningar till att kommunerna inte tagit hänsyn till MKN för ytvatten vid tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk

Figur 7. Diagrammet visar att resursbrist är främsta anledningen till att hänsyn inte tagits till MKN för ytvatten. 75 kommuner har svarat, flera val var möjliga

Åtgärd 4 – Tillsyn av enskilda avlopp

Åtgärd 4.

Kommunerna ska säkerställa minskade utsläpp från enskilda avlopp, genom:

- a) att ställa krav på begränsade utsläpp av fosfor och kväve där det behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas,
- b) att prioritera tillsynen av enskilda avlopp för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

Vattenmyndigheternas bedömning är att de allra flesta kommuner på något sätt, men i olika omfattning, arbetar med tillsyn av enskilda avlopp. I många fall sker prioriteringar av tillsynen utifrån MKN för vatten. Numera är benämningen små avlopp i stället för enskilda avlopp. Inom små avlopp verkar det finnas bra vägledningsmaterial från centrala myndigheter i form av allmänna råd och GIS-stöd som kommunerna kan använda. Det kan vara en anledning till att kommunerna har kommit relativt långt i detta arbete jämfört med många andra områden där MKN för vatten inte beaktas i lika hög grad i tillsynen.

Variationerna mellan kommuner är stora, men generellt är tillsynstakten för låg, vilket drar ned betyget på totalen. För 2021 var genomförd tillsyn bara 44 procent av det rapporterade tillsynsbehovet.

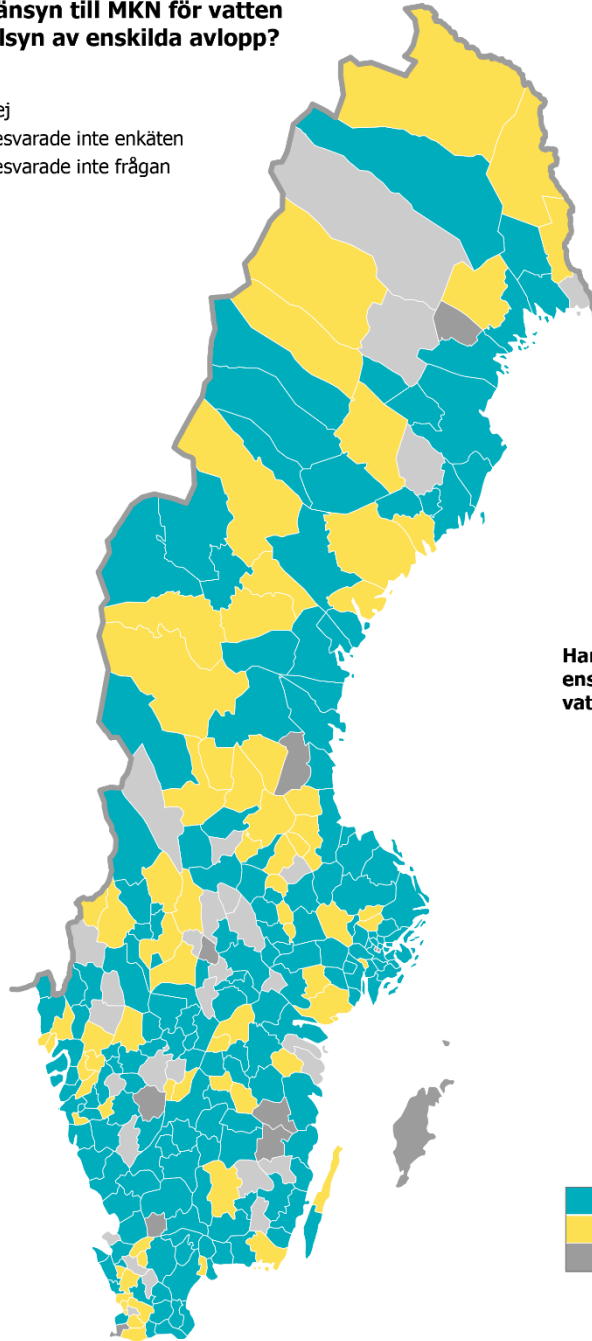
Åtgärdstakt gällande tillsyn av enskilda avlopp

87 procent av de kommuner som har svarat anger att de tar hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp. 13 procent har svarat att de inte gör det. Det är i ungefär samma storleksordning som det har varit de senaste åren (se karta 4).

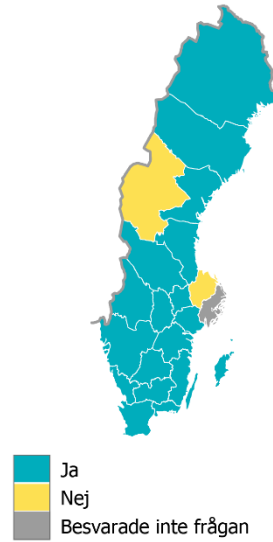
Tas hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp?

Tas hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp?

- Ja
- Nej
- Besvarade inte enkäten
- Besvarade inte frågan

Har tillsynsvägledning kring enskilda avlopp och MKN för vatten genomförts under året?

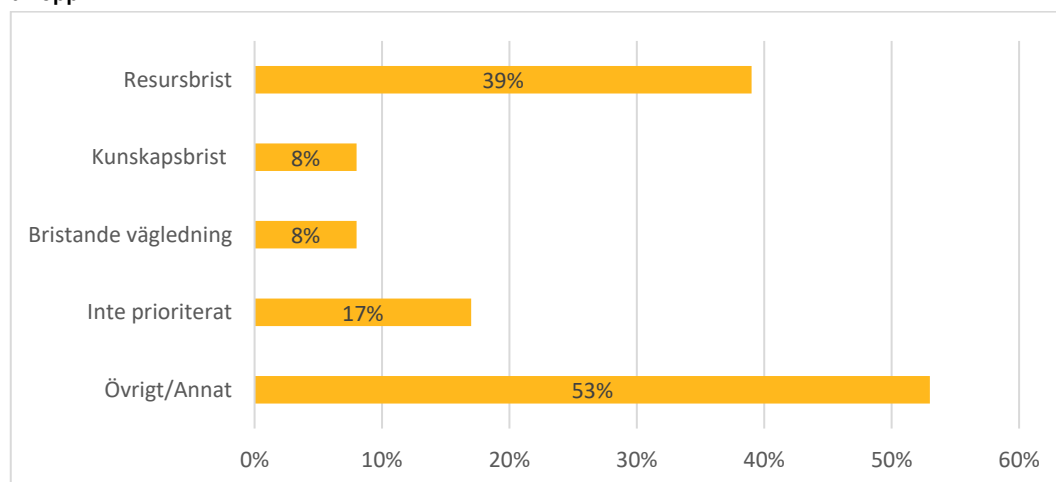

Karta 4. Vilka kommuner som tar hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp.

Många har svarat att enskilda avlopps påverkan på MKN för vatten beaktas vid tillståndsgivning och tillsyn. Vid nyanläggning av enskilda avlopp är det naturligt att ställa krav och att följa Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (HVMFS 2016:17) om små avloppsanläggningar för hushållspillvatten. Många kommuner arbetar också med avloppsinventeringar där MKN för vatten styr val av inventeringsområden. Krav ställs sedan på åtgärder där det behövs. Många kommuner arbetar systematiskt med att inventera och ställa krav där det brister. Herrljunga kommun är ett exempel som under 2010–2019 har genomfört tillsyn av nästan samtliga enskilda avlopp enligt en tioårsplan och där arbetet börjar om 2022 enligt en ny tioårsplan.

Bland de kommuner som har svarat nej anges olika anledningar, bland annat resursbrist, att ingen tillsyn har utförts, att det inte har varit motiverat och att man har väldigt få enskilda avlopp över huvud taget (se figur 8).

Angivna anledningar varför kommunerna inte tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp

Figur 8. Diagrammet visar att resursbrist och övrigt/annat är de främsta anledningarna till varför kommunerna inte tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp. 36 kommuner har svarat och flera val var möjliga.

91 procent av de kommuner som har svarat angav att de tillämpar krav på hög skyddsnivå, eller högre, där det behövs för att uppnå MKN för vatten. Det är i samma storleksordning, men med en liten ökning, jämfört med de senaste åren då det var 89 procent (både 2019 och 2020). Många kommuner anger att det använder Havs- och vattenmyndigheternas och länsstyrelsernas GIS-stöd i sitt arbete.

Nio procent av kommunerna har svarat att de inte tillämpar krav på hög skyddsnivå, eller högre, där det behövs, för att uppnå MKN för vatten. Som skäl anges bland annat att de inte har några sådana områden.

Åtgärd 5c - Tillsyn av vattenskyddsområden

Åtgärd 5c.

Kommunerna ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Kommunerna behöver särskilt:

- c) bedriva systematisk och regelbunden tillsyn över vattenskyddsområden,

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

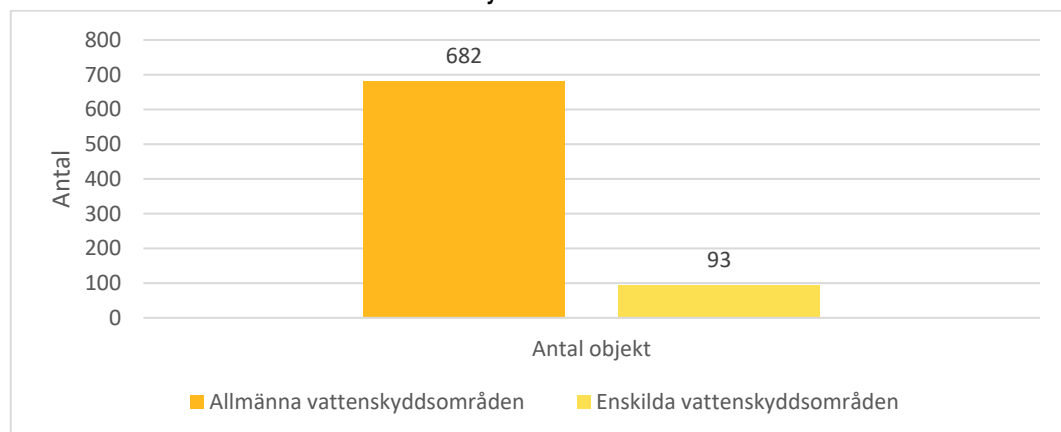
För 2021 har 67 procent av tillsynsbehovet utförts för allmänna vattenskyddsområden. 2020 utfördes 44 procent av tillsynsbehovet. För enskilda vattenskyddsområden har 60 procent av tillsynsbehovet utförts 2021 och 55 procent utfördes 2020. Detta indikerar att åtgärdsstakten ökar vilket i sin tur pekar på att åtgärdens genomförande är tillfredsställande.

Kommunernas tillsyn av vattenskyddsområden

För att säkerställa att syftet med vattenskyddsområdet uppnås är tillsyn en förutsättning. Det handlar till exempel om att se till att området skyltas, att meddelade förbud och förelägganden efterlevs, kontrollera att verksamhetsutövare söker nödvändiga tillstånd och att följa upp att villkor i tillstånd efterlevs. Tillsynsansvaret kan ligga hos både kommun och länsstyrelse.

Kommunerna anger i årets åiterrapportering att de har 682 allmänna och 93 enskilda vattenskyddsområden att utföra tillsyn på (se figur 9).

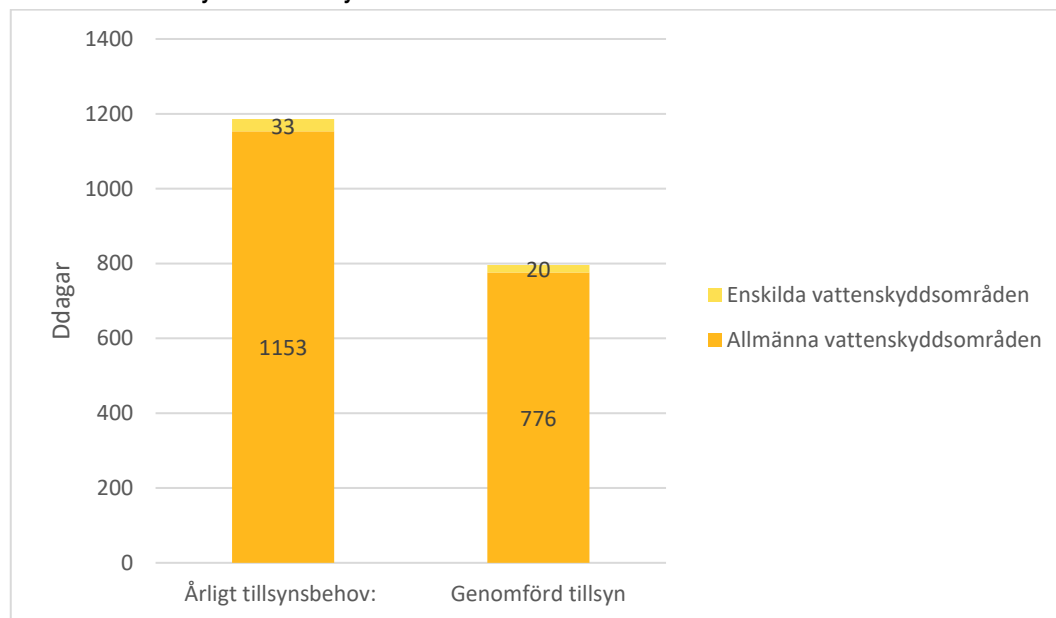
Kommunernas enskilda och allmänna vattenskyddsområden

Figur 9. Diagrammet visar att kommunerna, i 2021 års rapportering, har svarat att de har 682 allmänna och 93 enskilda vattenskyddsområden att utföra tillsyn på. 215 kommuner har svarat på frågan om de har allmänna vattenskyddsområden och 205 har svarat på frågan om de har enskilda vattenskyddsområden.

Kommunerna anger att deras årliga tillsynsbehov, när det gäller allmänna vattenskyddsområden, är 1153 dagar sammanlagt och den genomförda tillsynen 776 dagar (se figur 10).

Kommunernas tillsyn av vattenskyddsområden 2021

Figur 10. Diagrammet visar hur stort kommunernas årliga tillsynsbehov av enskilda och allmänna vattenskyddsområden är samt den tillsyn som kommunerna har genomfört 2021.

Kommunerna har utfört 67 procent av sitt årliga tillsynsbehov gällande allmänna vattenskyddsområden. Tillsynsbehovet för enskilda vattenskyddsområden är mindre än för de allmänna vattenskyddsområdena. Kommunerna har ett årligt tillsynsbehov på sammanlagt 33 dagar när det gäller enskilda vattenskyddsområden och de har, år 2021, utfört 61 procent av tillsynsbehovet.

2.2 Dricksvattenskydd och vattenuttag (åtgärd 5a, 5b, 5e)

Åtgärd 5.

Kommunerna ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Kommunerna behöver särskilt:

- a) anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m³/dygn,
- b) göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före miljöbalkens införande och vid behov revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås,
- e) säkerställa att tillståndspliktiga allmänna yt- och grundvattentäkter har tillstånd för vattenuttag.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

Variationerna mellan kommuner är stora, men generellt går åtgärdsarbetet långsamt framåt. Föregående år angav 52 procent att de arbetat med att anordna erforderligt skydd för aktiva vattentäkter, i år är det 54 procent. I arbetet med översyn av vattenskyddsområden som är inrättade före miljöbalkens ikraftträdande är det 99 kommuner som anger att de inte har gjort översyn, av totalt 241 svar. Arbetet med tillstånd till vattenuttag har 53 procent av 242 kommuner svarat att de arbetar med frågan.

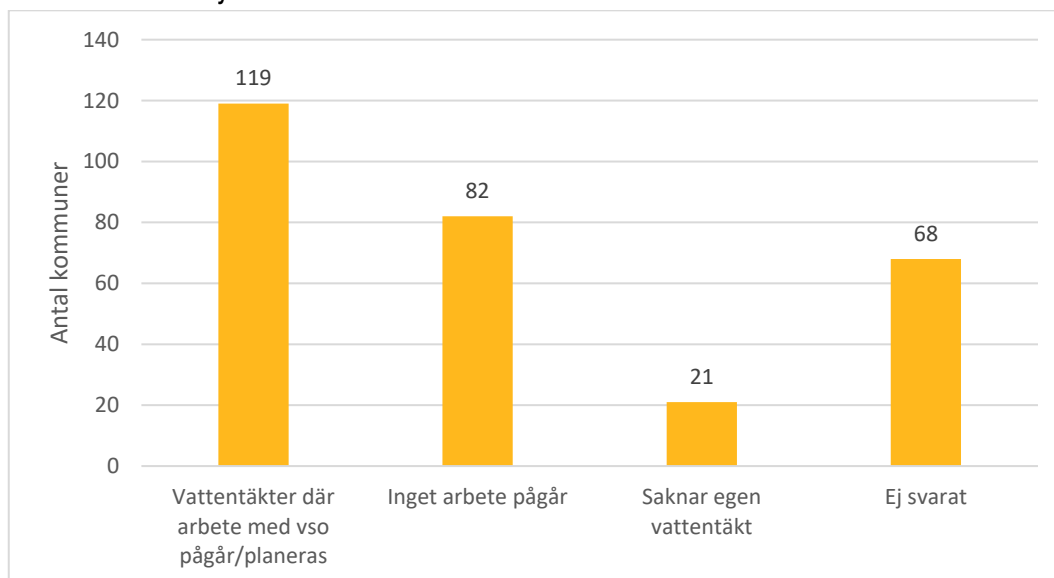
Åtgärd 5 a – anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter

Enligt 6 kapitlet 5 § Vattenförvaltningsförordningen ska åtgärdsprogrammet innehålla åtgärder för inrättande av vattenskyddsområden eller för att på annat sätt skydda dricksvatten. Vattenskyddsområde med föreskrifter är ett effektivt verktyg för att skydda dricksvatten från markanvändning och verksamheter som kan påverka kvaliteten på dricksvatten negativt.

Av de 260 kommuner som svarat på återrapporteringen för 2021 har 225 kommuner svarat att de har huvudmannaskap för en eller flera aktiva vattentäkter. Av dessa kommuner har 212 svarat att de har ett vattenskyddsområde till sin/sina vattentäkter.

Tillsammans har kommunerna 1525 aktiva vattentäkter, 74 procent av dessa har vattenskyddsområde. För de vattentäkter som saknar skydd har 54 procent av kommunerna svarat att de arbetar eller planerar att börja arbeta med att ta fram vattenskydd för sina aktiva vattentäkter. Nio procent svarar att de saknar egen vattentäkt (se figur 11).

Arbete med vattenskyddsområde för aktiva vattentäkter

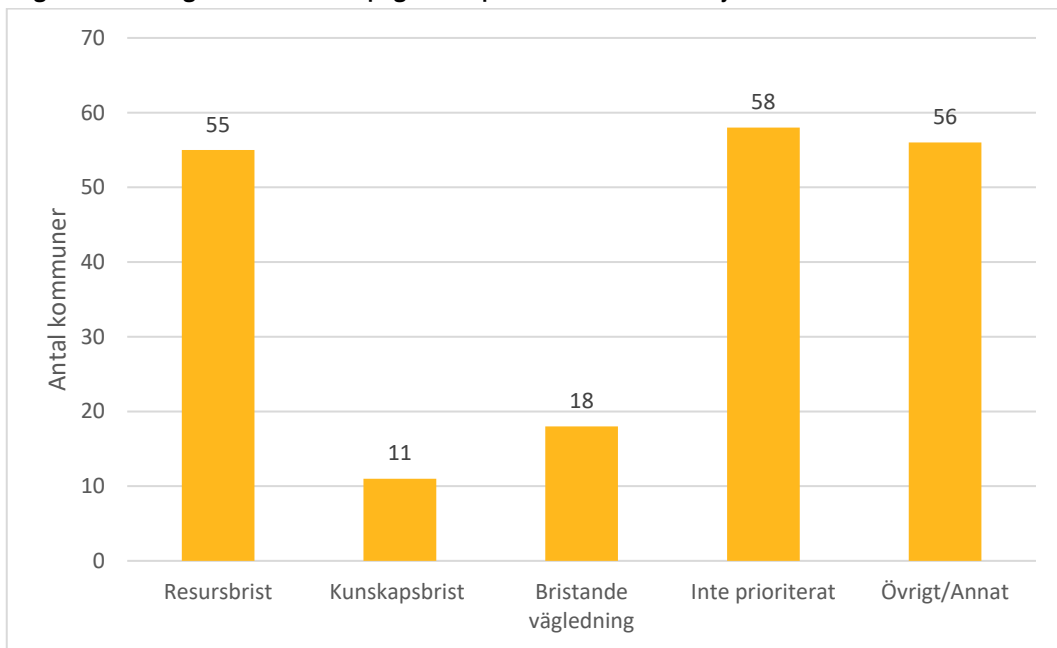
Figur 11. Hur många kommunerna som arbetar med vattenskyddsområde för sina aktiva vattentäkter samt hur många som inte gör det. Figuren visar även de kommuner som saknar vattentäkt helt eller inte har svarat på frågan. 222 kommuner svarade på frågan.

Vattenskydd för enskilda vattentäkter

Bland de 260 kommuner som svarat på enkäten har 157 uppgett att de har en eller flera större enskilda vattentäkter (som försörjer fler än 50 personer eller producerar mer än 10 kubikmeter dricksvatten per dygn). Sammanlagt har de 157 kommunerna 1048 större enskilda vattentäkter. Av dessa uppges 24 procent ha skydd i form av ett vattenskyddsområde. 55 kommuner har svarat att de inte har någon större enskild vattentäkt. 40 kommuner anger att de inte vet hur många enskilda vattentäkter som finns i kommunen.

Många kommuner anger att det pågår arbete med att ta fram vattenskyddsområde för enskilda vattentäkter. På frågan varför det inte pågår eller planeras arbete med att skydda enskilda vattentäkter svarar kommunerna bland annat att det inte är en prioritering, att de har resursbrist, pandemin, otydliga ansvarsförhållanden, arbete med samverkan pågår samt att behovet av vattenskyddsområde har inte lyfts av verksamhetsutövarna (se figur 12).

Angivna anledningar varför det inte pågår eller planeras arbete med skydd av enskilda vattentäkter

Figur 12. Visar att inte prioriterat, övrigt/annat och resursbrist är de främsta anledningarna varför kommunerna inte arbetar med skydd för enskilda vattentäkter. 148 kommuner svarade på frågan och flera val var möjliga.

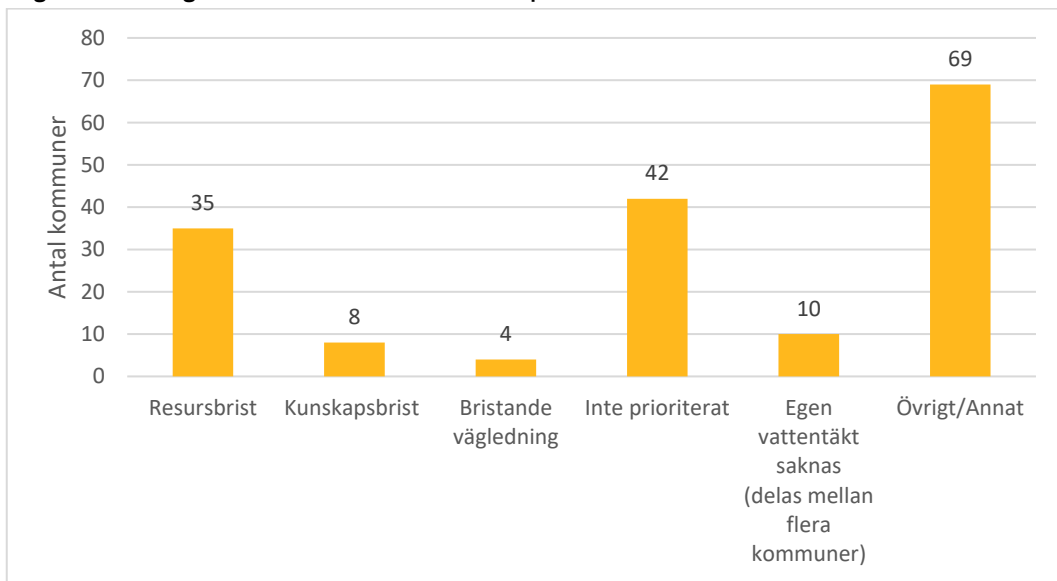
Vattenskydd för framtida vattentäkter

På vattenmyndigheternas fråga om det finns utpekade framtida vattentäkter i kommunen, exempelvis i regional vattenförsörjningsplan, vattenplan eller motsvarande, svarar 125 kommuner ja. 129 kommuner svarar nej och 36 kommuner har inte svarat på den här frågan. Många kommuner arbetar med att se över och skydda framtida vattentäkter på olika sätt. Flera kommuner ansöker om vattenuttag för utpekade framtida vattentäkter. Andra lyfter in dem i lokala vattenförsörjningsplaner, VA-planer och översiktsplaner. En del kommuner arbetar med att inrätta vattenskyddsområde för potentiella framtida vattentäkter.

På frågan varför det inte finns utpekade framtida vattentäkter svarar många kommuner att det inte är en prioritet, att de har resursbrist (se figur 13).

De kommuner som har angett övrigt/annat uppger bland annat att det beror på att det inte är aktuellt i nuläget, att arbete planeras utföras samt att de får sitt dricksvatten från en annan kommun.

Angivna anledningar till att kommunerna inte har utpekade framtida vattentäkter

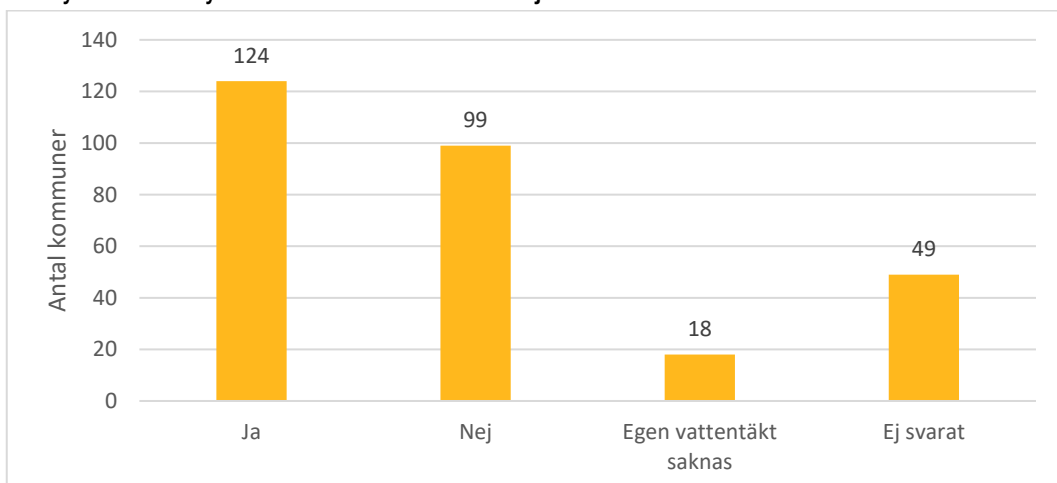
Figur 13. Visar att övrigt/annat är den främsta anledningen varför kommunerna inte har utpekat framtida vattentäkter. 92 kommuner har svarat, flera val var möjliga.

Åtgärd 5 b - Översyn av vattenskyddsområden

Många av de befintliga vattenskyddsområdena inrättades för 30–50 år sedan med dåvarande lagstiftning och utifrån den tidens kunskap om exempelvis föroreningar och dess spridning. För dessa områden behövs en översyn och vid behov en revidering av vattenskyddsområdets utbredning och föreskrifternas relevans, så att syftet med skyddet uppnås.

Av rapporteringen framgår det att 51 procent av 241 svarande kommuner har gjort en översyn av vattenskyddsområden som är beslutade före miljöbalkens ikraftträdande. 41 procent har inte gjort någon översyn (se figur 14).

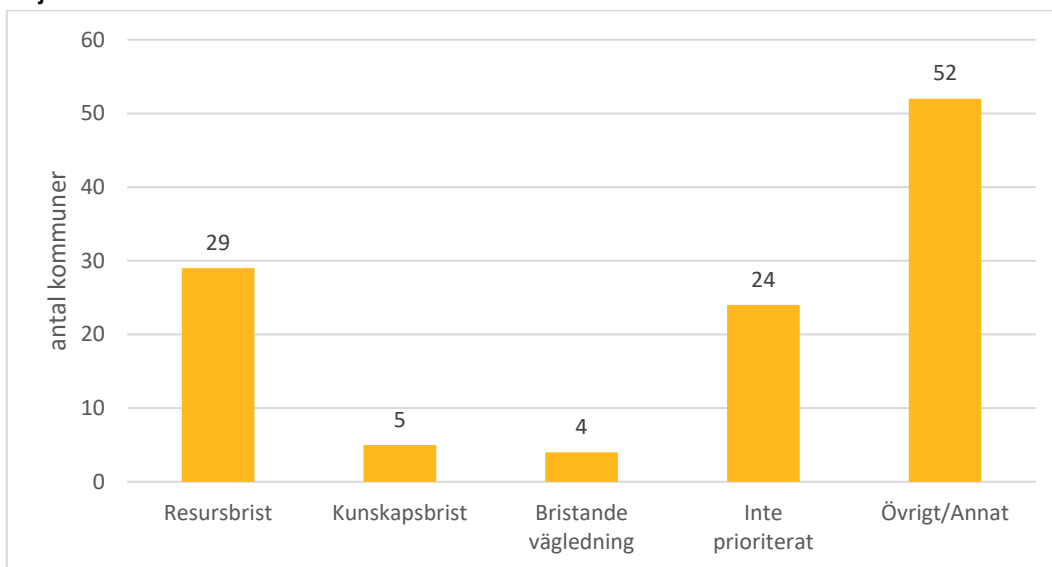
Översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalks ikraftträdande

Figur 14. Hur många kommuner som har utfört och inte utfört översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalks ikraftträdande. 241 kommuner svarade på frågan.

99 kommuner har inte gjort någon översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande. 29 kommuner svarade att orsaken till detta är resursbrist. 24 kommuner svarade att det inte var en prioritering i deras arbete och 52 kommuner svarade övrigt/annat. Bland de som svarade övrigt/annat angavs bland annat att kommunen inte hade några vattentäkter, att alla vattenskyddsområden i kommunen var skapade efter miljöbalkens ikraftträdande samt att arbete pågår (se figur 15).

Angivna anledningar till att kommunerna inte gjort översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande

Figur 15. Visar att övrigt/annat är främsta anledningen varför kommunerna inte har gjort en översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande. 92 kommuner svarade på frågan och flera val möjliga.

53 procent av kommunerna bedömer att deras vattenskyddsområden är i behov av revidering. Sammanlagt finns det 696 vattenskyddsområden som är instiftade före miljöbalkens ikraftträdande. 86 procent av dessa är i behov av revidering enligt kommunerna.

De kommuner som inte har arbetat med revidering av sina vattenskyddsområden har bland annat angett resursbrist, att föreskrifterna som finns fyller sin funktion, att de inte har några vattenskyddsområden samt att arbete kommer påbörjas som orsak.

Åtgärd 5 e – tillstånd till vattenuttag

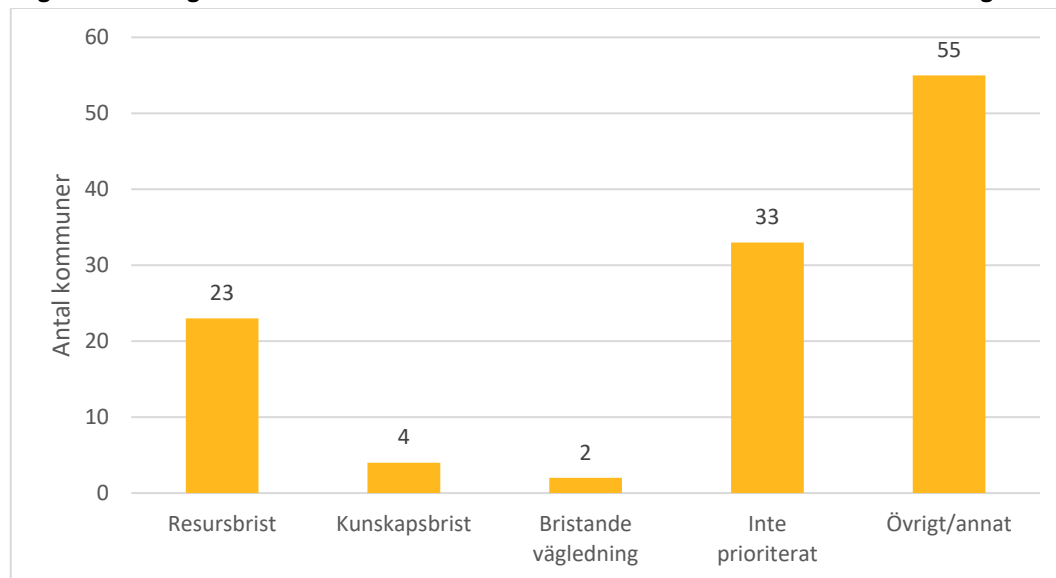
Problem med vattentillgång till följd av låga grundvattennivåer har blivit allt vanligare. Med ökad konkurrens om vatten är det viktigt att vattenproducenten har tillstånd till sitt dricksvattenuttag. Enligt kommunernas åtgärd 5 e ska kommunerna säkerställa att tillståndspliktiga allmänna yt- och grundvattentäkter har tillstånd till vattenuttag.

225 kommuner svarar att de har huvudmannaskap för en eller flera aktiva vattentäkter. De 225 svarande kommunerna har tillsammans 1525 aktiva vattentäkter. Av dessa aktiva vattentäkter har 47 procent tillstånd till vattenuttag.

44 procent av kommunerna anger att de arbetar med, eller planerar att arbeta med, att säkerställa tillstånd till vattenuttag för deras vattentäkter. Flera kommuner skriver att arbete med att söka tillstånd pågår eller planeras.

På frågan varför de inte arbetar med att säkerställa tillstånd till vattenuttag svarar 23 kommuner resursbrist och 33 att arbetet inte är prioriterat (se figur 16).

Angivna anledningar varför kommunerna inte arbetar med att säkerställa tillstånd till vattenuttag

Figur 16. Diagrammet visar att övrigt/annat är den främsta anledningen varför kommunerna inte arbetar med att säkerställa tillstånd till vattenuttag. 93 kommuner har svarat på frågan och flera val möjliga.

Kommunerna anger att arbetet med att säkerställa tillstånd till vattenuttag har blivit förskjutet på grund av pandemin, att de har resursbrist vilket har lett till tidsbrist, att de inte har några vattentäkter samt att de prioriterar att instifta vattenskyddsområden före tillstånd till vattenuttag.

2.3 Fysisk planering (åtgärd 5d, 6)

Åtgärd 5d.

Kommunerna ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Kommunerna behöver särskilt:

- d) uppdatera översiktsplanerna med regionala vattenförsörjningsplaner,

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

48 procent av 254 kommuner har svarat att de inte har inarbetat regional vattenförsörjningsplan i översiktsplanen. Då åtgärd 5d säger att kommunerna särskilt ska uppdatera översiktsplanerna med regionala vattenförsörjningsplaner anser vattenmyndigheterna att åtgärds genomförandet är bristande.

Åtgärd 5 d - Regionala vattenförsörjningsplaner i översiktsplanen

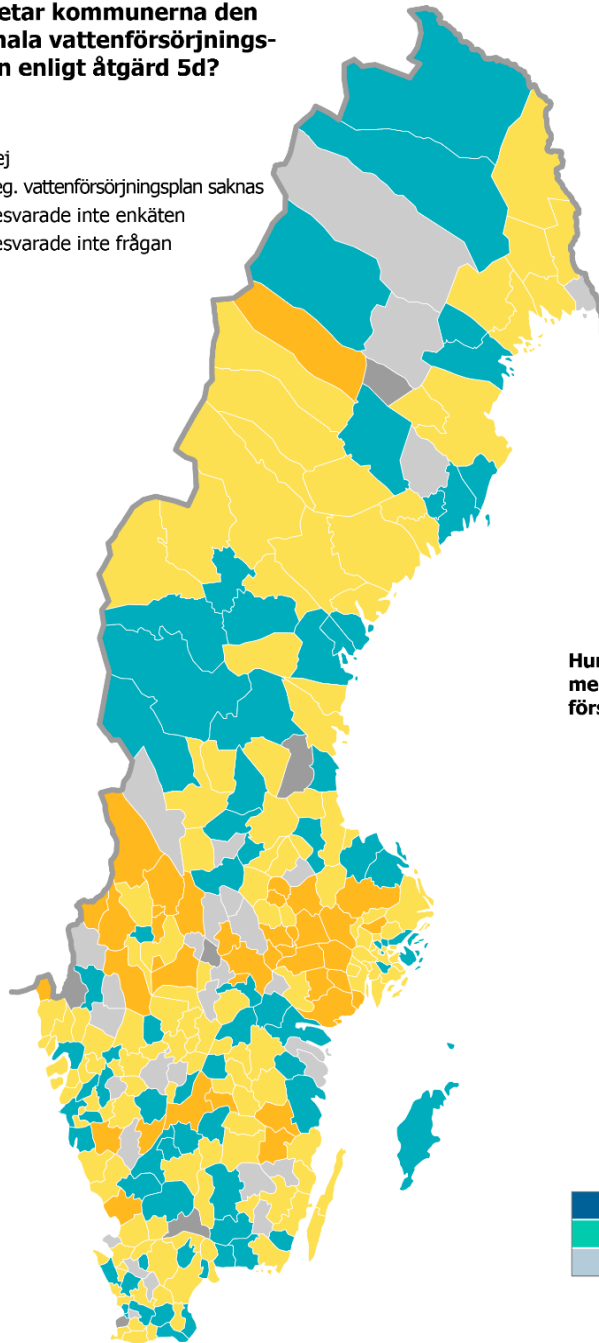
En viktig del i samhällsplaneringen är att säkerställa områden för dricksvattenförsörjning. De regionala vattenförsörjningsplanerna är ett betydelsefullt underlag för det arbetet. Genom att arbeta in underlag från de regionala vattenförsörjningsplanerna i översiktsplaner synliggörs viktiga dricksvattenförekomster och skyddet av dessa kan beaktas i planeringen.

På vattenmyndighetens fråga om kommunen har inarbetat den regionala vattenförsörjningsplanen i översiktsplanen, svarar 26 procent av kommunerna ja och 48 procent nej. 14 procent svarar att regional vattenförsörjningsplan saknas. Resterande 12 procent har inte svarat på frågan (se karta 5).

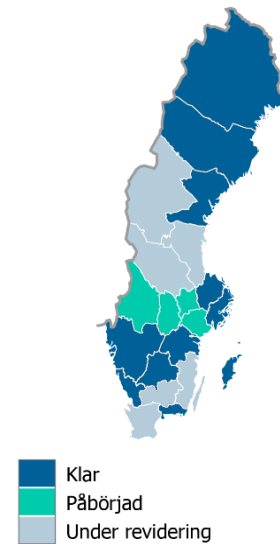
Inarbetar kommunerna den regionala vattenförsörjningsplanen i sin översiktsplan?

Inarbetar kommunerna den regionala vattenförsörjningsplanen enligt åtgärd 5d?

- Ja
- Nej
- Reg. vattenförsörjningsplan saknas
- Besvarade inte enkäten
- Besvarade inte frågan

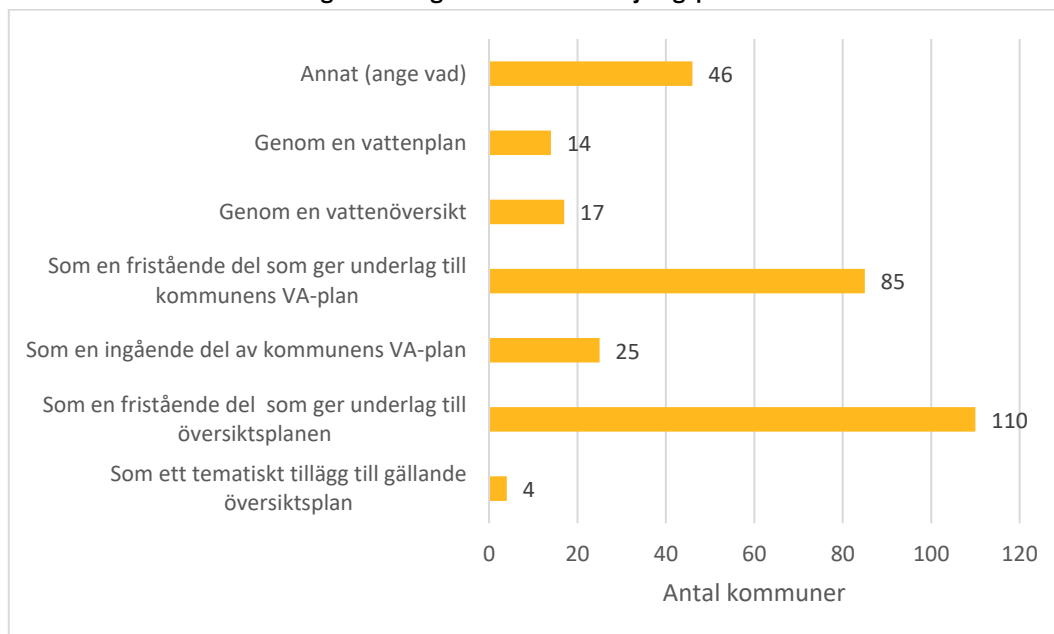
Hur långt har arbetet kommit med den regionala vattenförsörjningsplanen för länet?

Karta 5. Den större kartan visar vilka kommuner som har arbetat med den regionala vattenförsörjningsplanen enligt åtgärd 5d. Den mindre kartan visar hur långt länen har kommit i arbetet med den regionala vattenförsörjningsplanen.

Utöver att ingå i översiktsplanerna används de regionala vattenförsörjningsplanerna bland annat som en fristående del som ger underlag till översiktsplan samt som en fristående del som ger underlag till kommunens VA-plan (se figur 17).

Hur kommunerna har använt sig av den regionala vattenförsörjningsplanen

Figur 17. Diagrammet visar hur kommunerna har använt sig av den regionala vattenförsörjningsplanen. 221 kommuner har svarat och flera val var möjliga.

De 55 kommuner som svarat annat, uppger bland annat att de använder den regionala vattenförsörjningsplanen till underlag vid beslut om planbesked, kunskapskälla/referensmaterial vid ärendehantering inför politiska beslut samt som underlag till kommande planering.

Åtgärd 6 – Miljökvalitetsnormer i den fysiska planeringen

Åtgärd 6.

Kommunerna ska genomföra sin översikts- och detaljplanering samt prövning enligt plan- och bygglagen så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden behöver genomföras i samverkan med länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheternas bedömning

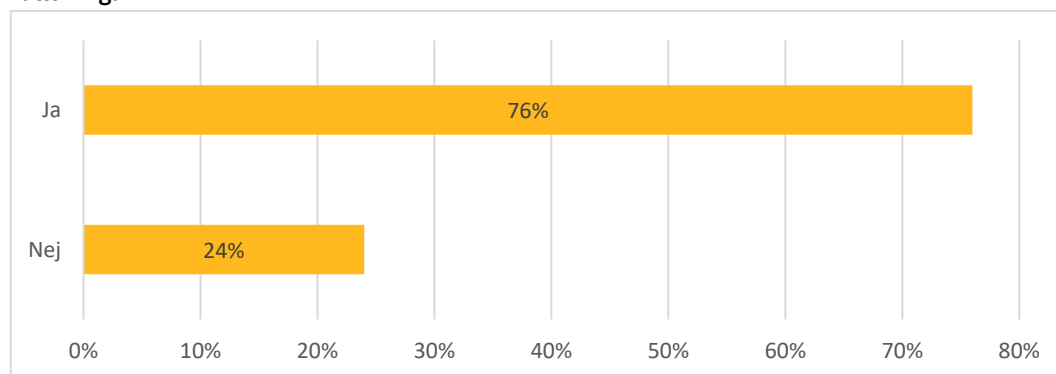
Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att generellt sett är genomförandet av åtgärd 6 tillfredsställande. Variationerna mellan kommuner är stora, men överlag har det tagits hänsyn till MKN för vatten. En majoritet av kommunerna som svarat på enkäten och frågorna kopplade till åtgärd 6 anger att MKN för vatten tagits med i arbetet med översiktsplaner och/eller detaljplaner. I de planer där MKN för vatten inte tagits med är det främst på grund av att det är äldre planer alternativt att de nu är under revidering eller under framtagande.

Har kommunen genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen där ni tagit med miljökvalitetsnormer för vatten?

Av 256 kommuner svarar 76 procent att de genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen där miljökvalitetsnormer för vatten tagits med (se figur 18). Det är en ökning jämfört med föregående år.

Antal kommuner som har, eller inte har, genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen där MKN för vatten ingår

Figur 18. Diagrammet visar att 76 procent av kommunerna har genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen där miljökvalitetsnormer för vatten tagits med. 24 procent anger att de inte har genomfört detta. Totalt 256 kommuner svarade på frågan.

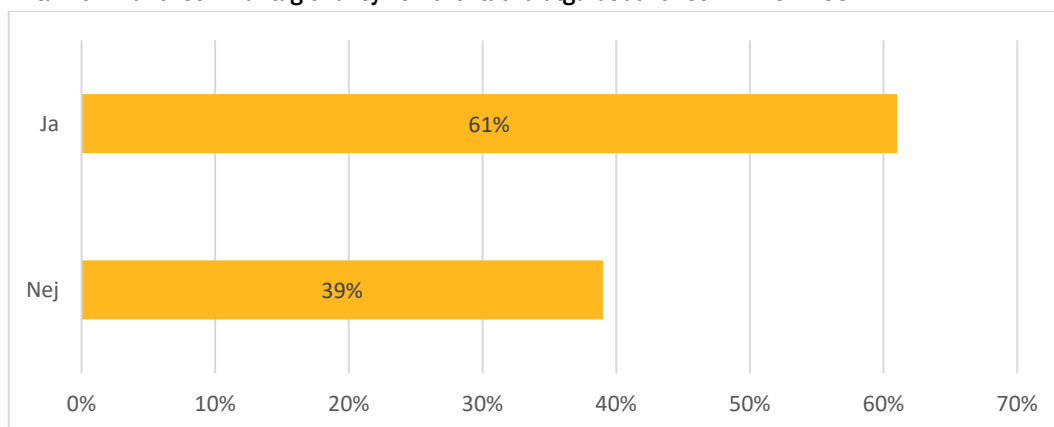
Det framgår att kommunerna arbetar olika med detta. Några tar upp att det är inom detaljplanerna det mesta arbetet görs, andra att det just nu pågår arbete med att revidera kommunens översiktsplan där detta är en av delarna de arbetar med. Av de kommuner som svarat att de inte genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen där MKN för vatten tagits med, 24 procent, framgår det tydligt att vattenfrågor kommer ha större fokus i kommande översiktsplaner och att flera av översiktsplanerna är äldre och ska omarbetas.

Har kommunen tagit hänsyn till eventuella åtgärdsbehov som finns i Vatteninformationssystem Sverige (VISS) för de vattenförekomster som berörs av gällande översiktsplan?

Totalt 250 kommuner har svarat på frågan om de tagit hänsyn till eventuella åtgärdsbehov som finns i VISS för de vattenförekomster som berörs av gällande översiktsplan. 61 procent har svarat att de har gjort detta (se figur 19). Det är en ökning från föregående år.

Av de som svarat nej framgår det av flera kommuner att i framtagna av nya översiktsplaner ska detta ingå. Någon kommun nämner bristande samordning som grund till varför det inte har gjorts. Det framgår också att av de som svarat ja arbetas det bland annat med frågan genom lokala åtgärdsprogram, fördjupade översiktsplaner, diverse strategier och tematiska tillägg.

Antal kommuner som har tagit hänsyn till eventuella åtgärdsbehov som finns i VISS

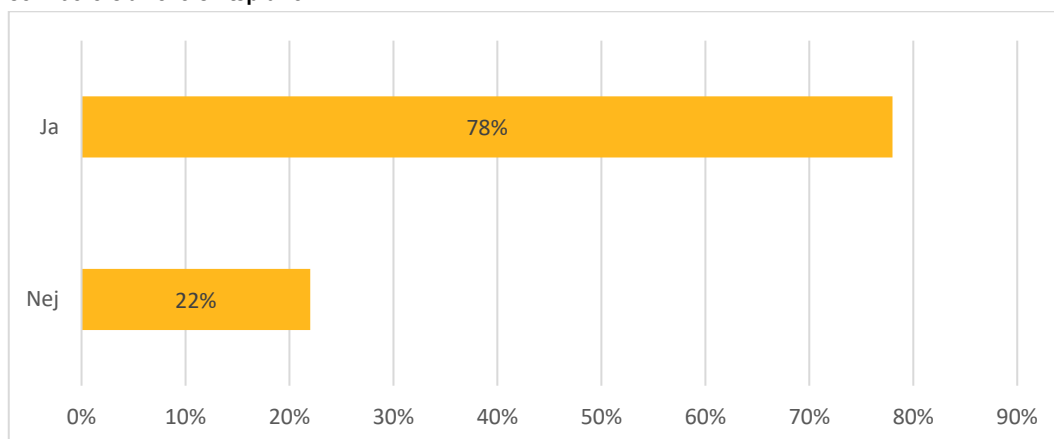

Figur 19. Diagrammet visar att 61 procent har tagit hänsyn till eventuella åtgärdsbehov som finns i VISS för de vattenförekomster som berörs av gällande översiktsplan. Totalt 250 kommuner svarade på frågan.

Har kommunen tagit hänsyn till miljö kvalitetsnormerna för vatten för vattenförekomster och avrinningsområden som berörs av översiktsplanen?

Totalt svarade 256 kommuner på frågan om kommunen tagit hänsyn till MKN för vatten för vattenförekomster och avrinningsområden som berörs av översiktsplanen. 78 procent svarade att de har tagit hänsyn till det, medan 22 procent svarade att de inte har gjort det (se figur 20).

Antal kommuner som har tagit hänsyn till MKN för vatten för vattenförekomster och avrinningsområden som berörs av översiktsplanen

Figur 20. Diagrammet visar att de flesta kommuner, 78 procent, har tagit hänsyn till MKN för vatten för vattenförekomster och avrinningsområden som berörs av översiktsplanen.

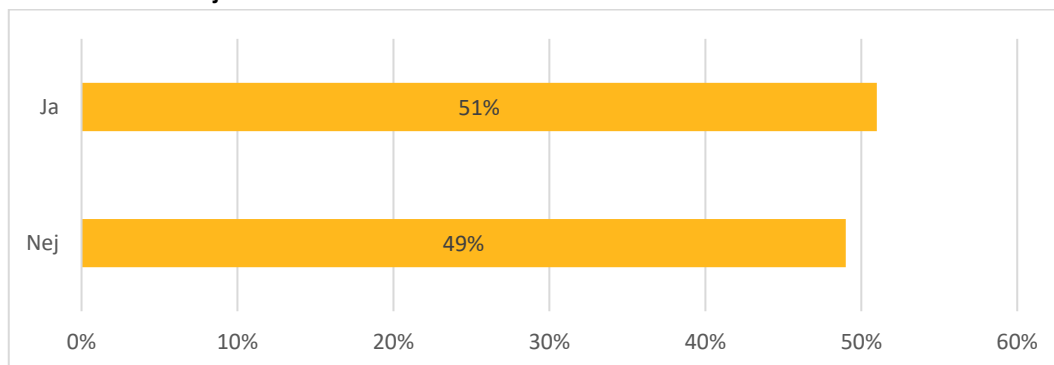
Det framgår att några kommuner arbetar med detta via detaljplaner medan andra har vattenplaner. Flera poängterar att det är en del i själva planprocessen.

56 kommuner har svarat nej på ovanstående fråga. Samtliga har svarat vidare på frågan "Om inte, vad var anledningen?". Där framgår det att resursbrist och övrigt/annat är de främsta anledningarna. I kommentarsfältet framgår det tydligt att när det kommer till alternativet övrigt/annat är det främst på grund av att nya översiktsplaner är under framtagande. Några poängterar även där att de förnyar översiktsplanen, men att de arbetar både med VISS och miljökvalitetsnormerna i detaljplaner.

Har kommunen gjort andra insatser kopplade till arbetet med gällande översiktsplan för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten?

Till den här frågan har det inkommit 249 svar. De är jämnt fördelade mellan ja, 51 procent och nej, 49 procent (se figur 21). Av de som svarat att de gjort andra insatser kopplade till arbetet med gällande översiktsplan för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten framgår det att det bland annat tagits fram vattenplaner, skötselplaner med vattenvårdsåtgärder och att lämpliga platser för exempelvis våtmarker utretts. Några nämner också att de arbetar tillsammans med vattenråd, till exempel med biotoprestaurering.

Antal kommuner som har utfört andra insatser kopplade till arbetet med översiktsplanen för att MKN för vatten ska kunna följas

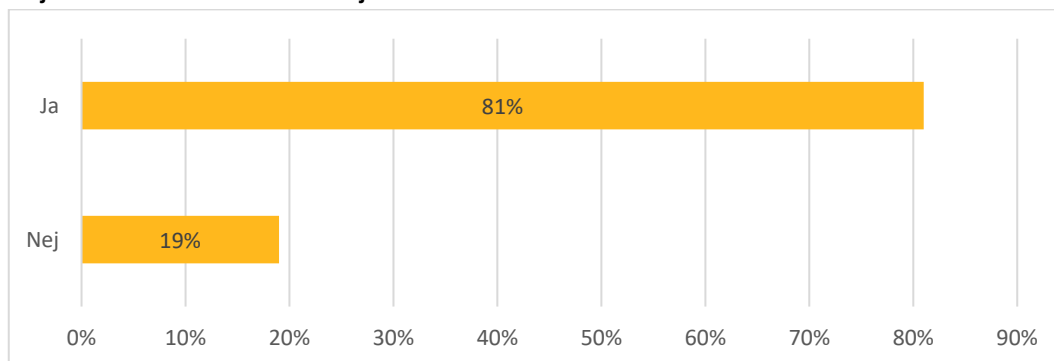
Figur 21. Diagrammet visar att 51 procent av 249 kommuner har gjort andra insatser kopplade till arbetet med gällande översiktsplan för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten. 49 procent har svarat nej på frågan.

Av de som svarat nej på ovanstående fråga framgår det att resursbrist, inte prioriterat och övrigt/annat är främsta anledningarna. Utifrån svaren på övrigt/annat framgår det att det bland annat är nya översiktsplaner på gång. En kommun nämner också att arbetet görs i vattenråden, en annan att de bedömer att det som redan gjorts är tillräckligt och en tredje kommun skriver just att de tidigare haft resurs- och kompetensbrist.

Har kommunen gjort andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten?

256 kommuner har svarat på frågan om kommunen har gjort andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten (se figur 22). Det framgår att i flera kommuner är miljökvalitetsnormer för vatten en naturlig del i detaljplanearbetet.

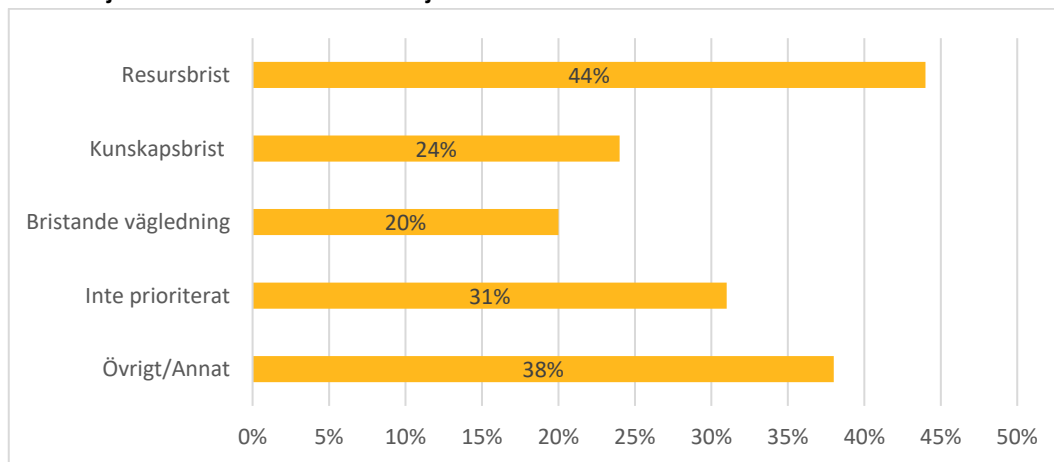
Antal kommuner som har utfört andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att miljö kvalitetsnormer ska kunna följas

Figur 22. Diagrammet visar att 81 procent av 256 kommuner har gjort andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten, medan 19 procent har svarat nej.

Totalt svarade 49 kommuner (19 procent) nej på ovanstående fråga. Av dessa har 45 svarat på "om inte, vad var anledningen?". Där framgår det att resursbrist är främst anledningen, följt av övrigt/annat och därefter inte prioriterat (se figur 23).

Angivna anledningar till att kommunerna inte har gjort andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att miljö kvalitetsnormer ska kunna följas

Figur 23. Diagrammet visar att resursbrist är den främsta faktorn till varför kommuner inte gjort andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten. 45 kommuner har svarat och flera val var möjliga.

I svaren kopplade till övrigt/annat framgår det att det för några kommuner inte har funnits behov, men också att PBL behöver anpassas till de krav som ställs med miljö kvalitetsnormer. Likaså lyfts det svårigheter med att tolka VISS, då de själva inte är lika insatta i vattenfrågor.

2.4 Dagvatten och vatten- och avloppsvattenplaner (åtgärd 7, 8)

Åtgärd 7.

Kommunerna ska upprätta och utveckla vatten- och avloppsvattenplaner för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Åtgärden behöver genomföras i samverkan med länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheternas bedömning

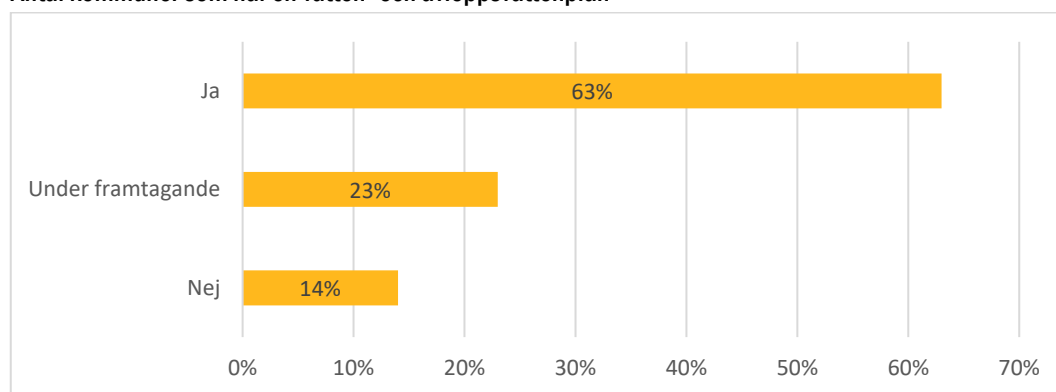
Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att generellt sett är genomförandet av åtgärd 7 tillfredsställande. Variationerna mellan kommuner är stora, men en majoritet av kommunerna har antingen en plan antagen, alternativt att den är under framtagande. För de planer som är framtagna har en stor andel av kommunerna tagit hänsyn till MKN för vatten.

Åtgärd 7 – Vatten- och avloppsvattenplaner

På frågan om kommunen har en vatten- och avloppsvattenplan i enlighet med åtgärd 7 har 255 kommuner svarat. Figur 24 visar att 160 av de svarande kommunerna har en sådan plan. 60 kommuner har en plan som är under framtagande och 35 har ingen sådan plan (se figur 24).

Antal kommuner som har en vatten- och avloppsvattenplan

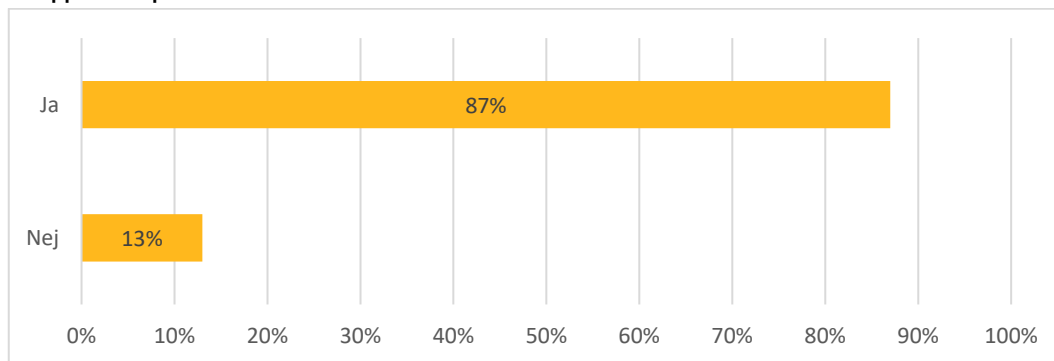

Figur 24 visar att av 255 kommuner så har 63 procent en vatten- och avloppsvattenplan i enlighet med åtgärd 7, 23 procent har en under framtagande och 14 procent har svarat nej.

På följdfrågan "Om ja (alternativt att planen är under framtagande), har kommunen tagit hänsyn till miljö kvalitetsnormer för berörda vattenförekomster vid framtagandet av vatten-

och avloppsvattenplanen?" har totalt 207 kommuner svarat, varav 181 av dessa har svarat ja (se figur 25).

Antal kommuner som har tagit hänsyn till miljö kvalitetsnormer vid framtagande av vatten- och avloppsvattenplan

Figur 25. Diagrammet visar att 87 procent av kommunerna som har, eller har en vatten- och avloppsvattenplan i enlighet med åtgärd 7 under framtagande har tagit hänsyn till miljö kvalitetsnormer för berörda vattenförekomster vid framtagandet av planen.

Det framgår att det bland annat görs vid utbyggnad/prioritering av utbyggnad av kommunalt VA och i olika kommuners VA-planer.

Av de 202 kommuner som svarade att de har en plan, eller har en under framtagande, har 50 procent svarat att planens omfattning är "vattenförsörjning för hela kommunen", 28 procent "endast kommunal VA-försörjning enligt lagen om allmänna vattentjänster (2006:412)" och 22 procent har angett "annat" som omfattning. Av de som svarat "annat" är det ett antal kommuner som uppger att det är VA-försörjning för hela kommuner och inte bara vattenförsörjning. Några kommuner uppger också att den även täcker in enskilda avlopp och till viss del dricksvattenbrunnar.

På följdfrågan "Om inte, vad var anledningen?" framgår det att resursbrist och övrigt/annat är de främsta anledningarna. Bland annat är det några kommuner som ska uppdatera och/ eller påbörja en VA-plan framöver.

Åtgärd 8 – Dagvattenplaner

Åtgärd 8.

Kommunerna ska utveckla planer för hur dagvatten ska hanteras inom kommunen med avseende på kvantitet och kvalitet. Dagvattenplanerna ska bidra till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande

Vattenmyndigheternas bedömning

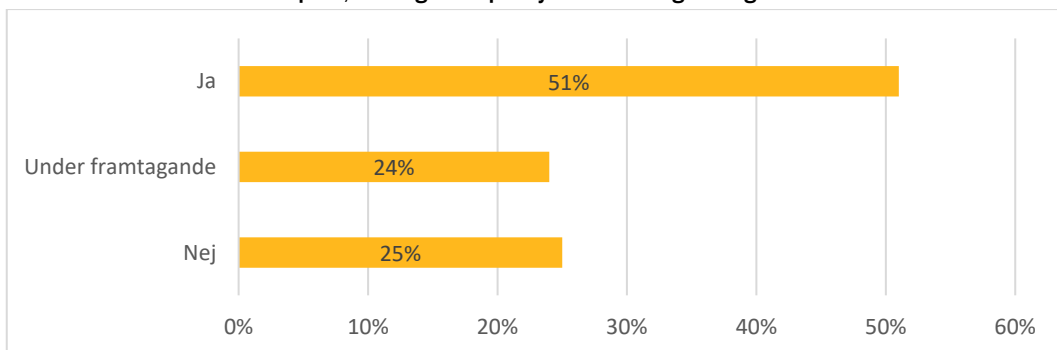
Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att generellt sett är genomförandet av åtgärd 8 tillfredsställande. Variationerna mellan kommuner är stora, men en majoritet av kommunerna har antingen en plan antagen, alternativt att den är under framtagande. För de planer som är framtagna har en stor andel av kommunerna tagit hänsyn till MKN för vatten.

Vattenmyndigheterna noterar att resursbrist följt av övrigt/annat är anledningar till att det inte genomförts, men att flera anger i svaren att de är på gång och arbete pågår.

Av 255 svarande anger 129 kommuner att de har en dagvattenplan för att begränsa utsläpp av dagvatten till vattenmiljöer (se figur 26). 61 kommuner svarar att planen är under framtagande.

Antal kommuner som har en plan, strategi eller policy för hantering av dagvatten

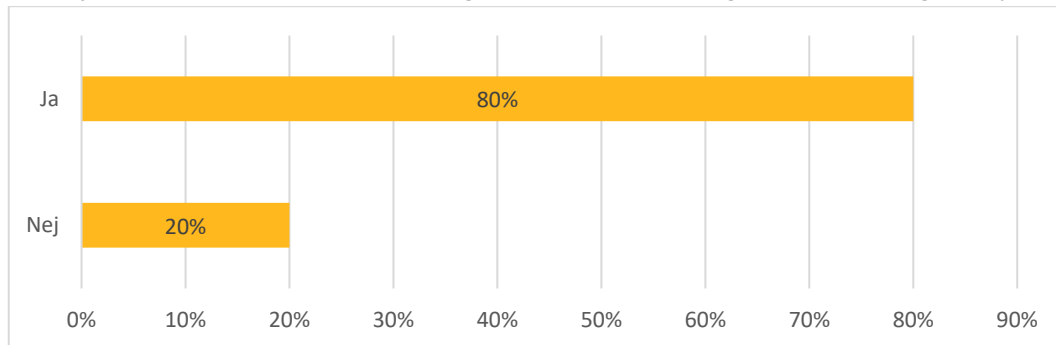

Figur 26. Diagrammet visar andelen kommuner i procent som har en plan, strategi, policy eller liknande för hantering av dagvatten i syfte att begränsa utsläpp till vattenmiljöer.

Från svaren på enkäten går det att se att kommunerna generellt anser att dagvatten är en viktig fråga att arbeta med. Tillvägagångssättet att arbeta med frågan skiljer sig dock åt. En del kommuner har redan en beslutad dagvattenplan/strategi/policy, som i vissa fall är fristående eller som en del i VA-planen. Andra kommuner inväntar att dagvattenplanen ska beslutas av kommunpolitikerna.

På följdfrågan om kommunerna som har en dagvattenplan för att begränsa utsläpp av dagvatten till vattenmiljöer har beaktat miljö kvalitetsnormer i framtagandet av dagvattenplanen/strategin/policyn svarar 80 procent av 176 kommuner ja (se figur 27).

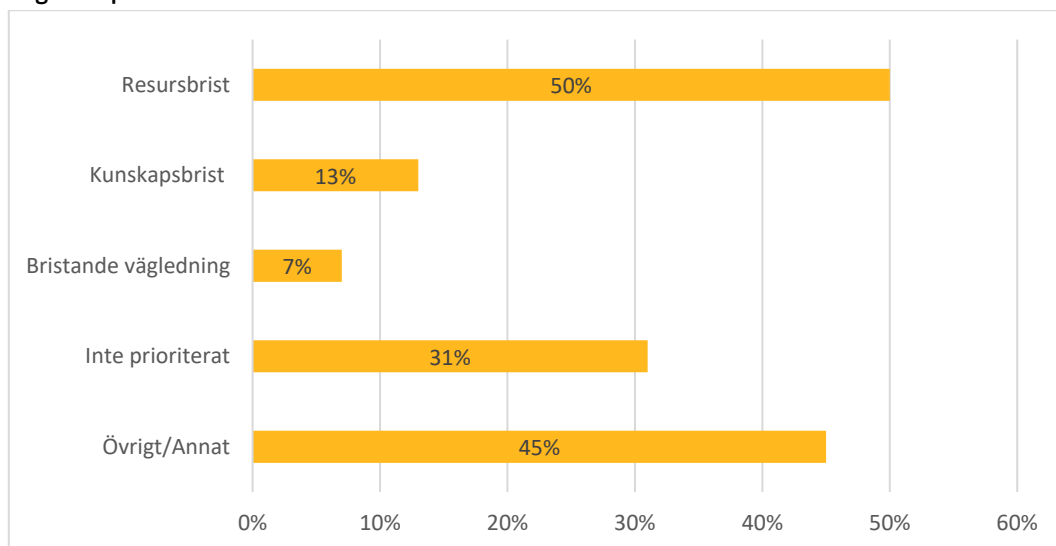
Har miljö kvalitetsnormer beaktats vid framtagandet av kommunens dagvattenplan/strategi/policy?

Figur 27. Diagrammet visar att 80 procent av kommunerna har beaktat miljö kvalitetsnormer för berörda vattenförekomster vid framtagandet av dagvattenplanen/strategin/policyn. Totalt har 176 kommuner svarat på frågan.

Svaren visar också att det fortfarande saknas en del dagvattenplaner i landets kommuner. Flera kommuner beskriver resursbrist som en orsak, andra att frågan inte har prioriterats av de styrande i kommunen (se figur 28). Några kommuner är på gång med att ta fram en plan eller revidera den befintliga. En del kommuner har äldre dagvattenplaner, innan miljö kvalitetsnormer för vatten kom och några har en gemensam plan för flera kommuner.

Angivna anledningar varför kommunerna inte har beaktat miljö kvalitetsnormer vid framtagandet av dagvattenplan

Figur 28. Diagrammet visar anledningen (i procent) till att kommunerna inte har beaktat miljö kvalitetsnormer vid framtagandet av dagvattenplanen/strategin/policyn. 88 svar. Flera val var möjliga.

2.5 Reviderade åtgärder

Åtgärd NY, dioxiner.

Kommunerna ska verka för att minska utsläppen av dioxiner och dioxinlika föreningar från småskalig förbränning.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Naturvårdsverket och Energimyndigheten.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärd NY dioxiner bristande.

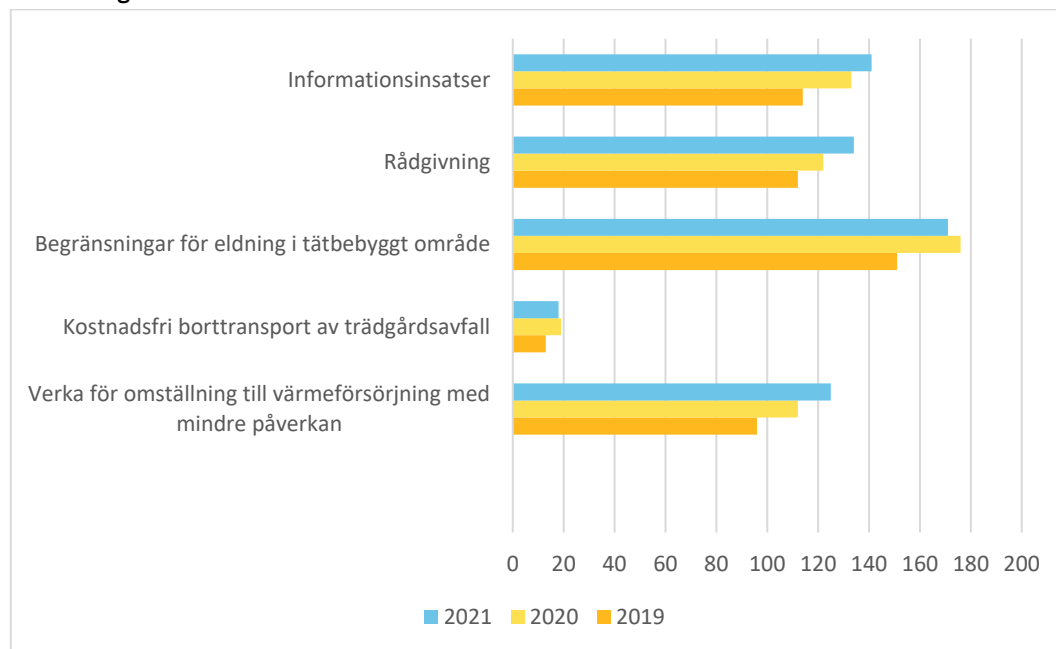
Det varierar mellan kommunerna hur åtgärden har genomförts. Kommunerna har länge arbetat med vedeldning och annan småskalig förbränning. Utifrån svaren framgår det att de generellt sett arbetar med dessa frågor främst utifrån klagomål och störningssynpunkt och inte med fokus på MKN för vatten. Sammantaget bedömer vattenmyndigheterna att kommunerna inte arbetar med åtgärden i den omfattning som krävs.

Ny åtgärd i Åtgärdsprogram 2018–2021 – Dioxiner

Åtgärden är ett tillägg enligt Åtgärdsprogram 2018–2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten.

Totalt var det 247–251 kommuner som svarade på ett antal frågor som hör till åtgärd NY dioxiner. Frågan om kommunen har verkat för att minska utsläppen av dioxiner och dioxinlika föreningar från småskalig förbränning har flera olika exempel. Svaren på dessa har sammanställts (se figur 29).

Kommunernas arbete med att minska utsläpp av dioxiner och dioxinlika föreningar från småskalig förbränning

Figur 29. Diagrammet visar antal kommuner som har angett att de har verkat för att minska utsläppen av dioxiner och dioxinlika föreningar från småskalig förbränning genom att genomföra olika insatser. Antal svar är 247-251.

Variationerna i hur kommunerna arbetar med detta är stora. Några exempel på insatser är information på sina hemsidor, informationskampanjer som till exempel Elda rätt från Naturvårdsverket, vedeldningspolicys, utskick av information vid klagomål med mera. Den åtgärd som flest kommuner har genomfört (68 procent av 251 kommuner) är att de har infört begränsningar för eldning av trädgårdsavfall inom detaljplanelagt och tätbebyggt område.

Den åtgärd som minst antal kommuner har genomfört (7 procent av 247 kommuner) är att erbjuda kostnadsfri borttransport av trädgårdsavfall inom detaljplanelagt och tätbebyggt område. Det finns emellertid kommuner som har abonnemang för kommunal hämtning av trädgårdsavfall.

3. Länsstyrelsernas rapportering

Alla 21 länsstyrelser har svarat på årets åiterrapportering av vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Däremot har inte varje länsstyrelse svarat på alla frågor. Detta är förklarat under varje diagram och tabell.

Karta 6 visar att de flesta länsstyrelser (81 procent) har ett tvärsektorielt arbetssätt när det kommer till deras arbete med åtgärdsprogrammet.

Det är nödvändigt att länsstyrelserna tillämpar ett tvärsektorielt arbetssätt för att skapa en ökad helhetssyn i arbetet med att identifiera och prioritera vattenförekomster som är i behov av åtgärder för att MKN för vatten ska kunna följas.

Nedan är exempel på hur två länsstyrelser har arbetat.

Länsstyrelsen Kalmar län

”Arbete med länsstyrelsens åtgärder pågår på flera enheter. För vissa åtgärder sker arbetet i tvärsektoriella arbetsgrupper t ex tillsyn enligt LAV, våtmarker, arbeten kopplade till nationella planen, men även genom internremisser och projekt. Samordningen av åtgärd 5 har dock haft uppehåll i samband samrådsförfarandet.”

Länsstyrelsen Dalarnas län

”Länsstyrelsen arbetar tvärsektorielt inom vissa prioriterade sakområden. Det gäller främst arbetet med vattenkraft, förorenade områden, samhällsplanering och miljöprövning. Under 2021 har även arbetet med tillsyn startat. Det finns etablerade grupper som träffas regelbundet och diskuterar viktiga frågor inom sakområdena, byter information, hanterar ärenden och planerar insatser tillsammans.”

Fyra länsstyrelser svarar att de inte har ett tvärsektorielt arbetssätt. De anger resursbrist, kunskapsbrist, bristande vägledning, inte prioriterat samt övrig/annat som orsak till att de inte har ett tvärsektorielt arbetssätt.

Nedan är ett exempel på en länsstyrelse som inte har ett tvärsektorielt arbetssätt.

Länsstyrelsen Uppsala län

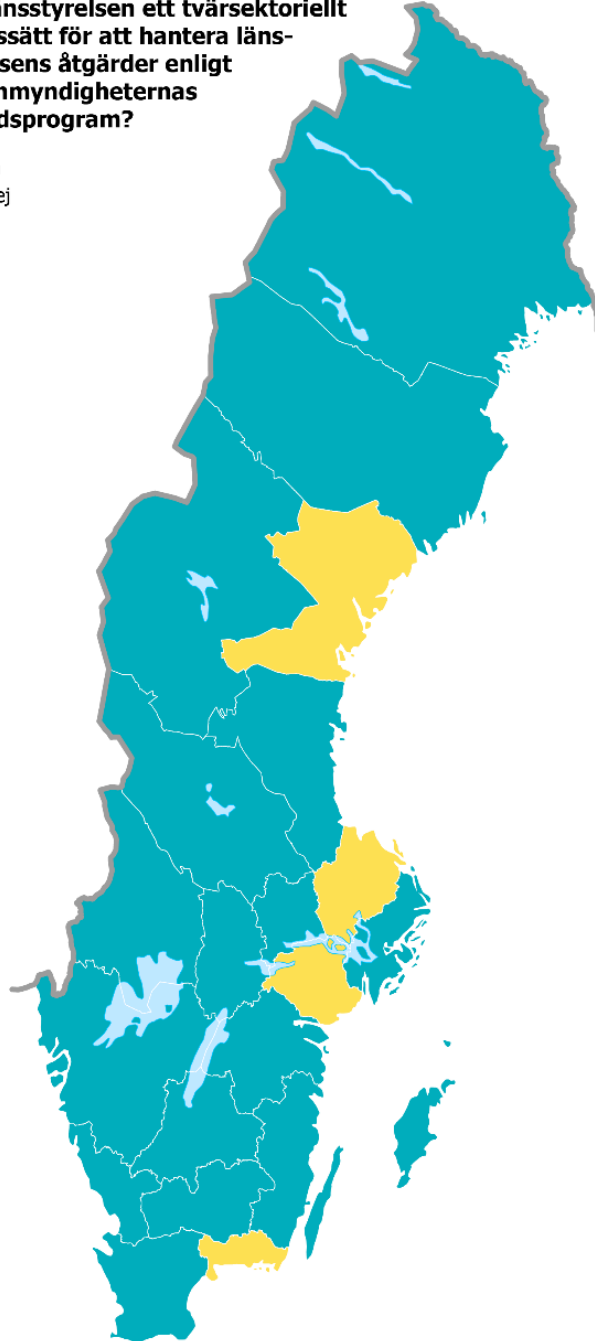
”Vattenförvaltningens verktyg, till exempel VISS, vattenwebben och en rad andra underlag används i prövning, tillsyn och planhandläggning. Arbete pågår med att förbättra handläggningsprocesserna så att vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ska beaktas på ett mer systematiskt vis i ärendehantering. Det finns i nuläget ingen strategi framtagen för att omhänderta detta.”

Andra länsstyrelser skriver även att pandemin har lett till svårigheter med samverkan på grund av distansarbete. Samt även att det har saknats resurser i form av personal.

Länsstyrelsernas tvärssektoriella arbetssätt

Har länsstyrelsen ett tvärssektoriellt arbetssätt för att hantera länsstyrelsens åtgärder enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram?

■ Ja
■ Nej

Karta 6. Kartan visar att 81 procent, det vill säga 17 länsstyrelser, har ett tvärssektoriellt arbetssätt.

3.2 Åtgärd 1 - Tillsyn miljöfarlig verksamhet

Åtgärd 1.

Länsstyrelserna ska utöka och prioritera sin tillsyn av miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter enligt 9 och 11 kap. miljöbalken, så att tillsynen med beaktande av ett avrinningsområdesperspektiv inriktas på verksamheter som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs, eller riskerar att inte följas. Åtgärden ska medföra att det för sådana verksamheter ställs krav på genomförande av åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras med stöd av de åtgärdsplaner som ska utarbetas enligt Länsstyrelsernas åtgärd 5.

Åtgärden ska när så är motiverat genomföras i samverkan med Trafikverket, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet och berörda kommuner.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet bristande.

Den största andelen av länsstyrelserna använder inte MKN för vatten som prioriteringsgrund i sina behovsutredningar. Drygt hälften av länsstyrelserna använder MKN för vatten som prioriteringsgrund i sina tillsynsplaner. Enligt åtgärden ska MKN för vatten prioriteras i tillsynen. Vattenmyndigheterna bedömer därför att länsstyrelserna brister i sitt åtgärdsarbete.

Länsstyrelsernas åtgärd 1 innebär att länsstyrelserna ska utöka och prioritera sin tillsyn av miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter. Det ska i slutändan leda till att MKN för vatten ska kunna följas. Därför behöver länsstyrelserna redan i sin behovsutredning använda miljökvalitetsnormer som prioriteringsgrund.

Endast tre av 21 länsstyrelser anger att de använder MKN för vatten som prioriteringsgrund i sina behovsutredningar.

Några exempel på inkomna svar:

Länsstyrelsen Kronoberg

”Vi har använt oss av Miljösamverkan Sveriges generella mall för behovsutredningen och den utgår bland annat från behovet för att nå miljökvalitetsnormer i vatten.”

Länsstyrelsen Västra Götaland

”I behovsutredningen har länsstyrelsen bedömt hur stor tillsynsinsats som behövs för att tillsynen på ett konstruktivt sätt ska bidra till att de nationella miljökvalitetsmålen uppnås, miljökvalitetsnormer och åtgärdsplaner uppfylls samt bedömt vilka resurser som behövs för att hantera inkommande ärenden.”

Elva länsstyrelser svarar att de inte använder MKN för vatten som prioriteringsgrund i sina behovsutredningar. Tre länsstyrelser uppger att de har beaktat MKN för vatten i behovsutredningen men att det inte varit en prioritering. Fyra länsstyrelser uppger annat (se figur 30).

Några exempel på inkomna svar:

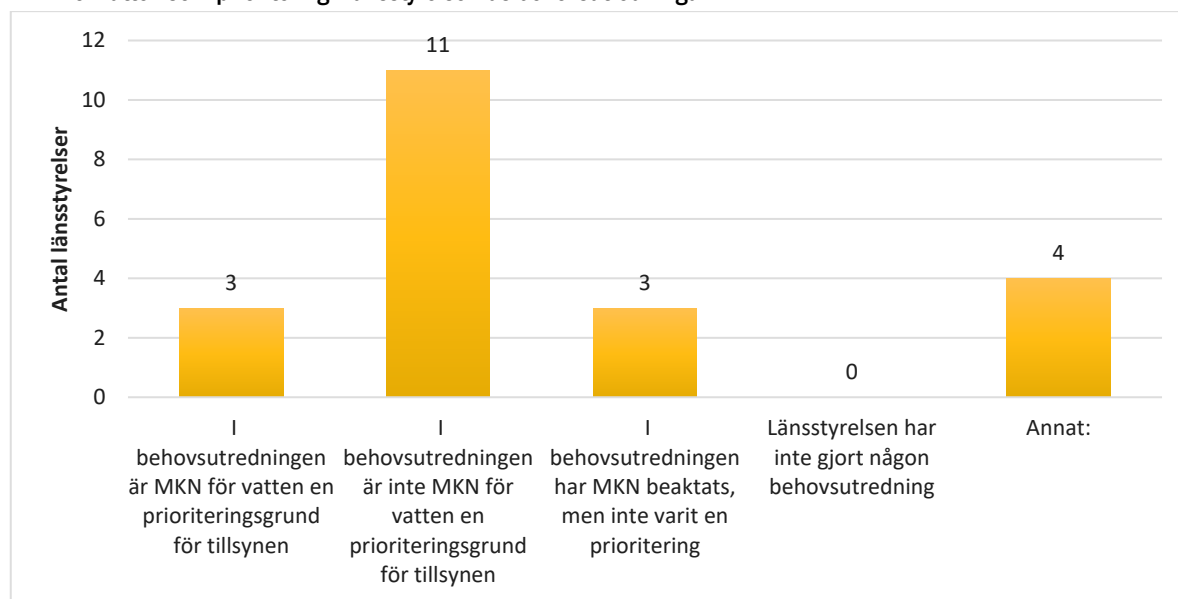
Länsstyrelsen Skåne län

”Miljösamverkan Sveriges modell för behovsutredning inkluderar inte lokal statusklassning, men Länsstyrelsen Skåne har upprättat ett system för att vid behov justera tillsynsbehovet för enskilda anläggningar. Detta inkluderar även tillsynsbehovet utifrån miljökvalitetsnormer.”

Länsstyrelsen Blekinge

”Ja för miljöskydd men inte för övriga områden.”

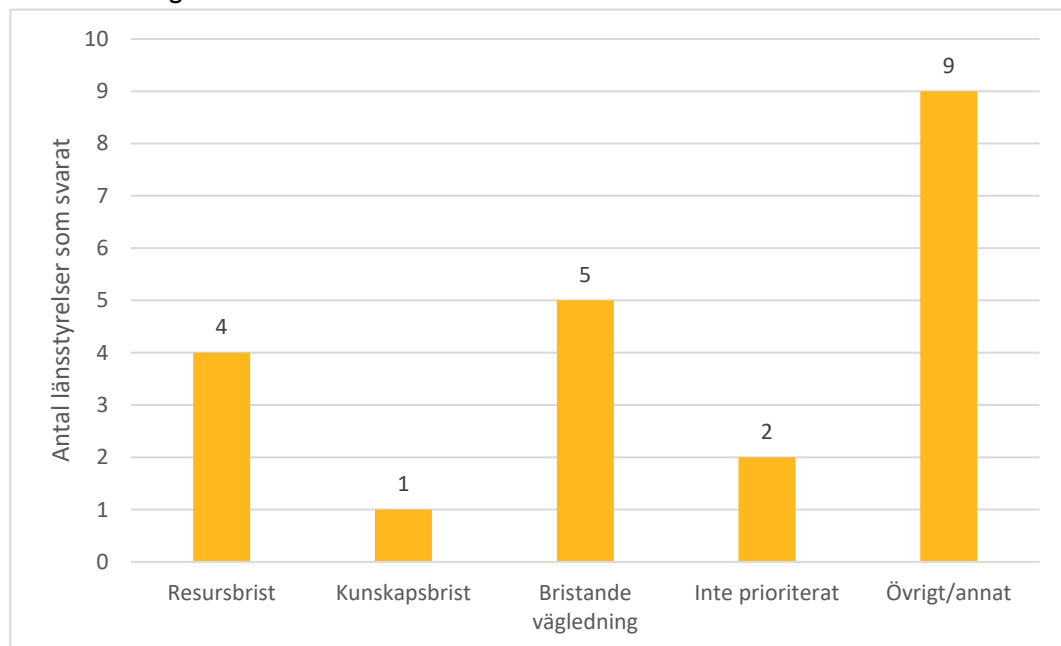
MKN för vatten som prioritering i länsstyrelsernas behovsutredningar

Figur 30. Så många länsstyrelser har använt MKN för vatten som prioritering i sina behovsutredningar. Den visar även antal länsstyrelser som inte använt miljökvalitetsnormer i sina behovsutredningar, antal länsstyrelser som har beaktat miljökvalitetsnormer men inte haft de som prioritering samt antal länsstyrelser som har svarat "annat".

Nio länsstyrelser svarar övrigt/annat på frågan varför de inte har använt miljökvalitetsnormer som prioriteringsgrund i behovsutredningen (se figur 31). Fem länsstyrelser svarar "bristande vägledning". De flesta länsstyrelser som svarat "övrigt/annat" som orsak, uppger att de utgår från Miljösamverkan Sveriges modell för framtagande av behovsutredning och att MKN för vatten inte är en prioriteringsgrund där.

Angiva anledningar varför länsstyrelserna inte har använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i behovsutredningen

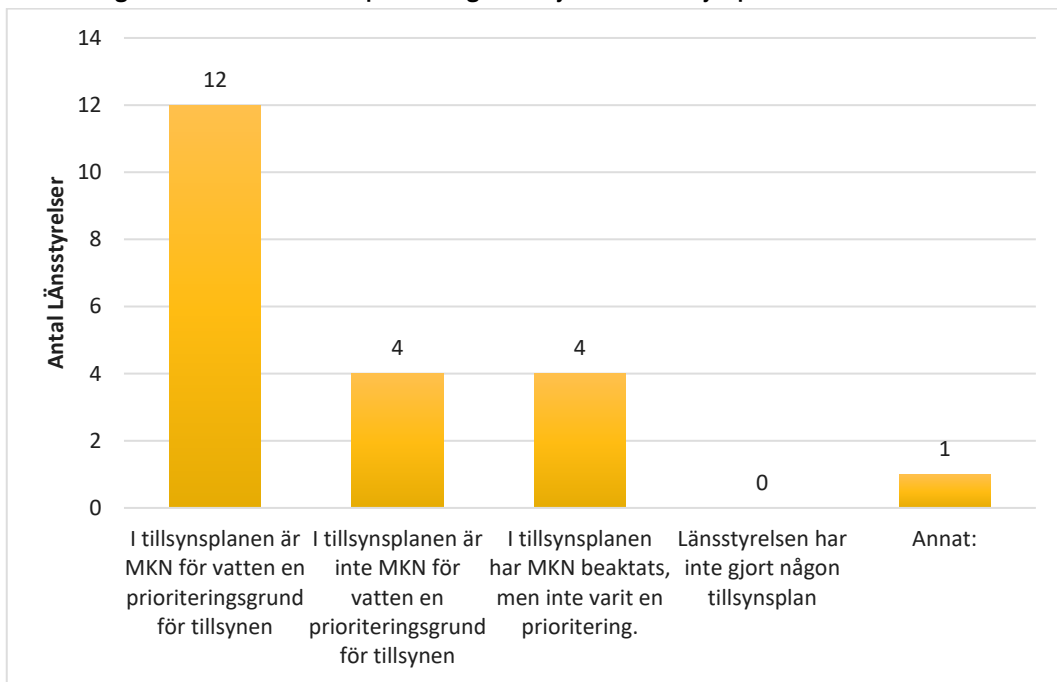

Figur 31. Diagrammet visar att övrigt/annat och bristande vägledning är de främsta orsakerna till att länsstyrelserna inte har använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i behovsutredningen. 15 länsstyrelser har svarat på frågan och flera val var möjliga.

När det kommer till länsstyrelsernas tillsynsplan ska miljö kvalitetsnormer användas som prioritering i planeringen av den egeninitierade tillsynen. 12 länsstyrelser uppger att de har använt MKN för vatten som prioritering i planering av den egeninitierade tillsynen i länsstyrelsernas tillsynsplan. Fyra har uppgett att de inte har gjort det.

Länsstyrelsen Östergötland har svarat "annat" på frågan om de använder MKN för vatten som prioritering i planeringen av den egeninitierade tillsynen i Länsstyrelsens tillsynsplan. Länsstyrelsen skriver: "Miljö kvalitetsnormen för vatten är en prioriteringsgrund för länsstyrelsens tillsynsplan för miljöfarlig verksamhet. I tillsynsplanen för vattenverksamhet har miljö kvalitetsnormen beaktats, men inte varit en prioritering [...]"

Användning av MKN för vatten som prioritering i länsstyrelsernas tillsynsplaner

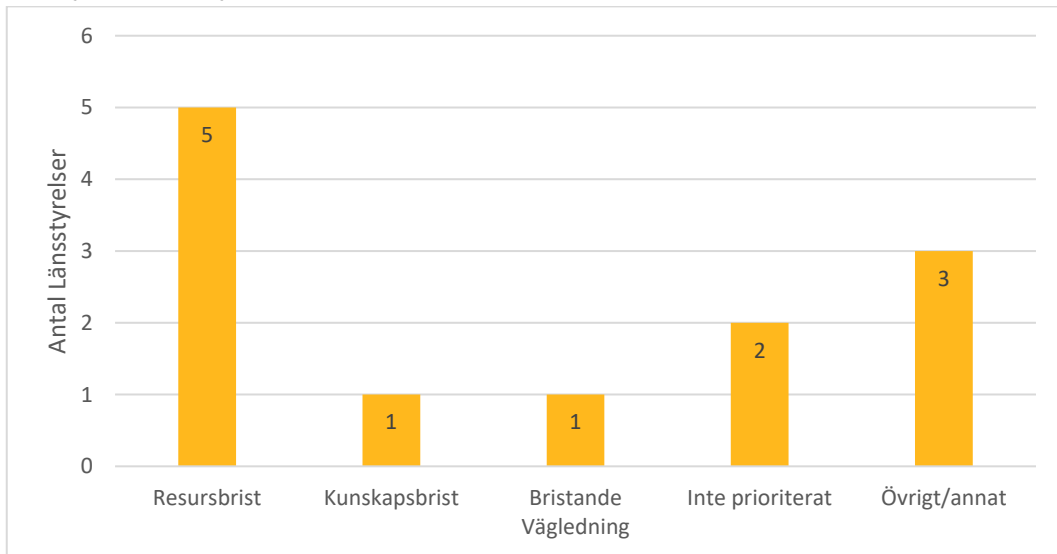
Figur 32. Antal länsstyrelser som har, eller inte har, använt miljö kvalitetsnormer som prioritering i planering av den egeninitierade tillsynen i sin tillsynsplan. Diagrammet visar även antal länsstyrelser som har beaktat MKN men inte använt det som en prioritering.

12 av 21 länsstyrelser svarade på frågan varför miljö kvalitetsnormer inte använts som prioritering. Fem svarade att det berodde på resursbrist och tre svarade övrigt/annat (se figur 33).

Länsstyrelsen Stockholm

"[...]För att kunna använda miljö kvalitetsnormer som bedömningsgrund efterfrågas vägledning, tex kring hur miljö kvalitetsnormer ska bedömas och viktas mot andra bedömningsgrunder."

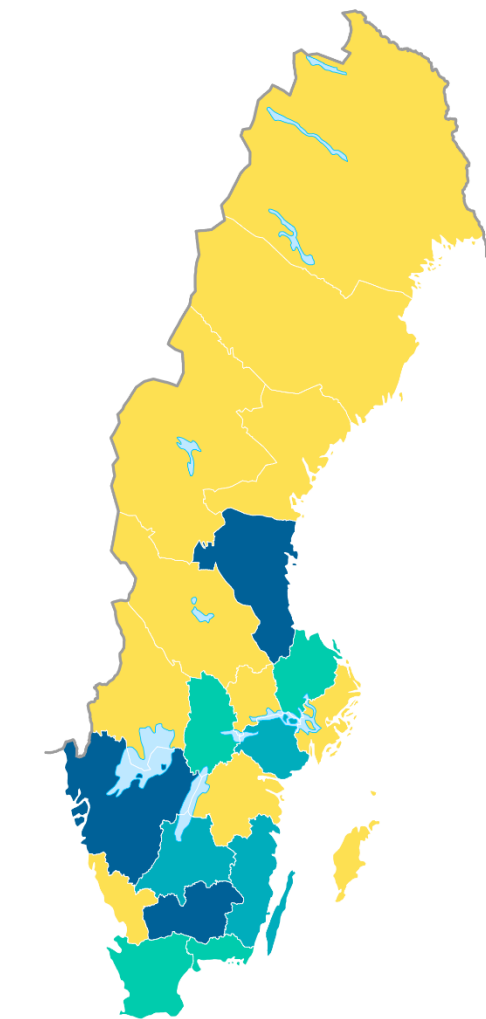
Angivna anledningar varför MKN för vatten inte använts som prioritering i planeringen av Länsstyrelsernas tillsynsplaner

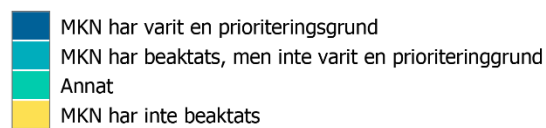
Figur 33. Diagrammet visar vad länsstyrelserna angett för orsak till att de inte har använt miljökvalitetsnormer som prioritering i sin tillsynsplan. Sju länsstyrelser svarade på frågan och flera val var möjliga.

I karta 7 ges en överblick över hur länen har arbetat med miljökvalitetsnormer som prioriteringsgrund i deras behovsplaner/tillsynsplaner. Det går att utröna bland annat att miljökvalitetsnormer inte varit prioriteringsgrundande i de norra länens behovsutredningar men däremot i deras tillsynsplaner.

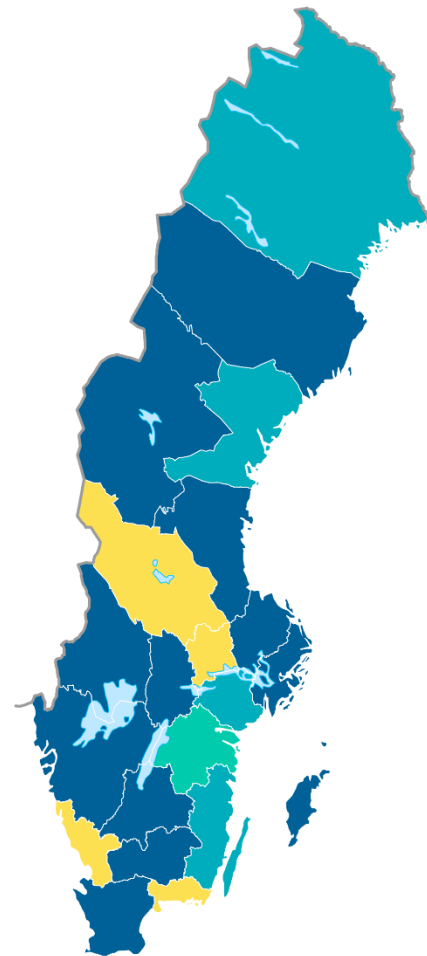
Länsstyrelsernas arbete med behovsutredning och tillsynsplan

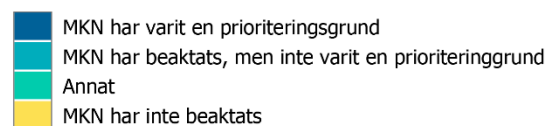
Behovsutredning

Länsstyrelsernas planeringsarbete med behovsutredning och tillsynsplan

Tillsynsplan

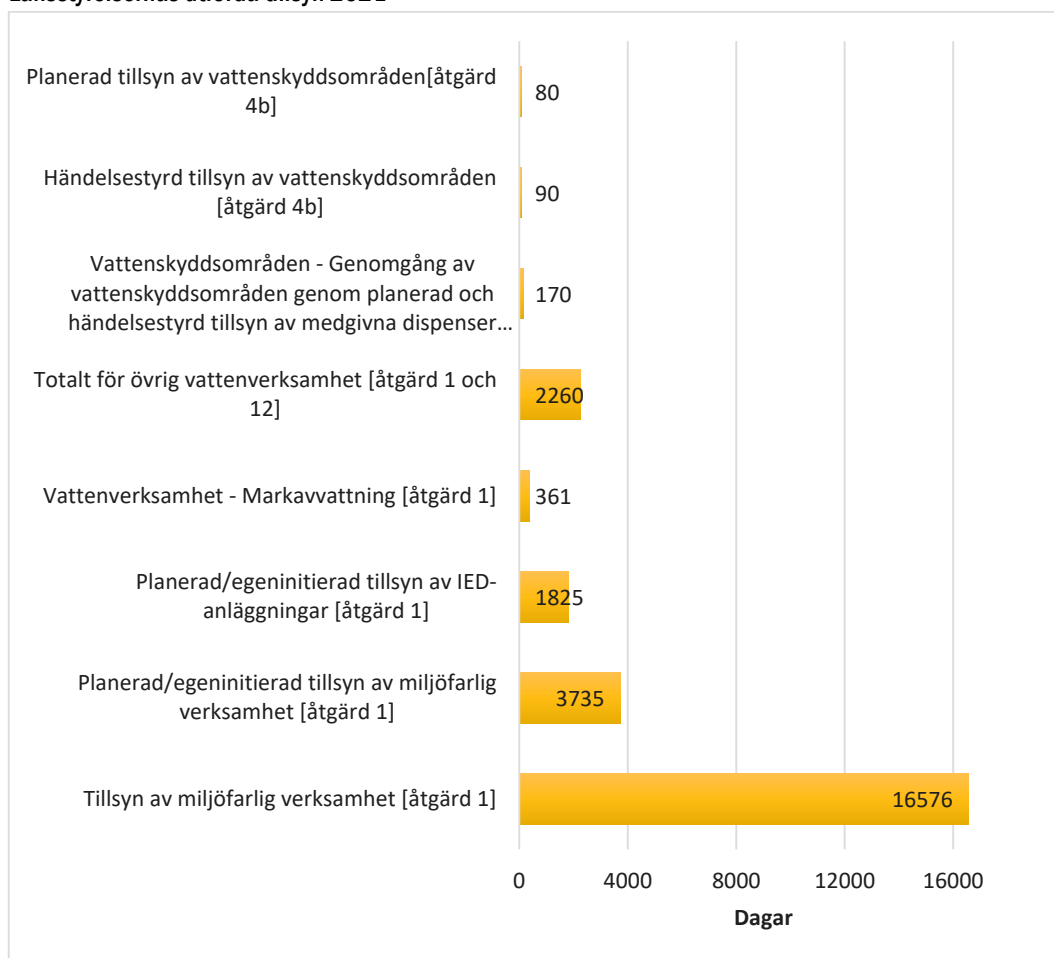

Karta 7. Kartorna visar hur länsstyrelserna har jobbat med att använda miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i deras behovsutredning och tillsynsplan. Det går att utröna att miljö kvalitetsnormer inte varit prioriteringsgrundande i de norra länens behovsutredningar men däremot i deras tillsynsplaner.

Länsstyrelsernas arbete med tillsyn

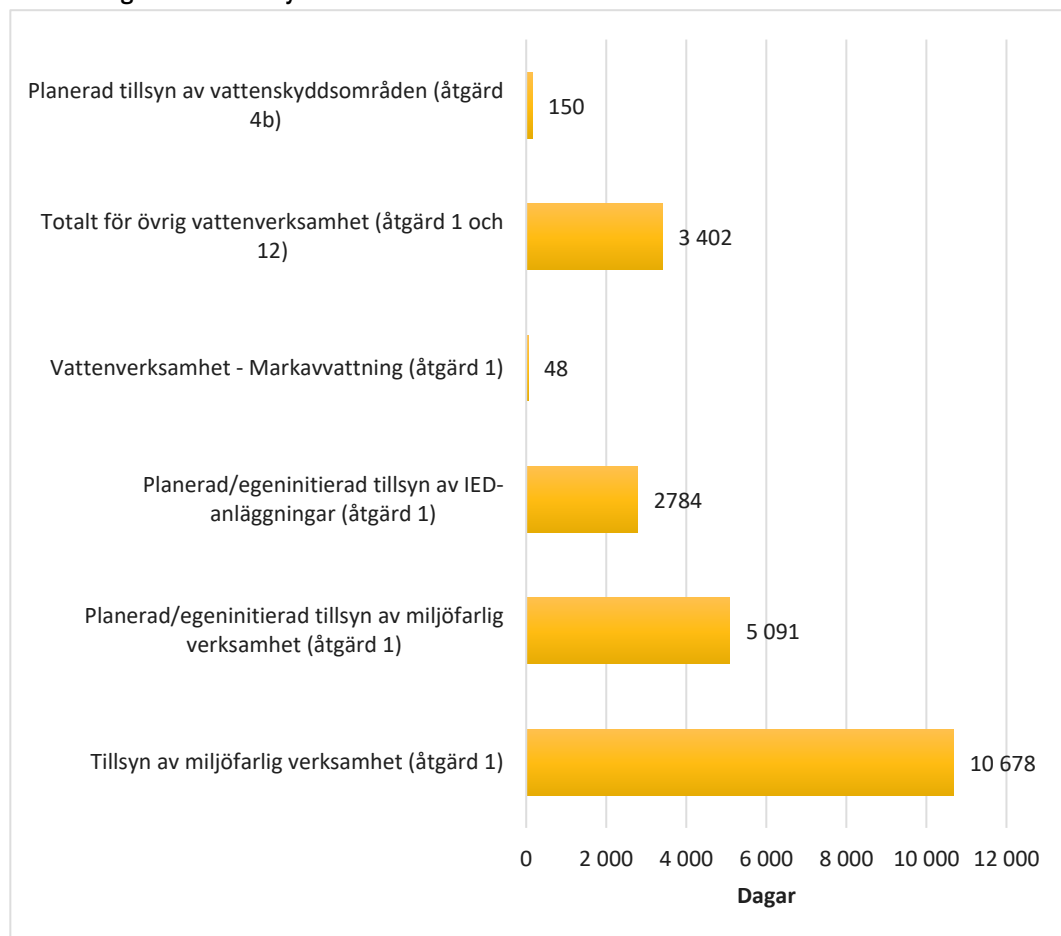
Under 2021 använde de 21 länsstyrelserna mest tillsynstid till miljöfarlig verksamhet. Detsamma gäller även för 2022 där länsstyrelserna har angivit att de planerar att utföra tillsyn av miljöfarlig verksamhet (VHT-kod 555) under 10 678 dagar. Tillsyn av Markavvattning (VHT-kod 53521 och 53531) får färre dagar 2022 än 2021 men för övrig vattenverksamhet (VHT-kod 53523) ges fler dagar. Den planerade tillsynen av vattenskyddsområden får fler dagar, 150 dagar år 2022 mot 80 dagar 2021. I genomsnitt jobbar länsstyrelserna mest med tillsynen för miljöfarliga verksamheter (se figur 34 och figur 35).

Länsstyrelsernas utförda tillsyn 2021

Figur 34. Diagrammet visar att under 2021 har länsstyrelserna lagt mest tillsynstid på miljöfarlig verksamhet.

Planerad egeninitierad tillsyn för 2022

Figur 35. Diagrammet visar att länsstyrelserna planerar utföra mest tillsyn på miljöfarliga verksamheter under 2022.

3.3 Åtgärd 2 - Tillsyn vattenkraft och dammar

Åtgärd 2.

Länsstyrelserna ska bedriva tillsyn i syfte att identifiera de behov och möjligheter som finns att ställa krav på miljöhänsyn vid samtliga vattenkraftverk och dammar, på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras så att det årligen, från och med år 2017, utövas tillsyn vid minst en femtedel av berörda vattenkraftverk och dammar i respektive län.

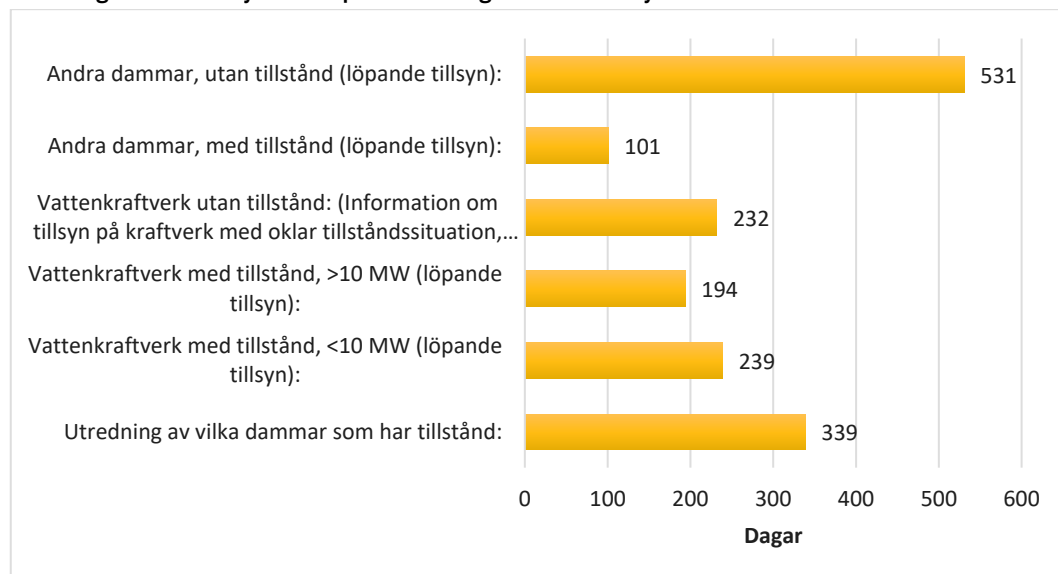
Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden inte går att utvärdera. Behovet av åtgärdsarbetet kvarstår och behöver löpa på i takt med nationell plan för omprövning av vattenkraft (NAP).

Länsstyrelserna arbetar på olika sätt med att få in miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten i sin planering av tillsyn av vattenkraft och dammar. Den nationella planen för miljöanpassning av vattenkraften som alla länsstyrelser jobbar med innebär möjlighet att ställa krav, enligt åtgärd 2, på vattenkraftägare så att de ska ha tillstånd som följer miljöbalken samt kunna se till att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Den tillsyn som länsstyrelserna planerar genomföra 2022 är framför allt mot dammar som inte är kraftverk och som inte har tillstånd. En annan stor tillsynspost för 2022 är utredning av vilka dammar som har tillstånd samt tillsyn av vattenkraftverk, <10MW med tillstånd (se figur 36).

Antal dagar som länsstyrelserna planerar för egeninitierad tillsyn av vattenverksamheter under 2022

Figur 36. Diagrammet visar att länsstyrelserna planerar lägga mest tid på tillsyn/utredning av "andra dammar, utan tillstånd" under 2022.

3.4 Åtgärd 3 – Egenkontroll via tillsyn eller vägledning

Åtgärd 3.

Länsstyrelserna ska via sin tillsyn eller genom vägledning till kommunerna säkerställa att verksamhetsutövare som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som påverkar vattenmiljön genomför egenkontroll och har de kontrollprogram som behövs för att möjliggöra en bedömning av verksamheternas eller åtgärdernas inverkan på den ekologiska, kemiska och kvantitativa statusen och den ekologiska potentialen i vattenförekomster.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden inte går att utvärdera. Behovet av åtgärden kvarstår.

Enligt åtgärd 3 ska länsstyrelserna, antingen via eget arbete med tillsyn eller via tillsynsvägledning till kommunerna, se till att verksamhetsutövare bedriver egenkontroll.

Vattenmyndigheten har i sin enkät för åtgärder utförda 2021 inte ställt några frågor gällande Länsstyrelsernas åtgärd 3.

3.5 Åtgärd 4 – Skydd av dricksvattentäkter

Åtgärd 4.

Länsstyrelserna ska prioritera arbetet med långsiktigt skydd av dricksvattentäkter. Länsstyrelserna behöver särskilt:

- a) förstärka arbetet med inrättande av vattenskyddsområden och förkorta handläggningstiderna vid inrättande av vattenskyddsområden,
- b) genomföra systematisk och regelbunden tillsyn av vattenskyddsområden med tillhörande föreskrifter,
- c) inom sin tillsynsvägledning till kommunerna ge råd och stöd i arbetet med att inrätta och bedriva tillsyn i vattenskyddsområden,
- d) utarbeta regionala vattenförsörjningsplaner i samverkan med kommunerna,
- e) genom tillsyn kontrollera att tillståndspliktiga vattenuttag i grund- och ytvatten har tillstånd, särskilt i områden med dricksvattenförekomster.

Åtgärderna enligt punkterna c), d) och e) ska vara genomförda senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheternas bedömning

4 a. Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

Alla 21 Länsstyrelser har under 2021 lagt både mer resurser och/eller mer tid på arbetet med att förkorta handläggningstiderna vid inrättande av vattenskyddsområden.

4 b. Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att åtgärden inte går att utvärdera.

Detta för att det framkommit att orsaken till att runt hälften av länsstyrelserna inte lagt några dagar på tillsyn kan vara för att de inte hunnit planera in någon tillsyn innan svarstiden på enkäten gick ut.

4 c. Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

Bedömningen baseras på att 4c skulle varit genomförd senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande. Arbetet går dock framåt då det är 14 länsstyrelser som i år svarat att de utfört tillsynsvägledning. Förra året var det 12 som svarade ja och året dessförinnan var det elva.

4 d. Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

Detta för att 4d skulle varit genomfört senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande. Inte alla länsstyrelser har utarbetat en regional vattenförsörjningsplan. Men arbete pågår.

4 e. Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

Länsstyrelserna arbetar med åtgärden. Ett antal länsstyrelser har tillstånd till alla deras tillståndspliktiga vattenuttag (se figur 42). Flera av de andra länsstyrelserna planerar in dagar för att genom tillsyn kontrollera att tillståndspliktiga vattenuttag har tillstånd.

Åtgärd 4 a – Förstärka arbetet med inrättande av vattenskyddsområden

Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden är en lång process med många inblandade intressenter och som även kräver samråd i flera omgångar. Förutsättningarna skiljer sig också åt mellan länen, både när det gäller resurser och komplexitet i ärendena. Varje område är unikt och behöver behandlas därefter. Handläggningstiderna för vattenskyddsområden varierar därför från sex månader upp till flera år.

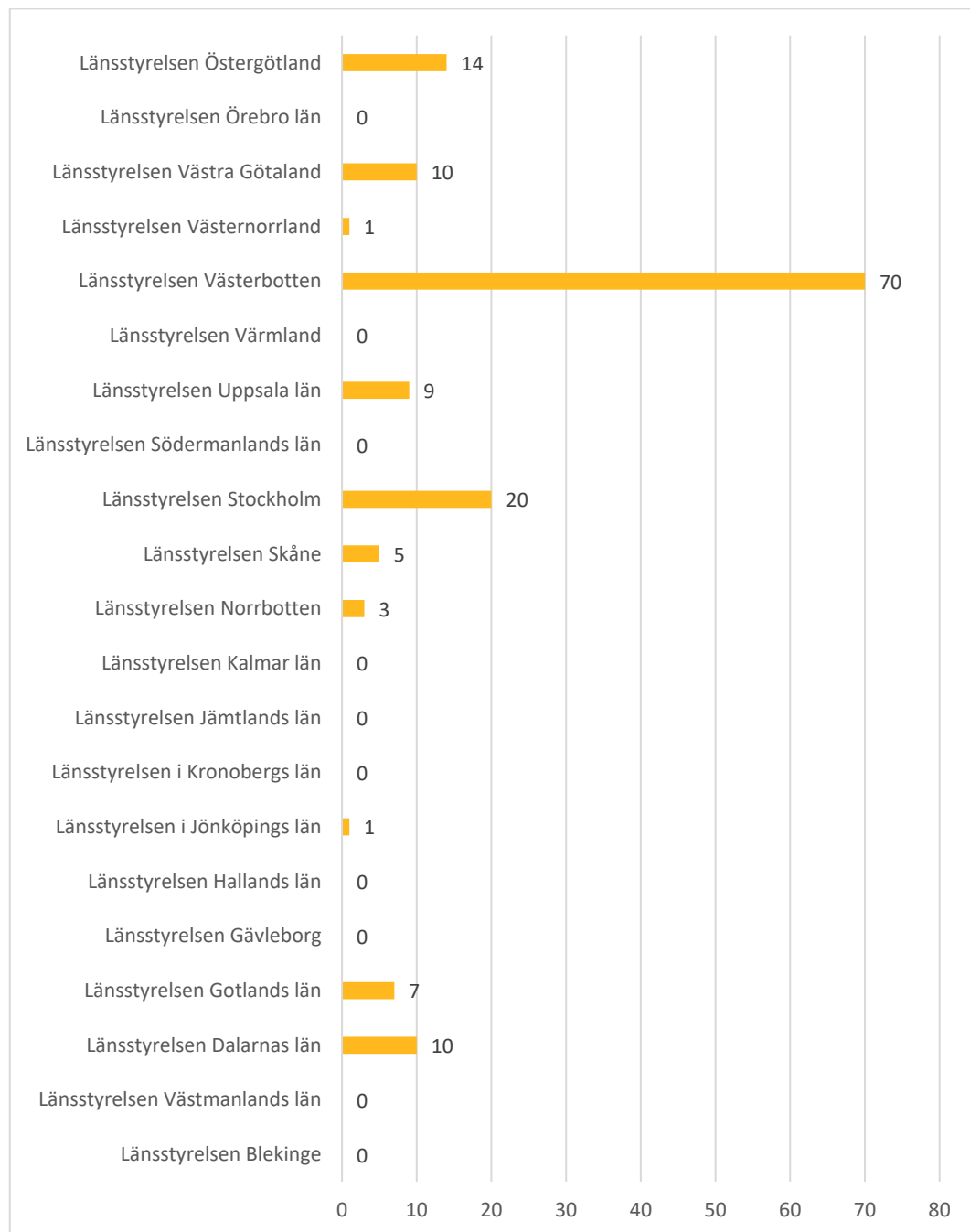
Arbete med att förkorta handläggningstider för vattenskyddsområden

Ett flertal länsstyrelser uppger att de i arbetet med att förkorta handläggningstiderna för vattenskyddsområden har anställt mer personal att utföra arbetet samt att de har avsatt mer tid för handläggning i verksamhetsplaneringen. Många länsstyrelser svarar att det förs en tät och tidig dialog med kommuner och dricksvattenproducenter för få en snabb och effektiv handläggning och kortare handläggningstider. Vidare anger många länsstyrelser att de samverkar i länsstyrelserna nationella nätverk för vattenskydd om utveckling av handläggningsarbetet. Ett fåtal har också svarat att det inte pågår några aktiviteter gällande handläggning av vattenskyddsområden i deras län i nuläget.

Åtgärd 4 b – Tillsyn av vattenskyddsområden

11 av 21 länsstyrelser uppger att de har planerat dagar för tillsyn av vattenskyddsområden för 2022. 10 har inte planerat några dagar för tillsyn av vattenskyddsområden 2022 (se figur 37). Orsaken till att 10 länsstyrelser har lagt noll dagar för 2022 kan bero på att det inte har hunnit planeras innan svarstiden för enkäten gick ut.

Hur många dagar egeninitierad tillsyn av vattenskyddsområden som länsstyrelserna planerar att utföra 2022

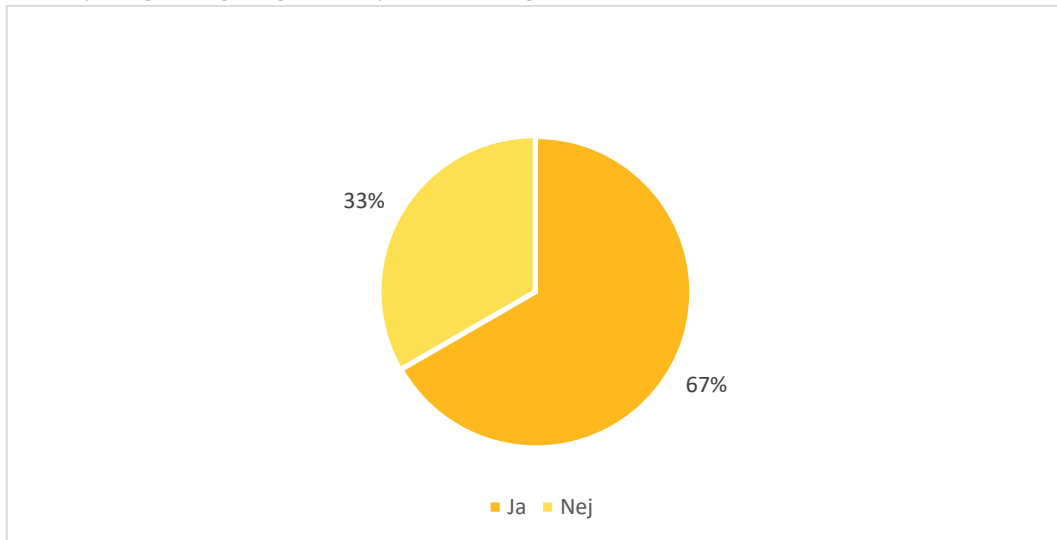

Figur 37. Diagrammet visar hur många dagar som varje länsstyrelser planerar utföra 2022, när det gäller egeninitierad tillsyn av vattenskyddsområden.

Åtgärd 4 c – Tillsynsvägledning till kommunerna angående vattenskydd

67 procent av länsstyrelserna har under året arbetat med tillsynsvägledning gällande vattenskyddsområden (se figur 38).

Har tillsynsvägledning kring vattenskyddsområden genomförts under året?

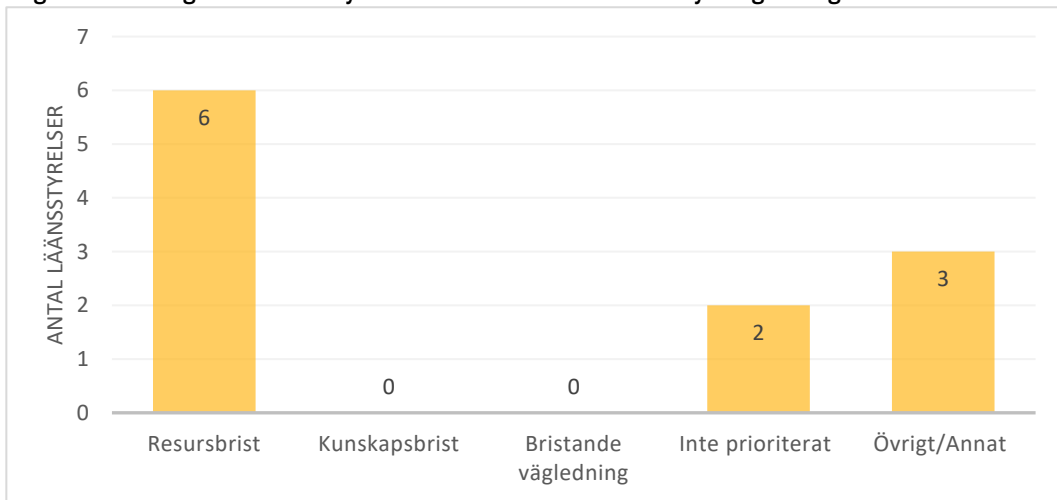

Figur 38. 67 procent av länsstyrelserna har under året utfört tillsynsvägledning kring vattenskyddsområden.

Flera av länsstyrelserna anger att de endast utfört händelsestyrd vägledning, bland annat på grund av personalbrist. Andra länsstyrelser svara att de via resursbrevlåda och telefon ger tillsynsvägledning och att vägledning även sker via kontinuerlig kontakt med kommunerna.

Sju länsstyrelser har svarat på frågan varför de inte har genomfört tillsynsvägledning under året. Sex av dessa svarar att det är resursbrist som är anledningen. Två svarar att tillsynsvägledning inte är en prioriterad aktivitet och tre svarar övrig/annat (se figur 39).

Angivna anledningar varför länsstyrelserna inte har arbetat med tillsynsvägledning under 2021

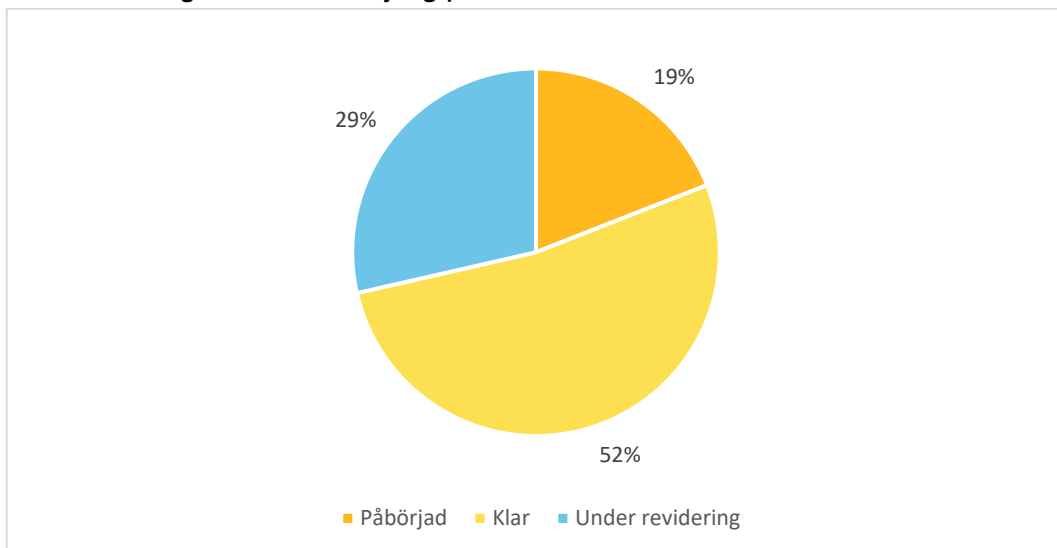
Figur 39. Diagrammet visar att resursbrist är den främsta angivna anledningen till att länsstyrelserna inte har arbetat med tillsynsvägledning under 2021. Sju länsstyrelser har svarat och flera val var möjliga.

Som exempel uppger Länsstyrelsen Gävleborg att de har varit tvungna att bortprioritera denna aktivitet på grund av Covid-pandemin. Länsstyrelsen Kalmar skriver att då ansvaret för tillsynen vilar på länsstyrelserna har de i stället försökt samverka med kommunerna och hjälpa dem med att ta över tillsynsansvaret genom att upprätta en behovsutredning.

4 d – Regionala vattenförsörjningsplaner

Figur 40 visar att 52 procent av länsstyrelserna har en klar regional vattenförsörjningsplan.

Arbete med de regionala vattenförsörjningsplanerna

Figur 40. Hur många länsstyrelser som har en klar regional vattenförsörjningsplan, en plan under revidering samt som inte har påbörjat sin plan.

Ett flertal länsstyrelser uppger att den är framtagen tillsammans med kommuner och andra aktörer samt att det kontinuerligt arbetas med att implementera de regionala vattenförsörjningsplanerna som underlag i kommunernas översiktsplanering. Vidare uppger ett antal länsstyrelser att det kan finnas anledning till revidering av planen.

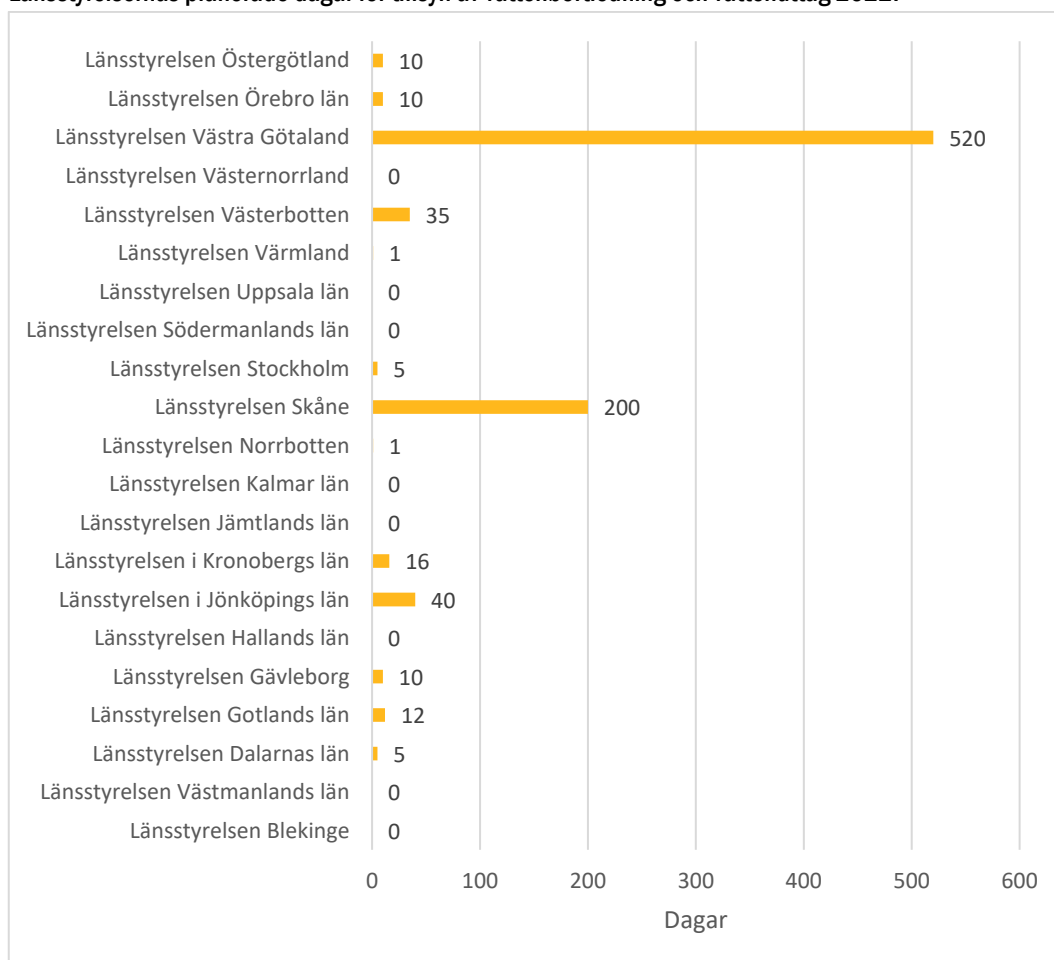
19 procent av länsstyrelserna uppger att de har påbörjat arbetet med en regional vattenförsörjningsplan. Två av länsstyrelserna uppger att arbetet har blivit försenat på grund av pandemin.

6 av 21 länsstyrelser är i processen att revidera sin regionala vattenförsörjningsplan.

4 e – Tillsyn av vattenuttag

Enligt åtgärd 4 e ska länsstyrelserna ”genom tillsyn kontrollera att tillståndspliktiga vattenuttag i grund- och ytvatten har tillstånd, särskilt i områden med dricksvattenförekomster”. För 2022 har 68 procent av länsstyrelserna lagt dagar i sin tillsynsplanering för att arbeta med egeninitierad tillsyn/utredning av vattenbortledning och vattenuttag (se figur 41).

Länsstyrelsernas planerade dagar för tillsyn av vattenbortledning och vattenuttag 2022.

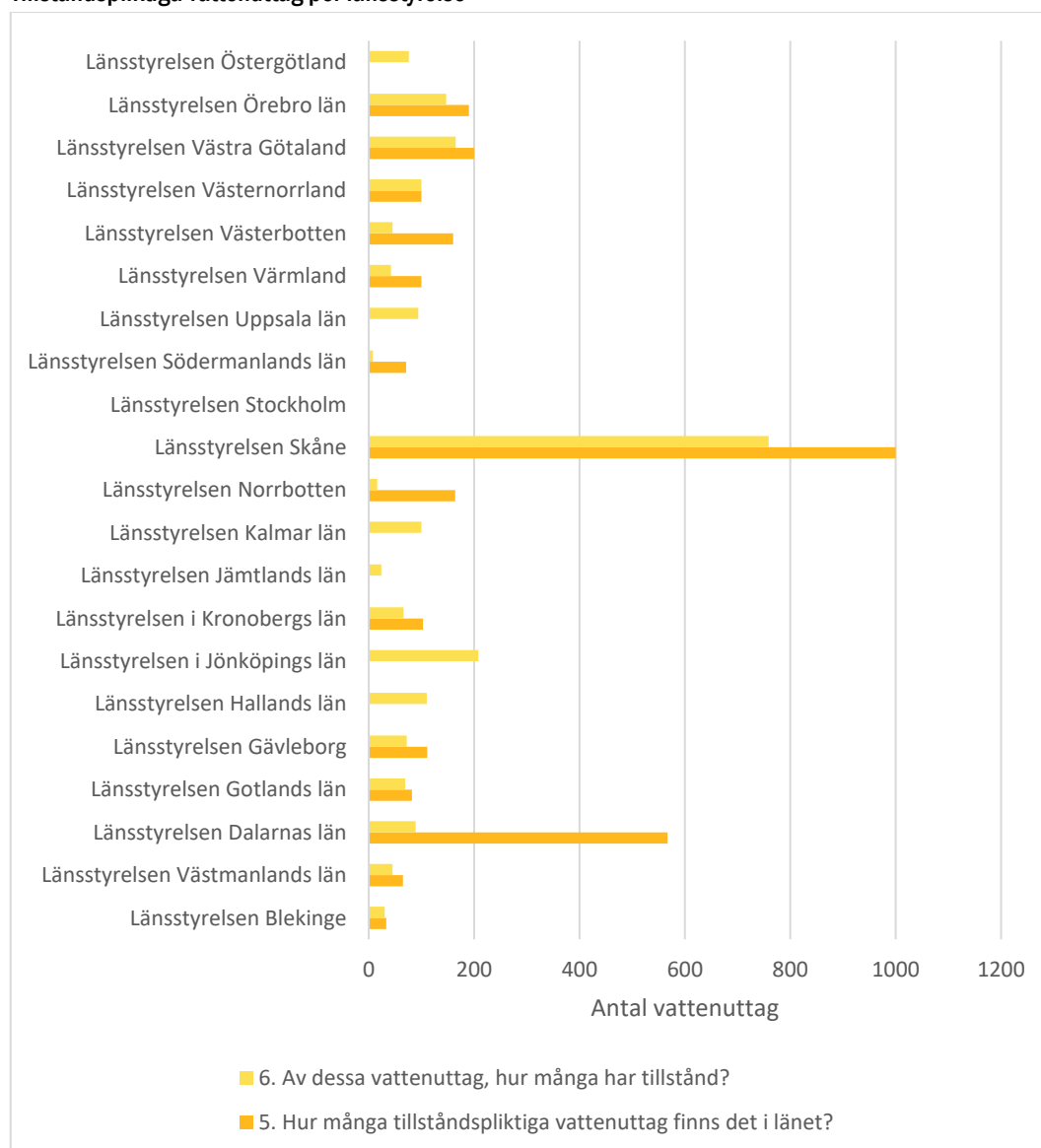

Figur 41. Antal dagar som varje länsstyrelse planerat lägga på tillsyn av vattenbortledning och vattenuttag under 2022. Två länsstyrelser svarade inte på frågan.

Länsstyrelsen Skåne har angett att de planerar lägga 200 dagar på tillsyn av vattenbortledning och vattenuttag för under 2022, de har också angett flest tillståndspliktiga vattenuttag och flest tillståndspliktiga vattenuttag med tillstånd (se figur 42). Länsstyrelsen Västra Götaland har angett flest tillsynsdagar för 2022 (se figur 41).

Det finns många tillståndspliktiga vattenuttag i länen, sammanlagt cirka 2946 (se figur 42). Av dessa saknar cirka 26 procent tillstånd till vattenuttag. Till exempel har länsstyrelsen Skåne 1000 tillståndspliktiga vattenuttag, varav 759 har tillstånd. Länsstyrelsen Västernorrland har 100 tillståndspliktiga vattenuttag, varav alla har tillstånd.

Tillståndspliktiga vattenuttag per länsstyrelse

Figur 42. Antal tillståndspliktiga vattenuttag per län samt hur många av dessa som har tillstånd.

3.6 Åtgärd 5 – Åtgärder för avrinningsområden

Länsstyrelserna ska ha åtgärdsplaner för avrinningsområden inom sina respektive län, och årligen uppdatera dem för att säkerställa att åtgärderna i planerna genomförs och följs upp. Åtgärdsplanerna ska ha fokus på de vattenförekomster där det behövs åtgärder för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas. Åtgärdsplanerna ska särskilt innehålla strategier för:

- a) länsstyrelsens vägledning av kommunernas översiktsplanering,
- b) samverkan med Trafikverket, Generalläkaren och kommunerna om de åtgärder som dessa behöver vidta för att öka vandringsbarheten för fisk och andra vattenlevande organismer vid vägpassager över vatten,
- c) hur behovet av åtgärder för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten kan vägas in och samordnas med arbetet med prioritering av stöd, ersättningar och rådgivningsinsatser inom landsbygdsprogrammet, och
- d) de avrinningsområden som är påverkade av vattenkraftverksamheter.

Åtgärden ska vara vidtagen senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande och ska sedan genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

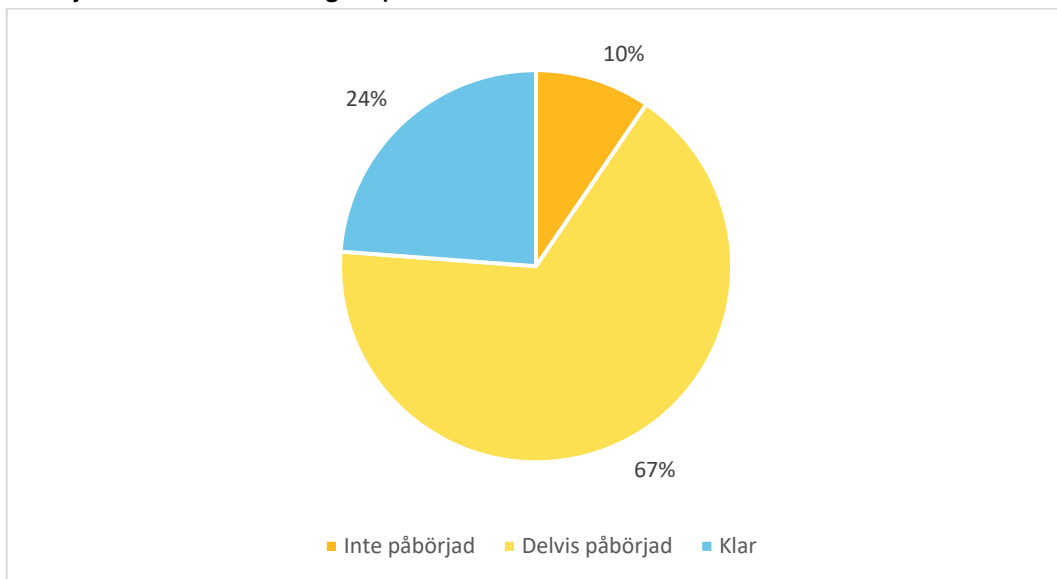
Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

Åtgärden skulle varit vidtagen två år efter åtgärdsprogrammets fastställande 2016. Fem länsstyrelser har en färdig åtgärdsplan för avrinningsområden. Det pågår arbete på 14 länsstyrelser med planerna. Vattenmyndigheterna anser att behovet av att jobba vidare med denna åtgärd kvarstår. Länsstyrelserna ska arbeta med att genomföra en sektorsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande med fokus på de yt- och grundvattenförekomster där det behövs åtgärder för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas.

Nästan alla länsstyrelser har ett tvärssektoriellt arbetssätt för att hantera åtgärder enligt åtgärdsprogrammet (se karta 6). Länsstyrelsernas beskrivningar av sina arbetssätt visar att det finns många sätt att arbeta med åtgärden på och att förutsättningarna mellan länen skiljer sig åt. Hur länsstyrelsens organisation ser ut och hur man tidigare arbetat med vattenfrågor eller andra tvärssektoriella frågor spelar in.

24 procent av alla länsstyrelser har en färdig åtgärdsplan för avrinningsområden. 67 procent har en delvis påbörjad plan och endast nio procent, det vill säga två länsstyrelser har inte påbörjat arbetet med en åtgärdsplan för avrinningsområden (se figur 43). Orsak till att de inte har påbörjat arbetet är bland annat att det har nedprioriterats på grund av att arbetet är omfattande och att det saknas resurser för ett sådant omfattande arbete.

Länsstyrelsernas arbete med åtgärdsplaner 2021

Figur 43. Diagrammet visar att 67 procent av länsstyrelserna delvis har påbörjat arbete med åtgärdsplaner år 2021.

När det gäller om de regionala kriterierna i den regionala handlingsplanen för landsbygdsprogrammet har tagit hänsyn till MKN för vatten är det endast två länsstyrelser som uppger att de regionala kriterierna inte tar hänsyn till miljö kvalitetsnormer.

3.7 Åtgärd 6 – Rådgivning växtnäringsförluster

Åtgärd 6.

Länsstyrelserna ska prioritera och utveckla sin rådgivningsverksamhet för att minska växtnäringsförluster och förluster av växtskyddsmedel till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Jordbruksverket.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

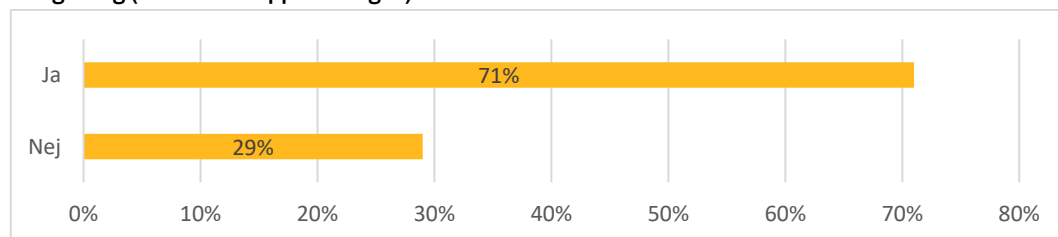
Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

20 länsstyrelser har genomfört åtgärden. 20 länsstyrelser har svarat att de utfört rådgivningsverksamhet inklusive kompetensutveckling.

20 länsstyrelser svarade på frågan om rådgivningsverksamhet, inklusive kompetensutveckling och info/demo, kring minskade förluster av växtnäring och växtskyddsmedel för att nå miljökvalitetsnormerna för vatten har genomförts under året. Samtliga av de 20 svarande har uppgett att de genomfört rådgivning kring minskade förluster av växtnäring och växtskyddsmedel för att nå miljökvalitetsnormerna för vatten genomförts under året.

Samtliga 21 länsstyrelser har svarat huruvida rådgivning, inklusive Greppa Näringen, har prioriterats utifrån MKN för vatten (se figur 44). Flera länsstyrelser har svarat att områden med övergödningsproblematik är prioriterat, liksom större jordbruksverksamheter som kan tänkas ha betydande övergödningspåverkan.

Rådgivning (inklusive Greppa Näringen) utifrån MKN för vatten

Figur 44. Diagrammet visar att 71 procent av länsstyrelserna har prioriterat rådgivning (inklusive Greppa Näringen) utifrån MKN för vatten. Samtliga länsstyrelser har besvarat frågan.

Det framgår av inkomna svar att pandemin och tillhörande restriktioner som främsta utmaning påverkat både hur rådgivning genomförts och hur mycket som kunnat genomföras. Mycket av rådgivningen sker inom Greppa Näringen och digitala träffar har varit en lösning i flera fall, medan träffar i andra fall har fått ställas in.

3.8 Åtgärd 7 – Tillsynsvägledning växtnäringsförluster

Åtgärd 7.

Länsstyrelserna ska utveckla sin tillsynsvägledning till kommunerna så att de kan ställa de krav som behövs för att minska växtnäringsförluster och förluster av växtskyddsmedel till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Jordbruksverket.

Åtgärden ska vara vidtagen senast två år efter åtgärdsprogrammets genomförande och ska sedan genomföras kontinuerligt.

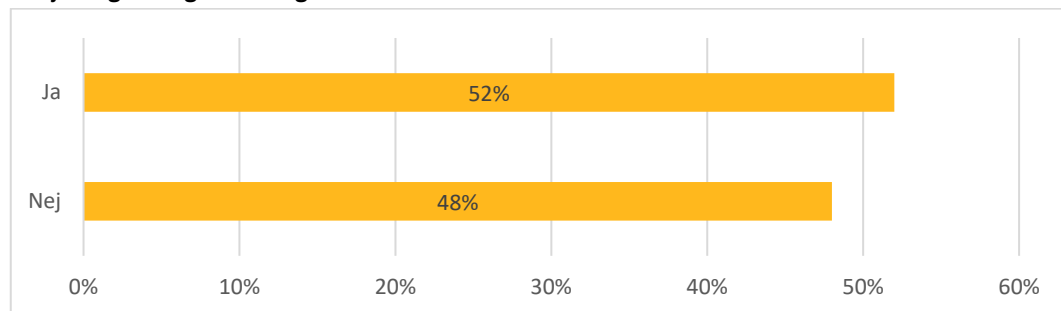
Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden kraftigt bristande.

Elva länsstyrelser har genomfört åtgärden. Det är liknande resultat som föregående år. Resursbrist och coronapandemin anges ofta som två av anledningarna till att arbetet med åtgärden inte genomförts i tid.

Samtliga 21 länsstyrelser har svarat på frågan om tillsynsvägledning kring minskade förluster växtnäring och växtskyddsmedel för att nå miljökvalitetsnormerna för vatten har genomförts under året. I figur 45 framgår det att 11 länsstyrelser, 52 procent, har svarat ja, medan tio, 48 procent, har svarat nej.

Tillsynsvägledning växtnäringsförluster

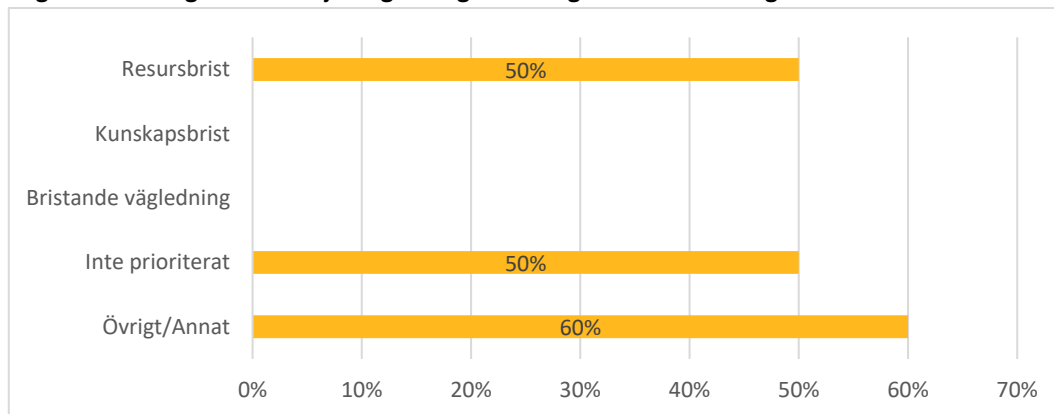

Figur 45. Diagrammet visar att 52 procent av samtliga länsstyrelser har genomfört tillsynsvägledning kring minskade förluster växtnäring och växtskyddsmedel för att nå miljökvalitetsnormerna för vatten under år 2021.

Av de tio länsstyrelser som svarat nej på frågan framgår det att resursbrist, inte prioriterat och övrigt/annat är faktorer till varför det inte genomförts (se figur 46). Det framgår bland annat att det varit resursbrist med anledning av pandemitillsyn samt att några länsstyrelser inte fått förfrågningar om det. En länsstyrelse har identifierat behov av mer samverkan,

ansvarsfördelning och kunskapsutbyte internt innan de kan nå ut med tillsynsvägledning till kommuner.

Angivna anledningar varför tillsynsvägledning växtnäring förluster inte har genomförts

Figur 46. Diagrammet visar att övrigt/annat följt av resursbrist och inte prioriterat är anledningarna varför tillsynsvägledning kring minskade förluster växtnäring och växtskyddsmedel för att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten under år 2021 inte har genomförts. Tio länsstyrelser har svarat och flera val var möjliga.

3.9 Åtgärd 8 - Tillsynsvägledning enskilda avlopp

Åtgärd 8.

Länsstyrelserna ska utveckla sin vägledning till kommunerna gällande prövning och tillsyn av enskilda avlopp. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden är tillfredsställande.

18 länsstyrelser bedriver någon form av regelbunden tillsynsvägledning till sina kommuner gällande prövning och tillsyn av enskilda avlopp. Hur stort fokus det är på MKN vatten i tillsynsvägledningen är det dock svårt att utläsa av svaren.

18 av 20 länsstyrelser, 90 procent, som har svarat på denna fråga har uppgett att de har genomfört någon form av tillsynsvägledning kring enskilda avlopp och MKN för vatten under 2021. Bland annat tillsynsvägledningsträffar, deltagande vid handläggartäffar och att vägledning sker i enskilda frågor. Inom ramen för sin tillsynsvägledning har till exempel Länsstyrelsen Västmanland tillsammans med kommunerna i Västmanland drivit ett arbete med att ta fram gemensamma villkor och en gemensam rutin för hantering av kontrollplaner för små avlopp.

Som skäl till att tillsynsvägledning inte har genomförts anges bland annat resursbrist och att en planerad träff fick flyttas fram till 2022 på grund av bemanning av pandemitillsyn.

3.10 Åtgärd 9 – Vägledning om kommunernas planer

Åtgärd 9.

Länsstyrelserna ska vägleda kommunerna vid översikts och detaljplanering så att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Länsstyrelserna behöver särskilt bevaka att:

- a) det framgår av översiktsplanen hur miljökvalitetsnormerna för vatten kommer att följas.
- b) prioritering av åtgärder på kommunal nivå görs utifrån aktuella regionala eller mellankommunala planeringsunderlag för naturresurser.
- c) kommunerna i sin detaljplanering har använt aktuellt och relevant underlag från Vatteninformationssystem Sverige.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

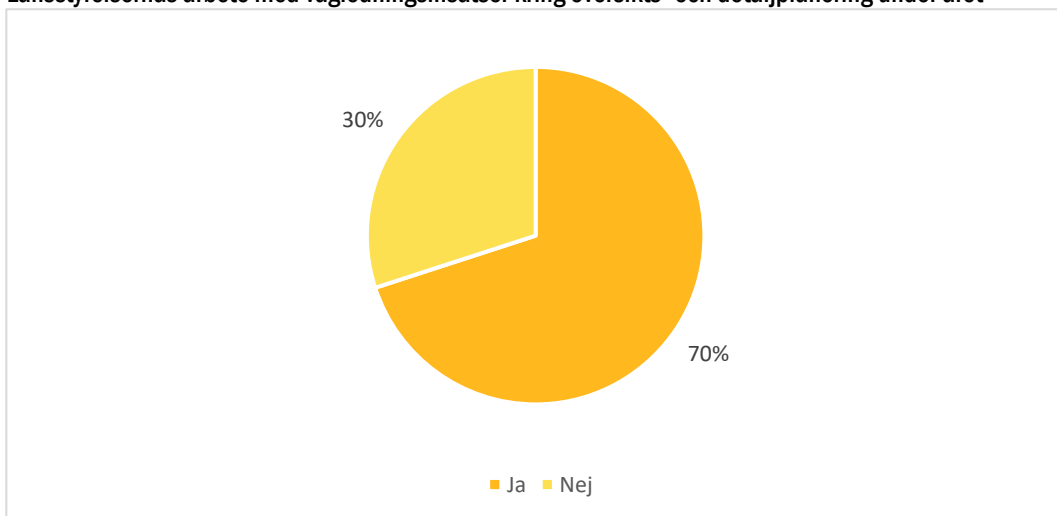
Åtgärden ska genomföras i samverkan med Boverket. Åtgärden ska vara vidtagen senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande och ska sedan genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

15 länsstyrelser har genomfört vägledningsinsatser under 2021 kring översikts- och detaljplanering med koppling mot MKN för vatten (se figur 47).

Länsstyrelsernas arbete med vägledningsinsatser kring översikts- och detaljplanering under året

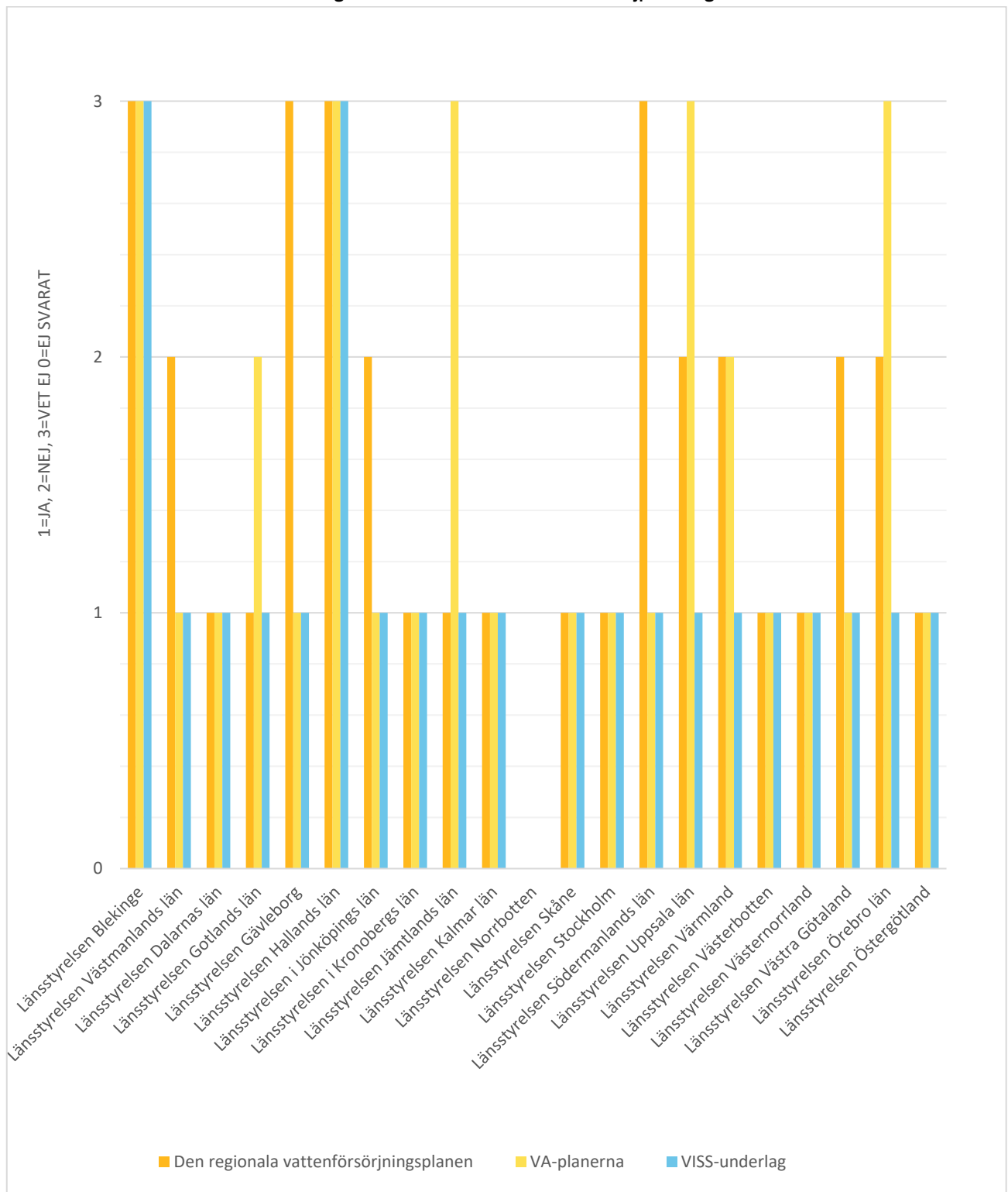
Figur 47. Diagrammet visar att 70 procent av länsstyrelserna har genomfört vägledningsinsatser kring översikts- och detaljplaner under året.

30 procent, det vill säga sex länsstyrelser, har inte genomfört vägledningsinsatser enligt åtgärd 9. Bland annat uppges resursbrist som orsak samt att detta inte varit ett prioriterat arbete. En länsstyrelse har inte svarat på frågan.

De flesta länsstyrelser har under året genomfört rådgivning kring MKN för vatten till kommuner som har reviderat sina översiktsplaner (ÖP). Till exempel har länsstyrelserna lämnat samrådsyttrande, deltagit i samråd samt haft möte i tidigt skede om miljökvalitetsnormer i ÖP.

Länsstyrelsen ska också bevaka att kommunerna har använt aktuella och relevanta underlag i arbetet med översikts- och detaljplanering (ÖP och DP). Arbetet skiljer sig mellan länsstyrelserna. Två länsstyrelser uppger att de inte vet om kommunerna har använt den regionala vattenförsörjningsplanen, VA-planerna eller VISS-underlag i arbetet med ÖP och DP medan åtta länsstyrelser anger att alla tre underlagen har använts av kommunerna (se figur 48).

Har kommunerna använt aktuella underlag i sitt arbete med översikts- och detaljplanering

Figur 48. Diagrammet visar länsstyrelsernas kännedom om kommunernas arbete med översikts- och detaljplanering.

3.11 Åtgärd 10 – Förorenade områden

Åtgärd 10.

Länsstyrelserna ska i sitt arbete med bidragsansökningar och tillsyn av förorenade områden fortsätta prioritera områden med påverkan på vattenförekomster där det behövs förebyggande eller förbättrande åtgärder för att se till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Naturvårdsverket, Statens geotekniska institut, Sveriges geologiska undersökning och kommunerna.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är implementeringen av åtgärden tillfredsställande.

16 länsstyrelser har svarat att MKN för vatten på något sätt ingår i planeringen när det gäller tillsyn av förorenade områden. De länsstyrelser som uttryckligen har svarat att de inte beaktar MKN vatten i sin tillsyn av förorenade områden behöver göra det.

16 av 20 länsstyrelser som har svarat anger att MKN för vatten på något sätt ingår i planeringen när det gäller tillsyn av förorenade områden. Flera länsstyrelser anger att MKN för vatten är en av prioriteringsgrunderna när objekt för egeninitierad tillsyn tas fram, men det finns också några som anger att det inte ingår.

3.12 Åtgärd 11 – Kalkning

Åtgärd 11.

Länsstyrelserna ska säkerställa att kalkning av försurade sjöar och vattendrag enligt nationella riktlinjer kan fortsätta enligt den nationella kalkningsplanen och om nödvändigt utöka eller omlokalisera åtgärdsområden för kalkning. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

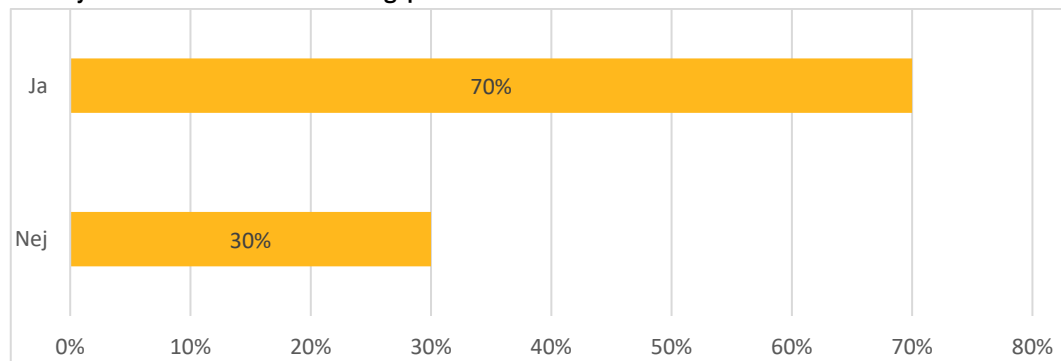
Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden tillfredsställande.

14 länsstyrelser har arbetat med åtgärden.

14 länsstyrelser av 21 svarar ja på frågan om de har anpassat sin kalkningsplan för att bidra till att MKN för vatten följs (se figur 49). Sju länsstyrelser svarar nej på frågan varav fyra län saknar kalkningsbehov.

Länsstyrelsernas arbete med kalkningsplan

Figur 49. Andelen län som har anpassat kalkningsplanen i länet för att bidra till att miljö kvalitetsnormerna för vatten i länet kan nås.

3.13 Åtgärd 12 – Tillsyn allmänna väg- och järnvägsnätet

Åtgärd 12.

Länsstyrelserna ska, inom ramen för sitt tillsynsuppdrag, kontrollera och följa upp att Trafikverket vidtar de åtgärder i det allmänna väg- och järnvägsnätet som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas senast i juni 2018 och ska sedan genomföras återkommande minst en gång per år.

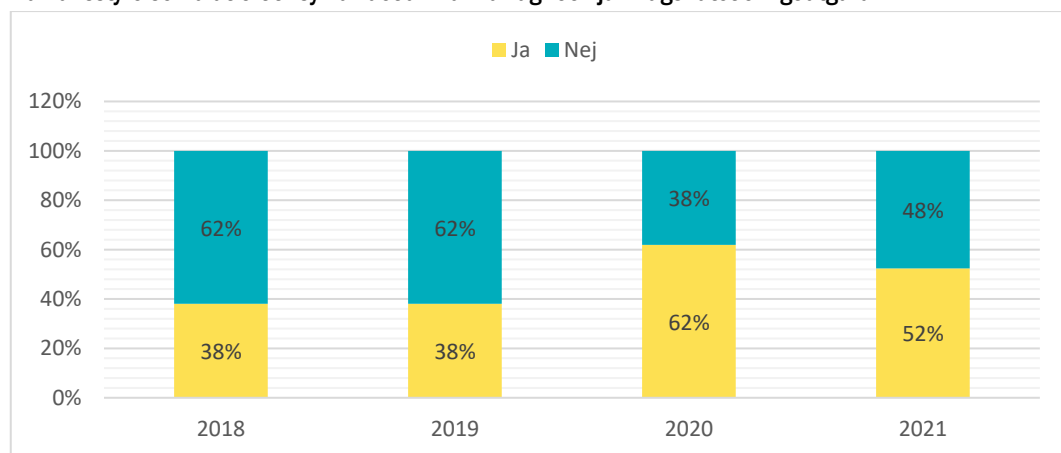
Vattenmyndigheternas bedömning

Vattenmyndigheterna bedömer, baserat på enkätsvaren, att sammantaget är genomförandet av åtgärden bristande.

10 länsstyrelser har inte genomfört åtgärden för 2021. Noterbart är att det är färre länsstyrelser än förra året som har genomfört åtgärden. En orsak till detta uppges vara resursbrist på grund av arbete med NAP.

11 av 21 länsstyrelser, 52 procent, svarar i återrapporteringen för 2021, att de genom sin tillsyn av det allmänna väg- och järnvägsnätet utfört uppföljning av de åtgärder som Trafikverket behöver vidta för att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten (se figur 50).

Har länsstyrelserna utfört tillsyn av det allmänna väg- och järnvägsnätet enligt åtgärd 12?

Figur 50. Hur många länsstyrelser som utfört, eller inte utfört, tillsyn av det allmänna väg- och järnvägsnätet enligt åtgärd 12 från 2018 till 2021.

Anledning till att länsstyrelserna inte har arbetat med tillsynsuppdragen gällande väg- och järnvägsnätet är resursbrist, att fokus har legat på de kommande NAP-prövningarna, men också att det inte upplevs finnas så många vandringshinder kopplat till väg- och järnvägsnätet som behöver byggas bort.

4. Distriktsvis statistik

Åtgärdsprogrammen för de fem vattendistrikten är i huvudsak likadana, eftersom förutsättningar i form av till exempel regelverk samt kommunernas och länsstyrelsernas uppdrag är lika i hela landet. De geografiska förhållandena gör att olika fysiska åtgärder är olika aktuella, men de administrativa åtgärderna, som berör exempelvis planering, vägledning och tillsyn, gäller alla. Vattenmyndigheterna bedömer att det finns stora skillnader mellan distrikten på flera områden. I det här kapitlet lyfts exempel på hur det kan skilja sig mellan de olika vattendistrikten. Kapitlet redovisar också exempel på vad kommuner och länsstyrelser har angett som anledningar till bristande genomförande.

4.1 Bottenvikens vattendistrikt

Utifrån kommunernas enkätsvar indikerar statistiken i sin helhet att anledningar till nekande svar i Bottenvikens vattendistrikt är resursbrist, bristande vägledning eller att det inte är prioriterat. Att det inte prioriteras kan i vissa fall utläsas som att det inte anses vara ett problem.

4.2 Bottenhavets vattendistrikt

Utifrån kommunernas enkätsvar indikerar statistiken i sin helhet att anledningar till nekande svar i Bottenhavets vattendistrikt är resursbrist, kunskapsbrist eller att det inte är prioriterat. Att det inte prioriteras kan i vissa fall utläsas som att det inte anses vara ett problem.

4.3 Norra Östersjöns vattendistrikt

Utifrån kommunernas enkätsvar indikerar statistiken i sin helhet att kommuner i Norra Östersjöns vattendistrikt anger i lägre utsträckning resursbrist som ett hinder, än kommuner i övriga vattendistrikt. I relation till de andra vattendistrikten har kommunerna i Norra Östersjön angett låg prioritering som anledning till nekande svar på frågorna i lägre utsträckning.

4.4 Södra Östersjöns vattendistrikt

Utifrån kommunernas enkätsvar indikerar statistiken i sin helhet att kommuner i Södra Östersjöns vattendistrikt i lägre utsträckning ser kunskapsbrist eller vägledning som ett hinder. I vissa fall indikeras resursbrist som en anledning.

4.5 Västerhavets vattendistrikt

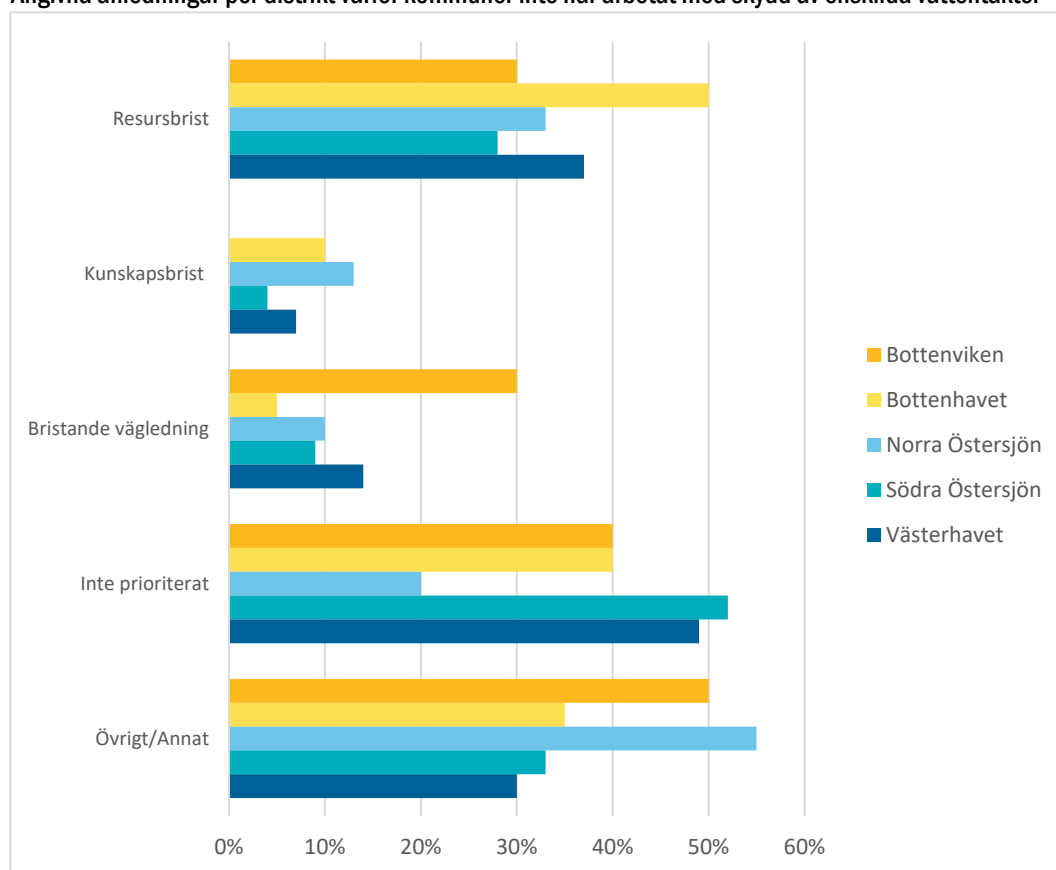
Utifrån kommunernas enkätsvar indikerar statistiken i sin helhet ingenting kraftigt utmärkande. Däremot går det att utläsa att nekande svar sällan beror på låg prioritering. I många av fallen anges snarare resursbrist, bristande vägledning, kunskapsbrist eller annan angiven anledning (Övrigt/Annat) som bakgrunden till låg åtgärdstakt/nekande svar.

4.6 Exempel på hur svaren skiljer sig åt distriktsvis

Skydd av enskilda vattentäkter

Enkätsvaren indikerar att det råder otydlighet kring ansvarsfördelning mellan kommuner och länsstyrelser samt att det är ett arbete som tar lång tid. Utmärkande för Bottenviken är att 30 procent av kommunerna har svarat att bristande vägledning är en anledning till att de svarat nej på frågan samt att hjälp efterfrågats kring kommunens roll och handlingsutrymme vad gäller upprättande av skyddsområden. Vad orsaken till den bristande vägledningen beror på framkommer inte i denna rapport utifrån att enkätsvaren inte tydliggör detta.

Angivna anledningar per distrikt varför kommuner inte har arbetat med skydd av enskilda vattentäkter

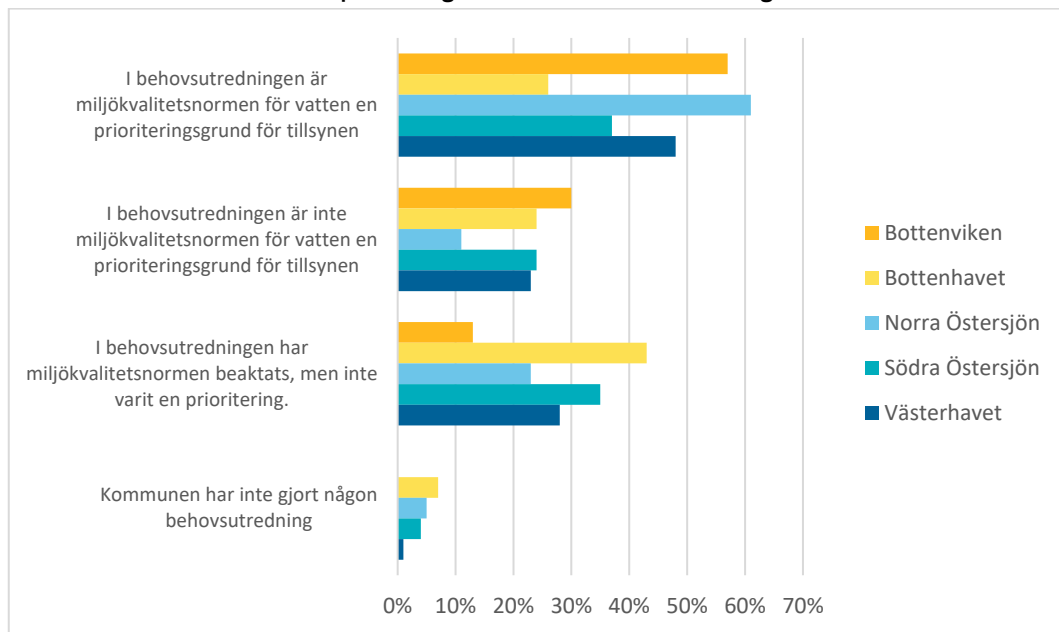

Figur 51. Diagrammet visar, per distrikt, indikationer på varför kommunerna inte har arbetat med skydd av enskilda vattentäkter.

Kommunala behovsutredningar

Utmärkande för Bottenhavets vattendistrikt är den låga uppfyllelsen vad gäller användandet av MKN för vatten som prioriteringsgrund för tillsynen, samt att sju procent av kommunerna har svarat att de inte har gjort en behovsutredning (se figur 52).

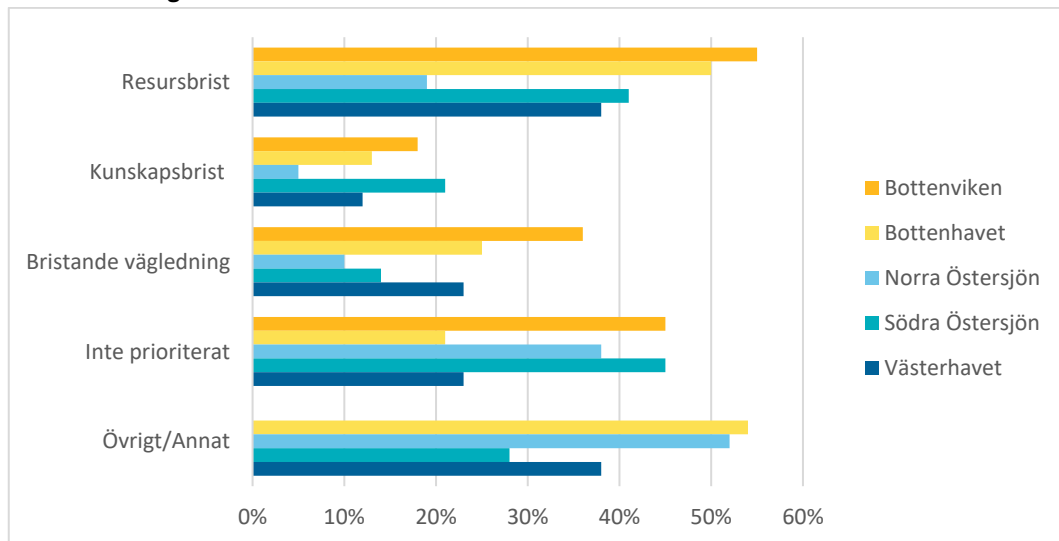
Har MKN för vatten använts som prioritering i kommunens behovsutredning?

Figur 52. Diagrammet visar, per distrikt, om kommunerna har använt MKN för vatten som prioritering i sina behovsutredningar.

Enkätsvaren indikerar att genomförandehindren i både Bottenhavet och Bottenviken koncentrerar sig till resursbrist, kunskapsbrist och bristande vägledning (se figur 53). Vad detta beror på går inte att utläsa av svaren i enkäten, men är en viktig fråga att ta med i uppföljningsarbetet.

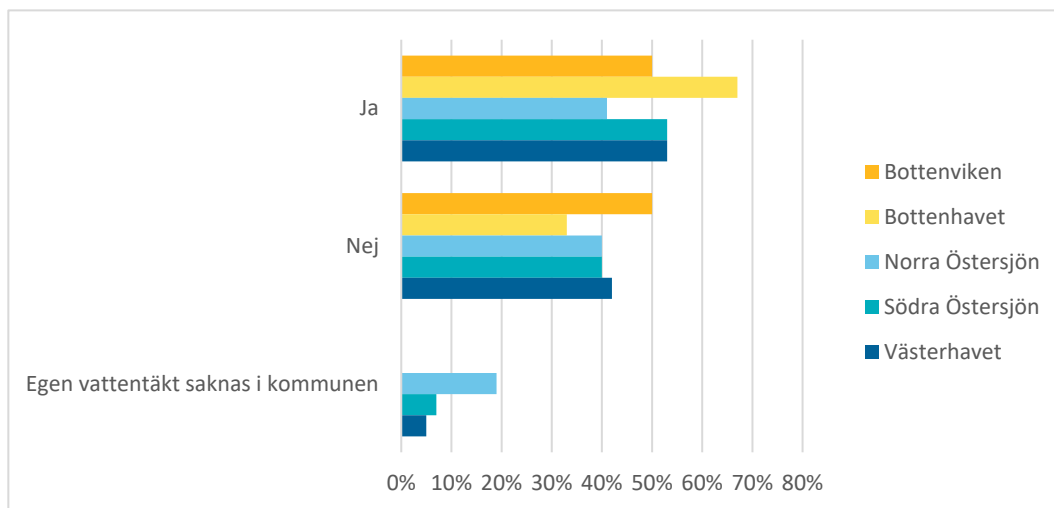
Angivna anledningar varför kommuner inte använt MKN för vatten som prioritering i sina behovsutredningar

Figur 53. Diagrammet visar kommunernas svar utifrån det vattendistrikt de tillhör. Diagrammet visar, per distrikt, indikationer på varför kommunerna inte använt MKN för vatten som prioritering i sina behovsutredningar. Revidering av äldre föreskrifter och/eller avgränsningar för vattenskyddsområden.

Det är också utmärkande för Bottenhavet att flest kommuner svarat ja på frågan om de gjort en översyn av vattenskyddsområden som är beslutade före miljöbalkens ikraftträdande (se figur 54).

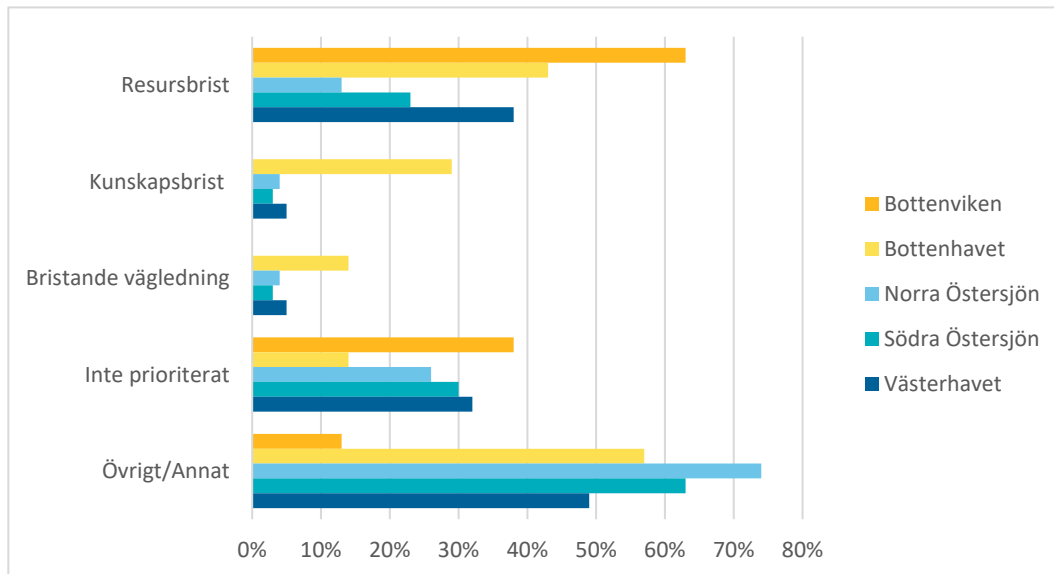
Kommunernas översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande

Figur 54. Diagrammet visar, per distrikt, kommunernas översyn av vattenskyddsområdens föreskrifter och/eller avgränsningar för vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande.

Av de som svarat nej har en större andel kommuner i Bottenhavets vattendistrikt angett att anledningen varit kunskapsbrist och bristande vägledning än i övriga distrikt (se figur 55). Detta blir en viktig fråga för uppföljandearbetet. Ett flertal kommuner har kommenterat att nya riskbedömningar kommer göras eller att revidering kommer ske under kommande år.

Varför kommuner inte har utfört översyn av vattenskyddsområden beslutade innan miljöbalkens ikraftträdande

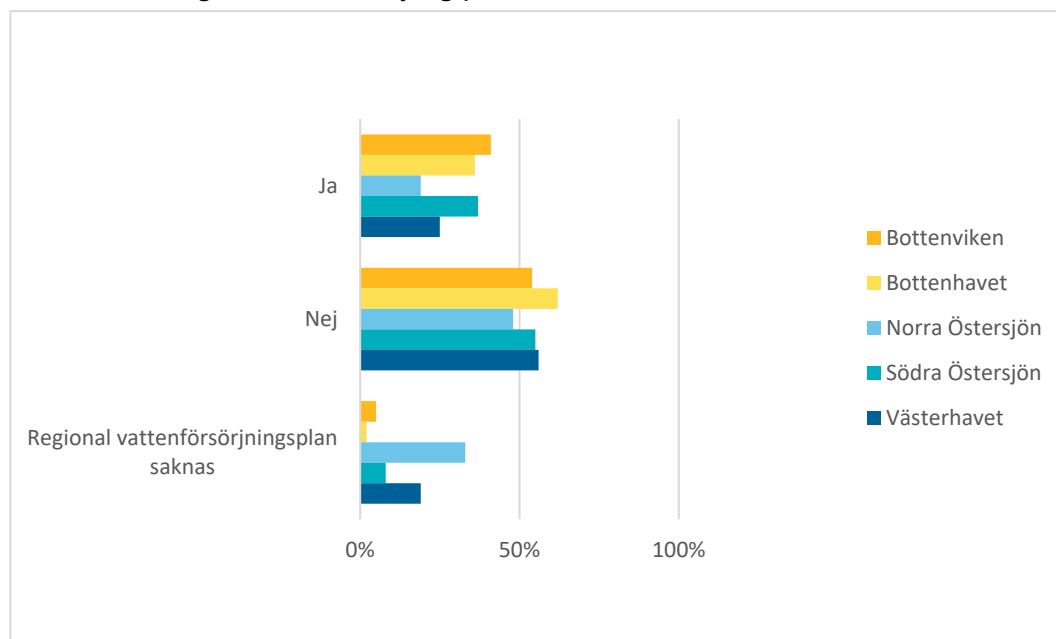

Figur 55. Diagrammet visar, per distrikt, indikationer på varför kommunerna inte utfört översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande.

Regionala vattenförsörjningsplaner

Utmärkande för vattendistriktet är att endast 19 procent av kommunerna i Norra Östersjön har angett att de har inarbetat översiktsplanen baserat på den regionala vattenförsörjningsplanen (se figur 56).

Arbete med den regionala vattenförsörjningsplanen

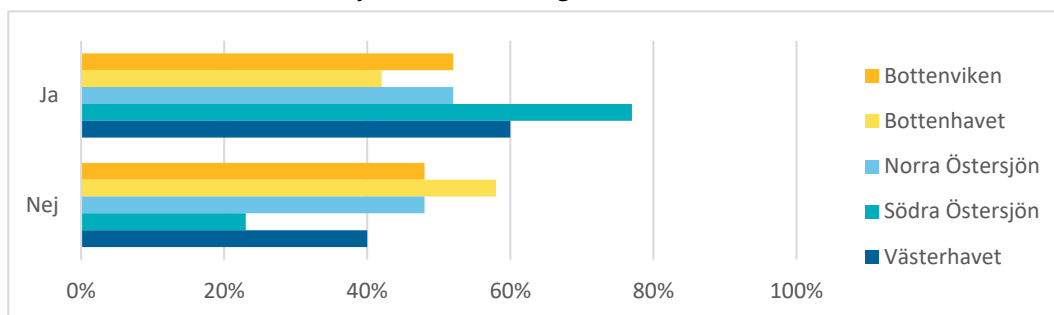
Figur 56. Diagrammet visar, per distrikt, om kommunerna har arbetat in den regionala vattenförsörjningsplanen i översiktsplanen.

Detta kan förklaras av att inte alla länsstyrelser har blivit klar med den regionala vattenförsörjningsplanen, som illustreras i karta 8.

Identifierade verksamheter som bidrar till utsläpp av PFOS och PFAS

Enkätsvaren indikerar att arbetet i Södra Östersjön kommit längre än de andra distrikten vad gäller arbetet med att identifiera riskområden och kartläggning avseende PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten (se figur 57). Utmärkande är att inspektörer har utbildats och kontrollprogram har nämnts som exempel på hur man tar arbetet vidare. Andra exempel är att krav ställs på markprovtagning och mätningar av PFAS och PFOS anges i några fall ingå som en del av kommunens ordinarie tillsyn. Det nämns att inventeringsarbete genomförs som en del av ett samarbete mellan kommun och länsstyrelse.

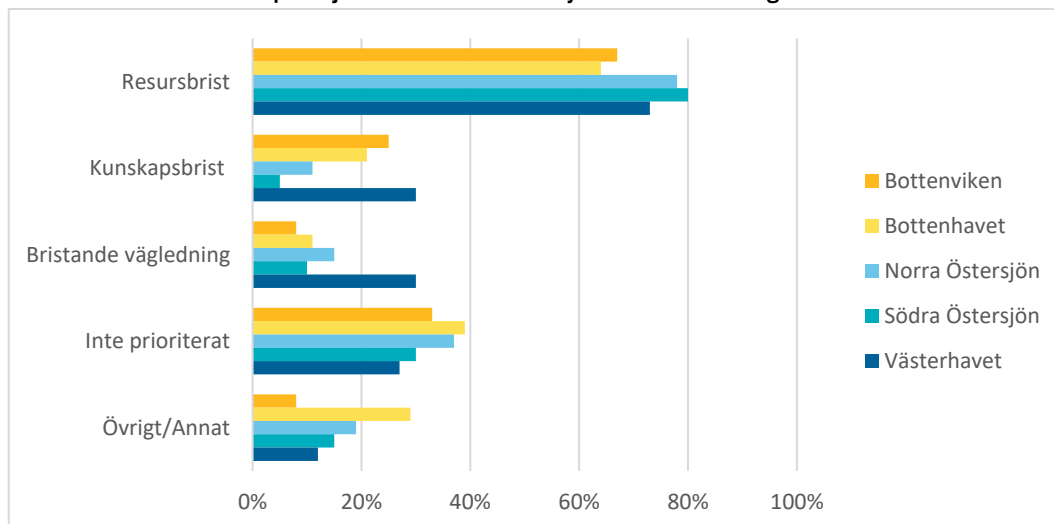
Kommunernas arbete med PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten

Figur 57. Diagrammet visar, per distrikt, om kommunerna påbörjat arbete eller inte med att identifiera verksamheter och områden som bidrar till MKN inte följs avseende PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten.

Av de nekande svaren kan en trend identifieras att alla distrikt ser resursbrist som ett problem. En iakttagelse är att Västerhavet sticker ut vad gäller deras angivelse om kunskapsbrist och bristande vägledning (se figur 58).

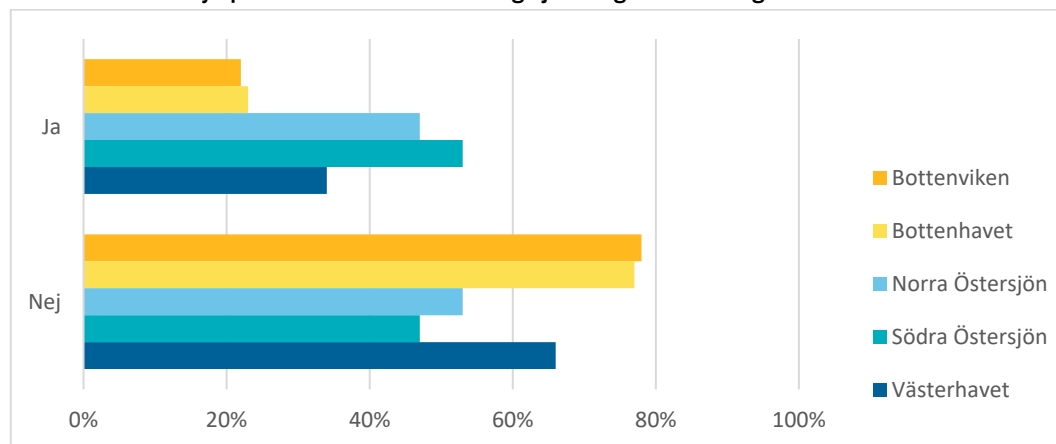
Varför kommuner inte har påbörjat arbetet med PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten

Figur 58. Diagrammet visar kommunernas svar utifrån det vattendistrikt de tillhör. Detta är en uppföljande fråga till alla som svarat nekande på frågan om kommunen påbörjat arbetet med att identifiera verksamheter och områden som bidrar till att miljö kvalitetsnormen inte följs avseende på PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten.

Svaren indikerats att det skiljer sig stort per distrikt i arbetet med tillsynen av den kommunala räddningstjänsten (se figur 59). Det distrikt som nått längst är Södra Östersjön, procentuellt har de nått dubbelt så långt som Bottenviken.

Kommunernas tillsyn på den kommunala räddningstjänstorganisationen gällande PFAS

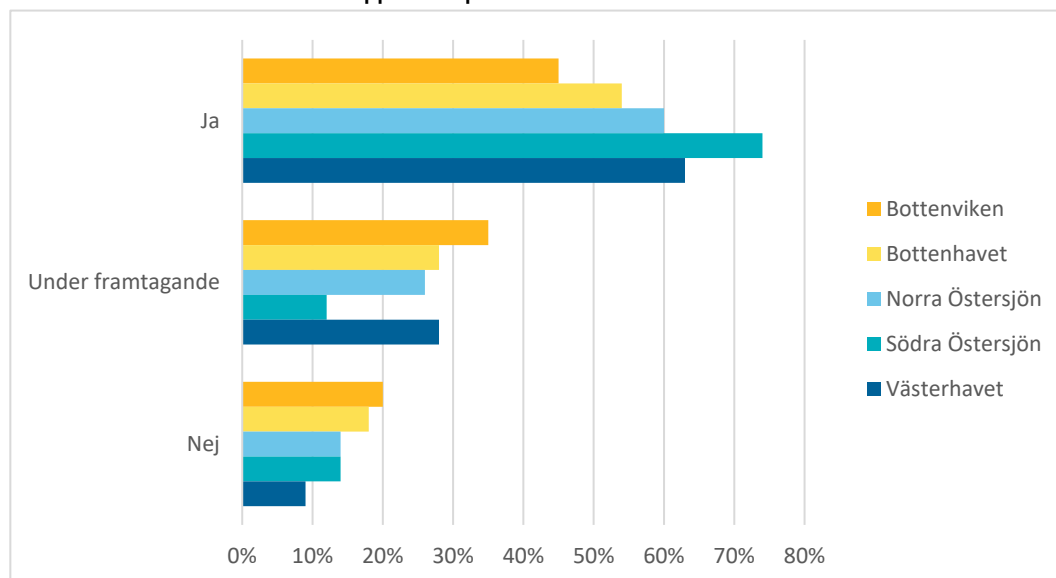

Figur 59. Diagrammet visar, per distrikt, om kommunerna har utövat tillsyn på den kommunala räddningstjänstorganisationen och ställt krav på brandskum som innehåller något av ämnena i PFAS (summa 11) så att MKN för vatten kan följas.

Kommunernas arbete med vatten- och avloppsplaner

Västerhavet är även det distrikt där flest kommuner har, eller håller på att ta fram, en vatten- och avloppsvattenplan (VA-plan) i enlighet med åtgärd 7 (se figur 60).

Har kommunen en vatten- och avloppsvattenplan?

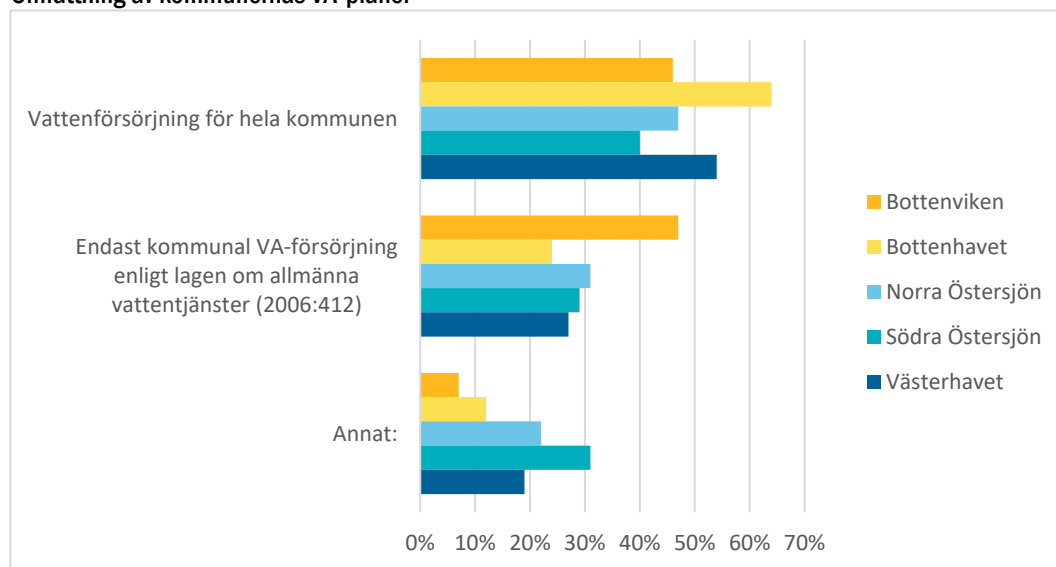
Figur 60. Diagrammet visar, per distrikt, kommunernas arbete med vatten- och avloppsplaner.

Statistiken visar även att 91 procent av de redan framtagna VA-planer samt de under framtagande tar hänsyn till miljö kvalitetsnormer för berörda vattenförekomster. En mängd olika arbetssätt lyfts fram i arbetet med detta, specifikt för Västerhavets kommuner är följande angivna exempel:

- uppströmsarbete för att spåra metaller för bättre avloppsslamkvalitet,
- GIS-analyser används, pilottest för läkemedelsrening,
- arbeten med att minska bräddning på ledningsnät och i avloppsreningsverk,
- en utredning har gjorts av bebyggelsegrupper som inte har kommunalt VA,
- statusklassningen i VISS har använts som underlag,
- vägledning kring VA-plan från HAV har legat till grund för arbetet,
- speciella åtgärder har gjorts i områden med känsliga recipienter eller övergödningsskänsliga områden,
- åtgärder genomförda via strategisk reinvesteringsplan,
- inventeringsarbete för att lokalisera felkopplade fastigheter har påbörjats,
- områden delas in utifrån avrinningsområden som viktas motvattenförekomstens MKN.

Det går även att utläsa att mer än hälften av alla VA-planer i Västerhavet omfattar vattenförsörjningen för hela kommunen (se figur 61).

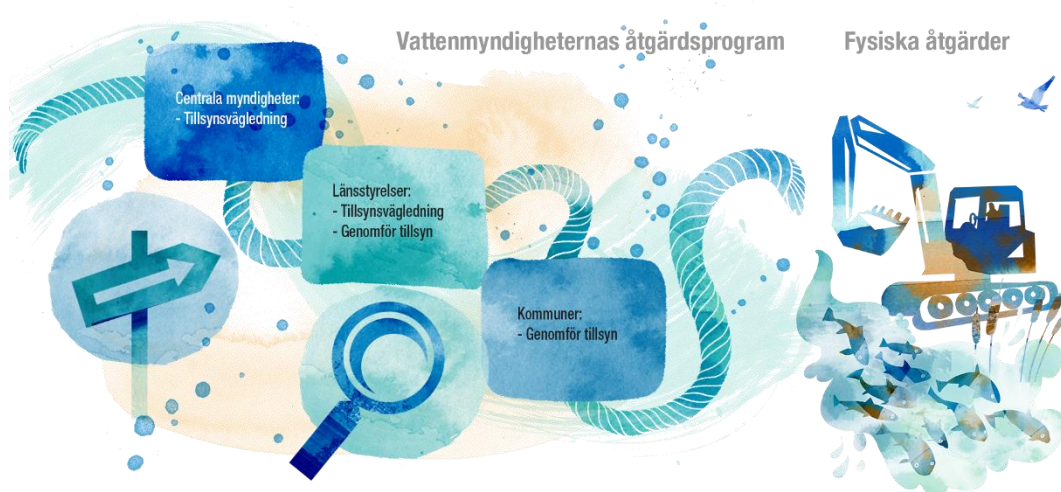
Omfattning av kommunernas VA-planer

Figur 61. Diagrammet visar, per distrikt, omfattningen av kommunernas arbete med VA-planer.

5. De centrala myndigheternas rapportering

Åtgärdsprogrammet innehåller i flera fall en sammanhängande kedja av åtgärder som tillsammans behöver genomföras för att följa miljökvalitetsnormerna (se figur 62). Det innebär att de centrala myndigheternas arbete med åtgärdsprogrammet för vatten skapar förutsättningar för länsstyrelser och kommuner i deras arbete med sina åtgärder. Om det uppstår förseningar i ett tidigt skede innebär det risk för påverkan i genomförandet av andra åtgärder. En del åtgärder har ett slutdatum när de ska vara vidtagna. För de myndigheter vars åtgärder är försenade behöver det ses över vad som kan göras för att arbetet ska bli klart. Allt för att MKN för vatten ska uppnås och vi kan säkerställa vatten av god kvantitet och kvalitet.

Figur 62. Exempel på hur åtgärder i åtgärdsprogrammet hänger ihop. De behöver genomföras på flera nivåer för att fysiska åtgärder ska kunna genomföras i miljön.

Som tidigare nämnt rapporterar åtgärdsmyndigheterna till vattenmyndigheterna varje år hur genomförandet av åtgärder löper på. I tabell 1 finns en förklaring till de olika färgkategorierna för bedömning av åtgärdsgenomförande av de centrala myndigheterna. I tabell 2 redovisas en lägesbedömning av de centrala myndigheternas arbete med vattenmyndigheternas Åtgärdsprogram 2016–2021.

I kommande kapitel redovisas övergripande de centrala myndigheternas inkomna svar för genomförandet av åtgärdsprogrammet 2021.

Förklaring till lägesbedömning av centrala myndigheter

Status	Färg
Åtgärden är helt genomförd och avslutad.	Klar - vit
Arbetet har kommit igång och pågår enligt plan.	Pågående - grön
Arbetet har påbörjats men vissa delar saknas.	Påbörjad - gul
Arbetet har inte påbörjats alls eller är kraftigt försenat.	Ej påbörjad/kraftigt försenad - blå
Myndigheten har inte svarat	Ej svar - grå
Myndigheten var ej del av vattenmyndigheternas åtgärdsprogram vid denna tidpunkt	Ej aktuell - brun

Tabell 1. De olika kategorierna för bedömningar av centrala myndigheters åtgärdsarbete enligt Åtgärdsprogram 2016–2021.

Lägesbedömning av arbetet med vattenförvaltningens Åtgärdsprogram 2016–2021

Myndighet och åtgärd	Status 2017	Status 2018	Status 2019	Status 2020	Status 2021
Boverket 1a	påbörjad	påbörjad	påbörjad	pågående	klar
Boverket 1b	påbörjad	påbörjad	påbörjad	pågående	klar
Boverket 1c	påbörjad	påbörjad	påbörjad	klar	klar
Energimyndigheten	klar	klar	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad
FIHM 1	påbörjad	ej svar	påbörjad	påbörjad	pågående
FIHM 2	påbörjad	ej svar	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad
FIHM 3	påbörjad	ej svar	påbörjad	påbörjad	pågående
FIHM 4	påbörjad	ej svar	påbörjad	påbörjad	påbörjad
HaV 1	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
HaV 2	pågående	pågående	klar	klar	klar
HaV 3	påbörjad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad	påbörjad
HaV 4	påbörjad	påbörjad	pågående	pågående	pågående
HaV 5	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad	pågående
HaV 6	pågående	påbörjad	påbörjad	pågående	pågående
HaV 7	påbörjad	pågående	pågående	pågående	klar
HaV 8	påbörjad	pågående	pågående	pågående	pågående
Jordbruksverket 1	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Jordbruksverket 2	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Jordbruksverket 3	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Jordbruksverket 4	påbörjad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad	påbörjad	påbörjad
Jordbruksverket 5	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad
Jordbruksverket 6	påbörjad	påbörjad	påbörjad	påbörjad	pågående
Kammarkollegiet 1	påbörjad	påbörjad	ej aktuell	ej aktuell	ej aktuell
Kemikalieinspektionen 1	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående

Läkemedelsverket 1	påbörjad	pågående	pågående	pågående	pågående
MSB	ej aktuell	ej aktuell	pågående	pågående	pågående
Naturvårdsverket 1	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Naturvårdsverket 2	påbörjad	pågående	pågående	påbörjad	pågående
Naturvårdsverket 3	pågående	pågående	pågående	pågående	klar
Naturvårdsverket 4	pågående	pågående	pågående	påbörjad	pågående
Naturvårdsverket 5	ej påbörjad/ kraftigt försenad	pågående	pågående	pågående	pågående
Naturvårdsverket 6	påbörjad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad
Naturvårdsverket 7	påbörjad	pågående	pågående	pågående	pågående
Naturvårdsverket A	ej aktuell	ej aktuell	ej aktuell	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad
Naturvårdsverket B	ej aktuell	ej aktuell	ej aktuell	ej påbörjad/ kraftigt försenad	påbörjad
Naturvårdsverket C	ej aktuell	ej aktuell	ej aktuell	klar	klar
Naturvårdsverket E	ej aktuell	ej aktuell	ej aktuell	påbörjad	pågående
Skogsstyrelsen 1	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Skogsstyrelsen 2	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Skogsstyrelsen 3	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående
Skogsstyrelsen 4	pågående	pågående	påbörjad	påbörjad	pågående
SGU 1	pågående	pågående	klar	klar	klar
SGU 2	påbörjad	pågående	klar	klar	klar
Trafikverket 1	pågående	pågående	pågående	pågående	pågående

Tabell 2. Så långt har de nationella myndigheterna kommit i respektive åtgärd i åtgärdsprogrammet.

5.1 Boverket

Åtgärd 1 – Fysisk planering

Åtgärd 1.

Boverket ska vägleda länsstyrelser och kommuner om fysisk planering enligt plan- och bygglagen (PBL).

Boverket behöver särskilt utveckla vägledning:

- a) till länsstyrelserna om granskning och överprövning av detaljplaner och områdesbestämmelser för tillämpning av miljökvalitetsnormerna för vatten, samt vägledning för mellankommunal samverkan avseende planering, planläggning och andra ärenden enligt PBL där avrinningsområden delas mellan flera kommuner,
- b) till kommuner om tillämpningen av miljökvalitetsnormerna för vatten i detalj- och översiktsplanering,
- c) om hur regionala vattenförsörjningsplaner och annat regionalt planeringsunderlag kan användas i översikts- och detaljplanering och i övriga ärenden enligt PBL.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna och centrala myndigheter med ansvar inom relevanta sak- och/eller förvaltningsområden.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärderna är:

- a) Klar
- b) Klar
- c) Klar

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Boverkets åtgärd 1a, b och c reviderade och motsvarar åtgärd 1 (se tabell 6).

Boverket bedömer, liksom Vattenmyndigheterna, att deras åtgärder är genomförda. I deras inkomna svar skriver de följande:

”I december 2021 publicerades två nya vägledningar i Boverkets webbhandbok PBL-kunskapsbanken: Miljökvalitetsnormer för vatten i översiktsplanering och Miljökvalitetsnormer för vatten i detaljplanering. Vägledningarna presenterades vid två seminarietillfällen under konferensen Boverksdagarna 2021. Vägledningarna ger stöd för hantering av MKN för vatten vid översiktsplanering och detaljplanering, inklusive

mellankommunala frågor utifrån avrinningsområdesperspektiv. Vägledningarna ger också visst stöd för länsstyrelsens tillsyn över hanteringen av MKN för vatten i detaljplan.

Boverket har tagit fram två vägledningarna om vattenförsörjning: Vattenförsörjning i översiktsplanering och Vattenförsörjning i detaljplanering. Vägledningarna om vattenförsörjning behandlar bland annat hur regionala vattenförsörjningsplaner kan användas vid fysisk planering enligt PBL. Vägledningarna finns publicerade i Boverkets webbhandbok PBL-kunskapsbanken. Vägledningarna om vattenförsörjning publicerades 2020 och presenteras löpande vid konferenser och nätverksmöten.

Under framtagandet av vägledningarna har Boverket haft möten med relevanta myndigheter såsom HaV, SGU, Vattenmyndigheterna och flera länsstyrelser. SKR och flera kommuner har också medverkat under arbetets gång.

Vid framtagandet av vägledningarna om vattenförsörjning vid planläggning hade Boverket stöd av en extern referensgrupp med representanter från: Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, MSB, SGU, SMHI, Trafikverket, Vattenmyndigheterna, Länsstyrelserna, SKR, Svenskt Vatten, Kommunal VA-producent, LRF.”

5.2 Energimyndigheten

Åtgärd 1 – Dioxiner

Åtgärd 1.

Energimyndigheten ska identifiera hur myndighetens arbete kan bidra till att begränsa utsläppen av dioxiner till luft.

Åtgärden ska vara genomförd senast den 31 december 2019.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärderna påbörjats men att vissa delar saknas.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår Energimyndighetens åtgärd 1 (se tabell 6).

Åtgärden togs fram som en ny åtgärd i det kompletterande åtgärdsprogrammet 2018–2021 för nya prioriterade ämnen samt särskilt förorenande ämnen. Åtgärden innebär att Energimyndigheten ska kartlägga i vilka delar av myndighetens uppdrag och verksamhet som det finns möjlighet att påverka utsläppen av dioxiner till luft och hur myndighetens arbete kan bidra till att begränsa utsläppen av dioxiner. I detta ingår även aktiviteter som medför energieffektivisering och minskad energiförbrukning, till exempel kunskapsspridning, finansiering av forskningsprojekt eller investeringsstöd som främjar energieffektivisering, och som därmed indirekt kan bidra till minskade utsläpp.

Syftet med åtgärden är att i förlängningen skapa förutsättningar för Energimyndigheten att kunna beakta möjligheterna att begränsa utsläpp av dioxiner i genomförandet av sitt uppdrag om att verka för att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet i energisystem som är hållbara och kostnadseffektiva med en låg påverkan på hälsa, miljö och klimat.

Energimyndighetens svar

Energimyndigheten skriver att de under 2021 har redovisat en kartläggning av sin verksamhet. De skriver att "arbetet har bedrivits i form av en intern kartläggning av de styrmedel och verksamheter som kan ha en direkt eller indirekt påverkan på utsläppen av luftföroreningar däribland dioxin." På frågan "Kan tillämpningen av befintliga styrmedel kan öka" svarade Energimyndigheten: "De styrmedel och verksamheter som redovisas här kan ha en indirekt påverkan på utsläppen av dioxin till luft. Det primära syftet med styrmedlen är inte att minska utsläppen av dioxin därav finns ej kvantitativa underlag för att bedöma detta."

Energimyndigheten skriver i sitt svar att samverkan kring underlag till luftvårdsprogrammen sker inom ramen för uppdragen att ta fram underlag till klimathandlingsplan. Samt att det sker årlig samverkan med Naturvårdsverket kring miljömålet Frisk Luft. Gällande samverkan med länsstyrelserna skriver Energimyndigheten att det har skett inom arbetet med programområdet "Hållbar elektrifiering". Ingen samverkan har skett med kommunerna.

Energimyndigheten vill lyfta fram att de "hoppas att den rapportering som genomförts bidragit till en ökad förståelse för hur Energimyndighetens uppdrag och verksamhetsområde kopplar till det nationella luftvårdsarbetet."

Vattenmyndigheternas bedömning

Energimyndigheten har rapporterat en lista med styrmedel och verksamheter som har påverkan på utsläpp av dioxiner till luft utan att direkt uppfylla åtgärds målet med direkt koppling till utsläpp av dioxin och minskad förorening av våra vattenmiljöer. Vattenmyndigheterna bedömer att Energimyndigheten hade kunnat redovisa mer konkret vilka åtgärder myndigheten kan vidta för att bidra till att minska utsläppen av dioxiner och belastningen på vattenmiljön. Åtgärden har inte genomförts på det sätt det var tänkt och bedöms därför som påbörjad men vissa delar saknas.

Nya åtgärdsprogrammet 2021-2027

I de nya förslagen till Åtgärdsprogram för vatten 2021-2027 är åtgärden till Energimyndigheten att begränsa utsläppen av dioxiner till luft borttagen. Detta eftersom vattenmyndigheterna har bedömt att det är lämpligare att Naturvårdsverket har det övergripande ansvaret för att genomföra åtgärder för minskade utsläpp till luft av dioxiner. Energimyndigheten kommer i stället att behöva bidra med underlag till Naturvårdsverket i genomförandet av deras åtgärd om europeiskt luftvårdsarbete och nationella luftvårdsprogrammet.

Energimyndigheten finns också med i kommunernas åtgärd 6 - Dioxiner från småskalig förbränning. Den åtgärden ska kommunerna genomföra i samverkan med Naturvårdsverket, Energimyndigheten och länsstyrelserna.

5.3 Försvarsinspektören för hälsa och miljö (före detta Generalläkaren)

Åtgärd 1 – Miljöfarlig verksamhet och förorenade områden.

Åtgärd 1.

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) ska i sin tillsyn av

- a) miljöfarlig verksamhet och andra verksamheter utöka och prioritera tillsynen så att den med beaktande av ett avrinningsområdesperspektiv inriktas på verksamheter som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas,
- b) förorenade områden särskilt prioritera och ställa krav på utredningar och åtgärder i områden där det behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Åtgärder som omfattar ämnena dioxiner och dioxinlika föreningar, PFOS, akonifen, cypermetrin och cybutryn i ytvatten samt PFAS (summa 11) i grundvatten ska vara vidtagna senast den 22 december 2021 och därefter genomföras kontinuerligt.

Det innebär att Försvarsinspektören för hälsa och miljö senast i december 2021 ska ha tagit fram en sammanställning över vilka miljöfarliga verksamheter som misstänks bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs, att det finns en tidsatt plan för tillsyn av dessa och att tillsyn utifrån ett avrinningsområdesperspektiv har påbörjats. Dessutom ska Försvarsinspektören för hälsa och miljö senast vid denna tidpunkt ha tagit fram en sammanställning över de förorenade områden som misstänks bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs och ställt krav på utredning i dessa områden.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

Åtgärden är utförd i enlighet med åtgärdsprogrammet för 2016–2021 i den del som rör miljöfarligverksamhet. För den del som rör förorenade områden är åtgärden försenad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är FIHM:s åtgärd 1 reviderad (se tabell 6). Åtgärdsprogram 2018–2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten är inarbetat i förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027.

Miljökvalitetsnormer

A. Tillsyn av miljöfarliga verksamheter

Sammanställning över miljöfarliga verksamheter

I enlighet med åtgärd 1 har Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) tagit fram en sammanställning över de miljöfarliga verksamheter som misstänks bidra till att MKN för vatten inte följs. Hittills är det, liksom vid föregående års rapportering, dagvattenledningsnät,

avloppsreningsverk (>200 pe) samt övriga miljöfarliga verksamheter med utsläppspunkter till yt- och grundvatten utanför befintligt dag- och avloppsledningsnät som har prioriterats. Sju tillsynsbesök utfördes på de prioriterade verksamheterna under 2021 och fyra av dessa hade avvikelser som hanterades.

Tillsyn av relevanta verksamheter utifrån ett avrinningsområdesperspektiv

Tillsyn av relevanta verksamheter utifrån ett avrinningsområdesperspektiv påbörjades 2021 i och med sammanställningen som FIHM tog fram då. För kommande år planerar FIHM att granska de objekt som faller in under inspektionsplanen och att fortsätta med tillsynen löpande. Detta innebär att cirka 12-15 garnisoner inspekteras årligen.

Under 2021 vidtog FIHM tillsynsåtgärder vid sju objekt vid 5 vattenförekomster. FIHM gjorde även bedömningen att 26 objekt gällande miljöfarliga verksamheter (ledningsnät) har behov av miljöförbättrande åtgärder och det omfattar 16 vattenförekomster.

FIHM gör bedömningen att utsläpp av dagvatten räknas som miljöfarlig verksamhet. Detta innebär att dagvattenledningsnät med tillhörande dagvattenanläggningar omfattas av Åtgärd 1, Tillsyn av miljöfarlig verksamhet och då ingår i detta tillsynsarbete.

Däremot bedömer FIHM att dagvattenanläggningar inom garnisonsområde inte faller under anmälningsplikten och därför har inte FIHM upprättat ett register över dagvattenanläggningar.

B. Tillsyn av förorenade områden

Sammanställning över förorenade områden

FIHM arbetar med att ta fram ett tillsynsregister över de förorenade områden som de har tillsyn över. Detta arbete är inte färdigt utan kommer fortsätta under 2022 och FIHM har gjort bedömningen att det kommer ta ytterligare cirka två år innan sammanställningen är helt färdig. Mer information om tillsynsregistret finns i Återrapporteringen för 2020.

När det gäller tillsyn av förorenade områden tar FIHM årligen fram en handlingsplan för detta och här kommer den färdiga sammanställningen att användas till prioritering av tillsynen. Fram tills dess att tillsynsregistret är färdigt har FIHM valt att prioritera tillsyn av ett antal identifierade områden som är kraftigt förorenade av PFAS/PFOS, där det finns risk att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten inte följs.

Utredning av alla relevanta förorenade områden

Försvarsmakten utreder kontinuerligt de områden som är förorenade av PFAS-ämnen och enligt FIHM har de bra kunskap om vilka objekt som är förorenade. FIHM har under 2021 ställt krav på utredning avseende spridning av PFAS via dagvatten vid två olika objekt. Utredningar av andra områden med andra föroreningar har fått nedprioriteras till förmån för utredning av platser med PFAS förorening. FIHM har inte sett behov av att ställa krav på inledande av utredningar av områden med potentiell PFAS-förorening.

När det gäller förorenade områden har Försvarsmakten rapporterat planer för vidtagande av miljöförbättrande åtgärder. Dessa planer är dock ännu inte konkreta. FIHM har förelagt om skyddsåtgärder vid två olika platser men ingen av dessa tillsynsåtgärder är ännu gjorda. FIHM har ännu inte gjort någon bedömning av hur många miljöförbättrande åtgärder i förorenade områden som helt eller delvis leder till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas, som behöver genomföras eller hur många vattenförekomster som omfattas.

C. Åtgärder förorenande ämnen

Tillsyn avseende prioriterade och särskilda förorenande ämnen

FIHM fortsatte utföra tillsyn av de fyra försvarsmyndigheterna under 2021 och detta kommer framöver att följas upp ute i förbanden. FHIM kan inte svara på hur många objekt som tillsynats eftersom deras tillsyn fokuserat på användningens omfattning i stället för specifika objekt. Tillsynen visade på att av SFÄ används ett fåtal kemikalier i mycket liten omfattning. Gällande prioriterade kemikalier, används flera men inte i särskilt stor omfattning. Förutom PFAS och PFOS används inget av de kemiska ämnen som räknas upp i tillägget till åtgärdsprogrammet 2018–2021 inom försvarssektorn. Inventeringen angående att identifiera var i Sverige dessa kemikalier används samt vilken vattenförekomst som berörs fortsätter under 2022.

FIHM skriver följande i deras svar:

”PFOS är det prioriterade ämne och PFAS-11 är det SFÄ- ämne som FIHM har störst fokus på inom tillsynen av förorenade områden. Försvarsmakten genomför årligen ett stort antal utredningar av PFAS-förorenade områden som de rapporterar kontinuerligt om till FIHM. Under 2021 har det kommit in fler än 15 miljötekniska undersökningar samt fler än fem riskbedömningar och/eller åtgärdsutredningar avseende PFAS/PFOS-förorenade objekt. Utöver tillsyn av dessa inkommande utredningar har FIHM även påbörjat en inventering av vilka PFAS-objekt som Försvarsmakten utreder där det finns kunskapsluckor och för dessa startat upp egeninitierad tillsyn. En generell kunskapslucka som FIHM identifierat finns på ett flertal objekt är spridning av PFAS/PFOS via dagvattenätet. Vid två objekt har FIHM förelagt om skyddsåtgärder med syfte att omgående minska spridningen av dessa ämnen via dagvattnet.”

Samverkan

FIHM samverkar både med länsstyrelser och centrala myndigheter, till exempel Naturvårdsverket. När det gäller förorenade områden handlar samverkan främst om erfarenhetsutbyte med länsstyrelser som har liknande föroreningsproblematik. När det kommer till PFAS sker den samverkan på myndighetsnätverksmöten på Naturvårdsverket. FIHM försöker även delta i flera forum för samverkan, till exempel Skrovålet och Tillsynsrådet. FIHM ordnar även vid behov tillsynsmöten med lokala tillsynsmyndigheter.

FIHM har även samverkat kring behov av kostråd för egenfångad fisk tillsammans med Livsmedelsverket samt länsstyrelse och kommun i Östersund och Söderhamn.

Åtgärd 2 - Dricksvattenförsörjning

Åtgärd 2.

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) ska inom sitt ansvarsområde säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen samt bedriva systematisk och regelbunden tillsyn av vattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m³ /dag.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med berörda länsstyrelser.

När det gäller att säkerställa skydd för dricksvattenförsörjningen, inom Generalläkarens ansvarsområde, ska åtgärden vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Tillsynen ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är kraftigt försenad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är FIHM:s åtgärd 2 reviderad (se tabell 6) och Åtgärdsprogram 2018–2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten är inarbetat.

Miljö kvalitetsnormer

FIHM saknar för närvarande uppgifter om hur många objekt med dricksvattenuttag (avseende 50 pe/10 kubikmeter/dygn som saknar långsiktigt skydd. En projektplan har under 2021 upprättats för detta arbete. FIHM kommer som första steg inhämta uppgifter om vilka objekt som är FIHM:s ansvarsområde. Sedan sker en analys av vilket skydd dessa har och om det är långsiktigt och tillräckligt. FIHM inväntar underlag från Fortifikationsverket för att kunna fortsätta arbetet med långsiktigt skydd av vattentäkter. Sedan 2019 har FIHM utfört tillsyn på fyra objekt med skyddsområde för vattentäkt. Denna tillsyn sker inom ramen för FIHM:s ordinarie tillsyn och det finns checklistor för miljö tillsyn som även täcker in tillsyn av vattenskyddsområde. Ett objekt "skyddsområde vattentäkt" har upprättats i FIHM:s ärendehanteringssystem för att kunna följa upp tillsynen mer effektivt.

FIHM anser att denna åtgärd har "satt fokus på ett behov av arbete med dessa objekt i FIHM:s tillsyn och prioriteringar."

Samverkan

FIHM avser samverka med länsstyrelser och kommuner i arbetet med tillsyn av vattenskyddsområde. Vidare skriver FIHM att "I specifika fall och om behov föreligger tar FIHM stöd av och samverkar med lokala tillsynsmyndigheter."

Åtgärd 3 - Vandringshinder

Åtgärd 3.

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) ska i sin tillsyn av vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur vid vägpassager över vatten beakta att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Trafikverket och berörd länsstyrelse och kommun.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående. ●

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är FIHM:s åtgärd 3 reviderad (se tabell 6).

Miljö kvalitetsnormer

FIHM har påbörjat sin tillsyn av de vandringshinder Fortifikationsverket har identifierat och använder sig av den prioriteringsordning som FIHM sedan tidigare har begärt in. Prioriteringsordningen utgår från kostnad och teknisk svårighetsgrad i förhållande till berörda naturvärden och aktuella miljö kvalitetsnormer. Förslag på åtgärder för samtliga konstaterade vandringshinder finns och under 2021 har tio vandringshinder åtgärdats. FIHM saknar i nuläget förutsättningar för att uppskatta lokala kostnader för åtgärder av vandringshinder som medför att miljö kvalitetsnormerna inte kan följas på grund av att Fortifikationsverkets regioner inte har gjort någon uppskattning av de åtgärder de planerar att utföra. FIHM har inte heller rapporterat kända, tillsynade eller åtgärdade vandringshinder till Länsstyrelsen.

Åtgärd 4 – Tillsyn enskilda avlopp, reningsverk och ledningsnät

Åtgärd 4.

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) ska inom ramen för sin tillsyn och/eller tillståndsprovning

- a) av enskilda avlopp ställa krav på begränsade utsläpp av fosfor och kväve där det behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas,
- b) av reningsverk och avloppsledningsnät se till att det ställs krav på ökad rening eller på annat sätt minskade utsläpp där det behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är påbörjad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är FIHM:s åtgärd 4 reviderad (se tabell 6) och Åtgärdsprogram 2018–2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten är inarbetat i 4b.

Miljökvalitetsnormer

Tillsyn enskilda avlopp

När det gäller enskilda avlopp kan FIHM för närvarande inte identifiera hur många enskilda avlopp som behöver åtgärdas så att adekvat skyddsnivå erhålls och därmed bidrar till att miljökvalitetsnormer kan följas. Detta på grund av att FIHM ännu inte utrett kopplingen mellan varje objekt i FIHM:s objektregister över enskilda avloppsanläggningar och vattenförekomster och miljökvalitetsnormer. Härmed saknar även FIHM i nuläget förutsättning att uppskatta kostnader för åtgärder av enskilda avlopp.

Tillsyn med platsbesök har under 2021 utförts vid 40 objekt. Vidare har arbete utförts som syftar till att uppdatera och verifiera FIHM:s objektregister över enskilda avloppsanläggningar. FIHM har bland annat begärt in uppgifter om status och skick på befintliga avloppsanläggningar. Däremot saknar FIHM i nuläget förutsättning för att uppskatta åtgärds kostnader.

FIHM skriver att de även "i nuläget saknar förutsättningar för att uppskatta kostnader och total fosforreduktion."

Tillsyn reningsverk och avloppsledningsnät

FIHM arbetar med att identifiera vilka ARV (avloppsreningsverk) som behöver uppgraderas för att miljökvalitetsnormer ska kunna följas. Tillsyn sker regelbundet vid alla registrerade ARV minst vart tredje år och oftare om större avvikelser konstaterats. FIHM har ännu inte lagt beslut om åtgärder vid något ARV däremot har verksamhetsutövare i vissa fall vidtagit åtgärder efter tillsynsrapport från FIHM.

5.4 Havs- och vattenmyndigheten (HaV)

Åtgärd 1 – Enskilda avlopp

Åtgärd 1.

Havs- och vattenmyndigheten ska:

- a) fortsätta att arbeta med utveckling av styrmedel så att utsläppen av kväve och fosfor från enskilda avlopp minskas samt
- b) i frågor kring prövning och tillsyn av enskilda avlopp, fortsätta att utveckla sin vägledning till länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska leda till att det dels utarbetas styrmedel dels utvecklas vägledning om vilka åtgärder som behöver genomföras för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 1 reviderats (se tabell 6).

Vägledning

Utveckling av styrmedel

Havs- och vattenmyndigheten skriver att de under år 2021 har uppdaterat vägledningen för tillsyn av små avloppsanläggningar.³ Det innebär bland annat tätare tillsynsintervall för de avloppsanläggningar som löper störst risk att påverka människors hälsa och miljö. Vägledningen ska publiceras under 2022.

Utveckling av vägledning till länsstyrelser och kommuner i frågor om prövning och tillsyn

Havs- och vattenmyndigheten har publicerat totalt fyra nyhetsbrev⁴ om små avloppsanläggningar under år 2021. För att också kunna ge snabb och konkret vägledning uppdateras deras hemsida kontinuerligt med *frågor och svar*⁵ liksom sammanfattningar av domar från Mark- och miljööverdomstolen.⁶ Havs- och vattenmyndigheten skriver vidare att "uppföljningar av besöksstatistiken visar att våra avloppssidor är välbesökta."

³ Effektiv tillsyn av små avlopp - Avlopp och dricksvatten - 2015 - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

⁴ Nyhetsbrev om små avlopp - Avlopp och dricksvatten - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

⁵ Frågor och svar om små avlopp - Små enskilda avlopp - Lagar och regler - Avlopp och dricksvatten - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

⁶ Rättsfall om små avlopp - Rättsfall - Vägledning, föreskrifter och lagar - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

För att tillgängliggöra all vägledning som Havs- och vattenmyndigheten ger till både kommuner och länsstyrelser skickas en sammanställning månadsvis av de frågor som inkommit från dem och svaren som Havs- och vattenmyndigheten gett.

Havs- och vattenmyndigheten skriver också att på deras webbplats har rapporten *Markbaserad rening – design, funktion och bedömningskriterier vid tillsyn*⁷ publicerats. Den kan ge länsstyrelser och kommuner ökad kunskap och också fungera som stöd och vid tillsyn och prövning. Rapporten har tagits fram av Luleås tekniska universitet på uppdrag, och med finansiering, av Havs- och vattenmyndigheten.

I Havs- och vattenmyndighetens svar skriver de också:

”Havs- och vattenmyndigheten driver sedan flera år ett digitaliseringsprojekt för små avloppsanläggningar. Projektet har under året bland annat resulterat i att en gemensam informationsmodell implementerats i kommunernas verksamhetssystem. Detta möjliggör bland annat för kommuner att utföra en riskbaserad tillsyn enligt en nationell modell och att rapporteringen av uppgifter till Havs- och vattenmyndigheten och Vattenmyndigheterna blir enklare och får en högre kvalitet.”

Miljö kvalitetsnormer

Havs- och vattenmyndigheten skriver att de genom olika träffar har förmedlat vägledning om *hur miljö kvalitetsnormer ska beaktas i prövning och tillsyn* till kommuner och länsstyrelser. De skriver vidare att de ”också har deltagit i den referensgrupp vars syfte är att vidareutveckla länsstyrelsernas GIS-stöd för prövning av små avloppsanläggningar. GIS-stödet finns tillgängligt för kommuner, verksamhetsutövare och fastighetsägare via länsstyrelsernas webbplats.”⁸

Genom arbetet med digitalisering har kommunerna nu också möjlighet att rapportera uppgifter om små avloppsanläggningar direkt från deras verksamhetssystem till Havs- och vattenmyndigheten. Detta både förenklar processen att rapportera uppgifter, samtidigt som uppgifterna kommer hålla en högre kvalitet när registerna är kompletterade.

I och med att avloppsanläggningars geografiska position kan rapporteras leder det till en högre träffsäkerhet gällande framtida belastningsberäkningar. Havs- och vattenmyndigheten skriver att det i sin tur betyder att, med avseende på miljö kvalitetsnormerna, tillsyn av små avloppsanläggningar kan prioriteras där den behövs mest. Samtidigt ger det också bättre underlag för kommunerna när det kommer till krav på avloppsanläggningar vid tillståndsprövning.

Samverkan

Genom olika träffar med kommuner och länsstyrelser har Havs- och vattenmyndigheten under 2021 förmedlat vägledning om prövning och tillsyn. Havs- och vattenmyndigheten skriver att de har ”deltagit på träffar för kommunerna i Jämtlands, Dalarnas, Östergötlands, Kalmars, Värmlands, Skånes, Västra Götalands, Hallands och Gotlands län.”

Träffarna har resulterat i att nätverket mellan Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelser och kommuner stärkts. Det underlättar i sin tur möjligheterna att dela kunskap och erfarenheter

⁷ Rapporter om små avlopp - Avlopp och dricksvatten - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

⁸ GIS-stöd för prövning och tillsyn av små avlopp | Länsstyrelsen Jönköping (lansstyrelsen.se)

sinsemellan. Ytterligare ett resultat från dessa träffar är också konkreta förslag till hur vägledningen kan utvecklas.

Havs- och vattenmyndigheten anordnade under 2021 en tillsynsvägledningsdag för länsstyrelserna om små avloppsanläggningar. På den dagen deltog 28 handläggare från 19 länsstyrelser. De skriver vidare att det också hölls en grundutbildning i teknik för små avloppsanläggningar där cirka 35 handläggare från länsstyrelserna deltog.

Miljösamverkan Sverige, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och VA-guidens användarförening har också anordnat träffar där Havs- och vattenmyndigheten har medverkat.

Övrigt arbete

Havs- och vattenmyndigheten har under 2021 ansvarat för både föreläsningar och projektarbete "inom området prövning och tillsyn av små avloppsanläggningar på Umeå universitets kandidatprogram i miljö- och hälsoskydd."

Två projekt har under 2021 också fått medel från Havs- och vattenmyndigheten. Ett av projekten syftar till att "underlätta bedömning av analysresultat på utgående avloppsvatten", medan det andra projektet syftar till att "ge säkrare underlag vid bedömning av skyddsavstånd till vattentäkter". Havs- och vattenmyndigheten skriver att resultaten från projekten ska användas för att uppdatera vägledningen för prövning och tillsyn.

Åtgärd 2 – Miljögifter

Åtgärd 2.

Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram vägledning till verksamhetsutövare, länsstyrelser och kommuner om hur spridning av miljögifter kan förhindras vid muddring, dumpning av muddermassor och annan vattenverksamhet som berör sediment, på ett sådant sätt att miljökvalitetsnormerna för vatten kan, följas.

Arbetet ska ske i samverkan med Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömde åtgärden som klar i rapporten *Genomförda åtgärder för att uppnå miljökvalitetsnormer för vatten 2019*. ○

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 2 (se tabell 6).

Åtgärd 3 – Kalkningsverksamheten

Åtgärd 3.

Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram en ny nationell plan för kalkningsverksamheten som ska bidra till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas. Den nationella planen ska vara ett stöd för länsstyrelsernas kalkningsverksamhet och prioriteringar samt innehålla en analys av i vilken omfattning den nuvarande kalkningsverksamheten bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är påbörjad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 3 reviderats och motsvarar åtgärd 2 (se tabell 6).

Sammanställning

Arbetet med en nationell strategi för kalkverksamheten har påbörjats. Strategin ska bland annat beskriva inriktningen för kalkningen som är statligt finansierad de kommande 10 åren samt beskriva nuvarande verksamhet inklusive framtida utformning. Strategin ska också tydliggöra brister och utmaningar och ge förslag på hantering av dessa. Tydliga mål för kalkningsverksamheten till år 2030 ska också finnas i strategin. Havs- och vattenmyndigheten skriver att inom ramen för strategin har ett arbete med att ta fram förslag på kvalitetsförbättrande åtgärder inom kalkverksamheten också påbörjats. I detta ingår också förslag på nya pH-mål. Att klarlägga hur ekologisk status ska bedömas i kalkade vatten och under vilka förutsättningar som avslutad kalkning är förenlig med vattenförvaltningsförordningen (VFF) är också arbeten som påbörjats.

Miljö kvalitetsnormer

Havs- och vattenmyndigheten skriver att det kan komma att behövas revidering av miljö kvalitetsnormer under kommande cykel. Detta då arbetet som genomförs inom kalkningsstrategin kan komma att ge underlag för bedömning av referensförhållande för försurning och åtgärdsbehovet i form av kalkning.

För att statusklassningen inte ska försämrats i vattendrag som är försurade har det varit, och är, av stor betydelse med kalkning av sjöar och vattendrag. Havs- och vattenmyndigheten skriver vidare att "kalkningen utgör även en viktig åtgärd för att uppnå miljö kvalitetsnormerna i de vattenförekomster där försurning utgör en betydande påverkansfaktor."

Samverkan

De rapporter och olika kunskapsunderlag som framtagits på uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten har spridits till de länsstyrelser som bedriver kalkningsverksamhet. På en träff för kalkhandläggare under hösten 2021 presenterades delar av de kunskapsunderlag som tagits fram, samt en sammanfattning av Havs- och vattenmyndighetens arbete med strategin för kalkning.

I samarbete med Havs- och vattenmyndigheten arrangerade Länsstyrelsen Jönköping en kalkhandläggartäff där det senaste som skett inom kalkningsverksamheten presenterades. Genom utvärdering av länsstyrelsernas årliga redovisning av nyckeltal och verksamhetsberättelser har åtgärder, måluppfyllelse och kostnader följts upp.

Havs- och vattenmyndigheten skriver att dialogsamtal vars syfte har varit dels att redogöra Havs- och vattenmyndighetens bedömning av kalkverksamheten dels att ta del av länsstyrelsernas perspektiv på förutsättningarna till förändring har genomförts med länsstyrelsen. Gällande förutsättningar till förändring gäller det främst i form av genomförande av kvalitetshöjande åtgärder.

Övrigt arbete

På uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten har det under 2021 tagits fram ett antal rapporter⁹ som syftar till att "förbättra kunskapsläget om kalkningens effekter i sjöar och vattendrag". De ska fungera som underlag för både kalkverksamheten och den nationella strategin.

⁹ Kalkningens effekt på flodkraften (2021:2)

Kalkningens betydelse för flodkraften - Publikationer - Data, kartor och rapporter - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

Effekter av kalkningen på flodpärlmusslan (2021:3)

Effekter av kalkning på flodpärlmussla - Publikationer - Data, kartor och rapporter - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

Åtgärd 4 – Vattenkraft

Åtgärd 4.

Havs- och vattenmyndigheten ska vägleda länsstyrelserna vid en prioritering av miljöförbättrande åtgärder som minskar vattenkraftens miljöpåverkan, på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Energimyndigheten och Riksantikvarieämbetet.

Åtgärden ska vara vidtagen senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Havs- och vattenmyndigheten åtgärd 4 reviderats och motsvarar åtgärd 3 och 4 (se tabell 6).

Vägledning

Havs- och vattenmyndigheten skriver att de under år 2021 har "fortsatt arbetat med olika vägledningar kopplat till arbetet med att ompröva vattenkraften." Bland annat har de "arbetat med att se över vår vägledning gällande kraftigt modifierade vatten samt undantag. Färdiga vägledningar har publicerats på vår webbplats.¹⁰ Möten har genomförts med länsstyrelser m.fl. inom ramen för omprövningarna."

Havs- och vattenmyndigheten har också uppdaterat deras vägledning på webben och svarat på inkomna frågor från länsstyrelserna. De "har även deltagit i Miljösamverkan Sveriges arbete gällande projektet Rimlig egenkontroll vattenkraft."

Miljö kvalitetsnormer

Havs- och vattenmyndigheten skriver:

"Genom ovan redovisade insatser har underlag tagits fram som kan användas för att bedöma vilka miljöanpassningar som kan vara aktuella i ett enskilt vattenkraftverk. Underlagen kan användas av länsstyrelserna i samband med tillståndsprövningar i domstol eller vid tillsyn och verksamhetsutövarna kan använda dem vid utformning av förslag på miljöanpassningar."

Övrigt arbete

Havs- och vattenmyndigheten svarar att inom deras "program Vattenmiljö och vattenkraft pågår många olika projekt som delvis har bäring på tillsyn och prövning. Inom detta program

¹⁰ Vägledning för länsstyrelsernas översyn av bevarandeplaner för Natura 2000-områden som berörs av den nationella planen för omprövning av vattenkraft (havochvatten.se)

Frågor och svar om den nationella planen - Nationell plan för omprövning av vattenkraft - Vattenkraft och arbete i vatten - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

Vägledning om samverkan inför prövning enligt nationella planen - Omprövning för moderna miljö villkor - Vattenkraft och arbete i vatten - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

har det skett många olika möten med länsstyrelserna samt andra myndigheter såsom Energimyndigheten och Riksantikvarieämbetet.”

Havs- och vattenmyndigheten utvecklar vidare att de har också ”tillsammans med SLU påbörjat ett arbete med att skapa ett kompetenscentrum för forskning och utveckling som berör miljöanpassning av vattenkraft. Havs- och vattenmyndigheten har fört in forskningsbehov kring miljöanpassning av vattenkraft och fysisk påverkan till nationella forskningsfinansiärer. Detta kommer att på sikt öka kunskapen om lämpliga åtgärder för att minska vattenkraftens negativa effekter.”

Åtgärd 5 – Restaurering

Åtgärd 5.

Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram en nationell strategi för finansiering av åtgärder med avseende på vattenverksamheter/vattenanläggningar som saknar ansvarig verksamhetsutövare.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Riksantikvarieämbetet.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 5 reviderats (se tabell 6).

En viktig del i den nationella restaureringsstrategi som Havs- och vattenmyndigheten håller på att ta fram är ”definition av vad som utgör vattenverksamheter/vattenanläggningar som saknar ansvarig verksamhetsutövare och finansiering av åtgärder med avseende på dessa”.

Havs- och vattenmyndigheten skriver vidare att ”den nationella restaureringsstrategin omfattar restaurering för att åtgärda fysisk påverkan i limniska miljöer. Strategin ska dels hantera målsättningar och dels ett ramverk för genomförande och finansiering av restaureringsåtgärder. Arbetet med den nationella restaureringsstrategin pågår under 2022.”

Miljökvalitetsnormer

Havs- och vattenmyndigheten skriver i sitt svar att ”syftet med en nationell restaureringsstrategi är en bättre prioritering av åtgärder. Arbetet med åtgärden är väl synkroniserat med hur åtgärdsmedel riktas redan idag. Åtgärdsmedlen leder till fysiska åtgärder som lokalt på vattenförekomstnivå ofta får tydlig betydelse för vattenkvaliteten, vilket ökar möjligheterna att följa normerna.

En ökad tydlighet kring ansvar och åtgärdsfinansiering kopplat till vattenverksamheter/vattenanläggningar som inte används för någon verksamhet längre eller som de facto saknar ansvarig verksamhetsutövare ger större möjligheter att driva restaureringsåtgärder. Aktiv restaurering är en förutsättning för att uppnå miljökvalitetsnormerna i aktuella vattenförekomster då fysisk påverkan är den dominerande påverkansfaktorn i limniska system.”

Samverkan

Havs- och vattenmyndigheten skriver i sitt svar att ”Strategin är framtagen gemensamt med Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket. Arbetet som följer av strategin kommer ske i samverkan.”

Övrigt arbete

Övrigt arbete som utförts med koppling till åtgärd 5 rör bland annat finansiering. Till exempel skriver Havs- och vattenmyndigheten att "medel till åtgärder kommer bland annat från Havs- och vattenmyndighetens årliga större tilldelning av medel till länsstyrelserna. Då LOVA-förordningen breddades i början på 2018 öppnades det upp för restaureringsåtgärder inom LOVA, vilket leder till en ökad integrering mellan de åtgärder som finansieras med riktade medel till restaurering, och övriga åtgärder. Havs- och vattenmyndigheten medfinansierar ett flertal EU-projekt inriktade på restaurering och myndigheten har även haft utlysningar på området."

Åtgärd 6 – Skydd av dricksvattentäkter

Åtgärd 6.

Havs- och vattenmyndigheten ska utveckla vägledning för länsstyrelsernas och kommunernas arbete med långsiktigt skydd av dricksvattentäkter. Havs- och vattenmyndigheten behöver särskilt utveckla:

- a) vägledning för inrättande, tillsyn och förvaltning av vattenskyddsområden, och
- b) vägledning kring framtagande och uppdatering av regionala vattenförsörjningsplaner.

Åtgärden ska ske i samverkan med kommuner, länsstyrelser, Boverket och Sveriges geologiska undersökning.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Tillägg enligt Åtgärdsprogram 2018–2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten

Vägledning för inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden under delåtgärd a) ska uppdateras med PFAS (summa 11) i grundvatten.

Åtgärden ska vara vidtagen senast juni 2020.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 6 reviderad och motsvarar åtgärd 5 (se tabell 6).

Vägledning

Havs- och vattenmyndigheten skriver i sitt svar att "Den 8 februari 2021 publicerades Havs- och vattenmyndighetens nya Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden, rapport 2021:4.¹¹ Vägledningen ersätter Naturvårdsverkets handbok 2010:5 om vattenskyddsområde. Myndigheten har därefter genomfört en handläggartärf för länsstyrelserna den 29 april samt tre utbildningar för kommuner, dricksvattenproducenter och andra aktörer med fokus på den nya vägledningen (6/10, 20/10 samt 8/12). Med anledning av pandemin har både handläggartärf och övriga utbildningar genomförts i digitalt format."

Gällande vägledning kring framtagande och uppdatering av regionala vattenförsörjningsplaner skriver Havs- och vattenmyndigheten att tre temaseminarier har genomförts. Dessa har riktat sig till länsstyrelsernas handläggare, men har varit öppna för alla att delta i. Havs- och vattenmyndigheten framför att "Seminarierna har genomförts inom ramen för Nationella samordningsgruppen för dricksvatten, i samarbete med SMHI, SGU,

¹¹ Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden - Publikationer - Data, kartor och rapporter - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

Livsmedelsverket, Boverket, Trafikverket och MSB. Presentationerna från seminarierna finns samlat på Havs- och vattenmyndighetens webb.”¹²

Tillsammans med länsstyrelserna har Havs- och vattenmyndigheten genomfört en handläggartreff den 26 november. Treffén hade temat regional vattenförsörjningsplanering. De har också svarat på remisser som inkommit under året gällande regionala vattenförsörjningsplaner. Havs- och vattenmyndigheten skriver också att ”Beträffande statsstödet till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten [...] har flera länsstyrelser avsatt medel från stödet för eget arbete med att ta fram regional vattenförsörjningsplan.”

Miljö kvalitetsnormer

Havs- och vattenmyndigheten skriver att ”Syftet med den regionala vattenförsörjningsplaneringen och inrättandet av vattenskyddsområden är att säkra en god dricksvattenförsörjning av samhället. Ytterst syftar det till att säkra människans hälsa. Bindande kvalitetskrav på dricksvattnet finns i dricksvattendirektivet som genomförts i svensk förvaltning genom livsmedelslagen och Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten. Kopplingen till miljö kvalitetsnormerna för ytvatten är svag, men tydligare i miljö kvalitetsnormerna för grundvatten som har en annan konstruktion. Det är emellertid mycket svårt att utvärdera samband och effekter mellan Havs- och vattenmyndighetens vägledande produkter och dricksvatten som distribueras.”

¹² Regionala vattenförsörjningsplaner - Avlopp och dricksvatten - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

Samverkan

Genom den Nationella samordningen för dricksvatten, som organiseras av Livsmedelsverket, sker ett löpande samarbete med kommuner, länsstyrelser, Boverket och Sveriges Geologiska Undersökning gällande åtgärden om skydd av dricksvattentäkter. I denna samordning leder Havs- och vattenmyndigheten också en av arbetsgrupperna. De handläggartreffen som anordnas av Havs- och vattenmyndigheten deltar SGU regelmässigt i. Boverket deltar vid de tillfällen där det finns gemensamma frågeställningar. Havs- och vattenmyndigheten skriver också att de "följer Boverkets arbete med vägledning om vattenförsörjning i översiktsplanering och detaljplanering."

Övrigt arbete

Havs- och vattenmyndigheten skriver att de sedan 2019 har "fördelat statsstöd för bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten. Arbetet genomförs genom att medel fördelas till länsstyrelserna som därefter ordnar med utlysningar på området. Den största delen av medlen har använts som bidrag till kommuner och kommunala bolag, för åtgärder med vattenskyddsområden, vattenbesparande, framtagande av kunskaps- och planeringsunderlag, investering i ny teknik och andra åtgärder. Länsstyrelserna får använda medlen för administration av bidraget och egna projekt. En del av länsstyrelserna har använt medlen för att ta fram regionala vattenförsörjningsplaner (punkt 2 ovan). Även kommuner har fått medel för projekt som syftar till att ta fram en lokal eller gemensam (för två eller flera kommuner) vattenförsörjningsplan. Totalt har 64 miljoner kronor delats ut genom statsstödet till projekt som startade 2021 och ska slutföras 2022. Stödet leder till ökad kunskap och fysiska åtgärder som lokalt på vattenförekomstnivå kan få betydelse för vattenkvaliteten. En utvärdering av stödet påbörjades 2021 och ska rapporteras i början av 2022."

Under år 2021 har Havs- och vattenmyndigheten också fortsatt arbetet om Hållbar vattenresurshantering. Det arbetet syftar till att, i samarbete med andra, "analysera samhällets vattenanvändning och hur både påverkan och fördelning av vattenresurserna påverkar samhällets utveckling inom olika sektorer". Slutsatserna från detta arbete ska publiceras i en rapport i början av 2022.

Gällande tillägget skriver Havs- och vattenmyndigheten "Beträffande tillägg enligt Åtgärdsprogram 2018-2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten att 'vägledning för inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden under delåtgärd a) ska uppdateras med PFAS (summa 11) i grundvatten' vill Havs- och vattenmyndigheten framföra att inrättandet av vattenskyddsområde med tillhörande skyddsföreskrifter inte är särskilt verkningsfullt för att begränsa spridning av PFAS till grundvattentäkter. Att begränsa spridningen ställer i allmänhet krav på att vidta direkta aktiva åtgärder för att minimera spridning och sanera förorenade områden. Detta måste i första hand ske med stöd av aktiva tillsynsåtgärder. Vattenskyddsföreskrifter som fastställs med stöd av 7 kap 22 § MB kan inte användas för att ställa krav på aktiva åtgärder."

Åtgärd 7 - Internbelastning

Åtgärd 7.

Havs- och vattenmyndigheten ska utveckla vägledning, rådgivning och information om hur åtgärder kan genomföras i syfte att minska internbelastningen och halterna av näringsämnen i vattenförekomster med internbelastning där det behövs för att bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs. Myndigheten ska också verka för en långsiktig etablering av näringsreducerande åtgärder direkt i sjöar och kustvatten och uppföljning av åtgärdernas effektivitet.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömde åtgärden som klar i rapporten Kommuners och myndigheters genomförda åtgärder - Sammanställning av rapportering 2020. ○

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår HaV:s åtgärd 7 (se tabell 6).

Åtgärd 8 – Invasiva främmande arter

Åtgärd 8.

Havs- och vattenmyndigheten ska i sitt arbete med att ta fram hanteringsprogram för invasiva främmande arter i vattenmiljöer inkludera de främmande arter som har en sådan påverkan att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte kunna följas. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samråd med länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 8 reviderats och motsvarar åtgärd 6 (se tabell 6).

Havs- och vattenmyndigheten skriver att det idag endast finns ett hanteringsprogram för signalkräfta. De fortsätter:

”Under 2021 intensifierades dock arbetet med att ta fram en nationell förteckning över invasiva främmande arter av nationell betydelse. Genom detta möjliggörs att i framtiden utveckla nya hanteringsprogram. Enligt den nationella förordningen om invasiva främmande arter (SFS 2018:1939) ska Havs- och vattenmyndigheten, tillsammans med Naturvårdsverket, till regeringen föreslå vilka arter som bör tas upp i en nationell förteckning över invasiva främmande arter. För varje art som föreslås ska det göras en riskbedömning och analys för vilken påverkan de i dagsläget har på ekosystemtjänster. Baserad på denna analys valdes 24 arter ut för vidare socioekonomisk analys vilken genomfördes under 2021. Framtagandet av förslag för en nationell förteckning av invasiva främmande arter är således påbörjat och drivs gemensamt med Naturvårdsverket.”

Miljökvalitetsnormer

Havs- och vattenmyndigheten skriver ”Genom att öka kunskapen, skapa bättre förutsättningar för åtgärder och vägleda aktörer bidrar Havs- och vattenmyndigheten till att miljökvalitetsnormerna nås på sikt. Genomförandet av hanteringsprogrammet för signalkräfta¹³ samt andra åtgärder för att motverka och bekämpa främmande arter förbättrar förutsättningarna för att miljökvalitetsnormer ska nås.”

Samverkan

Gällande samverkan med Norge vid genomförande av åtgärden om invasiva främmande arter svarar Havs- och vattenmyndigheten ”Det pågår ett samarbetsprojekt med Norge, Interreg-projektet SNIEF¹⁴, där man bl.a. jobbar med spårning, bekämpning och hindrande av

¹³ Hanteringsprogram för signalkräfta - Publikationer - Data, kartor och rapporter - Havs- och vattenmyndigheten (havochovatten.se)

¹⁴ Startside - SNIEF

spridning av signalkräfta och kräftpest. Man testar eDNA-metoder för att hitta både signalkräftor och kräftpest.”

Experter, myndigheter och fiskerättsägare samlades vid ett internationellt kunskapsseminarium i oktober 2021 i Svanhovd, Nordnorge. De diskuterade och utbytte erfarenheter kring puckellax.

Havs- och vattenmyndigheten skriver vidare ”En dialog har inletts med Norge under 2021 om en förnyad riskanalys för invasiva främmande arter. I Norge finns ett system utvecklat som Artdatabanken kan använda även i Sverige för riskanalys av invasiva främmande arter.”

Gällande samverkan svarar Havs- och vattenmyndigheten ”Havs-och vattenmyndigheten har under 2021, tillsammans med Naturvårdsverket, hållit webinarier för länsstyrelserna och organiserat två digitala möten med det nationella samverkansorganet för invasiva främmande arter. I detta samverkansorgan ingår samtliga berörda myndigheter, inklusive representanter från flera länsstyrelser.

Havs- och vattenmyndigheten har dessutom spridit information vid andra träffar som organiserats av länsstyrelserna och Miljösamverkan Sverige.”

Övrigt arbete

”Havs- och vattenmyndigheten har under året fortsatt utveckla övervaknings- och rapporteringssystem för invasiva främmande arter. Kunskap om förekomst och spridning av dessa arter är nödvändigt för att tidigt kunna upptäcka dem och snabbt sätta in åtgärder, vilket på sås sätt bidrar till att miljökvalitetsnormerna kan nås.”

5.5 Jordbruksverket

Åtgärd 1 – Växtnäringsförlust

Åtgärd 1.

Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamheten inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet 2017–2018, fokusområde 4B, för att minska växtnäringsförluster till områden där det finns risk att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande. Det innebär att Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna senast vid den tidpunkten ska ha identifierat vilka områden som berörs av åtgärden och att rådgivning bedrivs i syfte att bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Jordbruksverkets åtgärd 1 reviderats (se tabell 6).

Sammanställning

Jordbruksverket skriver att de "leder arbetet i Greppa Näringen och ansvarar därmed för utformning av enskild rådgivning, underlagsmaterial och sammanställning av miljöeffekter av rådgivningen. Länsstyrelserna ansvarar för genomförandet av den gårdsvisa rådgivningen och för lantbrukarkurser. Utöver att ge underlag till länsstyrelsernas aktiviteter ingår i Jordbruksverkets uppdrag med miljörådgivningen att delta på mässor framförallt till lantbrukare, anordna fortbildningskurser för rådgivare och att utveckla nya metoder för åtgärdsarbetet." Publikationer¹⁵, nyhetsbrev, rådgivningsmaterial, informationsmaterial och webbplats¹⁶ har producerats för ändamålet.

¹⁵ En rapport över växtnäringsflöden hos nästan 8 500 gårdar i Greppa Näringen publicerades i januari 2021. <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra2015.html>

Krav och rekommendationer för Greppa Näringens verksamhet 2021–2022

<https://adm.greppa.nu/download/18.32aa83a617838fd24ba3e447/1615972544134/krav-och-rekommendationer-2021-2022.pdf>

Fosforhushållning och åtgärder mot fosforförluster i praktiken

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra2022.html>

Åtgärdsuppföljning i Greppa Näringen (modul 1B) – ammoniakåtgärder

https://greppa.nu/download/18.27a0476617781d1d1a074b1d/1612982298242/atgardsuppfoljning_amm-oniakatgarder-webb.pdf

¹⁶ Framtagna skrifter finns som pdf på webbplatsen och kan webbplatsen www.greppa.nu och kan även beställas i tryckt form.

Förutom 1 252 rådgivningsbesök med anknytning till övergödning hos lantbruksföretag (läs mer under rubriken Vägledning) har 1 064 lantbrukare fått individuell rådgivning kopplat till åtgärd 1 under år 2021, alla distrikt sammantaget.

Gårdsbesök kunde inte genomföras i samma utsträckning som tidigare år till följd av de restriktioner som följde av coronapandemin. Jordbruksverket skriver "Trots detta genomfördes ett relativt stort antal gårdsbesök utomhus och delvis digitalt via dator." Jordbruksverket skriver även "Rådgivningsbesöket fosforstrategi gjordes i samma utsträckning som året innan. Exempel på en rådgivning med betydelse för vattenkvaliteten som ökade var gödslingsstrategier för kväve och översyn av gårdens täckdikningssystem. Antalet rådgivningar om förutsättning för att anlägga våtmarker på gården minskade något, troligen till följd av indragning av medel för anläggningsstöd inom landsbygdsprogrammet. Den nya rådgivningen på hästgårdar började erbjudas. Mest ökade dock rådgivningsbesöken kring klimat och energi i antal."

Vägledning

Jordbruksverket skriver att nedanstående uppgifter om antal rådgivningar (se tabell 3) är framtagen med hjälp av en GIS-analys baserad på kustvatten, vattendrag och sjöar. Analysen är korrelerad till var rådgivningen är utförd (gårdarnas brukningscentrum).

Rådgivningsbesök och typ av rådgivning av Jordbruksverket 2021

	Antal rådgivningsbesök	Antal lantbruksföretag som fått rådgivningsbesök	Antal rådgivningsbesök som gjorts i beaktning av att MKN för vatten inte kunde följas på grund av näringspåverkan från lantbruket	Typ av rådgivning
Bottenviken	31	29	Andel inte anges p.g.a. ofullständigt dataunderlag.	Rådgivning gavs främst i form av startbesök med beräkning av växtnäringsbalans, om utfodring anpassad till djurens behov av näringsämnen och förbättrad grovfoderodling
Bottenhavet	78	67	Andel inte anges p.g.a. ofullständigt dataunderlag.	Rådgivning gavs främst i form av startbesök med beräkning av växtnäringsbalans, om underhåll av dränering och diken, markpackning, kvävestrategi på gårdar med stallgödsel, förbättrad grovfoderodling och utfodring anpassad till djurens behov av näringsämnen.
Norra Östersjön	111	100	83	Flest rådgivningar gjordes om beräkning av växtnäringsbalanser, om anläggning av våtmarker, utfodring anpassad till djurens näringsbehov och test av spridare för mineralgödselspridning.
Södra Östersjön	634	509	483	Flest rådgivningar gjordes om beräkning av växtnäringsbalanser, anläggning av våtmarker, grovfoderodling, utfodring anpassad till djurens näringsbehov och strategier för kvävegödsling.
Västerhavet	398	359	272	Flest rådgivningar gjordes med beräkning av växtnäringsbalanser, utfodring anpassad till djurens näringsbehov, anläggning av våtmarker, fosforstrategi och underhåll av dräneringssystem och diken.

Tabell 3. Antal rådgivningsbesök och typ av rådgivning som Jordbruksverket genomfört i de olika vattendistriktet.

Samverkan

Jordbruksverket skriver att "Samarbetet mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket inom Greppa Näringen har skett på flera nivåer vid sidan av att tre representanter för länsstyrelserna deltar i projektets styrgrupp.

Samverkan mellan länsstyrelserna i respektive region har letts av fem regionsamordnare finansierade av Jordbruksverkets anslag. Regelbundna möten har hållits mellan projektledaren med flera vid Jordbruksverket och regionsamordnarna. Vid två tillfällen under 2021 sammanträdde Jordbruksverket digitalt med samtliga länsstyrelser.”

Övrigt arbete

Jordbruksverket skriver att ”Arbetet med att anordna gruppträffar kring utpekade vattenförekomster låg nere under året. Aktiviteten försvårades i än högre grad än den enskilda rådgivningen av pandemin, eftersom Folkhälsomyndigheten avrådde från att samla grupper. Viss medverkan skedde i digitala träffar kring vatten som anordnades av bland annat åtgärdssamordnare inom projektet LEVA, kommuner och andra LOVA, LONA och Havs- och vattenmyndigheten finansierade projekt. I samband med dessa aktiviteter marknadsför aktörerna Greppa Näringens enskilda rådgivning om exempelvis våtmarker, underhåll av diken och minskad markpackning.”

Jordbruksverket skriver vidare att ”Under försommaren 2021 fortsatte projektet med nollrutor i höstvete. Rutor lämnas ogödslade, medan resten av fälten gödslas. Med hjälp av en handburen kvävesensor mättes grödans kväueupptag veckovis från plantornas stråskjutning fram till i början av juni, tidpunkten för kompletterande gödsling med kväve. Mätningarna rapporteras vid rådgivarmöten och på internet i form av totalt 50 nyhetsbrev ’Säsongsnytt’¹⁷ fördelat över fem regioner. Syftet är att undvika gödselgivor utöver grödans behov.

I samarbete med företag i lantbruksbranschen och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) publicerades kartbilder som visar grödans variation över fälten i ett vegetationsindex. Bilder publicerades vid ett 30-tal tillfällen med satellitbilder från hela landet. Tjänsten kallas CropSAT och Greppa Näringen bidrog med medel så att bilderna var kostnadsfritt tillgängliga även under 2021. Alla lantbrukare kan söka upp sitt eget fält och se variationen i grödans grönhet och biomassa, vilket ger beslutsunderlag inför eventuell tilläggs gödsling med kväve. Har lantbrukaren tillgång till traktor med GPS-utrustning kan gödslingen ske efter kartan, varierat över fältet.”

Jordbruksverket skriver även: ”Under våren 2021 publicerades en rapport som visar resultat från en webbenkät som Greppa Näringen genomförde 2018 med svar från nära 4 000 lantbrukare.¹⁸ Syftet var att fånga upp vilka fosforåtgärder som genomförs av lantbrukarna i praktiken, ge kunskap om hur väl lantbrukarna känner till de ekonomiska stöden i landsbygdsprogrammet, LOVA och att förbättra fosforrådgivningen inom Greppa Näringen. Svaren kunde delas upp mellan de som fått rådgivning i Greppa Näringen och de som inte tagit del av rådgivning.” I korthet gav rapporten ett indirekt mått på rådgivningens effekter.

¹⁷ Exempel på nyhetsbrevets innehåll: <https://greppa.nu/vara-tjanster/sasongsnytt/region-syd/du-slosar-val-inte-med-kvavet-i-ar>

¹⁸ Fosforhushållning och åtgärder mot fosforförluster i praktiken <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra2022.html>

Åtgärd 2 – Växtskyddsmedel

Åtgärd 2.

Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamheten inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2020, fokusområde 4B, för att minska påverkan från användning av växtskyddsmedel i områden där det finns risk att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande. Det innebär att Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna senast vid den tidpunkten ska ha identifierat områden som berörs av åtgärden och att rådgivning bedrivs i syfte att bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Jordbruksverkets åtgärd 2 reviderats (se tabell 6).

Sammanställning

Jordbruksverket skriver att de har ”ansvar för föreskrifter om användningen av växtskyddsmedel. Föreskrifterna rör behörighet och tillstånd att använda växtskyddsmedel yrkesmässigt, integrerat växtskydd, krav på dokumentation (sprutjournal) samt obligatoriska funktionstester av sprututrustning. Obligatoriska funktionstester har utförts sedan hösten 2016.¹⁹ Jordbruksverket ansvarar även för tillsynsvägledning för användning av växtskyddsmedel inom jordbruks- och trädgårdsnäringen.”

Jordbruksverket skriver vidare att ”Sveriges handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel beskriver mål och åtgärder för att minska riskerna med och konsekvenserna av användningen av växtskyddsmedel för människors hälsa och miljö. Jordbruksverket arbetar med målet att minska riskerna med användningen av växtskyddsmedel i jordbruket och att uppnå en behovsanpassad bekämpning. Det leder i förlängningen till en minskad tillförsel eller risk för tillförsel till våra vattenmiljöer. En handlingsplan för åren 2018-2022 beslutades våren 2019.”

Pandemin försvårade särskilt rådgivning i inomhusmiljö samt blev många aktiviteter såsom fältmässor inställda.

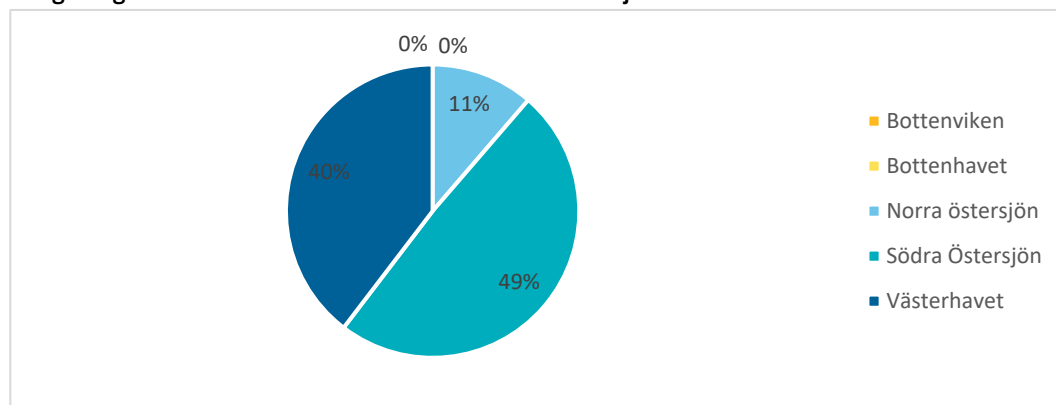
Vägledning

Jordbruksverket skriver att ”Under 2021 fick 71 lantbrukare rådgivning om växtskydd genom Greppa Näringen. Därmed har det under året genomförts rådgivning om växtskydd till

¹⁹ 13 000 sprututrustningar har testats och godkänts av Jordbruksverket

lantbrukare på gårdar med sammanlagt 9 397 hektar, om det antas att de 71 lantbrukarnas åkerareal motsvarar medelarealen på Greppa Näringens gårdar i respektive distrikt.”

Rådgivning inom de områden där MKN för vatten inte kan följas

Figur 63. Antal lantbruksföretag, per distrikt, som omfattas av rådgivning inom de områden där MKN för vatten, på grund av påverkan från växtskyddsmedel, inte kan följas.

Jordbruksverket skriver ”Det är få vattenförekomster som är utpekade som påverkade av växtskyddsmedel. Huvudsakligen finns de i de jordbruksintensiva områden i södra och mellersta Sverige där Jordbruksverkets fem växtskyddscentraler bedriver sin verksamhet. De regionala rådgivarna vid centralerna har fortsatt sitt arbete under 2021 med rådgivning och kunskapsunderlag för att minska miljöeffekterna av växtskydd i jordbruket.”

Jordbruksverket skriver även ”En viktig del i rådgivningsarbetet är att bidra till att Sverige uppfyller EU-direktivet om hållbar användning av växtskyddsmedel genom att informera om integrerat växtskydd. Detta görs förutom att ge prognoser kring skadegörare bland annat genom information på webben, i växtskyddsbrev och annat rådgivningsmaterial, samt genom deltagande på mässor och konferenser.”

Jordbruksverket skriver vidare ”Rådgivning kring bland annat hantering av växtskyddsmedel ingår i Greppa Näringen individuella rådgivning. För vattenskyddsområden finns ett särskilt anpassad upplägg. Växtskyddscentralerna ansvarar för innehåll och support av Greppa Näringens växtskyddsrådgivning. I takt med att ny kunskap kommer fram så uppdateras underlagen på Greppa Näringens rådgivarsidor. Fem rådgivningsbesök med växtskyddstema finns; hantering av växtskyddsmedel, växtskydd i vattenskyddsområden, växtskydd i potatisodling integrerat växtskydd, samt odlingsstrategi med och utan glyfosat.”

Det framkommer av Jordbruksverkets svar att ”Inom Greppa Näringen har rådgivningar om hantering av växtskyddsmedel i växthus utförts inom den befintliga upphandlingen av rådgivning i Skåne sedan 2019. Rådgivningen förväntas leda till att läckagerisker intill växthus kan minskas.”

Jordbruksverket skriver att ”hösten 2021 infördes en ny växtskyddsmodul med fokus på att minska användningen av växtskyddsmedlet glyfosat. Vid rådgivningen presenteras mekaniska alternativ till kemisk bekämpning och avdödning av grödan och lönsamheten i detta beräknas.”

Jordbruksverket påbörjade ett arbete under 2021 "med att ta fram underlag och kurs för rådgivare för att mer formellt kunna upphandla denna typ av rådgivning och i fler län än Skånes län. Arbetet fortsätter under det kommande året."

Jordbruksverket skriver att de "har publicerat en utvärdering av den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2019–2027. I utvärderingen dras bland annat slutsatsen att "Hälsoriskerna för användare av växtskyddsmedel, liksom riskerna för miljön, har minskat kraftigt sedan 1990-talet." Rapporten styrker dock inte specifikt rådgivningens effekter på användningen av växtskyddsmedel. De resultat som redovisas är en effekt av samlade insatser för att begränsa förekomsten i vatten, där rådgivning är en av dessa."

Samverkan

I sitt svar anger Jordbruksverket att "Länstyrelserna genomför utbildning av lantbrukare som vill ha behörighet för att använda kemiska växtskyddsmedel. Växtskyddscentralernas rådgivare har i många fall medverkat på dessa kurser. Vid dessa arrangemang diskuteras bland annat värdet av skyddsavstånd till vattendrag och fältbrunnar och vilka risker olika medel utgör för vattenlevande organismer."

Jordbruksverket svarar vidare att "de har tillsammans med Kemikalieinspektionen uppdraget att arbeta med Växtskyddsrådet. Växtskyddsrådet leds av Jordbruksverket i nära samverkan med Kemikalieinspektionen och övriga nio organisationer som deltar i rådet. Rådets arbete med ett hållbart växtskydd är en del av livsmedelsstrategin med det övergripande målet om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Flera av de utredningar och aktiviteter som har genomförts inom Växtskyddsrådet är framåtsyftande, skapar möjligheter till utveckling och tar sikte på långsiktiga lösningar för ett hållbart växtskydd vilket inkluderar såväl kemiska som biologiska växtskyddsmedel och andra alternativa metoder. För 2021 lyfter Jordbruksverket speciellt fram Växtskyddsrådets utredning om precisionsbekämpning i växtskyddsarbetet²⁰."

Jordbruksverket svara även att "Projektet Säkert växtskydd som leds av LRF finansieras av landsbygdsprogrammet och Jordbruksverket medverkar i arbetet. Under 2021 har arbetet fortsatt, med att öka säkerheten för lantbrukare och minska riskerna för att växtskyddsmedel hamnar i miljön i samband med användning. Vi vill speciellt lyfta fram kampanjen kring ogräsmedlet diflufenikan där Jordbruksverkets ogräsexperten har varit mycket aktiva tillsammans med Säkert Växtskydd för att genom information och kommunikation att minska risken för att ämnet läcker ut i vattendrag. Kampanjen om diflufenikan riktar sig mot lantbruket i Skåne, där användningen är störst. I Säkert växtskydd ingår att sprida kunskap om säker hantering på gården i hela kedjan, från påfyllning till rengöring av sprutan och lagring av produkter."

²⁰ Precisionsbekämpning i växtskyddsarbetet -Nuläge, möjligheter och hinder för framtida utveckling <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr603.html>

Åtgärd 3 – Markavattning

Åtgärd 3.

Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamheten inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2021, fokusområde 4B, för att minska växtnäring förluster till områden där det finns risk att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande. Det innebär att Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna senast vid den tidpunkten ska ha identifierat vilka områden som berörs av åtgärden och att rådgivning bedrivs i syfte att bidra till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027, har Jordbruksverkets åtgärd 3 reviderats (se tabell 6).

Sammanställning

Jordbruksverket skriver att "de har under 2021 bedrivit rådgivning och information om dränering, dikesunderhåll, markvård och bevattning till rådgivare, entreprenörer och lantbrukare inom tre projekt om vattenhushållning i landsbygdsprogrammet. Mycket av arbetet, framförallt kring enskild rådgivning, har skett i samverkan med Greppa Näringen (redovisat under åtgärd 1). Den enskilda rådgivningen styrs mot prioriterade områden på samma sätt som Greppa Näringens övriga moduler (redovisat under åtgärd 1). Jordbruksverket har fokus på att det genomförs aktiviteter i hela landet."

Vägledning

Under 2021 genomförde Jordbruksverket två webinarier. Dessa var riktade till lantbrukare, rådgivare och entreprenörer och handlade om:

- 1) Gratisappen "Hur mår din jord" (nedladdningsbar via App. Store), släpptes av Jordbruksverket under 2021;
- 2) Underhåll av diken. Rådgivarna inom vattenhushållning har medverkat som föreläsare på flera arrangemang anordnade av till exempel RISE och LRF. Temana har varit våtmarker, diken, markvård och bevattning.

Myndigheten har även uppmärksammat att det finns ett stort behov av kunskap om vattenfrågor. Här har Jordbruksverkets personal löpande under året svarat på frågor om vattenhushållning via e-post och telefon.

Arbete har fortsatt med att ta fram utbildningskoncept för studiecirkelledare. Konceptet påbörjades 2018 och syftar till att lära ut vikten av en aktiv förvaltning av sin vattenanläggning med hänsyn till miljön. Projektet förväntas avslutas våren 2024 och

målsättningen är att minst 2 500 deltagare då ska ha slutfört en studiecirkel. Som visualiseras i tabell 4, hade totalt 116 studiecirkel med 1 159 deltagare genomförts i Sverige fram till 31 december 2021.

Antal avslutade studiecirkel och antal deltagare i olika län

	Antal cirklar	Antal deltagare
Dalarna	3	23
Gotland	6	73
Halland	14	121
Jämtland	5	42
Jönköping	1	7
Kronoberg	1	9
Norrbottn	2	12
Skåne	15	162
Stockholm	10	74
Södermanland	8	91
Uppsala	15	140
Värmland	2	13
Västerbotten	3	26
Västernorrland	1	8
Västra Götaland	16	156
Örebro	2	35
Östergötland	12	167
Totalt	116	1159

Tabell 4. Antal avslutade studiecirkel och de län som deltagit i dessa under 2021.

Samverkan

Jordbruksverket uppger att "Den enskilda rådgivningen om dränering och underhåll av diken, som ingår i Greppa Näringen, har diskuterats i de forum där länsstyrelserna ingår, se åtgärd 1."

Jordbruksverket har samverkat med länsstyrelserna under 2021 genom att medverka som föreläsare i kurser om markvård i Örebro och Dalarna samt på en kurs om våtmarker i Enköping.

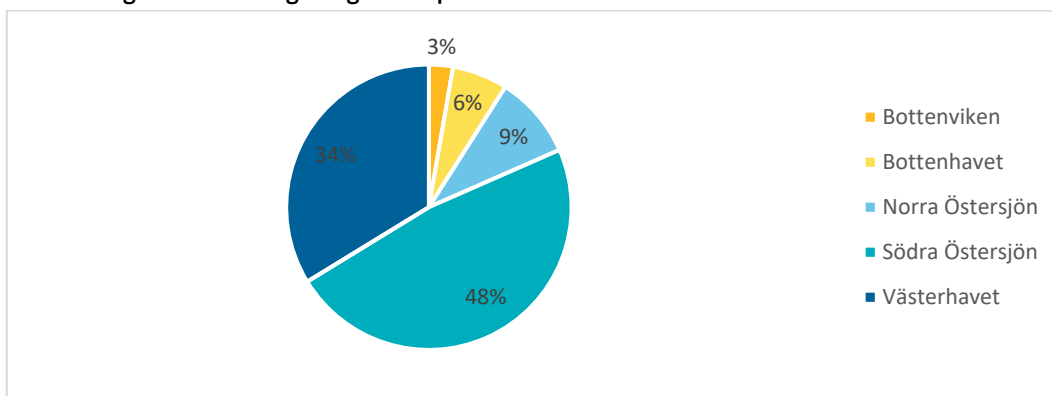
Minst två gånger per år rapporteras projekten om vattenhushållning in till Jordbruksverkets övergripande styrgrupp. Här finns representanter med från länsstyrelserna.

I och med LEVA-projektet sker utbyte av information och kunskap med länsstyrelserna.

Övrigt arbete

Under 2021 utförde Jordbruksverket totalt 185 rådgivningar med anknytning till markavvattnings och bevattningsuttag hos totalt 170 lantbruksföretag i Sverige. 66 procent av dessa rådgivningar genomfördes i områden där MKN för vatten inte kan följas på grund av näringspåverkan från lantbruket.

Översikt av genomförda rådgivningsbesök per vattendistrikt

Figur 64. Diagrammet visar, per distrikt, rådgivningsbesök gällande markavvattning och bevattningsuttag där MKN för vatten inte kan följas på grund av näringspåvekan från lantbruket.

Utöver de rådgivningar som nämns i figur 64, genomfördes även rådgivningar i områden där MKN för vatten kan följas. I tabell 5 nedan kan vi se att år 2021 var det totala antalet jordbruk som omfattas av rådgivningsverksamhet 1115 stycken. Dessa lantbruk bedöms motsvara en total yta på 148 196 hektar.

Sammanställning av Jordbruksverkets åtgärder 1-3

	Nya rådgivningsmedlemmar	Nya rådgivningsmedlemmar (våtmark)	Jordbruks som omfattas i rådgivningsverksamhet	Total jordbruksyta innefattad i rådgivningen (ha)
Bottenviken	5	0	29	5 112
Bottenhavet	21	17	67	10 789
Norra Östersjön	7	17	108	17 713
Södra Östersjön	55	13	531	64 959
Västerhavet	42	21	380	49 623
Totalt	130	68	1115	148 196

Tabell 5. Distriktsvis sammanställning av Jordbruksverkets åtgärder 1-3.

Åtgärd 4 – Näringsretention

Åtgärd 4

Jordbruksverket ska inom ramen för landsbygdsprogrammet särskilt uppmärksamma åtgärderna:

- a) strukturkalkning,
- b) kalkfilterdike,
- c) anpassad skyddszon,
- d) skyddszon,
- e) våtmark,
- f) fosfordamm och
- g) tvåstegsdiken

för att dessa ska bidra till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är påbörjad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 har Jordbruksverkets åtgärd 4 reviderats (se tabell 6).

Sammanställning

Jordbruksverket har medfinansierat ett projekt som leddes av Länsstyrelsen i Kalmar län om näringsavskiljning i anlagda våtmarker. Under 2021 färdigställdes en utvärderingsrapport om arbetet. Rapporten bidrar med ny kunskap om våtmarkers funktion att avskilja näringsämnen. Den innehåller även viktig information om hur det kan ske en förbättring av mätmetoder och analyser i framtida våtmarker.

Under 2021 har Jordbruksverkets utvärderingssektariat färdigställt en utvärdering om ersättning för ekologisk produktion och dess effekter på miljö, klimat och landsbygdsutveckling.

Jordbruksverket skriver att "Under 2021 har regler för tidpunkt för ansökan om stöd för miljöinvestering för anläggning av våtmarker mm. justerats så att Jordbruksverket kan fatta beslut om stöd innan tillstånd är klara."

Under 2021 har Jordbruksverket diskuterat och fattat beslut kring hanteringen av det tillskott av pengar till vissa åtgärder som regeringen beslutade om i slutet av 2020. Förändringar som gjordes i samband med detta innebär

- att stödtaket för strukturkalkning har sänkt från 100 000 till 30 000kr för att beviljas stöd.
- upplägget i nuvarande program har tydliggjorts och synkats med nästa strategiska plan. Därmed kommer man kunna kombinera ett stöd med både konkurrens (täckdikning) och miljödela (kalkfilter) så man kan söka medel i samma ärende och få 50 procent i stället för att söka två projekt och få tex 40 procent i det ena och 90 procent i det andra.

Jordbruksverket har under 2021 också fortsatt arbetet med att utreda om ersättningar för övergödning kan bli mer resultat- och värdebaserade. Studien sker inom ramen för myndighetssamarbetet CAP & hållbarhet och den kommer att slutredovisas i ett förenklat format under 2022.

Jordbruksverket har tillsammans med vattenmyndigheterna och LRF tagit fram underlag gällande olika kombinationer av styrmedel och åtgärder i jordbruket som kan bidra till att nå vattendirektivets mål. Detta är gjort inom en del av projektet LIFE IP Rich waters. Myndigheterna har även undersökt vilka konsekvenser åtgärderna kan få i jordbruket. Delar av underlaget har använts i arbetet med vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram för 2021–2027.

Under 2021 har Jordbruksverket deltagit på en informationsträff för att bland annat informera externa intressenter om satsningen på strukturkalkning och täckdikning. Myndigheten har även hållit kurs om de nya certifieringsreglerna för ekologisk produktion. Jordbruksverket har även under 2021 deltagit på samverkansmöten för våtmarksarbete som Naturvårdsverket har anordnat.

Åtgärd 5 – Egenkontroll

Åtgärd 5.

Jordbruksverket ska vidareutveckla sin vägledning för den egenkontroll som jordbruksföretag ska utföra med utgångspunkt i 26 kap. 19 § miljöbalken och 6 § egenkontrollförordningen (1998:901). Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.

Arbetet ska genomföras tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning och Naturvårdsverket.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är påbörjad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Jordbruksverkets åtgärd 5 reviderad och motsvarar åtgärd 6 (se tabell 6).

Vägledning

Under året har arbetat fortlöpt med att ta fram en kompletterande text till Jordbruksverkets webbplats om egenkontroll för åkermark som ligger i anslutning till ett vattendrag. Arbetet slutfördes under hösten och publicerades på webbsidan den 15 december 2021. Eftersom materialet publicerades i december 2021 har materialet ännu inte har kunnat få effekt i jordbrukarnas egenkontrollarbete för att minska riskerna för läckage av näringsämnen och växtskyddsmedel till vatten.

Jordbruksverket skriver att "Den 21 december 2021 informerade vi medlemmarna i vårt Webbforum Effektiv näring (ca 700 miljöinspektörer) att materialet om egenkontroll har kompletterats med exempel kring egenkontroll i fält kopplat till påverkan på vatten."

Samverkan

Gällande samverkan skriver Jordbruksverket att "Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökningar och Naturvårdsverket har deltagit i vår referensgrupp tillsammans med kommuninspektörer och en rådgivningsorganisation."

Åtgärd 6 – Tillsynsvägledning om växtnäringsförlust och växtskyddsmedel

Åtgärd 6.

Jordbruksverket ska vidareutveckla sin tillsynsvägledning för länsstyrelser, kommuner och företag för att minska växtnäringsförluster till och påverkan från användning av växtskyddsmedel på vattenförekomster så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Jordbruksverkets åtgärd 6 reviderad (se tabell 6).

Vägledning

Under året har ett tillsynsprojekt genomförts tillsammans med kommuner om växtnäringsläckage från hästgårdar. Jordbruksverket uppger att "Projektet fokuserade på hästhållarnas lagring, spridning eller avyttring av gödsel samt skötsel av hagar där hästarna går året om. Inom projektet har 737 tillsynsbesök genomförts av 80 kommuner. Resultatet kommer att sammanställas och presenteras i en rapport under våren 2022." Förhoppningen är att vägledningmaterialet som tagits fram i projektet även framöver ska användas av kommuner som bedriver tillsyn på hästgårdar.

Jordbruksverket skriver "I den Nationella strategin för tillsyn enligt miljöbalken, som flera centrala myndigheter tagit fram under året, kommer ett fokusområde under 2022-2024 att vara Växtnäringsläckage från jordbruk och hästgårdar. Genom uppföljning av att lagen följs hoppas vi kunna nå en effekt som innebär minskade risker för läckage av näringsämnen från jordbruk och hästgårdar. Fokusområdet sammanfaller med vattenmyndigheternas uppdrag i nuvarande och kommande åtgärdsprogram. Genom att näringsläckage från jordbruk och hästgårdar pekas ut som ett fokusområde i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn blir det tydligare för tillsynsmyndigheterna att fokus bör läggas på dessa verksamheter de kommande åren. Mer information om strategin finns på Naturvårdsverkets webbplats.²¹

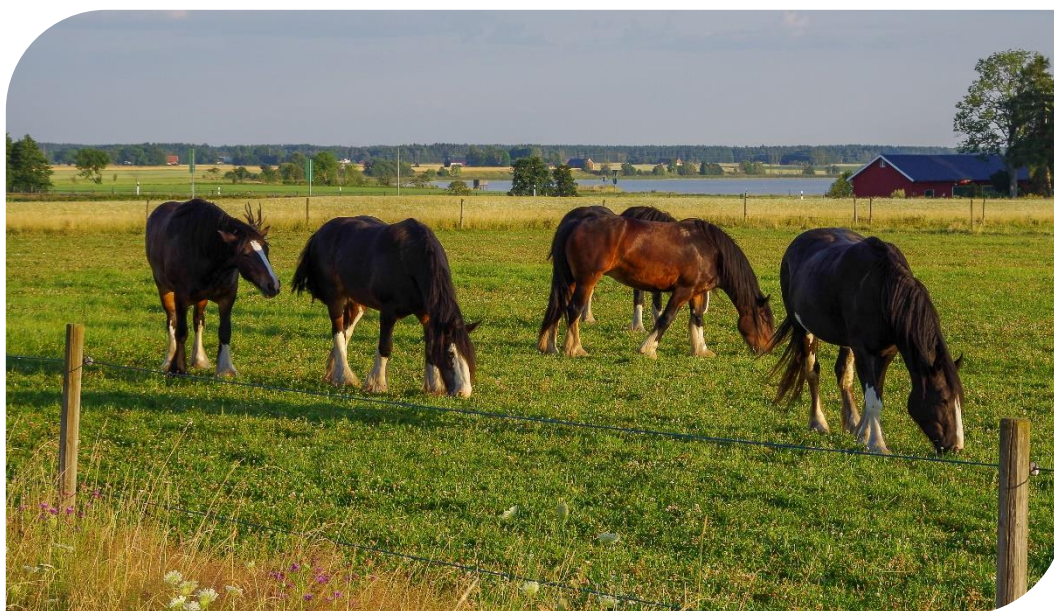
Vi har i strategin för miljöbalkstillsyn lovat att under 2022 påbörja arbetet med att ta fram kortare, digitala utbildningar för miljöinspektörerna om vår lagstiftning inom växtnäringsområdet."

Tillsammans med Kemikalieinspektionen har Jordbruksverket "arbetat med att ta fram en riskvärderingsmodell för att fastställa kontrollintervallet för alla aktörer som hanterar växtskyddsmedel. En av parametrarna i den individuella riskklassningen av aktörerna är om

²¹ www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/nationell-strategi-for-miljobalkstillsynen/fokusomraden-miljofarlig-verksamhet/.

verksamheten ligger inom vattenskyddsområde eller inte. Ligger verksamheten inom ett vattenskyddsområde föreslås aktören få ett tätare kontrollintervall.

Under 2022 initierar vi ett vägledningsprojekt om integrerat växtskydd på jordbruk. Syftet med projektet är att öka kontrollmyndigheternas uppföljning av jordbrukarnas arbete med integrerat växtskydd bland annat genom att vidareutveckla vägledningsmaterial. Arbetar jordbrukaren utifrån principerna för integrerat växtskydd så leder det till minskade risker för läckage av växtskyddsmedel till våra vattenförekomster.”

Miljökvalitetsnormer

I vägledningsmaterialet om växtnäringsstillsyn på hästgårdar samt under uppstartswebbinariet för tillsynsprojektet i februari 2021 rekommenderade Jordbruksverket tillsynsmyndigheterna att i första hand prioritera hästgårdar som ligger längs med en vattenförekomst där miljökvalitetsnormerna för god vattenstatus inte uppnås.

Vidare föredrog Jordbruksverket vid uppstartswebbinariet om växtnäringsläckage och presenterade pågående projekt som genomförs av näringen själva. Samt deltog 220 inspektörer från Greppa Naringens nya rådgivningsmodul, ny teknik. Utöver det har mellan 50–100 personer laddat ner föreläsningarna i efterhand och lyssnat på dem.

5.6 Kammarkollegiet

Åtgärd 1 – Tillstånd för vattenkraftverk och dammar

Åtgärd 1.

Kammarkollegiet ska ta fram en plan för att ta initiativ till omprövning och återkallelse av tillstånd för vattenkraftverk och dammar, där det behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Planen ska utgå från de tillsynsinsatser avseende vattenkraftverk och dammar som ska utföras av länsstyrelserna enligt länsstyrelsernas åtgärd 2 och länsstyrelsernas åtgärdsplaner enligt länsstyrelsernas åtgärd 5.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår nuvarande Kammarkollegiets åtgärd 1 på grund av ändrade regler (se tabell 6) och är ej aktuell. ●

Efter överenskommelse på ett möte den 30 oktober 2019 mellan Kammarkollegiet och vattenmyndigheterna, behöver Kammarkollegiet inte återrapportera sitt arbete under 2020 och 2021 till vattenmyndigheterna. Detta eftersom möjligheten att genomföra myndighetens åtgärd i åtgärdsprogrammet har påverkats av det nya regelverket för vattenmiljö och vattenkraft. Vattenmyndigheterna och Kammarkollegiet anser därför inte att Kammarkollegiets Åtgärd 1 kommer att kunna genomföras enligt den formulering som idag finns i åtgärdsprogrammet.

5.7 Kemikalieinspektionen

Åtgärd 1 – Användning av kemiska produkter

Åtgärd 1.

Kemikalieinspektionen ska tillsynsvägleda länsstyrelser och kommuner samt informera allmänheten om hur kemiska produkter används så att negativ påverkan på vattenmiljön av prioriterade och särskilda förorenande ämnen enligt Havs- och vattenmyndighetens författningssamling (HVMFS, 2013:19) minimeras.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Åtgärder inom Kemikalieinspektionens ansvarsområde som omfattar de nya prioriterade ämnena PFOS, aklonifen, cypermetrin och cybutryn som tillförs ytvatten samt PFAS (summa 11) som tillförs grundvatten, ska vara vidtagna senast juni 2020 och därefter genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Kemikalieinspektionens åtgärd 1 reviderad (se tabell 6).

Vägledning

Kemikalieinspektionen skriver följande i sitt svar:

”Formellt sett är nedanstående insatser snarare av typen information än vägledning, men de syftar ofta till att utveckla vägledningen i nästa steg.

Informationsmaterial riktat till kommuner

Den ämnesgrupp som ofta är problematisk för kommunerna är högfluorerade ämnen, PFAS. Nu har en ny rapport om kemikalier i skumvätskor tagits fram riktad till Räddningstjänsterna.

[...] Kemikalieinspektionen driver också tillsammans med NV och SLV ett nationellt PFAS-nätverk som regelbundet sprider information via seminarier, och där många kommuner ingår.”

Uppdatering av PRIO

Kemikalieinspektionen skriver vidare att det ”har under 2021 fortsatt arbetet med att göra det webbaserade substitutionsverktyget PRIO mer användarvänligt. Databasen har också utökats med nästan 200 ämnen... Både Stockholm stad samt byggbranschen har anpassat sina

miljökrav enligt PRIO. Detta innebär att man frivilligt väljer att gå längre än lagstiftningen och fasa ut användningen av särskilt farliga ämnen.”

Uppdatering av riktvärden för vissa växtskyddsmedel

Centrum för kemiska bekämpningsmedel i miljön (CKB) ”tog under 2021 fram förslag på uppdaterade riktvärden för växtskyddsmedel enligt den process som föreslogs av Naturvårdsverket 2020. Kemikalieinspektionen ingick i referensgruppen till projektet. Processen innebär bland annat att riktvärden kan uppdateras kontinuerligt och att särskilda förorenande ämnen får riktvärden framtagna på samma sätt som övriga växtskyddsmedel.

Kemikalieinspektionen har även under 2021 utfört särskilt arbete med fokus på vägledning och eller informationsspridning om diflufenikan, kadmium och PFAS.”

Styrmedel och uppströmsarbete

Kemikalieinspektionen skriver att ”Det mesta som Kemikalieinspektionen gör som berör de aktuella ämnena är uppströmsarbete.

Kemikalieinspektionen arbetar inom EU-lagstiftningen Reach med att identifiera särskilt farliga ämnen och ta fram begränsningsförslag. Sådana ämnen förs upp på den så kallade kandidatförteckningen över ämnen som kan komma att begränsas eller som det kommer att krävas tillstånd för att få användas. Ungefär tjugo av de inom vattenförvaltningen prioriterade eller särskilda förorenande ämnena finns idag på kandidatförteckningen och i flera fall är det Kemikalieinspektionen som nominerat dem. Inom detta område har vi även i år framför allt fortsatt med arbetet med ett begränsningsförslag för PFAS.”

Den 1 oktober 2021 började förbudet (förordning 2014:425 om bekämpningsmedel) mot användning av växtskyddsmedel inom vissa områden att gälla. Kemikalieinspektionen har beslutat om ändringar i föreskrifterna (KIFS 2008:3) om bekämpningsmedel. De nya reglerna finns i bilaga 15 till KIFS 2008:3 och innebär dels undantag av verksamma ämnen med begränsade risker, dels nya kriterier för placering av växtskyddsmedel i behörighetsklasser.

Samverkan

Kemikalieinspektionen och Jordbruksverket har ”ett gemensamt sekretariat som förbereder och driver verksamheten i Växtskyddsrådet... Växtskyddsrådet har sedan 2017 haft fokus på att minska oönskad spridning av diflufenikan till vattendrag.”

KEMI skriver ”Genom initiativ och medel från Växtskyddsrådet har SLU Centrum för kemiska bekämpningsmedel i miljön (CKB) utvärderat resultatet av diflufenikankampanjens första tre år 2018–2020, för att ge underlag till beslut om möjliga behov av och inriktning på ytterligare åtgärder. Studien publicerades i juni 2021 på CKB:s websida.”

I övrigt har KI under året arbetat samverkat med andra myndigheter för att i dialogform informera jordbrukare i syfte att minska användningen av diflufenikan.

Samverkan om dioxin

Kemikalieinspektionen uppger att de ”även har deltagit i arbetet med miljömålsrådsåtgärden ”Nationella åtgärder för att nå en acceptabel dioxinsituation” som leddes av Naturvårdsverket... Arbetet resulterade under 2021 i en rapport med förslag på åtgärder för att initiera ett arbete för att minska problemen med dioxin i miljön.”

Samverkan om båtottenfärger

Kemikalieinspektionen har "deltagit i projektet Skrov målet som leds av Transportstyrelsen. Myndigheterna har i detta projekt arbetat med att ta fram riktlinjer och rekommendationer om användandet av båtottenfärger för fritidsbåtar samt hur man kommer till rätta med problemet med miljöfarliga färgrester, innehållande till exempel TBT och koppar, som finns på båtskrov och båtuppläggningsplatser. Rekommendationerna publicerades hösten 2021."

Samordningsgruppen för nya potentiella kemikaliehot, SamTox

Kemikalieinspektionens generaldirektör är ordförande i Samordningsgruppen för nya potentiella kemikaliehot, SamTox. Gruppen består av nio myndigheters generaldirektörer och "syftet med gruppen är att upptäcka och sätta in åtgärder mot nya potentiella kemikaliehot i ett tidigt skede. Toxikologiska rådet, som består av ledamöter från myndigheter och akademi, tar fram underlag för SamTox arbete. Under året har man i rådet bland annat identifierat ytterligare användningsområden för PFAS och otillräckligt omhändertagande vid deponier som kan leda till spridning av högfluorerade ämnen till miljön."

Efter rekommendation från Toxikologiska rådet tog Kemikalieinspektionen tillsammans med Naturvårdsverket, Livsmedelsverket, SGU och Jordbruksverket under 2019 fram en kadmiumstrategi med en tillhörande åtgärdslista som man arbetar med fortlöpande. Huvudsyftet är att minska befolkningens och miljöns exponering för kadmium via livsmedel och mark.

Nordiska screeninggruppen

Kemikalieinspektionen skriver "att de under 2021, tillsammans med Naturvårdsverket, har deltagit i Nordiska screeninggruppen, en arbetsgrupp under Nordiska kemikaliegruppen som finansieras av Nordiska ministerrådet. Två projekt som initierats av gruppen har slutförts under året. Det ena projektet syftade till att ta fram förslag på ämnen som är aktuella för

screening i Norden med fokus just på den akvatiska miljön." Kemikalieinspektionen skriver vidare att "i det andra projektet screenades dekloraner, UV-filter samt kort-, mellan- och långkedjiga klorparaffiner i den nordiska miljön, bland annat i marina fiskar och däggdjur." I mitten av mars 2022 kommer slutrapporten publiceras.

Under 2021 har Kemikalieinspektionen fortsatt framför allt arbetet med PFAS.

Kemikalieinspektionen uppger att "i åtgärdsprogrammen för 2018-2021 anges att aklonifen sänkte status i en vattenförekomst i Västerhavets vattendistrikt, medan cypermetrin och cybutryn sänkte status i en vattenförekomst vardera i Norra Östersjöns vattendistrikt. Med hänvisning till de få fallen som anges, och med hänsyn tagen till annan miljöövervakningsdata, har vi avstått från att initiera någon mer omfattande informationskampanj eller särskilt riktad tillsynsvägledning avseende dessa ämnen. Cybutryn är dessutom inte längre godkänt för användande som verksamt ämne i biocidprodukter." Kemikalieinspektionen skriver att "på deras webbaserade nätverk "Tillsynsvägledning från Kemi" finns en sida där samtliga prioriterade och särskilda förorenande ämnen finns listade, med fördelning på både bransch och funktion."

Kemikalieinspektionen uppger att "under 2021 har arbetet fortsatt för en begränsning av PFAS. Myndigheten har nu i samarbete med myndigheter i Tyskland, Nederländerna, Danmark och Norge skickat in en avsiktsförklaring för att ta fram ett brett begränsningsförslag för PFAS till EU:s kemikaliemyndighet, Echa. Förslaget omfattar över 5000 ämnen och planeras att lämnas till Echa. En sådan bred begränsning har aldrig tidigare tagits fram.

Det begränsningsförslag för perfluorkarboxylsyror med lång kolkedja (C9-C14) som lämnades in av Sverige och Tyskland antogs i augusti 2021. Begränsningen gäller all användning och träder i kraft i februari 2023.

Kemikalieinspektionen har fortsatt arbetet i det nationella PFAS-nätverket samt myndighetsnätverket för PFAS. I november hölls möte 15 i det nationella PFAS-nätverket mellan statliga myndigheter, forskare, vattenproducenter, konsulter, kommuner, vattenmyndigheter med flera. Vid mötet deltog ca 80 personer, men då mötet ligger ute på YouTube är det troligt att många fler har 'deltagit' i efterhand. I nätverkets e-postgrupp ingår cirka 300 personer.

Vi arbetar ständigt med att förbättra produktregistret. Sedan 2020 måste företag som lämnar information till det svenska produktregistret även anmäla om PFAS avsiktligt tillsatts produkten, dock behöver man inte anmäla vilken PFAS som tillsatts eller dess halt. De inledande analyserna har främst fokuserat på att få en bild över om PFAS förekommer främst i tillverkade eller importerade produkter. Fortsatta analyser kommer att göras under 2022."

Vi har tillsammans med MSB och Naturvårdsverket fortsatt arbetet med en kunskapssammanställning om PFAS i brandskum, som i första hand riktas till räddningstjänsten. Dokumentet kommer inom kort att publiceras i Kemikalieinspektionens PM-serie under namnet *Kemikalier i skumvåtskor för brandsläckning; en kunskapssammanställning*.

Kemikalieinspektionen anger att "högfluorerade ämnen är även fortsättningsvis ett fokusområde inom Östersjöstrategins policyområde. Kemikalieinspektionen har stöttat arbetet som syftar till att skapa nätverk och utveckla ömsesidigt kunskapsutbyte om PFAS i Östersjöländerna. Under 2021 har IVL tagit över ledarrollen och initierat Baltic Sea PFAS

Network. Kemikalieinspektionen har deltagit i de månatliga mötena, och även hållit några presentationer bland annat om hur vi samarbetar i Sverige med att sprida och dela kunskap.”

Övrigt arbete

Statistik om kemiska produkter och ämnen

Kemikalieinspektionen skriver följande i sitt svar ”baserat på uppgifter som företagen lämnar till Kemikalieinspektionens produktregister tar vi fram statistik på innehåll och funktion av kemiska produkter. Varje år publiceras en ny omgång av den officiella statistiken ”Överblick över kemikalier” och ”Flödesanalyser för kemiska ämnen”. I början av 2021 publicerades statistiken för år 2019.”

Utveckling av nya EQS-värden

Vidare skriver kemikalieinspektionen att ”de har under året deltagit i de arbetsgrupper på EU-nivå som arbetat med en uppdatering eller utveckling av EU-gemensamma gränsvärden, EQS-värden, för silver respektive PFAS.”

Genomförande av EU:s kemikaliestrategi för hållbarhet – på väg mot en giftfri miljö

Kemikalieinspektionen anger ”EU:s kemikaliestrategi för hållbarhet – på väg mot en giftfri miljö, syftar till att förbättra skyddet för människor och miljön från skadliga kemikalier.” Kemikalieinspektionen skriver vidare att ”för att bidra till genomförandet av strategin, har Kemikalieinspektionen under 2021 påbörjat arbetet med att ta fram underlag, bidragit med synpunkter i samråd, gett regeringens stöd, samrått med andra myndigheter och näringslivet samt samarbetat med andra länder i de för Sverige mest prioriterade områdena. Flera av dessa är av särskild betydelse för att minska utsläppen av farliga ämnen till vatten. Det gäller till exempel arbetet med att ta fram nya kriterier för miljöklassificering samt arbete för utfasning av PFAS.

Kemikalieinspektionens tillsyn

Kemikalieinspektionen har under år 2021 inte bedrivit tillsyn på några av de ämnen som återfinns i HVMFS 2019:25.

Tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser

Inför varje år gör vi en revidering av vår ”Plan för Kemikalieinspektionens tillsynsvägledning”. I planen beskrivs bland annat vilka insatser vi prioriterar för tre år i taget. Under 2021 hade vi ett samverkansprojekt tillsammans med ca 70 kommuner med inriktning på kontroller av återförsäljare av biocider och växtskyddsmedel. Resultaten beräknas publiceras i en rapport under första halvan av 2022.”

5.8 Läkemedelsverket

Åtgärd 1 – Läkemedel i miljön

Åtgärd 1.

Läkemedelsverket ska arbeta för att minska påverkan från läkemedel på vattenmiljön, särskilt med avseende på prioriterade och särskilda förorenande ämnen som påverkar förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med berörda myndigheter.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Läkemedelsverkets åtgärd 1 reviderad (se tabell 6)

Utredning av riskminskningsåtgärder

Läkemedelsverket skriver "Läkemedelsverket verkar genom sitt fortlöpande miljöarbete för att minimera risken för miljöeffekter av läkemedel. Hela kedjan kring läkemedel, från tillstånd och tillverkning till användning och kassation, är viktig att beakta i syfte att minska miljöpåverkan. Läkemedelsverket arbetar med eller kommer att utreda följande aspekter:

- Regeringsuppdrag att utreda om miljöskadlighet ska ligga till grund för bedömning om receptfria humanläkemedel bör säljas på andra försäljningsställen än öppenvårdsapotek. Läkemedelsverkets bedömning är att det är vetenskapligt och praktiskt genomförbart samt lämpligt att miljörisker vägs in som ett av flera kriterier när myndigheten utreder om ett läkemedel ska få säljas receptfritt utanför öppenvårdsapotek. Läkemedelsverket föreslår i utredningen att miljöklassningar enligt andra regelverk (t.ex. Havs- och Vattenmyndighetens föreskrifter) beaktas.²² Bland de läkemedel som kan komma att omfattas finns bland annat diklofenak som i dagsläget är uppsatt på listan över särskilt förorenande ämnen (SFÄ).
- Att minimera utsläpp av aktiv läkemedelssubstans vid tillverkningen är en prioriterad fråga. Detta gäller såväl de läkemedel som är listade som SFÄ (diklofenak, 17-alfa-etinylöstradiol och 17-beta-östradiol) som andra läkemedelsgrupper inklusive antibiotika. Inom läkemedelsförmånssystemet beaktas idag inte tillverkningens miljöpåverkan. I maj 2021 fick Läkemedelsverket i uppdrag att, i samverkan med Tandvård- och läkemedels-förmånverket och E-hälsomyndigheten, utveckla och förbereda för en försöksverksamhet gällande att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. Projektet syftar till att skapa incitament för att minska utsläpp av aktiva läkemedelssubstanser. Läkemedelsverket har under 2021 arbetat med

²² Redovisning av regeringsuppdrag avseende Miljöskadlighet för receptfria läkemedel (Dnr: S2021/01905 (delvis)) (lakemedelsverket.se)

informationsinsamling och påbörjat arbetet med framtagande av miljökriterier. Försöksverksamheten ska inledningsvis omfatta en begränsad del av periodens varusystemet (humanläkemedel) och kan inkludera könshormoner, antibiotika och NSAID (dvs. icke-steroida antiinflammatoriska medel) inklusive diklofenak. Uppdraget ska slutrapporteras i oktober 2022 med sikte att inleda försöksverksamheten 2024.

- Riskminimeringsåtgärder gentemot antibiotikaresistens är särskilt prioriterat, bland annat genom att utreda möjligheten att inkludera utsläpps begränsningar i produktionen i "good manufacturing practice" (GMP). Läkemedelsverket arbetar med denna fråga inom ramen för EU-kommissionens ad hoc arbetsgrupp för läkemedel i miljön, se nedan."

Miljökvalitetsnormer

Läkemedelsverket skriver vidare att "Läkemedelsverket har en ledande roll som ordförande i EU-kommissionens arbetsgrupp för läkemedel i miljön som utgår från EU-strategin för läkemedel i miljön och deltar i arbetsgruppens undergrupper. Arbetsgruppen fortsätter sitt arbete med att ta fram åtgärder för att konkretisera arbetet inom EU-kommissionens strategi för läkemedel i miljön.²³ Därtill ses humanläkemedelslagstiftningen på EU-nivå över, där Sverige och Läkemedelsverket har ambition om att höja miljöhänsynen. Kopplat till detta har arbetsgruppen fått mandat att i ett dokument (så kallat Concept paper) inom miljö beskriva möjligheter till förbättrad lagstiftning med avseende på miljöriskbedömningar vid ansökan om godkännande, villkor för användning av läkemedel samt miljöhänsyn vid tillverkning av antibiotika.

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0128&rid=1>

Den nya veterinärläkemedelsförordningen²⁴ började tillämpas den 28 januari 2022, och innebär en större miljöhänsyn. Den europeiska riktlinjen för miljöriskbedömningar²⁵ är under revidering med deltagande från Läkemedelsverket. Även här är syftet att minska miljöpåverkan av läkemedel, inklusive att motverka uppkomsten av antimikrobiell resistens.

För att nå miljökvalitetsnormerna för vatten i kontexten av läkemedel krävs en effektiv samverkan mellan flera aktörer. Kunskapscentrum för läkemedel i miljön²⁶ vid Läkemedelsverket verkar för att stötta samverkan, dialog och kunskapsutbyte mellan aktörer i detta syfte. Vidare har Kunskapscentrum tillsammans med Uppsala universitet utvecklat en kurs²⁷ för farmacistuderter med fokus på att ge en bred översikt av konsekvenser av läkemedel i miljön och öka kunskaper kring möjligheter att minska belastningen av läkemedel i miljön längs hela livscykeln. Under 2021 arrangerades också ett webinarium om antimikrobiell resistens i Östersjöregionen²⁸ tillsammans med Policy Area Hazard (Naturvårdsverket) och Baltic Sea Region Pharma Platform (finska SYKE).”

Samverkan

Läkemedelsverket skriver ”Samverkan kring frågan om att minska effekter av läkemedel i miljön har bland annat skett med Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Naturvårdsverket. Fokus för Läkemedelsverkets samarbete med HaV har varit revideringen av HELCOMs Baltic Sea Action Plan (se nedan). Läkemedelsverket har samverkat med Naturvårdsverket inom ramen för Östersjöstrategins policyområde farliga ämnen (EUSBSR PA Hazard).²⁹ Läkemedelsverket har även samverkat i Naturvårdsverkets arbetsgrupp för miljöscreening. En avsiktsförklaring mellan Läkemedelsverket och E-hälsomyndigheten har formulerats under året som syftar till att utveckla tillgängliggörande av miljöinformation om läkemedelssubstanser med särskild fokus på statistik.

Kunskapscentrum för läkemedel i miljön vid Läkemedelsverket invigde under hösten 2021 ett nationellt myndighetsnätverk för läkemedel i miljön. Myndighetsnätverket ska komplettera befintliga nätverk och erbjuda en plattform för dialog och samverkan samt underlätta informationsutbyte mellan myndigheter som arbetar med frågor kring läkemedel i miljön genom läkemedels hela livscykeln. Kunskapscentrum har utöver dialog med myndigheter under året haft samverkan och dialog med en bredd av aktörer nationellt och internationellt såsom universitet och högskolor, myndigheter, regioner och branschorganisationer.”

Övrigt arbete

Läkemedelsverket skriver att ”Läkemedelsverket vill lyfta fram bildandet av Kunskapscentrum för läkemedel i miljön³⁰ som genom sitt arbete verkar som en katalysator för dialog och samverkan kring åtgärder längs läkemedels hela livscykel på både nationell och internationell nivå för både human och veterinärmedicinska läkemedel. Vidare har Läkemedelsverket aktivt arbetat med att öka miljöhänsynen inom läkemedelslagstiftningen,

²⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/ av den 11 december 2018 om veterinärmedicinska läkemedel och om upphävande av direktiv 2001/82/EG

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0128&rid=1>

²⁶ Kunskapscentrum för läkemedel i miljön | Läkemedelsverket (lakemedelsverket.se)

²⁷ Nytt vid farmaceutiska fakulteten - Institutionen för Läkemedelskemi - Uppsala universitet (uu.se)

²⁸ Finnish Environment Institute > Events (syke.fi)

²⁹ PA Hazards (balticsea-region-strategy.eu)

³⁰ Kunskapscentrum för läkemedel i miljön | Läkemedelsverket (lakemedelsverket.se)

både genom arbete med den nya veterinärläkemedelsförordningen samt inför ett sannolikt öppnade av humanläkemedelslagstiftningen.

Regeringsuppdraget om miljöskadlighet ska ligga till grund för bedömning om receptfria humanläkemedel bör säljas på andra försäljningsställen än öppenvårdsapotek har, trots en sannolikt mindre påverkan på den totala läkemedelsrelaterade miljöproblematiken, ett viktigt signalvärde genom att miljörisiker med vissa läkemedel medvetandegörs. Enligt Läke-medelsverkets uppfattning har miljö- och humanläkemedelslagstiftningen tidigare haft få beröringspunkter. Genom att beakta miljörisiker vid bedömning om receptfria humanläkemedel bör säljas utanför öppenvårdsapotek kommer de båda i princip skilda rättsområdena att närma sig varandra.

Tillsammans med Folkhälsomyndigheten och Nationell arbetsgrupp Strama har Läke-medelsverket tagit fram broschyren *Behandlingsrekommendationer för vanliga infektioner i öppenvård*³¹ avsedd som beslutsstöd till sjukvården och den behandlande läkaren. Broschyren ger råd om när antibiotika behövs och när det är onödigt för utläkningen och ger också råd om att upplysa patienten om att antibiotika i onödan inte är bra för den egna kroppen och dessutom riskerar att driva på utvecklingen av resistenta bakterier.

Läkemedelsverket ingår i Nationella samverkansgruppen mot antibiotikaresistens som leds av Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket. Skydda antibiotikan³² är en gemensam kommunikationsplattform för aktörerna i samverkansgruppen med syftet att sprida kunskap om antibiotikaresistens till allmänheten.

Läkemedelsverket har stöttat HaV i arbetet med uppdateringen av HELCOM:s Baltic Sea Action Plan³³ (BSAP) avseende förslag på nya åtgärder. Den uppdaterade BSAP innehåller ett hundratal åtgärder varav ett 15-tal har relevans för läkemedel. Läke-medelsverket har därutöver bistått HaV gällande underlag för granskning av de s.k. EQS-dossiererna (vetenskaplig portfölj som motiverar bedömningsgrunden för substanser) för vissa läkemedel som är upptagna inom EU:s vattendirektiv och direktivet om prioriterade ämnen.³⁴

³¹ Behandlingsrekommendationer för vanliga infektioner i öppenvård – Folkhälsomyndigheten (folkhälsomyndigheten.se)

³² Start - Skydda Antibiotikan

³³ Baltic Sea Action Plan – HELCOM

³⁴ Priority substances - Water - Environment - European Commission (europa.eu)

5.9 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Åtgärd 1 – Brandsläckningsskum och PFAS

Åtgärd 1.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska

- a) fortsätta driva på utvecklingen av nya släckmetoder utan användning av brandskum med innehåll av högfluorerade ämnen (PFAS-ämnen),
- b) utveckla metoder som kräver minsta mängd släckmedel vid insatser,
- c) fortsätta och intensifiera informations-, rådgivnings- och utbildningsinsatser om alternativa släckmetoder, med avsikt att minimera och på sikt fasa ut användningen av PFAS-haltigt brandskum.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras löpande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är MSB:s åtgärd 1 reviderad (se tabell 6).

Alternativa släckmetoder

MSB skriver "Under 2021 har flera insatser gjorts kopplat till minskad skumanvändning. MSB:s anslagsfinansierade utbildningar har begränsats till att inte längre innehålla moment med skumutläggning." MSB skriver vidare "Ytterligare har en vägledning arbetats fram som kommer publiceras under 2022 som heter "effekter på miljön från kontaminerat släckvatten"." Ytterligare har en första rapport i en rapportserie tagits fram där målet är att visa på scenarion där man kan släcka en brand på sätt så att man får minst skada på miljön och där skum inte förespråkas. En läromedelsbok kopplat till släckteknik har reviderats. MSB anger "Ytterligare har MSB finansierat ett forskningsprojekt inom släckmetod och effekter på miljön som avslutades under året."

MSB uppger "Då det finns andra släckmetoder framtagna så har man under 2021 inte fokuserat på att ta fram nya metoder, utan i stället försökt kommunicera runt befintliga, se ovan text. Detta arbete kommer fortsätta under 2022."

MSB skriver "Då MSB:s anslagsfinansierade utbildning inte längre hanterar skumutläggning i praktiken anser vi att MSB har lagt en grund för att minska skumanvändningen i Sverige då detta inte är något som landets räddningsskolor förespråkar, istället fokuserar utbildningarna på mindre miljöfarliga alternativ. Ytterligare har kursmaterial (se ovan) reviderats och trycker nu på hur skum påverkar miljön negativt.

Utöver det har MSB även medverkat på skumdagen och informerat om skummets negativa konsekvenser på miljön samt pratat om alternativa släckmetoder med miljön i fokus."

Miljökvalitetsnormer

MSB anger att de "kan framförallt arbeta förebyggande med miljökvalitetsnormen för vatten och det har MSB gjort genom ovan beskrivna aktiviteter."

MSB skriver "MSB tydliggör räddningstjänstens ansvar att följa miljöbalken som verkar parallellt med *Lagen om skydd mot olyckor*."

Vi märker även en skillnad hos flertalet av landets räddningstjänster när det kommer till skum med PFAS, men även miljö i stort. Många vill göra rätt och där vänder man sig till MSB för att få stöd och råd."

Samverkan

MSB skriver att "har samverkat med andra myndigheter där KEMI samt Naturvårdsverket har varit viktiga parter gällande hantering av skum och PFAS. Vi har sett att ett samlat grepp kan gynna framtida utveckling. Under året har myndigheterna exempelvis tillsammans uppdaterat information kopplat till skum. Naturvårdsverket har även varit samverkande part vid framtagning av vägledningen om kontaminerat släckvatten, forskningsprojekt, samt beskrivning av brandscenario och där alla dessa har haft fokus på miljö och minskat skumutsläpp."

Skumdestruktion har varit ett samverkansområde mellan flera myndigheter inom ramen för SamTox. Det samlade arbetet har lett till att det, med start 2022 kommer ske ett samordnat omhändertagande av skum med PFAS kopplat till insamling, transport och destruktion."

Övrigt arbete

MSB skriver att de "försöker se arbetet med PFAS ur ett helhetsperspektiv och försöker hantera PFAS, men även andra faktorer som påverkar miljön negativt. Vi vill arbeta långsiktigt och hållbart med frågan då det är kopplat till stora investeringar hos räddningstjänsterna."

5.10 Naturvårdsverket

Åtgärd 1 – Avloppsreningsverk/ avloppsledningsnät

Åtgärd 1.

Naturvårdsverket ska identifiera behov av ökad tillämpning och ändring av befintliga styrmedel samt behov av nya styrmedel och vägledning, i syfte att förbättra förutsättningarna för att minska utsläppen av fosfor och kväve samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen vid avloppsreningsverk och avloppsledningsnät.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen och andra berörda centrala myndigheter, samt med länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara påbörjad senast i juni 2018 och ska sedan genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd 1 reviderad och motsvarar åtgärd 2 (se tabell 6).

Vägledning

Naturvårdsverket skriver att " Utifrån rapporteringen som sist genomfördes 2020 har Naturvårdsverket kommunicerat med Länsstyrelsen och kommunala tillsynsmyndigheter om resultat och möjligt förbättringsarbete. Bland annat genomförde Naturvårdsverket en digital turné vid 5 tillfällen under 2021 som vände sig till Länsstyrelsen, kommunala tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare. Antalet deltagare vid den digitala turnén var ca 500 med spridning i hela Sverige fördelat på Länsstyrelse, kommun och verksamhetsutövare. Där presenterades också resultatet utifrån den tillsynskampanj som genomförts på 209 avloppsreningsverk under 2020.

Resultaten och vägledningsmaterial från tillsynskampanjen finns tillgängligt på Miljösamverkan Sveriges hemsida möjligt för den som vill att ladda ner. Utifrån denna tillsynskampanj har kontakt tagits med Svenska vatten som ska ta fram en publikation gällande flödesmätning och provtagning på avloppsreningsverk och avloppsreningsverk har också tagits med i den nationella tillsynsstrategin som Naturvårdsverket (gäller 2021–2024) tagit fram. I strategin ska vägledning tas fram, tillsyn ska genomföras på avloppsreningsverken och det finns mål uppsatta för vad som ska genomföras och hur det ska följas upp.

I samband med utlysning av investeringsbidrag för installation av avancerad rening har bland annat kopplingen till recipientens känslighet och behovet av avancerad rening lyfts fram."

Ökad tillämpning av befintliga styrmedel

Naturvårdsverket skriver att de "arbetar kontinuerligt med att öka tillämpningen av de styrmedel de förfogar över."

Naturvårdsverket skriver vidare att "Under året har arbetet med bidrag till installation av avancerad rening för avskiljning av läkemedelsrester vid avloppsreningsverk utvecklats. Under 2021 har två projektyper beviljats medel, förstudier och investeringsprojekt."³⁵

Naturvårdsverket anger att "Samtliga slutrapporter från bidragssatsningen publiceras samlat på Beställargruppen Avancerad Renings hemsida vartefter projekten avslutas."³⁶

Parallellt med satsningen på avancerad rening, fortsätter screeningprojekt för att kartlägga behov och öka kunskapen om läkemedelsrester och andra miljöföroreningar i miljön, se mer info under åtgärd 2."

Utveckling av uppströmsarbete

Naturvårdsverket fortsätter att delta, om behov finns, i prövningar av miljöfarliga verksamheter, antingen i samrådsskedet eller genom yttrande till MPD. Naturvårdsverket fortsätter också att uppmuntra till ett aktivt uppströmsarbete i den löpande tillsynsvägledningen.

Naturvårdsverket skriver att "Vikten av polluters pay principle (PPP) samt BAT/BMT och att stoppa oönskade ämnen vid källan (source control) är frågor som Naturvårdsverket lyfter återkommande i samband med yttranden, regeringsuppdrag och internationellt arbete."

Vidare skriver Naturvårdsverket att de "har även inom ramen för IED (industriutsläppsdirektivet) och revidering av BREF och BAT-slutsatser bevakat vikten av att PPP tillämpas, under 2021 spelade Naturvårdsverket även in förbättringsförslag till reviderade HELCOM-rekommendationer gällande industrianslutningar till avloppsreningsverk."

Miljö kvalitetsnormer

Naturvårdsverket skriver att de har "under 2021 yttrat sig i två miljö tillståndsprövningar av avloppsreningsverk där frågor om miljö kvalitetsnormer har ingått (Uppsala, Lidköping) och därmed bidragit till utvecklande av praxis i frågorna.

Beställargruppen Avancerad Rening, som finansieras av bidrag från Naturvårdsverket, har under 2021 fortsatt att vara en plattform för VA-branschen för frågeställningar och informationsutbyte rörande avloppsreningsverkens roll i mikroföroreningsfrågor. En särskild workshop hölls under våren 2021 med bland annat grupparbete kring utsläppsvillkor med syfte att lyfta branschens kunskap och förståelse för hur miljö tillståndsskrivningar relaterade till installation av teknik för avancerad rening kan skrivas och kopplas till ordinarie verksamhet och recipientbehov. En ytterligare workshop hölls under hösten 2021 med inbjudna Region Skåne som berättade om sitt arbete med att ta fram prioriteringsgrunder för installation av avancerad rening samt andra inbjudna föreläsare som gav inblick i

³⁵ <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter-och-pressmeddelanden/68-miljoner-delas-ut-for-rening-av-lakemedelsrester/>

³⁶ <https://www.svensktvatten.se/vattentjanster/avlopp-och-miljo/reningsverk-och-reningsprocesser/bestallargrupp-lakemedelsrester-mikroplaster-och-andra-fororeningar/>

frågeställningar som kommer kring upphandling av läkemedelsanalyser, provtagning och kostnader förknippade med investeringar och drift av anläggningar för avancerad rening.”

Samverkan

Under den digitala turné som genomfördes tillsammans med samverkansgruppen och även lokala tillsynsmyndigheter, var NV med och höll presentationer om tillsynskampanjen. Naturvårdsverket anger ”Den digitala turnén nådde samtliga länsstyrelser och de flesta kommuner i Sverige.”

Naturvårdsverket anger att ”Inför avloppsrapporteringen 2022 har flera digitala möten med Länsstyrelserna hållits och även kommunala tillsynsmyndigheter har varit inbjudna vid vissa tillfällen. Fokus för dessa möten är förbättringsarbete så som efterlevnad av avloppsföreskriften och i och med detta också uppfyllnad av avloppsdirektivet som kontrolleras i den rapportering av alla tillståndspliktiga avloppsreningsverk som görs vartannat år till kommissionen.

Under början av 2021 upprättade Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten en gemensam överenskommelse med förtydligande av gränsdragningarna för respektive myndighets ansvarsområde gällande avlopp. I överenskommelsen har myndigheterna även specificerat arbetssätt för olika frågor som gränsar mellan myndigheternas ansvarsområden. En ”samverkansgrupp” mellan myndigheterna har även upprättats som har stående möten minst en gång om året för att diskutera och utvärdera myndigheternas samverkan.”

Övrigt arbete

Naturvårdsverket skriver att ”Under 2021 har Naturvårdsverket beslutat att förstärka bemanningen inom myndighetens avloppsteam genom två nya tjänster. Dessa rekryteras under 2022.

Naturvårdsverket skriver vidare att de ”utlyste under 2021 bidrag för tre olika synteser inom avloppsområdet. [...] Projekten syftar till att utöka den samlade kunskapen inom de tre synteserna genom insamling och analys av befintlig kunskap och kommer att inledas under våren 2022.

Under 2021 har Naturvårdsverket samverkat med Formas i framtagande av deras kommande systematiska litteraturöversikt över avloppsvattens påverkan på vattenlevande organismer, ett underlag som kommer bidra till att öka både förståelse för behoven av avancerad rening på avloppsreningsverk samt att identifiera kunskapsluckor avseende den avancerade reningens effekt.”

Åtgärd 2 – Miljöfarlig verksamhet

Åtgärd 2.

Naturvårdsverket ska vägleda länsstyrelserna och kommunerna i deras tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter i syfte att minska utsläppen till vatten, från såväl punktkällor som diffusa källor, av prioriterade ämnen och särskilda förorenande ämnen i sådan omfattning att det bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Skogsstyrelsen och andra centrala myndigheter med ansvar inom relevanta sak- och/ eller förvaltningsområden, samt med länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Åtgärder som omfattar de nya prioriterade ämnena dioxiner och dioxinlika föreningar, PFOS, akonifen, cypermetrin, och cybutryn i ytvatten samt PFAS (summa 11) i grundvatten ska vara vidtagna senast i juni 2020. Det innebär att Naturvårdsverket tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen och Skogsstyrelsen senast vid den tidpunkten ska ha identifierat vilka vägledningsområden som i betydande omfattning berörs av de nya prioriterade ämnena och PFAS (summa 11) och utifrån detta börjat vägleda utifrån miljöbalken och dess hänsynsregler i syfte att minska utsläppen till vatten av dessa ämnen så att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd 2 reviderad och motsvarar åtgärd 1 (se tabell 6).

Naturvårdsverket skriver att "Följande åtgärder och aktiviteter är ett axplock av de aktiviteter som har tydligast koppling till åtgärden som Naturvårdsverket bedriver och deltar i."

Vägledning

Naturvårdsverket skriver vidare att "Under början av 2021 publicerade Naturvårdsverket vägledning för BAT-slutsatser för livsmedels-, -dryckes- och mjölkindustrin. Under året har Naturvårdsverket fortsatt att arbeta med löpande tillsynsvägledning genom att svara på inkommande frågor. Naturvårdsverket har också tagit fram vägledning rörande utsläpp till vatten från IED-verksamheter."

Miljökvalitetsnormer

Naturvårdsverket anger att "I detta sammanhang ska nämnas att i Naturvårdsverkets vägledning samt i de prövningar som Naturvårdsverket har deltagit i, har Naturvårdsverket i ökad utsträckning haft fokus på recipientens status vid bedömningar av om utsläpp kan tillåtas".

Samverkan

Naturvårdsverket uppger att "Samverkan har bland annat skett med gruvhandläggare på länsstyrelsen angående frågor om utsläpp till vatten kopplat till gruvindustri."

Övrigt arbete

Naturvårdsverket skriver att de "har ett uppdrag att delta i prövningar av bl.a. miljöfarlig verksamhet. [...] För 2021 har Naturvårdsverket bland annat valt att prioritera ärenden som rör verksamheter eller projekt med stor negativ miljöpåverkan med avseende på utsläpp av svårnedbrytbara, bioackumulerande och/eller toxiska ämnen till luft och vatten.

Naturvårdsverket har också prioriterat att delta i ärenden som berörs av ny lagstiftning av betydelse och områden där det finns behov av att utveckla praxis, bl.a. miljökvalitetsnormer och genomförandet av IED i svensk lagstiftning."

Åtgärd 3 – Förorenade områden

Åtgärd 3.

Naturvårdsverket ska i sitt arbete med att fördela bidrag till åtgärder i förorenade områden fortsätta att prioritera områden med påverkan på vatten på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna och kommunerna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Områden som är förorenade med högfluorerade ämnen (PFAS-ämnen) inklusive PFOS ska innefattas i de områden som prioriteras. Det innebär att Naturvårdsverket ska ta fram riktlinjer för hur bidrag till förorenade områden ska prioriteras så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas, samt att dessa riktlinjer följs vid bidragsfördelningen.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är klar. ○

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår Naturvårdsverkets åtgärd 3 (se tabell 6).

Naturvårdsverket skriver att "Den 2 april 2020 hade Naturvårdsverket ett dialogmöte tillsammans med vattenmyndigheterna angående Naturvårdsverkets åtgärder i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram, Fokus på förorenade områden. Vattenmyndigheterna ansåg här att "Åtgärd 3 Förorenade områden" var genomförd, och den åtgärden kunde således strykas ur åtgärdsprogrammet. Naturvårdsverket lämnade därtill en redogörelse för arbetet utförts i den årliga återrapporteringen för genomförandet av åtgärdsprogrammet under 2020 som lämnades i februari 2021."

Övrigt arbete

Naturvårdsverket skriver vidare att "Som en del av regeringsuppdraget om förbättrad kunskap om förorenade sediment ska Naturvårdsverket i samarbete med SGU, SGI, HaV och länsstyrelserna ta fram en bättre vägledning om hanteringen av förorenade sediment. Vägledningen kommer att innehålla information om hur miljö kvalitetsnormer för vatten ska beaktas i hanteringen av förorenade sediment. Vägledningen beräknas vara färdig i december 2022.

Naturvårdsverket har i regleringsbrevet för 2022 fått ett krav på återrapportering som berör PFAS, Naturvårdsverket under 2022 redovisa hur myndigheten har arbetat för att utveckla och stärka den nationella samordningen och vägledningen kring problemen med spridning av PFAS i miljön.

Naturvårdsverket har fått två regeringsuppdrag som relaterar till PFAS;

- Naturvårdsverket ska under 2022–2024 arbeta för att utveckla och stärka den nationella samordningen och vägledning kring problemen med PFAS-förorenade områden för att stärka samverkan och styra arbetet framåt.
- Naturvårdsverkets ska under 2022–2024 med stöd av Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk förbättra kunskapen avseende hur PFAS i miljön påverkar halter i svenska livsmedel och därigenom exponering för människor.”

Åtgärd 4 – Internationellt luftvårdsarbete

Åtgärd 4.

Naturvårdsverket ska inom det europeiska luftvårdsarbetet fortsätta verka för att minska depositionen av försurande ämnen såsom kväveföreningar och svaveldioxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen från internationella källor.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Kemikalieinspektionen, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen, Tillväxtverket och Länsstyrelserna.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd 4 reviderad och sammanslagen med åtgärd Ny E i Åtgärdsprogram 2018–2021 (se tabell 6).

Arbete inom ramen för luftvårdsstrategiskt arbete på EU-nivå

Naturvårdsverket skriver att de "deltar aktivt i det luftvårdsstrategiska arbetet på EU-nivå och verkar för minskning av försurande ämnen och prioriterade och särskilda förorenande ämnen, vilka i betydande utsträckning sprids via luft.

Naturvårdsverket driver på för skärpta internationella överenskommelser gällande kväveföreningar, svaveldioxider och prioriterade och särskilda förorenande ämnen."

Naturvårdsverket följer arbetet inom EU:s s.k. Takt direktiv (2016/2284/EU) om att minska nationella utsläpp av vissa luftföroreningar som gäller för alla länder i EU.

Naturvårdsverket skriver vidare att de "har under året sammanställt rapporten "Informative Inventory Report Sweden 2022, Submitted under the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution" där utsläpp av föroreningar till luft (data från 2020) redovisas."

Samverkan

Naturvårdsverket anger att "huvudprioritering för närvarande är att minska kväveoxider och ammoniak för klara Sveriges bindande åtaganden under Takt direktivet som hanteras inom ramen för Sveriges Luftvårdsprogram" ...

Naturvårdsverket skriver vidare att "I detta arbete samverkar Naturvårdsverket särskilt med Transportstyrelsen, Energimyndigheten och Trafikverket, för att få fram styrmedel som minskar utsläppen av kväveoxider från transportsektorn. Särskild samverkan sker med Jordbruksverket, för att få fram åtgärder och styrmedel som minskar ammoniakutsläppen i linje med vad som krävs för klara Sveriges åtagande under Takt direktivet.

Inom ramen för framtagande av Sveriges andra Klimathandlingsplan under det Klimatpolitiska ramverket, samverkar Naturvårdsverket med alla berörda myndigheter för att ta fram gemensamma styrmedel som minskar både luftföroreningar och klimatgaser.”

Övrigt arbete

Naturvårdsverket ska inom det europeiska luftvårdsarbetet (luftvårdsförordning 2018:740) fortsätta verka för att minska depositionen av försurande ämnen, såsom kväveföreningar och svaveldioxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen från internationella källor.

Naturvårdsverket arbetade fram det första nationella luftvårdsprogrammet som rapporterades in till EU under 2019 och arbetar för närvarande med att uppdatera programmet med nya styrmedel där så krävs. De uppdaterade Luftvårdsprogrammet ska lämnas till EU februari 2023 efter att ha beslutats av regeringen.

Åtgärd 5 – Miljöfarlig verksamhet – utsläpp till luft

Åtgärd 5.

Naturvårdsverket ska vägleda länsstyrelserna och kommunerna i deras tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter, i syfte att minska utsläppen till luft av förorenande ämnen så som kväveföreningar och svaveloxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen i sådan omfattning att det bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Åtgärder som omfattar dioxiner och dioxinlika föreningar ska vara vidtagna senast i juni 2022.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd 5 reviderad (se tabell 6).

Vägledning

Naturvårdsverket uppger att "Det vägledningsarbete som genomförts under 2021 omfattar BAT-slutsatser som påverkar utsläpp till både vatten och luft (angående utsläpp till vatten, se åtgärd 2). Vägledning finns publicerad på Naturvårdsverkets hemsida, bl.a. i form av generell vägledning om industriutsläppsbestämmelserna och om de olika BAT-slutsatser som har antagits av EU-kommissionen. Vägledning sker också genom att tillsynsmyndigheter vid behov kontaktar Naturvårdsverket med olika frågeställningar."

Naturvårdsverket uppger vidare att de "har under 2021 arbetat med att ta fram vägledning om BAT-slutsatserna för verksamheter med produktion av organiska högvolykmikalier (LVOC). Vägledningen omfattar bland annat utsläpp av kväveoxider och dioxiner.

Pandemin fortsätter att påverka arbetet med IED-verksamheter inom EU och tidplanerna för vissa branscher har blivit fördröjda. ...Uppdatering pågår också av BREF-dokumenteten som omfattar järn- och stålindustrin samt gjuterier."

Naturvårdsverket skriver "I november 2021 anordnade Naturvårdsverket en digital handläggartreff riktad till länsstyrelserna rörande IED. ...Utöver vägledning specifikt rörande IED har Naturvårdsverket utvecklat sin vägledning om förbränningsanläggningar under året."

Naturvårdsverket har drivit frågor rörande dioxiner och dioxinliknande ämnen i prövning och har också fortsatt driva frågan om kontinuerlig långtidsprovtagning i olika mål.

Miljökvalitetsnormer

Naturvårdsverket har under 2021 fortsatt lagt resurser på att vägleda om tillämpningen av industriutsläppsdirektivet och regler som gäller förbränningsanläggningar. Naturvårdsverket skriver "ambitionen är också att BAT-slutsatserna ska revideras vart åttonde år vilket bör kunna leda till en skärpning av utsläppskraven på sikt."

Samverkan

Naturvårdsverket har haft en handläggartäff med länsstyrelserna rörande IED.

Övrigt arbete

Under 2021 har Naturvårdsverket fortsatt driva frågor om utsläpp till luft och kontroll i olika mål och fått gehör för flera ståndpunkter, inklusive att verksamheternas tillstånd har tidsbegränsats.

Naturvårdsverket uppger att "Inom järn- och stålbranschen sker en stor omställning för att öka tillverkningen av fossilfritt stål vilket innebär nya anläggningar eller kraftigt ombyggda anläggningar på flera platser i landet. Naturvårdsverket har varit delaktiga i samråd för flera sådana anläggningar under året, såsom HYBRIT och H2GS."

Naturvårdsverket skriver att "Inom skogsindustri har Naturvårdsverket varit delaktiga i ett flertal prövningar rörande massa- och pappersbruk. ...För utsläpp av NO_x från massa- och pappersbruk har Naturvårdsverket begärt utredning av möjligheterna till rening med SNCR-teknik för sodapanna, vilket i vissa fall avvisats av verksamhetsutövare av säkerhetsskäl. Under 2021 har Naturvårdsverket samverkat med Skogsindustrin för att förbättra de emissionsfaktorer som används vid beräkning av luftutsläpp."

Naturvårdsverket skriver vidare "informerar på hemsidan kontinuerligt om de mål och ärenden som Naturvårdsverket prioriterat att delta i, samt ett urval av vägledande domar. Allt eftersom praxis utvecklas vägleder Naturvårdsverket också tillsynsmyndigheterna."

Åtgärd 6 – Markavvattning

Åtgärd 6.

Naturvårdsverket ska ta fram vägledning för markavvattningsverksamheter avseende åtgärder i syfte att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs - och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och Trafikverket.

Åtgärden ska vara vidtagen senast i juni 2018.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden har påbörjats men vissa delar saknas.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd 6 reviderad (se tabell 6).

Vägledning

Det är bara i en kommun (Skellefteå kommun) där tillsynen för markavvattning delegerats av länsstyrelsen. Naturvårdsverket skriver att de "har som en del av anslaget 1:3 *Vård av värdefull natur för 2021* tilldelats 350 miljoner kronor, för åtgärder för restaurering och återvätning av våtmarker. ...Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning³⁷ baserad på ett fiktivt exempel som beskriver hanteringen av ett restaureringsprojekt och de prövningsprocesser som kan behöva genomföras. Vägledningen vänder sig till länsstyrelsen men kan även vara till nytta för andra."

Naturvårdsverket bedriver tillsynsvägledning beträffande markavvattning och tillsynens potential som verktyg, för att MKN för vatten ska nås, kommer att belysas i det interna uppdraget.

Övrigt arbete

Miljömålsrådsprojekt

Naturvårdsverket skriver vidare att "inom Miljömålsrådet drivs flera projekt inom programområdet Grön infrastruktur varav två våtmarksprojekt. Projekt 2, där NV har gemensamt drivansvar med HaV, fokuserar på samverkan kring restaurering och skötsel av våtmarker och sötvattensmiljöer för att förbättra förutsättningar för åtgärder. MKN är ett av flera syften med restaureringsprojekt och ingår därmed som en del i arbetet. Under 2021 har fortsatt arbete med avseende på kartläggning av projekt, åtgärder och processer genomförts samt flera workshop med brett deltagande där olika aspekter av restaurering diskuterats. Projekt 3 fokuserar på utveckling av juridiska styrmedel med avseende på restaurering av våtmarker. Projektet har under 2021 genomfört en styrmedelsanalys utifrån SOUn i Vätt och torrt och workshop för att gemensamt hitta delprojekt att ta vidare under 2022."

³⁷ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/vatmark/restaurering-av-vatmark-i-naturresevat-med-markavvattningssamfallighet/>

Naturvårdsverket ska ta fram vägledning för markavvattningsverksamheter avseende åtgärder i syfte att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten. En rapport har sammanställts och är inlämnad till Miljömålsrådet för eventuella synpunkter på kommande delprojekt. Projektet ger möjlighet till bred samverkan med myndigheter vilket främjar och förankrar det egna arbetet även för åtgärd 6.

Internt uppdrag: Uppdaterade miljöbalkstillstånd – tidsbegränsning, omprövning och återkallelse

Det interna uppdraget *Uppdaterade miljöbalkstillstånd – tidsbegränsning, omprövning och återkallelse* har fortsatt pågått under 2021. Naturvårdsverket anger att "uppdraget har fokuserat på att ta fram en vägledning för tidsbegränsning, vilket även omfattar framtida markavvattningstillstånd. Under 2021 har planering kring uppdraget som berör omprövning och återkallelse genomförts och startats. Markavvattningsreglerna kommer att lyftas separat och vara prioriterat under 2022, då Naturvårdsverket avser att ta fram vägledning angående omprövning och återkallelse av bland annat markavvattningstillstånd."

Våtmarkssatsning 2022

Inom anslaget 1:3 *Vård av värdefull natur för 2021* som tilldelats till NV, har 200 miljoner kronor hittills fördelats, för åtgärder för anläggning, restaurering och återvätning av våtmarker. Naturvårdsverket anger vidare att "under 2021 har ett viktigt arbete med andra myndigheter kring samverkan, miljöinformation, biologisk mångfald, vägledning etc påbörjats och genomförts. I detta arbete har exempelvis juridiska frågor som berör markavvattningsregelverket en utpekad roll. Naturvårdsverket bedömer att det finns stora synergieffekter för hanteringen av markavvattning och miljö kvalitetsnormer med de olika insatserna som utförs inom MMR-projektet och det interna uppdraget om omprövning och återkallelse."

Åtgärd 7 – Dagvatten

Åtgärd 7.

Naturvårdsverket ska identifiera behovet av och föreslå eller utveckla förändrade eller nya styrmedel för dagvattenhantering, samt utarbeta tillsynsvägledning avseende dagvattenhantering till länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning och Trafikverket samt med länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska vara påbörjad senast juni 2018 och ska sedan genomföras kontinuerligt.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 kvarstår Naturvårdsverkets åtgärd 7 (se tabell 6).

Naturvårdsverkets svar

Vägledning

Naturvårdsverket uppger att deras ”arbete vad gäller vägledning inom dagvattenområdet har under 2021 fokuserat på löpande tillsynsvägledning, arbetet med fokusområde dagvatten inom strategiarbetet och med uppstarten av vägledningsarbetet inom ovan nämnt regeringsuppdrag. Inom framtagandet av den nationella strategin för miljöbalkstillsynen 2022–2024 så är nu dagvatten ett av tjugotre beslutade fokusområden inom strategin, vilket ytterligare kan bana väg för utveckling av vägledning på dagvattenområdet, till länsstyrelser och kommuner.” Naturvårdsverket har under 2021 deltagit på VA-juridiskt forum. Bland annat kommunicerades det ut vilka vägledande arbeten kring dagvatten som Naturvårdsverket arbetar med. Naturvårdsverkets webb har gjorts mer behovsanpassad för att tillmötesgå de som söker vägledning via myndigheten.

Miljö kvalitetsnormer

Naturvårdsverket skriver att de under 2021 fick ”i uppdrag av regeringen att vägleda om en hållbar dagvattenhantering, som ett nästa steg utifrån regeringsuppdraget om förslag till etappmål, som redovisades till regeringen 2019. Inom nu pågående regeringsuppdrag utreder vi kommunernas behov av styrmedlet vägledning, för att inom tidsramen för etappmålåren 2023 och 2025 tillmötesgå delar av kommunernas behov av vägledning.”

Naturvårdsverket skriver vidare att ”genom bidragsutlysning och beviljade bidrag så har olika kunskapshöjande projekt (delsteg) genomförts, i syfte att förbättra förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten. Uppstartat arbete med vägledning om en hållbar dagvattenhantering, syftar till att nå en hållbar dagvattenhantering där förbättrade förutsättningar för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten är en naturlig del.”

Samverkan

Naturvårdsverket skriver "Ett nära samarbete (gemensam styrgrupp och arbetsgrupp) mellan Naturvårdsverket och Boverket pågår sedan 2021 inom regeringsuppdraget med myndighetsgemensam vägledning, till stöd för kommunernas arbete med att nå de två beslutade etappmålen om dagvatten. Inom uppdraget har samverkan hittills även skett med HaV, SGU, SGI, MSB och med kommunsektorn men fler myndigheter kommer att samverkas med under 2022."

Naturvårdsverket ska identifiera behovet av och föreslå eller utveckla förändrade eller nya styrmedel för dagvattenhantering, samt utarbeta tillsynsvägledning avseende dagvattenhantering till länsstyrelser och kommuner myndigheter kommer att samverkas med under 2022. Inom arbetet med den nationella strategin för miljöbalktillsynen har samverkan skett med myndigheter, länsstyrelser och kommuner.

Övrigt arbete

Naturvårdsverket skriver "Liksom tidigare år så har Naturvårdsverket fortsatt fördelat bidrag till förstudier och investeringsåtgärder enligt förordning (2018:496) om statligt stöd för att minska utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön. Under 2021 så beviljades nära 71 miljoner kronor i bidrag för projekt med detta syfte. De 24 bidragen fördelar sig från norr till söder, mellan stora och mindre kommuner och verksamheter, över åren 2021–2023. Under 2021 så beviljades som nämnts ovan även bidrag till kunskapshöjande utredningar på dagvattenområdet. Sju kunskapshöjande projekt har beviljats bidrag för en totalsumma av c: a 6,5 miljoner kronor. Naturvårdsverket finansierade även 2021 beställargruppen för konstgräsplaner, se <https://bekogr.se>. Beställargruppen syftar till att minimera spridning av mikroföroreningar vid konstgräsanläggningar genom ökad kunskap på området och inför upphandling av konstgräsplaner och skötsel av anläggningar.

Ett arbete med att utlysa en syntesrapport på dagvattenområdet startades upp 2021, för att utlysas under 2022 och genomföras 2023–2024."

Åtgärd A (ÅP 2018–2021) – System för datainsamling, PFOS

Åtgärd A.

Naturvårdsverket ska utreda och föreslå och/eller besluta om ett sammanhållet system (genom exempelvis vägledningar, föreskrifter eller andra styrmedel) för att samla in, förvara och tillhandahålla sådan data och annan information om utsläpp och spill av PFOS till vatten som krävs för att kunna bedöma vilka förebyggande och förbättrande åtgärder som behövs för att minska påverkan från PFOS på vattenmiljön. Systemet ska omfatta information om både direkta och indirekta utsläpp till yt- och grundvatten, som kan medföra en betydande påverkan på tillståndet i vattenmiljön.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är påbörjad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd A reviderad och motsvarar åtgärd 9 (se tabell 6).

Sammanställning

Naturvårdsverket skriver "utredningen om förutsättningarna för ett ändamålsenligt system för informationsförsörjning om utsläpp och spill av PFOS/PFAS har fortsatt under 2021. I det arbetet har vi identifierat ett behov av att utreda hur åtgärden kan utformas för att vara förenlig med Naturvårdsverkets uppdrag. Utredningen är planerad att genomföras under 2022."

Naturvårdsverket skriver vidare "allt vidare arbete med åtgärden planeras till kommande cykel 2022–2027. Arbeta med PFOS är en delmängd av Naturvårdsverkets arbete med PFAS och kopplar till flera olika områden där vi arbetar med PFAS-relaterade åtgärder på myndigheten."

Åtgärd B (Åtgärdsprogram 2018–2021) – Vägledning om PFAS-förorenade avfall och massor

Åtgärd B.

Naturvårdsverket ska genom vägledning till länsstyrelser och kommuner förtydliga hur avfall och massor förorenade med högfluorerade ämnen (PFAS-ämnen) inklusive PFOS ska hanteras. Särskilt fokus ska inledningsvis läggas på hur sådana massor får omhändertas på deponi.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är påbörjad.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd B reviderad och motsvarar åtgärd 8 (se tabell 6).

Vägledning

Naturvårdsverket skriver att de "har tillsammans med länsstyrelserna deltagit i Miljösamverkan Sveriges projekt PFAS vid deponier under 2020–2021.

Syftet med projektet har varit att ta fram ett handläggarstöd kring utflöde av PFAS främst från deponier med pågående verksamhet. ...Projektet har även samlat in erfarenheter från länsstyrelsernas genomförda tillsyn av PFAS vid deponier, samt andra relevanta provresultat från exempelvis miljöövervakning.

Projektet kommer att slutföras under januari-februari 2022. Rapporten finns tillgänglig här.³⁸

Inledande vägledningsmaterial om PFAS finns här.³⁹

Naturvårdsverket planerar för ytterligare vägledningsinsatser under 2022, till exempel gällande mottagning av avfall med PFAS-innehåll, och kommer att göra en förstärkning genom att rekrytera ytterligare kompetens på området."

Miljökvalitetsnormer

PFAS-projektet bör kunna bidra till att förbättra förutsättningarna för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Samverkan

Naturvårdsverket anger "De ovan nämnda projektet har genomförts i samarbete med länsstyrelserna. Även Kemikalieinspektionen, Havs- och vattenmyndigheten samt Jordbruksverket, har tagit del av arbetet bland annat genom deltagande i referensgruppen."

³⁸ PFAS vid deponier (miljosamverkansverige.se)

³⁹ Frågor och svar om PFAS och deponier (naturvardsverket.se)

Åtgärd C (Åtgärdsprogram 2018–2021) – Riktvärden för PFAS i förorenad mark

Åtgärd C.

Naturvårdsverket ska ta fram generella riktvärden för PFAS-ämnen för förorenad mark som också ska inkluderas i riktvärdesmodellen så att risk för betydande negativ effekt av PFOS i ytvatten och PFAS (summa 11) i grundvatten kan bedömas.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är klar. ○

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår Naturvårdsverkets åtgärd C (se tabell 6).

Sammanställning

Naturvårdsverket skriver "Den 2 april 2020 hade Naturvårdsverket ett dialogmöte tillsammans med Vattenmyndigheterna angående Naturvårdsverkets åtgärder i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram, Fokus på förorenade områden. Vattenmyndigheterna ansåg här att "Åtgärd 3 Förorenade områden" var genomförd, och den åtgärden kunde således strykas ur åtgärdsprogrammet. Naturvårdsverket lämnade därtill en redogörelse för arbetet utförts i den årliga åiterrapporteringen för genomförandet av åtgärdsprogrammet under 2020 som lämnades i februari 2021."

Åtgärd E (Åtgärdsprogram 2018–2021) – Utsläpp av dioxiner till luft

Åtgärd E.

Naturvårdsverket ska identifiera behov av ökad tillämpning och ändring av befintliga styrmedel samt behov av nya styrmedel och vägledning i syfte att förbättra förutsättningarna för att minska utsläppen av dioxiner och dioxinlika föreningar till luft. Naturvårdsverket ska även undersöka möjligheterna till ytterligare utsläppsreduktion.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Naturvårdsverkets åtgärd E reviderad och motsvarar åtgärd 4 (se tabell 6).

Sammanställning

Naturvårdsverket skriver "har under året övervakat dioxinutsläppen och sammanställt rapporten *"Informative Inventory Report Sweden 2022, Submitted under the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution"* där utsläpp av dioxiner och andra föroreningar till luft (data från 2020) redovisas.⁴⁰

Dioxiner bevakas även i det internationella arbetet med Luftvårdskonventionen och Stockholmskonventionen, Arktiska rådet, HELCOM och OSPAR, vilka kan begränsa intransport av dioxiner.

Naturvårdsverket följer även arbetet inom EU:s Takt direktiv (2016/2284/EU) om att minska nationella utsläpp av vissa luftföroreningar som gäller för alla länder i EU."

Naturvårdsverket anger "Utifrån utsläppsuppskattningen framgår att det inom el- och fjärrvärmeproduktionen framför allt är förbränning av fast biobränsle och hushållsavfall som orsakar utsläpp av dioxin. Även egen uppvärmning av bostäder och lokaler orsakar utsläpp av dioxiner till luft. Naturvårdsverket har identifierat att det funnits behov av nya styrmedel och vägledning (exv. informationskampanj) inom ovanstående områden.

En ny luftvårdsförordning (2018:740) för genomförande av bestämmelserna i det reviderade takt direktivet trädde i kraft 1 juli 2018." Naturvårdsverket anger vidare att de "ser luftvårdsprogrammet som ett ramverk för nya styrmedel som möjliggör vidare reducering av partikelemissioner."

Naturvårdsverket skrivet "Naturvårdsverket och Statskontoret har som tidigare rapporterats haft ett regeringsuppdrag med förslag för att förbättra åtgärdsprogrammen i syfte att åstadkomma förbättrad luftkvalitet.⁴¹ Bland annat föreslogs en Nationell åtgärdsplan för att Sverige i det korta perspektivet ska undvika överskridanden och böter från EU, men i ett längre perspektiv förbättra förutsättningarna för att uppnå Miljökvalitetsmålet Frisk luft.

⁴⁰ Informative Inventory Report Sweden 2021 (Naturvårdsverket 2022)

⁴¹ Redovisningsrapport Regeringsuppdrag (naturvardsverket.se)

Naturvårdsverket främjar även forskning inom området luftföroreningar och hälsa inom HÄMI som bl.a. tittar på emissioner till luft och dess hälsoeffekter, vilket också indirekt kan ge en reduktion av dioxin från dessa källor.”

Miljö kvalitetsnormer

Naturvårdsverket anger i sitt svar ”Åtgärder som minskar utsläpp av partiklar, sot m.m. kan också förväntas medföra utsläppsminskningar av dioxin och andra prioriterade ämnen, vilket ökar möjligheterna att klara miljö kvalitetsnormerna för luft. ...Det är värt att i sammanhanget nämna att det med beprövad förbränningskontroll och rökgasreningsteknik bör vara möjligt att minska utsläppen av dioxiner från förbränning ytterligare.

Vägledningen under året där huvudaktiviteten var en informationsfilm med fastighetsägare i och utanför tätort som målgrupper bör få genomslag i form av energieffektivare förbränning vid småskalig vedeldning.” naturvårdsverket anger vidare ”Spridningen av filmen gjordes via Facebook och Instagram och den har nått fler visningar än den tidigare filmen ”*Tänd i toppen*”.”

Samverkan

Fortsatt pågår en samverkan löpande inom Eco-design direktivet vilket bland annat omfattar arbete med EU-kommissionens nya förordningar vilka innebär krav på energimärkning och ekodesignkrav av fastbränslepannor och rumsvärmare.

Övrigt arbete

Naturvårdsverket skriver att de har ”gett ut rapporten ”*Nationella åtgärder för en förbättrad dioxinsituation*”⁴² som översiktligt sammanfattar kunskapsläget kring dioxinsituationen i Sverige år 2021.” Naturvårdsverket skriver vidare ”Rapporten som togs fram i samverkan mellan myndigheter, branscher och forskningsinstitutioner, ...utgör underlag för det fortsatta arbetet inom etappmålet för dioxin som beslutades under 2021.”

Naturvårdsverket uppger i sitt svar ”Som en konsekvens av samverkan vid framtagandet av rapporten ovan påbörjade Naturvårdsverket under 2021 ett utvecklingsprojekt tillsammans med industrin för att förbättra kvaliteten på den nationella utsläppstatistiken av dioxin. Bland annat har emissionsfaktorer avseende dioxinutsläpp till luft från skogsindustrin reviderats och utveckling av motsvarande emissionsfaktorer för bland annat mellanlager av avfall kommer att fortsätta under kommande år.”

⁴² Nationella åtgärder för en förbättrad dioxinsituation (naturvardsverket.se)

5.11 Skogsstyrelsen

Åtgärd 1 – Skogsbruksverksamhet

Åtgärd 1.

Skogsstyrelsen ska utveckla och prioritera sin tillsyn av skogsbruksverksamheter i syfte att tillräckliga åtgärder vidtas för att minimera påverkan från dessa verksamheter i anslutning till vattenförekomster där det finns risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med berörda länsstyrelser och kommuner.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.

Tillägg Åtgärdsprogram 2018–2021

Åtgärder inom Skogsstyrelsens ansvarsområde omfattar tillägg av det nya prioriterade ämnet cypermetrin till Skogsstyrelsens åtgärd 1 i befintligt Åtgärdsprogram (2016–2021).

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående. ●

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Skogsstyrelsens åtgärd 1 reviderad (se tabell 6).

Egeninitierad tillsyn för att säkra efterlevnaden av miljö kvalitetsnormer för vatten

Skogsstyrelsen skriver att de "har under ett antal år intensifierat arbetet med beslut för att tydliggöra lagens krav. ...Av beslut 2021 gällde 172 mark och vatten, 187 beslut gällde terrängkörning, ...115 beslut gällde skydds zoner och 2 beslut gällde skydds dikning och dikesrensning."

Skogsstyrelsen skriver vidare "Den tydligaste kopplingen som Skogsstyrelsen identifierat är den mellan avverknings ärenden och status för parametern närområde. Bedömd nivå för parametern kan ha betydelse för den skydds zonen som behöver lämnas vid en sjö eller ett vattendrag i samband med avverkningen. Även parametern konnektivitet i uppströms och nedströms riktning i vattendrag kan vara viktig i samband med bygge av skogsbilvägar då passager över vattendrag behöver anläggas."

Miljö kvalitetsnormer

Skogsstyrelsen uppger vidare att de "anser att åtgärden bidrar till utveckling och ett mer strukturerat arbete med vattenfrågorna generellt. Om åtgärden bidrar till att förutsättningarna förbättras för länsstyrelser och kommuner har inte utvärderats."

Tillsyn bidrar till att tydliggöra vad regelverket kräver samt ökar lagefterlevnaden. Att åtgärder till Skogsstyrelsen finns med i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram bidrar generellt till ökat fokus på skog- och vattenfrågorna, leder till att frågorna diskuteras och till utveckling av kunskap och kapacitet, rutiner, instruktioner m.m. Det kan i sin tur leda till ökad hänsyn i skogsbruket."

Åtgärd 2 – Informations-spridning om skogsbruksverksamhet

Åtgärd 2.

Skogsstyrelsen ska utveckla och prioritera sitt arbete med information, kunskapsförmedling och återkoppling till skogsbruket, samt vid behov utveckla nya eller förändrade styrmedel eller arbetssätt på området. Åtgärden behöver särskilt fokusera på att minska tillförseln av näringsämnen, kvicksilver och partiklar till sjöar och vattendrag, upprätthålla skogsmarkens buffertförmåga mot försurning, samt minska den fysiska påverkan på vattenmiljön.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Skogsstyrelsens åtgärd 2 reviderad (se tabell 6).

Utvecklad kunskapsförmedling och e-tjänster

Skogsstyrelsen anger att "Planering av skogsbruk sker på olika nivåer. En övergripande nivå är vid upprättandet av skogsbruksplaner. Här beaktas vattenmiljöer främst genom att förstärkt hänsyn kan föreslås för vissa områden eller att miljöer kan undantas helt från skogsbruk. Skogsstyrelsen har ingen egen planläggningsverksamhet, och har sällan kompetensutvecklingsinsatser för skogsbruksplanläggare i privata företag. Påverkan eller stöd för skogsbruksplanläggning sker därför framför allt via e-tjänster..."

När det gäller påverkan på vattenmiljöerna är det oftast detaljplaneringen som görs inför en skogsbruksåtgärd som har störst betydelse. Det är i det här skedet man avgränsar skydds-zoner mot vatten och våtmarker samt väljer drivningsvägar och utformar överfarter. Skogsstyrelsens arbete för att förbättra detaljplaneringen handlar främst om att stötta tillämpningen av målbilderna för god miljöhänsyn. Detta sker bland annat genom olika samverkans- och dialogprocesser..."

Skogsstyrelsen skriver "Sedan flera år arbetar Skogsstyrelsen med dialog och återkoppling till verksamhetsutövare. Dessa aktiviteter handlar om att stötta tillämpningen av målbilder för god miljöhänsyn och befästa en samsyn om hur de kan tillämpas i praktiken. 2021 har dock varit ytterligare ett år då verksamheten legat på en blygsam nivå. Det beror både på pandemin och på interna prioriteringar.

På vissa håll inom organisationen har man under senare år prövat att föra dialog med verksamhetsutövare om lämnad hänsyn, exempelvis hänsyn till vattenmiljöer och körskador,

utifrån uppföljning via helikopter. Erfarenheterna är goda och under året har insatser gjorts för att göra det möjligt att sprida och skala upp den här verksamheten under kommande år.

Skogsstyrelsen har under 2021 tagit fram den digitala dikeskartan som är baserad på en sambearbetning av Lantmäteriets Laserdata skog eller Laserdata NH och en maskininlärningsmodell som tränats på att klassificera diken. Kartorna finns att ladda ner via FTP på Skogsstyrelsens webb. Under början av 2022 kommer de också att publiceras direkt i myndighetens externa karttjänster.”

Under 2021 har en hel del vidareutveckling gjorts av underlag, information, kunskapsförmedling och återkoppling för att minska försurningspåverkan. Bl.a. flera digitala utbildningar, möten och föreläsningar har hållits samt informationsfilmer om kretsloppet bioenergi från skogen till askåterföring har producerats och publicerats. Skogsstyrelsen skriver ”Skogsstyrelsen genomförde ett internt kunskapsseminarium om kvicksilver i april 2021 med ca 100 deltagare. Inom flera projekt som Skogsstyrelsen driver eller medverkar i finns också dessa frågor med i form av kunskapshöjande material, vid utbildningsslingor m.m. (exempelvis inom GRIP och LIFE). Utbildningsaktiviteterna har dock varit ovanligt få, både internt och externt, under 2020-2021 på grund av pandemin.”

Miljö kvalitetsnormer

Skogsstyrelsen skriver att de ”levererar årligen, också 2021, resultat till länsstyrelser om genomförda åtgärder för att minska skogsbrukets försurningseffekt genom askåterföring.”

Skogsstyrelsen skriver vidare ”Vi vet från tidigare genomförda utvärderingar att dialoger om miljöhänsyn är uppskattade av verksamhetsutövarna och att de själva uppger att de har stor inverkan på hur man arbetar med miljöhänsyn. Vi bedömer också att digitala planeringsunderlag som markfuktighetskarta och den nya dikeskartan används inom skogsbruket och bidrar till att man kan ta bättre hänsyn och minska risken för skador. Problemet under senare år har framför allt varit att Skogsstyrelsens insatser inom åtgärden legat på en låg nivå på grund av pandemi och tvingande prioriteringar inom myndighetsverksamheten.

Vägledningen för askåterföring som togs fram 2019 används av verksamhetsutövarna vid varje genomförd askåterföring. Alla verksamhetsutövare har fått utbildning i Vägledningen mellan 2019 och 2021. Stor kunskap om hur åtgärden bör genomföras minskar risken för skador vid askåterföring.”

Åtgärd 3 – Miljöhänsyn

Åtgärd 3.

Skogsstyrelsen ska utveckla och implementera metoder för uppföljning av den miljöhänsyn som tas av skogsbruket, med avseende på påverkan på vattenmiljön. Arbetet behöver framförallt fokusera på dikningsåtgärder, hänsynsuppföljning och kvantifierbara metoder för uppföljning.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med länsstyrelserna, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheten bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår Skogsstyrelsens åtgärd 3 (se tabell 6).

Utveckling och implementering av metoder för uppföljning av miljöhänsyn

Skogsstyrelsen skriver "Hänsynsuppföljning efter avverkning (HE) har utförts under 2021. Delar av materialet från inventeringen har också publicerats under 2021. Det är nu tyvärr tydligt att hela materialet som rör körsador håller så låg kvalitet att ingen publicering rörande dem kommer att göras på hittills inkomna data från inventeringen.

Under 2019 påbörjades en utvärdering av metoden för hänsynsuppföljningen. Utvärderingen resulterade under 2020 i att en ny inventering (HU 2.0) utarbetas och kommer att sjösättas under 2022.

I den nya inventeringen utökas möjligheten till digitala kartstöd i form av flygbilder, vattendragskartor från länsstyrelserna samt markfuktighetskartor som baserats på den landsomfattande laserskanningen. Förarbete med stöd av kartstöden ska underlätta att i fält fånga upp tillstånd i miljöer kopplade till vatten.

Metodfrågor för Hänsynsuppföljningen och former för resultatredovisning har under året kommunicerats och stämts av i flera forum[...]"

Miljö kvalitetsnormer

Skogsstyrelsen skriver vidare "Resultat från Hänsynsuppföljningen (treårsmedel) på landsdelsnivå publicerades i december 2021. Inventeringsresultaten visar hur stor andel av arealen som har lämnats som hänsynsytor vid avverkning och hur stor del som är upprättade som skyddszon mot vattenmiljöer. I arbetet med utveckling av Hänsynsuppföljningen förs diskussioner och väcks frågeställningar som till exempel kan leda mot förtydliganden av målbilder eller instruktioner för uppföljningen."

Samverkan

Skogsstyrelsen anger att "Den kommunikation om metoden som fortsatt sker i olika forum berör ca 30 representanter från olika delar av skogssektorn som får en god inblick i hänsynsuppföljningen."

Åtgärd 4 – Funktionella kantzoner

Åtgärd 4.

Skogsstyrelsen ska förbättra tillämpningen av befintliga styrmedel och/eller föreslå nya styrmedel för ekologiskt funktionella kantzoner mot sjöar och vattendrag för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Skogsstyrelsens åtgärd 1 reviderad och motsvarar åtgärd 3 (se tabell 6).

Ekologiskt funktionella kantzoner i skogsbruket

Skogsstyrelsen anger i sitt svar "Under 2021 har en effektutvärdering av hela arbetet med målbilder för god miljöhänsyn genomförts av Sweco (Skogsstyrelsen rapport 2021/10). En fördjupning gjordes inom temat kantzoner vid vatten. Effektutvärderingens resultat pekar bland annat på målbildsarbetet har etablerat ett stabilt och framgångsrikt policynätverk kring miljöhänsyn, en plattform som genom konstruktiv dialog lyckats finna gemensamma nämnare mellan en bredd av intressen, och i hög grad svarat upp mot den bakomliggande problembilden och de syften som har formulerats för arbetet. Det har lett till en bred och genomgripande implementering i skogsbruket, vilket i sin tur lett till ett kunskapslyft, en utbredd samsyn samt i viss mån stärkta drivkrafter kring miljöhänsyn."

Skogsstyrelsen anger vidare "Resultaten från effektutvärderingen ska användas som ett av flera underlag för att staka ut vägen för arbetet med målbilderna framöver. Att få en bättre samlad bild av hur kantzoner vid vatten ser ut och hanteras vid praktiskt skogsbruk, är en av de viktiga frågorna som finns med."

Miljö kvalitetsnormer

Skogsstyrelsen skriver "Inga nya styrmedel har än så länge utvecklats avseende ekologiskt funktionella kantzoner. Vi behöver först få utvärdera vilken effekt våra nuvarande styrmedel har i praktiken."

Samverkan

Skogsstyrelsen skriver vidare "På Skogsstyrelsen har resultatet av effektutvärderingen presenterats på myndighetens interna webb. Särskilda presentationer har hållits för ledningsgrupper, för relevanta processförvaltare och processansvariga på distrikt. Skogsstyrelsen har även haft information vid möten med regionala sektorsråd och regeringskansliet."

5.12 Sveriges geologiska undersökning (SGU)

Åtgärd 1 - Mineralresurser

Åtgärd 1.

Sveriges geologiska undersökning ska utveckla sin vägledning till sökanden om de miljökrav som kan ställas vid prövning av tillstånd för undersökning och provbrytning eller gruvverksamhet så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är klar. ○

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 utgår SGU:s åtgärd 1 (se tabell 4).

SGU:s åtgärd 1 kommer inte finnas med i det nya åtgärdsprogrammet för perioden 2021–2027. Ansvaret för vägledning för prövningar inom mineralresurser är i stället fördelat på flera myndigheter. SGU påpekar dock att det finns stora behov av att ”uppdatera vägledningen utifrån revideringar i miljöbalken, ny praxis och nya domar från EU och miljööverdomstolen.”

Sammanställning

SGU har vidtagit båda sina åtgärder i enlighet med de tidsramar som är utsatta. Myndigheten har i tidigare återrapporteringar beskrivit hur arbete med åtgärderna fortskridit efter att åtgärderna färdigställts. Eftersom frågorna i återrapporteringen är snarlika från år till år har myndigheten inget nytt att tillägga till det som redan framförts i tidigare återrapporteringar.

Åtgärd 2 – Sura sulfatjordar

Åtgärd 2.

Sveriges geologiska undersökning ska utveckla rådgivning och tillsynsvägledning till berörda myndigheter för att minimera miljöbelastning vid syresättning av sulfidjordar eller sulfidhaltiga sediment så att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast två år efter åtgärdsprogrammets fastställande.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är klar. ○

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 kvarstår SGU:s åtgärd 2 (se tabell 6).

SGU:s åtgärd 2 kommer att finnas kvar i åtgärdsprogrammet för perioden 2021-2027.

Myndigheten arbetar både nationellt och internationellt inom området. Under 2021 har ett antal digitala och fysiska workshops utförts i syfte att sprida information om sura sulfatjordar tillsammans med lämpliga åtgärder som kan leda till minskad miljöpåverkan. SGU har även utfört arbete med att ”utöka kartmaterialet angående områden som kan omfattas av problem med sura sulfatjordar.”

5.13 Trafikverket

Åtgärd 1.

Trafikverket ska fortsätta utveckla och tillhandahålla kunskapsunderlag och information avseende möjligheten att minska vägars och järnvägars påverkan på vattenmiljön så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas. Detta ska ske inom Trafikverkets egen organisation, till övriga väg- och banhållare och till entreprenörer som genomför kontroll, underhåll, ombyggnad och nyanläggning av vägar. Åtgärden ska åtminstone omfatta följande områden:

- a) väg- och järnvägspassager över vatten som utgör vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer eller medför annan hydromorfologisk påverkan på vattenmiljön,
- b) förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker och mildra effekterna för vattenmiljön vid sådana olyckor, och
- c) åtgärder för att minska påverkan på vattenmiljön från väg- och järnvägsavvattnning, saltning och användning av bekämpningsmedel.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och kommunerna.

Vattenmyndigheterna bedömer att åtgärden är pågående.

I förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 är Trafikverkets åtgärd 1 reviderad (se tabell 6).

Miljö kvalitetsnormer

Riktade miljöåtgärder i befintliga anläggningar

Trafikverket arbetar bland annat med att identifiera, bedöma och vid behov vidta riktade vattenmiljöåtgärder i befintliga anläggningar där myndigheten konstaterat brister. Förutom åtgärder som görs inom ramen för riktade miljöåtgärder tillkommer åtgärder löpande inom underhållsverksamheten samt investeringsverksamheten.

a. Väg- och järnvägspassager över vatten som utgör vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer

Trafikverket har påbörjat en metodik för skrivbordsanalys som ska komplettera metodiken för fältinventering av vandringshinder som redan finns. Trafikverket har även startat ett pilotprojekt i Jönköpings län där de testar kartläggningen och metodiken. Detta projekt förväntas ge Trafikverket rätt urval av platser som de kan besöka i fält. På så sätt kan de avgöra behovet av åtgärder.

b. Förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker och mildra effekterna för vattenmiljön vid sådana olyckor

Under 2021 har Trafikverket fortsatt ta fram underlag i form av översiktliga/fördjupade riskbedömningar av konfliktsträckor mellan vägar och yt- och grundvattenförekomster. Här är Trafikverkets verktyg Aqua Via ett viktigt redskap. Under 2021 har myndigheten även utvecklat och implementerat en ny plattform för Aqua Via Edit.

Vidare har Trafikverket under 2021 fortsatt arbetet med riktade åtgärder vid identifierade konfliktsträckor i befintliga anläggningar. Myndigheten arbetar även med vattenskyddsåtgärder. Fem av dessa åtgärder har avslutats under 2021.

När det gäller järnvägar jobbar Trafikverket främst med att åtgärda sugtransformatorer. 2021 åtgärdade Trafikverket 26 sugtransformatorer.

2021 slutförde Trafikverket den första nationella kartläggningen av befintliga vattenskyddsåtgärder vid väg. Myndigheten arbetar med en motsvarande kartläggning för järnväg. Vidare arbetar Trafikverket med en kartläggning av dagvattenhanteringsåtgärder vid väg. Dessa kartläggningar kommer myndigheten fortsätta arbeta med och även fördjupa.

c. Åtgärder för att minska påverkan på vattenmiljön från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel

Trafikverket skriver att "arbete med att skydda vatten och vattenrelaterade värden i samband med all nybyggnation och ombyggnation samt vid drift och underhåll av statliga vägar och järnvägar."

Myndigheten har en fastställd Saltstrategi som de arbetar efter när det gäller att minska påverkan på vattenmiljön från saltning.

Trafikverket arbetar även med att effektivisera användningen av bekämpningsmedel samt att övervaka spridningen av bekämpningsmedel till vatten och mark i ett nationellt kontrollprogram. Här kan även Trafikverket identifiera restriktionsytor för användning av bekämpningsmedel.

Trafikverket har också initierat och genomfört utbildning av deras entreprenörers miljösamordnare i provtagning av länshållningsvatten. Sådana här typer av utbildningar genomför Trafikverket löpande för till exempel arbetet med nybyggnationer och inom underhåll.

Under 2021 har Trafikverket återupptagit arbetet med nationell kartläggning av platser där vattengenomledningen är otillräcklig och därför kan påverka vattenkvaliteten negativt. De håller även på med att ta fram en metodik för att bedöma påverkan och eventuellt behovet av åtgärder vid dessa platser.

Samverkan

I enlighet med åtgärden har Trafikverket kontinuerlig samverkan med både Riksantikvarieämbetet, länsstyrelser och kommuner. Samverkan sker på olika platser, i många olika sammanhang och under olika former.

6. Förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027

Efter dialog med åtgärdsmyndigheterna har vattenmyndigheterna föreslagit att vissa åtgärder ska kvarstå och vissa ska revideras. Andra åtgärder föreslås att de ska tas bort eftersom de är genomförda eller av olika skäl inte relevanta längre. Åtgärdsprogrammet prövas i skrivande stund av regeringen. Denna prövning kan resultera i ändringar i det åtgärdsprogram som kommer att gälla under 2021–2027. Vattenmyndigheterna väljer ändå att redovisa resultatet av det analysarbete och de dialoger som förts med åtgärdsmyndigheterna för att visa på den riktning som åtgärdsmyndigheterna tillsammans har stakat ut. Detta sammanfattas i tabell 6 nedan.

Regeringen beslutade i samband med prövningen att åtgärdsprogrammet för 2016–2021 ska gälla till dess att nya åtgärdsprogram är beslutade av vattendelegationerna, vilket sker efter att regeringen är klar med sin prövning och vattenmyndigheterna arbetat in eventuella förändringar. För att se vilket åtgärdsprogram som gäller vid den tidpunkt då detta läses, besök vattenmyndigheternas webbplats (www.vattenmyndigheterna.se).

Nuvarande åtgärder och dess motsvarigheter i förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027

Myndighet och åtgärd	Åtgärd i förslag till Åtgärdsprogram 2021–2027
Boverket 1a	Reviderad och motsvarar åtgärd 1
Boverket 1b	Reviderad och motsvarar åtgärd 1
Boverket 1c	Reviderad och motsvarar åtgärd 1
Energimyndigheten	Utgår
FIHM 1	Reviderad
FIHM 2	Reviderad
FIHM 3	Reviderad
FIHM 4	Reviderad
Havs- och Vattenmyndigheten 1	Reviderad
Havs- och Vattenmyndigheten 2	Utgår
Havs- och Vattenmyndigheten 3	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Havs- och Vattenmyndigheten 4	Reviderad och motsvarar åtgärd 3 och åtgärd 4
Havs- och Vattenmyndigheten 5	Reviderad
Havs- och Vattenmyndigheten 6	Reviderad och motsvarar åtgärd 5

Myndighet och åtgärd	Åtgärd i förslag till Åtgärdsprogram 2021–2027
Havs- och Vattenmyndigheten 7	Utgår
Havs- och Vattenmyndigheten 8	Reviderad och motsvarar åtgärd 6
Jordbruksverket 1	Reviderad
Jordbruksverket 2	Reviderad
Jordbruksverket 3	Reviderad
Jordbruksverket 4	Reviderad
Jordbruksverket 5	Reviderad och motsvarar åtgärd 6
Jordbruksverket 6	Reviderad och motsvarar åtgärd 6
Kammarkollegiet 1	Utgår
Kemikalieinspektionen 1	Reviderad
Läkemedelsverket 1	Reviderad
MSB	Reviderad
Naturvårdsverket 1	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Naturvårdsverket 2	Reviderad och motsvarar åtgärd 1
Naturvårdsverket 3	Utgår
Naturvårdsverket 4	Reviderad
Naturvårdsverket 5	Reviderad
Naturvårdsverket 6	Reviderad
Naturvårdsverket 7	Kvarstår
Naturvårdsverket A	Reviderad och motsvarar åtgärd 9
Naturvårdsverket B	Reviderad och motsvarar åtgärd 8
Naturvårdsverket C	Utgår
Naturvårdsverket E	Reviderad och motsvarar åtgärd 4
Skogsstyrelsen 1	Reviderad
Skogsstyrelsen 2	Reviderad
Skogsstyrelsen 3	Utgår

Myndighet och åtgärd	Åtgärd i förslag till Åtgärdsprogram 2021–2027
Skogsstyrelsen 4	Reviderad och motsvarar åtgärd 3
SGU 1	Utgår
SGU 2	Kvarstår
Trafikverket 1	Reviderad
Länsstyrelserna 1	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Länsstyrelserna 2	Utgår
Länsstyrelserna 3	Reviderad och motsvarar åtgärd 4
Länsstyrelserna 4	Reviderad och motsvarar åtgärd 5
Länsstyrelserna 5	Reviderad och motsvarar åtgärd 1
Länsstyrelserna 6	Reviderad
Länsstyrelserna 7	Reviderad och motsvarar åtgärd 4
Länsstyrelserna 8	Reviderad och motsvarar åtgärd 4
Länsstyrelserna 9	Reviderad och motsvarar åtgärd 7
Länsstyrelserna 10	Reviderad
Länsstyrelserna 11	Reviderad
Länsstyrelserna 12	Reviderad och motsvarar åtgärd 3
Kommunerna 1	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Kommunerna 2	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Kommunerna 3	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Kommunerna 4	Reviderad och motsvarar åtgärd 2
Kommunerna 5	Reviderad och motsvarar åtgärd 3
Kommunerna 6	Reviderad och motsvarar åtgärd 4
Kommunerna 7	Reviderad och motsvarar åtgärd 5
Kommunerna 8	Reviderad och motsvarar åtgärd 5
Kommunerna åtgärd "Ny" (2018–2021)	Reviderad och motsvarar åtgärd 6

Tabell 6. Åtgärdsmyndigheternas nuvarande åtgärder och dess motsvarigheter i förslaget till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027.

Bilaga 1

Lista över figurer, kartor och tabeller

Figur 1	Miljökvalitetsnormer som prioritetsgrund i kommunernas behovsutredning
Figur 2	Angivna anledningar varför kommuner inte använt miljökvalitetsnormer som prioriteringsgrund i sin behovsutredning
Figur 3	Miljökvalitetsnormer som prioritetsgrund i kommunernas tillsynsplan
Figur 4	Angivna anledningar varför kommunerna inte har använt miljökvalitetsnormer som prioritetsgrund i kommunernas tillsynsplan
Figur 5	Genomförd tillsyn i förhållande till tillsynsbehovet
Figur 6	Angivna anledningar varför kommunerna inte har tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter
Figur 7	Angivna anledningar till att kommunerna inte tagit hänsyn till MKN för ytvatten vid tillsyn av avloppsledningsnät och avloppsreningsverk
Figur 8	Angivna anledningar varför kommunerna inte tagit hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp
Figur 9	Kommunernas enskilda och allmänna vattenskyddsområden
Figur 10	Kommunernas tillsyn av vattenskyddsområden 2021
Figur 11	Arbete med vattenskyddsområde för aktiva vattentäkter
Figur 12	Angivna anledningar varför det inte pågår eller planeras arbete med skydd av enskilda vattentäkter
Figur 13	Angivna anledningar till att kommunerna inte har utpekade framtida vattentäkter.
Figur 14	Översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalks ikraftträdande
Figur 15	Angivna anledningar till att kommunerna inte gjort översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande
Figur 16	Angivna anledningar varför kommunerna inte arbetar med att säkerställa tillstånd till vattenuttag
Figur 17	Hur kommunerna har använt sig av den regionala vattenförsörjningsplanen.
Figur 18	Antal kommuner som har, eller inte har, genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen där MKN för vatten ingår.
Figur 19	Antal kommuner som har tagit hänsyn till eventuella åtgärdsbehov som finns i VISS

- Figur 20 Antal kommuner som har tagit hänsyn till MKN för vatten för vattenförekomster och avrinningsområden som berörs av översiktsplanen
- Figur 21 Antal kommuner som har utfört andra insatser kopplade till arbetet med översiktsplanen för att MKN för vatten ska kunna följas
- Figur 22 Antal kommuner som har utfört andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att miljö kvalitetsnormer ska kunna följas
- Figur 23 Angivna anledningar till att kommunerna inte har gjort andra insatser andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att miljö kvalitetsnormer ska kunna följas
- Figur 24 Antal kommuner som har en vatten- och avloppsvattenplan
- Figur 25 Antal kommuner som har tagit hänsyn till miljö kvalitetsnormer vid framtagande av vatten- och avloppsvattenplan
- Figur 26 Antal kommuner som har en plan, strategi eller policy för hantering av dagvatten
- Figur 27 Har miljö kvalitetsnormer beaktats vid framtagandet av kommunens dagvattenplan/strategi/policy
- Figur 28 Angivna anledningar varför kommunerna inte har beaktat miljö kvalitetsnormer vid framtagandet av dagvattenplan
- Figur 29 Kommunernas arbete med att minska utsläpp av dioxiner och dioxinlika föreningar från småskalig förbränning
- Figur 30 MKN för vatten som prioritering i länsstyrelsernas behovsutredningar
- Figur 31 Angivna anledningar varför länsstyrelserna inte har använt miljö kvalitetsnormer som prioriteringsgrund i behovsutredningen
- Figur 32 Användning av MKN för vatten som prioritering i länsstyrelsernas tillsynsplaner
- Figur 33 Angivna anledningar varför MKN för vatten inte använts som prioritering i planeringen av länsstyrelsernas tillsynsplaner
- Figur 34 Länsstyrelsernas utförda tillsyn 2021
- Figur 35 Planerad egeninitierad tillsyn för 2022
- Figur 36 Antal dagar som länsstyrelserna planerar för egeninitierad tillsyn av vattenverksamheter under 2022
- Figur 37 Hur många dagar egeninitierad tillsyn av vattenskyddsområden som länsstyrelserna planerar att utföra 2022
- Figur 38 Har tillsynsvägledning kring vattenskyddsområden genomförts under året?
- Figur 39 Angivna anledningar varför länsstyrelserna inte har arbetat med tillsynsvägledning under 2021

- Figur 40 Arbeta med de regionala vattenförsörjningsplanerna
- Figur 41 Länsstyrelsernas planerade dagar för tillsyn av vattenbortledning och vattenuttag 2022
- Figur 42 Tillståndspliktiga vattenuttag per länsstyrelse
- Figur 43 Länsstyrelsernas arbete med åtgärdsplaner 2021
- Figur 44 Rådgivning (inklusive Greppa Näringen) utifrån MKN för vatten
- Figur 45 Tillsynsvägledning växtnäringsförluster
- Figur 46 Angivna anledningar varför tillsynsvägledning växtnäringsförluster inte har genomförts
- Figur 47 Länsstyrelsernas arbete med vägledningsinsatser kring översikts- och detaljplanering under året
- Figur 48 Har kommunerna använt aktuella underlag i sitt arbete med översikts- och detaljplanering
- Figur 49 Länsstyrelsernas arbete med kalkningsplan
- Figur 50 Har länsstyrelserna utfört tillsyn av det allmänna väg- och järnvägsnätet enligt åtgärd 12
- Figur 51 Angivna anledningar varför kommuner inte har arbetat med skydd av enskilda vattentäkter
- Figur 52 Har MKN för vatten använts som prioritering i kommunens behovsutredning?
- Figur 53 Angivna anledningar varför kommuner inte har använt MKN för vatten som prioritering i sina behovsutredningar
- Figur 54 Kommunernas översyn av vattenskyddsområden beslutade före miljöbalkens ikraftträdande
- Figur 55 Varför kommuner inte har utfört översyn av vattenskyddsområden beslutade innan miljöbalkens ikraftträdande
- Figur 56 Arbeta med den regionala vattenförsörjningsplanen
- Figur 57 Kommunernas arbete med PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten
- Figur 58 Varför kommuner inte har påbörjat arbetet med PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten
- Figur 59 Kommunernas tillsyn på den kommunala räddningstjänstorganisationen gällande PFAS
- Figur 60 Har kommunen en vatten- och avloppsvattenplan?
- Figur 61 Omfattning av kommunernas VA-planer
- Figur 62 Illustration över hur åtgärder i åtgärdsprogrammet hänger ihop

Figur 63	Rådgivning inom de områden där MKN för vatten inte kan följas
Figur 64	Översikt av genomförda rådgivningsbesök per vattendistrikt
Karta 1	Kommuner som har rapporterat in 2021 och diagram med svaren om den förankrats i kommunstyrelsen
Karta 2	Tar kommunen hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av jordbruksverksamheter?
Karta 3	Tar kommunen hänsyn till MKN för ytvatten vid tillsyn av avloppsreningsverk och avloppsledningsnät?
Karta 4	Tas hänsyn till MKN för vatten vid tillsyn av enskilda avlopp?
Karta 5	Inarbetar kommunerna den regionala vattenförsörjningsplanen i sin översiktsplan?
Karta 6	Länsstyrelsernas tvärsektoriella arbetsätt
Karta 7	Länsstyrelsernas arbete med behovsutredning och tillsynsplan
Karta 8	Länsstyrelsernas arbete med regionala vattenförsörjningsplaner
Tabell 1	Förklaring till lägesbedömning av centrala myndigheter
Tabell 2	Lägesbedömning av arbetet med vattenförvaltningens Åtgärdsprogram 2016–2021
Tabell 3	Rådgivningsbesök och typ av rådgivning av Jordbruksverket 2021
Tabell 4	Antal avslutade studiecirkel och antal deltagare i olika län
Tabell 5	Sammanställning av Jordbruksverkets åtgärder 1–3
Tabell 6	Nuvarande åtgärder och dess motsvarigheter i förslag till Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027

Bilaga 2

Förkortningar och skrivelser

ARV	Avloppsreningsverk
BAT/BMT	Bästa möjliga teknik, EU:s industriutsläppsdirektiv
CKB	Centrum för kemiska bekämpningsmedel i miljön
DP	Detaljplanering
EU	Europeiska unionen
ECHA	EU:s kemikaliemyndighet (eng. The European Chemicals Agency)
FIHM	Försvarsinspektören för hälsa och miljö
GIS	Geografiskt Informationssystem för att hantera och visualisera data (Eng. Geographic information system mapping)
GMP	God tillverkningssed (eng. good manufacturing practice)
HaV	Havs- och vattenmyndigheten
HELCOM	The Baltic Marine Environment Protection Commission
HVMFS	Havs- och vattenmyndighetens författningssamling
HÄMI	Programområdet för hälsorelaterad miljöövervakning
IED	industriemissionsdirektivet
KEMI	Kemikalieinspektionen
KIFS	Kemikalieinspektionens författningssamling
LAV	Lagen om allmänna vattentjänster
LONA	Lokala naturvårdssatsningen
LOVA	Lokala vattenvårdsprojekt
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund
LVOC	Verksamheter med produktion av organiska högvolymerkemikalier (eng. Large Volume Organic Chemicals)
MKN	Miljö kvalitetsnorm
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
MPD	Miljöprövningsdelegationen

NAP	Nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften
NOx	Kväveoxid (NOx) är det gemensamma samlingsnamnet för kvävemoxid (NO) och kvävedioxid (NO ₂)
NSAID	Icke-steroida antiinflammatoriska medel (eng. Non-Steroid Anti-inflammatory Drug)
NV	Naturvårdsverket
OSPAR	Oslo-Pariskonventionen
PBL	Plan- och bygglagen
PFAS	Poly- och perfluorerade alkylsubstanser (samlingsnamn för en stor grupp ämnen)
PFOS	Perfluoroktansulfonat
PPP	Principen om att Förorenaren betalar (eng. polluters pay principle)
SFS	Svensk författningssamling
SFÅ	Särskilda förorenande ämnen
SGI	Statens geotekniska institut
SGU	Sveriges geologiska undersökning
SKR	Sveriges kommuner och regioner
SLV	Livsmedelsverket
SMHI	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
SNCR-teknik	SNCR-tekniken är en metod för att minska utsläppen av kväveoxider (eng. Selective non-catalytic reduction)
SNIEF	Svensk-norsk innsats för edelkreps/flodkräftor
SOU	Statens offentliga utredningar
TBT	Tributyltenn
VA	Vatten och avlopp
VFF	Vattenförvaltningsförordningen
VHT-kod	Verksamhetskod
VISS	Vatteninformationssystem Sverige
ÖP	Översiktsplan

